

**Namminersornerullutik Oqartussanut
nalunaarusiaq**

**KALAALLIT NUNAANNI
ATTAVEQARNEQ PILLUGU
NALUNAARUSIAMUT
ilanngussatut nalunaarusiaq**

Februar 2004

**Suliarinnittut
Ementor Danmark A/A**

Aallaqqaasiut

Kalaallit Nunaanni attaveqaatit pillugit oqallinneq nutaajunngilaq. 1990-ikkut qiteqquneranili Europami attaveqaatinik namminersortunngorsaanerit aallartimmatali Kalaallit Nunaanni oqallinneq ingerlasimavoq. Oqallinnermi aallaavigineqarpoq isuma, namminersortunngorsaasoqarpat taava kiffartuussinertigut nioqqutissatigullu pitsaanerusumik sullissisoqalissasoq.

Taamatut inerniliineq, EU-mi nunanit pissusissamisoortutut isigineqartoq, Kalaallit Nunaannili niuernikkut taamaattoqarnissaa qularnaatsumik oqaatigineqarsinnaangilaq – Kalaallit Nunaanni namminersortunngorsaanerup kingunissai qanoq issanersut imaaliallaannaq oqaatigineqarsinnaangillat.

Nalunaarusiami uani Kalaallit Nunaatani attaveqaateqarnerup inissimanagera sammineqarpoq, kiisalu attaveqaateqarnerup ineriartortinnissaanut periarfissat assigiinnigitsut sammineqarlutik. Nalunaarusiaq Ineqarnermut Attaveqarnermullu Pisortaqarfimmik suliakkiissutaavoq, upernaakkullu 2004-mi politikikkut oqallinnissamut toqqammavissanut ilaasussatut, tamatumallu kingorna Kalaallit Nunaanni Attaveqaateqarnerup pillugu ineriartornermut atatillugu aalajangiinnissanut toqqammavissanut ilaasussatut naatsorsuussaavoq.

Nalunaarusiaq Ementor Danmark-imit suliaavoq, Ineqarnermut Attaveqarnermullu Pisortaqarfik suleqatigalugu, Pisortaqarfimmiillu oqallissaarutitut saqqummiussaq aallaavigalugu. Ementor nalunaarummut akisussaasuvoq. Tamatumallu nassataraa, Ementor-ip qulakkeertussaammagu, nalilersuinerit illuinnaasioratillu oqimaaqatigiinnissaat.

Nalunaarummi ilanngussat Nuummi apersuillunilu nalilersuineri marluusuni novemberimi decemberimilu 2003-imi ingerlanneqartuni. Tassani Ementor-ip soqutigisaqaaqatigiit assigiinnigitsut aammalu attaveqaatinik atuisut, kiisalu attaveqaatinut tunngasunik nioqquteqartut peqatigiiffiillu, Namminersornerullutik Oqartussani akisussaasut, suliffeqarfuit Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartut, kiisalu inuit ataasiakkaat pineqartunut isummersortartut oqallinnermilu peqataasartut oqaloqatigineqarput. Aammattaaq TELE Greenland A/S (tamatumalulu kingorna TELE) Ineqarnermut Attaveqarnermullu Pisortaqarfiup kissaateqarnera malillugu, paasissutissanik allanillu pivisunik Ementorimik tatiginassusaanik misissorneqarsimasunik pissarsivigineqarsimavoq.

Ementor tassaavoq nunani avannarlerni suliffeqarfik siunnersuinermik suliaqartoq 2.500-nik sulisulik, taakkunannga 800-it Danmark-imiillutik. Siunnersuisoqarfik attaveqaateqarnermut tunngasunik misissuinerinik misilittagaqarluartuuvuq, ilaatigut aningaasarsiornikkut, oqartussaasut inissimanagerisa tunngaasigut, niuernikkut pissutsit teknologillu tungaasigut. Ementor-ip attaveqaateqarnermi misilittagai nunarsuaq tamakkerlugu oqartussaasut, attaveqaateqarnermilu sullissisut, Europami, Aasiami Afrikamilu suliniutaannit aallaaveqarput.

Attaveqaateqarnermi immikkut paasisimasaqarneq aamma attaveqaateqarnermi ajornartorsiutaasinnaasut periarfissallu pillugit piffissap sivisuup ingerlanerani ineriartortitsinerup, Ementor nunarsuaq tamakkerlugu tamatumap tungaatigut atituumik itisuumillu misilittagaqalersissimavaa. Misilittakkat piginnaasallu taakku, Kalaallit Nunaanni Namminersornerullutik Oqartussat suliakkiissutaani matumani annertuumik atorpeqarsimapput

NALUNAARUTIP ILUSILIGANERA

Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarneq pillugu nalunaarumi allaatigisat pingaarnerit uaniipput, tassani pineqarput Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnermut tunngasut sukumiilluinnartumik misissorneqarneqarneri.

Taakku saniatigut naannerusumik nalunaaruteqarpoq, nalunaarummi pineqartunik pingaarnersiulluni naalisakkanik.

Nalunaarut pingaarneq (una) immikkoortunut pingaarnernut marlunnut avinneqarsimavoq, imarai maanna Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnerup inissisimanagera kiisalu siunissami Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnikkut ineriartornermi periarfissat oqallisi-gineqarneri. Immikkoortumi siullermi oqaluttuarisaaneq tunngavigineqarpoq, kiisalu siunissaq qanoq sanarfineqarsinnaanersoq, immikkoortullu aappaani siunissami ineriartortitsineri periarfiarfissat/ajornartorsiutaasinnaasullu, politikikkut suliniuteqarfigineqartariaqartut sammineqarlutik.

Maanna Kalaallit Nunaata attaveqaateqarnikkut inissimanagera TELE-mut attuummassuteqarluinnarpoq, taamaalillunilu suliffeqarfik taannaa pillugu paasisutissat kapitalini siullerni tallimani tungaaviullutik.

- *Kapitel 1* Attaveqaateqarnermi inissisimaneq, oqaluttuarisaaneq maannamullu ineriartorneq.
- *Kapitel 2* Inatsisitigut inissimaneq, attaveqaateqarnerullu politikikkut aqunneqarnerani killiliussat, taassumalu ataani Namminersornerullutik Oqartussat TE-imik piginnittutut sunniuteqarnerat.
- *Kapitel 3* Teknikkikkut qinigassat, qanoq maanna attaveqaataasut pilersinneqarsimanersut, aammalu qanimut TELE-p nunat akornanni, imarpiillu qulaallugit qaammataasatigut attaveqarsinnaanermik qulakkeerinnissimanagera. Kapitalimi aamma TELE-p pilersaarusiortarnermini, ineriartortitsinerullu qularnaatsumik ingerlanneqarnissaanut periutsit atugai sammineqarput
- *Kapitel 4* TELE-p aningaasarsiornermi tunngavii, akilersueriaatsit atuuttut taakkulu politikikkut piumasaaqatitaat. Akilersuisarnerup annertussusissaanik aalajangiisarnerit tunngavii kiisalu TELE-p aningaasartuutitigut inissisimanagera sammineqarput.

- *Kapitel 5* TELE-p pilersuisussaatitaanera misissorneqarpoq. Misissuinermi qitiumik isummat tunngaviillu nassuiarneqarput, naammassisimasallu saqqummiunneqarlutik.

Immikkoortup aappaani misilittakkat allallu (aamma suliffeqarfinnit allanit) , Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnermi siunissaq pillugu isummernissamut iluaqutaasinnaasut sammineqarput.

- *Kapitel 6* Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnermi sunniuteqarsinnaasut assigiinngitsut, tamatumani inatsisiliorneq, niuernikkut aaqqissuussaaneq, oqartusaanikkut, piginnittutullu inissisimaneq.
- *Kapitel 7* Nunani allani (Island, Savalimmiut, Canada-llu avannaani) namminer-sortunngorsaanermi misilittakkat, Kalaallit Nunaannilu niuernerpalaartumik ingerlatsiviusuni assigiinngitsuni (silaannakkut angallanneq, assartuinerlu) pillugit suliareqqissaarlugit saqqummiussat.
- *Kapitel 8* Kalaallit Nunaata siunissaanut atatillugu attaveqaateqarnerup inissisimaneq, attaveqaateqarnerup ineriartortinneranut anguniakkat, inuiaqatigiillu ineriartortinneqarneranut ilaatillugu attaveqaateqarnerup ineriartortinneqarnera, tamatumani Kalaallit Nunaanni attaveqaatitigut niuerfiit nutaat ineriartornerat, - niuerfiit aammalu attaveqaatinut tunngasuni inuiaqatigiinnut immikkut atuumassuteqartut, ungasissumit atuartitsineq, telemedicin kiisalu tusagassiutitigut ineriartorneq.
- *Kapitel 9* Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnermi ineriartortitsinissami periarfissaasinnaasut assigiinngitsut, ataatsimut isiginnilluni anguniagaqarnermi politikikkullu aalajangiinissami tunngaviusinnaasut. Tassani aamma sammineqarput, Kalaallit Nunaanni attaveqaatitigut oqartussaaneq qanoq ineriartortinneqarsinnaanersoq, kiisalu teknikkikkut periarfissat nutaat periarfissaqarunik, niuernermi misiliutigineqarsinnaasut naatsumik iserfigineqarlutik.

INDHOLD I BILAGSRAPPORT:

AALLAQAASIUT	2
--------------	---

IMM.1 SULIASSAQARFIMMI KILLIFFIIT	7
--	----------

1	MAANNAKKUT AAQQUSSUUSAAEQ	8
1.1	Kalaallit Nunaanni attaveqaatit pilersinneqarnerinut tunngaviusut oqaluttuassartaat	8
1.2	Attaveqaatinik pilersuinermi inuiaqatigiit inissisimanerat niuernikkullu atugassarititaasut	9
1.3	Kiffartuussinermi neqeroorutaasut	11
1.4	Kiffartuussinerni atugassatut toqqakkani kaaviiartitsinerup ineriartornera	18
2	MAANNAKKUT POLITIKKIKKUT AQUTSINERMI KILLILIUSSAT	29
2.1	Ingerlatsiviit arlali akornanni suleqatigiinerit	29
2.2	Ataatsimut killiliussat	30
2.3	Naalakkersuisut tele greenland-ip kiffartuussinissaa- nut akuersissutaat	32
2.4	Piginnittutut sunniuteqarneq	35
2.5	TELE Greenland-imik aqutsinerup aqqissuusaanera	36
3	TEKNOLOGI-MIK KIFFARTUUSSINERNILLU INERIARTORTTISINEQ	39
3.1	Attaveqaateqarnermi Teknologi-tigut pisariaqartitat	39
4	AKINIK AALAJANGERSAASARNEQ AKILERSUERIAATSILLU	56
4.1	TELE Greenland-ip akilersuisarnerani toqqammaviusartut	56
4.2	Atuinerup annertussusaa malillugu MPLS- imik ADSL-imillu kiffartuussinerni akilersueriaatsit	59
4.3	Ataatsimut isigalugu akit ineriartornerat	63
5	PILERSUISUSSAATTAANERMIK MISISSUINEQ	64
5.1	Pilersuisussaataaneq sunaana?	64
5.2	Pilersuisussaataanermi amigartoorutit qanoq ilillutik pinngortarpat?	66
5.3	Kalaallit Nunaanni pilersuisussaataaneq	68
5.4	Nunani allani misilittakkat	70
5.5	Annertusaaffissanik toqqaaneq	72
5.6	Isummanik toqqammavissanik toqqaaneq	73
5.7	Kiffartuussissutinik pilersuisussaataaffiusunik toqqaaneq	74
5.8	Kiffartuussinernik pilersuisussaataaffiunngitsunik toqqaaneq	77
5.9	Aningaasartuutit isertitallu	78
5.10	Misissuinerup inerneru	94

IMM. 2 KALAALLIT NUNAANNI ATTAVEQAATEQARNERUP INERIARTORNERA**101**

6	KALAALLIT NUNAANNI ATTAVEQAATEQARNERMUT SUNNIISINNAASUT	102
6.1	Suliassaqarfimmi killiliussat: inatsisiliorneq	103
6.2	Niuernerup ilusiligaanera: Kisermaassinerup unammileqatigiinnerullu illuatungeriisinneqarnerat	105
6.3	Aqutsineq: Aqutsisoq qanoq periarissaqarpa?	110
6.4	Piginnittuuneq Ingerlatseqatigiifillu ilusilersugaanerat	123
6.5	Eqikkaaneq	128
7	UNAMMILLERFIULERSINNAASUTUT TOQQAQKAT	130
7.1	Teleliberaliseringer	130
7.2	Kalaallit nunaanni unammilleqatigiinnermi assersuutit	145
7.3	Periutsit eqikkarneri	158
8	ATTAVEQAATEQARNEQ KALAALLIT NUNAATA SIUNISSAANI ILAASUTUT	162
8.1	Attaveqaatit ineriartortinneqarneranni anguniakkat	162

8.2	Attaveqaateqarneq inuiaqatigiit ineriartornerani ilaasutut _____	176
9	ATTAVEQAATEQARNERMI ANGUNIAKKAT SIUNISSAMULLU TAKORLUUKKAT	195
9.1	Inuiaqatigiinni tunngavissat _____	196
9.2	Anguniagaq: attaveqaateqarneq inuiaqatigiinni nammattutut _____	197
9.3	Kalaallit Nuaanni attaveqaateqarnerup ineriartortinneqarneranik ilusilersuinissaq _____	201
9.4	Pilersaarutaasinnaassutit sukkassutsini assigiinngitsuni ineriartortitaasut tunngavigalugit _____	206
9.5	Inuiaqatigiit qarasaasiarsortut suleqatigiissut tunngavigalugu pilersaarutaasinnaasut _____	215
	OQAATSIT ALLATTORNERI _____	218

IMM.1

SULIASSAQARFIMMI

KILLIFFIIT

1 Maannakut aaqqissuussaaneq

Kalaallit Nunaanni attaveqaatit atorlugit attaveqatigiinneq TELE Greenland A/S-imut, Kalaallit Nunaanni attaveqaatit ilusilersugaanerannik ineriartortitsisuusimasumut anertusaasimasumullu attuumassuteqarluinnarsimavoq, nunallu ilusia tuniniaanermilu pissutsit immikkut ittut peqqutaallutik unammillernartuusimalluni. Kalaallit Nunaanni attaveqaatitigut pilersuineq ullumikkut teknikkip tungaatigut nunarsuarmit nunani killerni attaveqaatitigut pilersuinermit nallersuunneqarsinnaavoq.

TELE Greenland A/S (matuma kinguliani 'TELE'-mik taagorneqartoq) inatsisit inuiaqatigiinnullu kalaallinut attaveqaateqarnermi kiffartuussinerni kisermaassisussaataaneq tunngavigalugit 2004-mi suli 100%-ingajammik kisermaassisuuvoq. Attaveqaatilli atorlugit attaveqatigiinnerup namminersortunngorsarnera aatsaat aallartilaarpoq, ilaatigut terminalit pisinnaasaat annertusaaffigineqarlutik aammalu illut ataasiakkaat, qanittukkut unammilleqatigiinnermik atugaqarfiulersut iluini attaveqarnermut atortulersuutinik ikkussuivigineqarlutik. Taamatuttaaq inuiaqatigiit akornanni attaveqaatinik namminersortunngorsaanerup annertusineqarnerata kingunerisaanik, inuiaqatigiinnut kalaallinut iluaqutissatut pissarsiarineqarsinnaasut eqqumaffigineqarnerat annertusiartorpoq.

1.1 KALAALLIT NUNAANNI ATTAVEQAATIT PILERSINNEQARNERINUT TUNNGAVIUSUT OQALUTTUASSARTAAT

Danskit kisermaassisussaataanermit inatsisaat

1986 ilanngullugu Kalaallit Nunaanni attaveqaatinik kiffartuussinernit danskit kisermaassisussaataanermit inatsisaat tunngavigalugit neqeroortigineqartarput, aammalu 1. januar 1987 tikillugu GTO (Grønlands Tekniske Organisation), Grønlandsministeriap ataani inissisimasoq attaveqaateqarnermit immikkoortortaqaqfini aqputigalugu Kalaallit Nunaanni attaveqaatit atorlugit attaveqatigiinnermik tamakkiisumik isumagisaqarpoq.

1. januar 1987 aallarnerfigalugu attaveqaatit atorlugit attaveqatigiinnermit inatsisiliornermit oqartussaaffik Namminersornerullutik Oqartussanut, tamatumunnga peqatigitillugu GTO-p suliaqarfiinik tiguisumut aqqanillu NUNA-TEK-imut allangortitsisumut tunniunneqarpoq. NUNA-TEK aningaasaliissutit aqputigalugit aqunneqarluni suliffeqarfinngorpoq, toqqaannartumik Namminersornerullutik Oqartussat ataanni inissisimasoq. Grønlands Televæsen NUNA-TEK-ip ataani anguniagaqarfiulluni suliaasaqarfittut namminersortutut inissinneqarpoq.

1990-imi Grønlands Televæsen TELE Attaveqaatit-nik taaguuserneqarluni suliffeqarfinngorpoq imminut aquttoq, NUNA-TEK-imilu suliaasaqarfinninit allaniit immikkoortinneqarluni. Tamanna suliffeqarfiup aqutsisuisa ingerlatsinermilu suliaasaasa København-imiit Nuummumut nussorneqalernerinut aallarniutaavoq.

Ilusilersugaanermit tunngasunut politikimik iluarsartuusseqinneq

1980-kkut naaneranniit 1990-ikkut aallartinnerannut Namminersornerullutik Oqartussat naalakkersuinermit ilusilersugaanermit tunngasut iluarsartuuteqqinneqarissaannut

tungaviusussat suliaralugit aallartippaat, tamatumalu nassatarisaasa ilagaat Namminersornerullutik Oqartussat suliffeqarfiutaannik aktiaatileqatigiiffiliortiterneq.

Ingerlatseqatigiiffinnik pilersitsiortornikkut suliffeqarfiit niuernikkut ilisimasaat nukit-torsarniarneqarput, suliffeqarfiit inuiaqatiginnit suliaakkiissutinik isumagisaqarnerminni niuerpalaartumillu ingerlataqarnerminni aningaasaqarnerannik paasiuminarnerulersitsinissaq anguniarneqarpoq, aammalu suliffeqarfiit aqutsisuisa naalakkersuinermi aqutsiviusunit avissaartinniarneqarlutik. Tamatumunnga atatillugu immikkoortortat assigiinngitsut piffissaq ungasissoq isigalugu ineriartortinneqarnissaannut naalakkersuiner-kut anguniagaqartoqarnissaa aallarnisarneqalerpoq.

Suliap tamatuma kingunerisaanik aamma TELE attaveqaatit – maanna TELE Greenland A/S-imik taaguuteqartoq – 1. januar 1994 aallarnerfigalugu Namminersornerullutik Oqartussanit akuersissummik tunineqarluni aktiaatileqatigiiffinngortinneqarpoq, 100%-imik Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartoq.

1997-imi Kalaallit Allakkeriviat TELE-mut kattutsinneqarpoq, ullumikkullu POST Greenland-imik taaguuteqarluni immikkoortortat aningaasaqarnikkut nammineq ingerlatsiviusutut immikkoortinneqarluni. Tamatumunnga atatillugu POST Greenland-ip aqutsisui Qasigianguaniit Nuummur nuutsinneqarput, tamatumalu kingorna TELE-POST-ip sullissiviisa ataatsimoortut pilersinneqarnerisigut ataqatigiinnerup ersarissarneqarnera ingerlaavartumik ingerlanneqalerluni.

1.2 ATTAVEQAATINIK PILERSUINERMI INUIAQATIGIIT INISSISIMANERAT NIUERNIKKULLU ATUGASSARITITAASUT

Attaveqaateqarnermi tunisassiat Kalaallit Nunaanni tuniniagaasut pingaarutilinnik arla-linnik ilisarnaateqarput, taakkulu tungavimmigut inuiaqatigiinni suliffissuaqarfiusuni annerni pigineqartunit allaanerupput, akuttunngitsumillu Kalaallit Nunaanni attaveqa-qatigiinnerup aqqissugaanerata, attaveqaqatigiinnermi pisinnaasat kiffartuussinerillu qanoq iliorluni pitsanngorsarneqarsinnaanerata aqqissuunneqarsinnaanerallu pillugu oqallinnermut ilaatinneqartarlutik. Taamaattumik pilersuinermi tamatumani piumasa-qataasunik paasinninnissamut ataatsimoorussamik innersuussivissatut inuiaqatigiit ag-guagaaneranni niuernermitu tungavissat pingaarnerit ilaasa ersarissarneqarnissaat ilua-qutaassaaq.

1.2.1 Inuiaqatigiit agguagaanerat

1. januar 2003-mi inuiaqatigiit kalaallit 56.676-inik amerlassuseqarput, taakkunanga 46.600-t illoqarfinni 17-iusuni aamma 10.076-it nunaqarfinni 60-iusuni najugaqarlutik. Inuiaqatigiinni inoqutigiit 21.862-iupput.

Nuna sermitaqanngitsoq 410.449 km²-usoq tungavigalugu naatsorsuinermit inuit akut-tussusaat km²-mut 0.14-iuvoq – nunalu tamarmiulluni 2.166.086 km²-inik annertussu-seqarpoq. Kalaallit Nunaat avannaarpiaanit kujaterpiaanut toqqaannartumik uuttorlugu 2.670 km-iuvoq, kangianiillu kimmur silinneraani 1.050 km-iulluni.

Siammasissuseq annertoog, Nuuk eqiteruffiunerulluni

Innuttaasut siammasissusaannik agguaqatigiisitsinerup pingaartinneqarneratut nunassit-tarnerup ilusia, illoqarfinni nunaqarfinnilu ataasiakkaani innuttaasut amerlassusiisa assi-giinginnerujussuannik sunnersimaneqartoq pingaartinneqartigaaq. Tamatumani Nuuk ersarinnerpaavoq, 13.884-nik inoqarluni, imaluunniit illoqarfiit annersaata tullianut Si-simiunut, 5.263-inik imaluunniit innuttaasut tamakkiisut 9%-iinik inoqartumut sanilliul-lugu nuna tamakkerlugu innuttaasut 25%-iinik inoqarluni. Nunaqarfinni innuttaasut amerlassutsimikkut nikerarput, annerusuni 500-t missaanniillutik minnerusunilu 50-it tikillugit amerlassuseqarlutik.

Najugaqarfiit ataasiakkaat nunap sukutsiani inissisimanerisa angissusiisalu assingünne-rat peqqutaalluni, illoqarfiit nunaqarfiillu tamarmik pilersorneqarmissaat qulakkeerniarlugu ilaatigut attaveqaasersuinerup pilersuinerullu ilusilersugaanerani nuna isorartoorujussuaq atortulersuiffiqineqartariaqarpoq, ilaatigullu sumiiffimmit allamiit allamut atortulersuutit eqiteruffiunik atorfissaqartitsineq allanngorartorujussuulluni. Kingulliullugu taaneqartumut assersuutigineqarsinnaavoq NMT-p aamma GSM-ip nu-nanut allanut naleqqiullugu atuutilerinerinut kinguaattoornermut, Kalaallit Nunaannisut inukitsumut telefoneqarfimmik naammattumik pilersitsiniartarnerup ajornakusoortar-nera peqqutaasunut pingaarutilinnut ilaammat. Attaveqaateqarnermi sullissisut inukit-suni niuerfeqartut nioqutissanik pilersuinermi atortulersuutunik mikisunik naammaat-tunillu nassaarsinnaajuannannginnerat ajornartorsiutitut ilisimaneqarluarpoq.

1.2.2 Niuerfiit

Europa-p kitaani nunanut allanut sanilliullugu suli Kalaallit Nunaanni telefonillit ikin-nerupput, innuttaasut 100-gaangata telefonit aqquataannut attavilikkat 45-uusarlutik. Kisitsisit taakku ineriartornerisa nikingaarnissat ilimanarpallaanngilaq, kisiannili mobil-telefoninik niueruteqarnek ukiuni kingullerni qaffariarujussuarsimavoq, maanna innut-taasut 100-gaangata mobiltelefonillit 53-iusarlutik. Danmark-imi pineqartunut kisitsi-saatigineqartuni telefonit aqquataannut attavilikkat 68-iupput, mobiltelefoninut 85-iullutik.

Ullumikkut illoqarfinni nunaqarfinnilu inissiaqarfiit tamaasa pilersaarusiordfigineqarne-rini inoqutiguit tamarmik imaaliillaannarlutik telefoninut attaveqalersinnaanissaat, attaveqaatinut aqquatersuinermi pingaartinneqartarpoq.

Inoqutigiit iserti-taasa agguaqati-giisinneqarnerat

Inuinnaat pisisinnaassusiisa uuttorneqarnerani inoqutigiit isertitaat (akileraarutissat aki-lereerlugit) Kalaallit Nunaat tamakkerlugu agguaqatigiisitsinermi 242.136 kr.-iupput . (2001)¹, kisitsisilli taakku illoqarfiit (249.825 kr.) nunaqarfiillu (191.635 kr.) aammalu inoqutigiit ataasiakkaat akornanni allanngorartorujussuupput, inoqutigiit 25%-ii akis-sarsiat minnerpaaffissaannik akissarsiaqartut agguaqatigiissillugit 61.128 kr.-inik iserti-taqartarmata, annerpaaffissaannillu akissarsiallit 25%-iusut isertitaat 537.066 kr.-iullutik. Kisitsisinulli taakkununga assersuutissanik Danmark-imi inoqutigiit isertitaannik

¹ Naatsorsueqqissaarfik 2003, p. 191 ff. Namminersornerullutik Oqartussat.

agguaqatigiisitsineramik pissarsisoqarsinnaanngilaq, taaguut ”inoqutigiit” nunami tassani allaanerummat².

Akitigut inissisimaneq

Kalaallit Nunaanni nammineq atugassanut akit annertussusaat ataatsimut isigalugit, Kalaallit Nunaanni naatsorsueqqissaartarfik malillugu³ Danmark-imi akit nalinginut naleqqiullugit 25%-imik qaffasinnerusutut oqaatigineqarput, inummullu ataatsimut atugassanut akit katinneranni Danmark-imut naleqqiullugu Kalaallit Nunaanni akit assigiinngissutaat 37%-imik appasinnerusutut oqaatigineqarluni. Taamaattumillu Kalaallit Nunaanni atuisoq danskimut naleqqiulluni aningaasanik, ilaatigut attaveqaateqarnermut atugassanik ikinnerusunik pisissutissaqarpoq.

Attaveqaatitigut ilanngaait peereerlugit kaaviaartitat

Kalaallit Nunaanni attaveqaatinik niueruteqarneq tamakkiisoq 2002-mi 529 mio. kr.-inik naleqarpoq, tassa TELE-p ukiumi tassani kaaviiartitaasa ilanngaaseriikkat nalingisa katinnerat tunngavigalugu. Taakku 2002-mi danskit niuerneranni kaaviiartitat ilanngaasereerlugit katinnerisa 34.588 mio. kr.-iusut 1,5%-eraat. Inuussutissarsiutinik ingerlataqartut – nunat allarpassuit assigalugit - attaveqaateqarnermi kiffartuussinernik annertuumik atuisuupput, kalaallili inuussutissarsiutinik ingerlataqartuut tunisaqarnermi allaassut annertoq tassaavoq niuernerup immikkoortuutit attuumassuteqanngitsunut arlalinnut agguuassisimaneq, pisuni amerlasuuni ”nunap iluani tunisassanik tunisassiornermi” taamaallaat illoqarfiit kommunillu ataasiakkaat kisimik niuerfigineqartarlutik.

1.3 KIFFARTUUSSINERMI NEQEROORUTAASUT

2003-p naanerani attaveqaateqarnermi kiffartuussinerit makku Kalaallit Nunaata iluani tuniniagaapput:

- Telefoninik ISDN-inillu kiffartuussinerit
- VPN MPLS-ikkut attaveqartarnermi kiffartuussinerit (siornatigut Rournet-ilinnik kiffartuussinerit)
- Attaveqaatinik aalaakkaasunik (tassunga ilaallutik KNR-ip radiukkut TV-kkullu aal-lakaatitaanik radiut attaveqaatigiiaat qaammataasallu aqqutigalugit ingerlatitseqqittarneq)

Mobilinik NMT-nik GSM-inillu kiffartuussinerit

- Qaammataasat aqqutigalugit Iridium aamma Inmarsat atorlugit attaveqarnermi kiffartuussinerit
- Internetinik kiffartuussinerit (Internet MPLS, Internet ADSL aamma Internet dial-in)

² Danmark-imi innuttaasut 18-ileereersimasut inoqutigiittut nammineertutut isigineqalertarput, periaaserlu taanna malillugu uuttuineri Danmark-imi inoqutigiit isertitaat agguaqatigiisillugit akileraareernermi 201.000 kr.-iupput.

³ Naatsorsueqqissaartarfik 2003, p. 201 ff., Kalaallit Nunaanni Namminersornerullutik Oqartussat.

- Sinerissami radioqarfiit aqputigalugit kiffartuussinerit (tassunga ilaallutik ajunaalernermi sillimaniarnermilu imarsiortunik radiukkut kiffartuussinerit)

Kiffartuussinerit taaneqartut tamarmik TELE-p tunisassiornerani ilaapput, kiffartuussinerilli ilaat illoqarfinni nunaqarfinnilu inuit inuuffigisaanni angallavigisaannilu tamaginni atorneqarsinnaanngillat.

1.3.1 Telefonik ISDN-inillu kiffartuussinerit

Kalaallit Nunaanni telefoeqarnermi atortulersuutit nunarsuaq tamakkerlugu pitsaasutsimik najoqqutaasut naapertorlugit ineriartortitaapput, ingerlatseqatigiiffinnillu akuerisaasunit tunisassiarineqarlutik. Taamaattumik Kalaallit Nunaanni telefonik ISDN-inillu kiffartuussineri pitsaassuseq atorsinnaassuserlu Europa-mi attaveqaateqarnermi kiffartuussinerit nallersuunneqarsinnaapput. Kiffartuussinerit taakkununga atasumik pisinnaassutsit, kiffartuussinerit tapertaasinnaasut atortulersuutillu allat arlallit neqeroortigineqartarput.

Terminalinik tuniniagaqarnerup aqputigalugit (TELE-mit pigineqartunut) attaviliinerit atuisup najugaanut ikkussuiffigineqartumut (NTP-mut) atassusigaapput. Terminalinik tuniniagaqarnerup namminer-sortunngorsarneqarnerata kingunerisaanik terminalit najukkallu iluani attavilersuutit NTP-mut atassusikkat qilersorsimanngitsumik unammillerfiusinnaalerput. Taamaattorli NTP-p atuisorlu ISDN-imut atortulersuuteqarpat, taakku akornanni atassusiineri katersuuffik, taamatut kiffartuussinerimik atuisuunerit ilaasutut TELE aqputigalugu pisarpoq.

Terminalinik tuniniagaqarnerup aqputigalugit (TELE-mit pigineqartunut) attaviliinerit atuisup najugaanut ikkussuiffigineqartumut (NTP-mut) atassusigaapput. Terminalinik tuniniagaqarnerup namminer-sortunngorsarneqarnerata kingunerisaanik terminalit najukkallu iluani attavilersuutit NTP-mut atassusikkat qilersorsimanngitsumik unammillerfiusinnaalerput. Taamaattorli NTP-p atuisorlu ISDN-imut atortulersuuteqarpat, taakku akornanni atassusiineri katersuuffik, taamatut kiffartuussinerimik atuisuunerit ilaasutut TELE aqputigalugu pisarpoq.

Telefonik ISDN-inillu kiffartuussinerit aqputigalugit nunat tamat akunnerminni attaveqaateqarnerimik suleqatigiinneranni sianersinnaanermut aalajangersakkat aqputigalugit, nunanut tamalaanut taakkunangaanniillu telefoninut ISDN-inullu kiffartuussivinnut atassusiisoqarsinnaavoq.

Piumasaqaatit akillu

Naalakkersuisut piumasaqaatinik akinillu nalinginnaasunik, TELE-p telefoninut kiffartuussineranut tunngasunik aalajangersagaqarput:

- illoqarfinni,
- nunaqarfinni, Pilersuisup naalakkersuisunut isumaqatigiissut malillugu nioqqutissanik ulluinnarni atugassanik inuussutissarsiornermilu atortussanik pilersuiffiusunik pisiniarfeqarnissamik pisussaaffeqarfigisaani innaallagissiorfeqartunilu, kiisalu
- mittarfinni stationinilu, TELE-p kabelit atorlugit telefoninik attaveqaasiiffigisaani.

Aammattaaq illoqarfinni nunarfinnilu TELE Greenland-ip telefoncentral-imik pilersitsivigisimasaani ISDN-imik kiffartuussinerimik atuinermut malitassat, akillu aalajangersarneqarsimapput.

Kalaallit Nunaata iluani sumiiffinni allani pissutsit ataasiakkaat aallaavigalugit TELE-p telefoninik ISDN-imillu kiffartuussinerinut piumasaqaataasut akillu aalajangersarneqartarput (TELE-mit), ullumikkullu tamanna nunatsinni savaatilinnut arlalinnut atuuppoq.

Erseqqissarneqassaaq, TELE akuersissummi piumasarisaaqut malillugit nunaqarfimmi attaveqaateqarnermi kiffartuussissutinik arlalinnik neqerooruteqarnissamut pisussaaffilerneqarsimagaluartoq, amerlanertigut nunaqarfimmi taamatut kiffartuunneqarnissamik piumannittut aallaavigalugit aatsaat attaviliisoqartarmat. Tamatuma nassatarisaanik illoqarfimmi atuisunnigorniarluni inniminniisarnernut nalinginnaasunut naleqqiullugu attavilerneqarnissaq sivisunerusinnaavoq.

Takussutissiaq 1.3-1

Nov. 2003-mi atuisut

Telefonit nalinginnaasut	23.324
ISDN	2.295

1.3.2 VPN MPLS-ikkut attaveqartarnermi kiffartuussinerit (siornatigut Router-ikkut kiffartuussinerit)

Kalaallit Nunaanni attaveqaatit aqqissugaaneranni (radiokædet qaammataasanullu atortulersuutit) TELE-p sapinngisamik isumannaatsumik qarasaasiamiit qarasaasiamut nassitsisarnerni, qarasaasiatigut ataatsimoorluni atuinermik piginnaasat periarfissarititaannik annerpaamik atuinissaq qulakkeerniarlugu, MPLS-netimik pilersitsinissaq toqqarsimavaa. . Tamatuma saniatigut TELE-mit ilimagineqarpoq nunat tamat akornanni attaveqaqatigiittarnerup piffissap ingerlanerani MPLS-netti aqqutigalugu ingerlanneqalernissaa

VPNS MPLS-ikkut attaveqartarnermi kiffartuussinerup – 2003-p naanerani Rounternettilinnik kiffartuussinerimut taartigineqartup – iluani VPN-it (VPN = Virtual Private Network) IP-p (IP = Internet Protocol) ataanut inissinneqartussatut neqeroorutigineqartalerput. VPN MPLS aalaakkaasunik attaveqaasersuinerimi qinigassaavoq pitsaasoq akikitsorlu. Terminalinik tuniniagaqarneq pisariillisaavigineqarsimavoq, pisortallu telefoninut aqqusersuutaannut attaviliinerit atuisup najugaanut ikkussuiffigineqartumut atassusigaasarput. Taamaattorli NTP-miit atuisup atortulersuutaasa akornanni atassusiinerimi modem atorineqassaaq, taannalu kiffartuussinerimik atuisuunermut ilaasutut TELE-mit tunniunneqartarpoq.

Aamma atuisut Kalaallit Nunaata avataaniittut Copenhagen Teleport aqqutigalugu VPN-imut atassuserneqarsinnaapput.

Naalakkersuisut piunasaqaatinik akinillu nalinginnaasunik, TELE-p illoqarfimmi telefoncentralilinni VPN MPLS-ikkut attaveqartarnermi kiffartuussineranut tunngasunik aalajangersagaqarput. Kalaallit Nunaanni sumiiffinni allani TELE-p VPN MPLS-ikkut attaveqartarnermi kiffartuussineranut piunasaqaatit akillu, pisut ataasiakkaat tunngavigalugit aalajangersarneqartarput. Kalaallit Nunaata avataani kiffartuussinerimut attaviliisarneq TELE Greenland International aqqutigalugu neqeroorutigineqartarpoq, tamatumanilu maleruagassat Danmark-imi atuuttut malinneqartarput.

VPN MPLS su-
naana?

1.3.3 Attaveqaatit aalaakkaasut (tassunga ilaallutik KNR-ip radiukkut TV-kullu aallakaatitaannik ingerlatseqqittarneq)

Attaveqaatit aalaakkaasut suuppat?

Attaveqaatit aalaakkaasut tassaapput attaviliinerit, tunngavimmikkut nuna tamakkerlugu, najugaqarfii illuini aallakaatitsisarnermi kiffartuussisunit atugassiissutigineqartut assingi. Attaveqaatit aalaakkaasut sumiiffimmut sumiiffimmut attaviliinertut neqeroorutigineqartarput, nalinginnaasunik assigiinngitsorpassuarnik 19,2 kbit/s-imiit qummut sukkassuseqartinneqarlutik.

Attaveqaatit aalajangersimasut Kalaallit Nunaanni atortulersuutini ikkussuiffiusut akornanni aamma Kalaallit Nunaata avataanut attaveqaatit neqeroorutigineqartarput. Attaveqaatit Kalaallit Nunaannut tunnganngitsortaannut tunngatillugu kalaallit attaveqaatinik sullissisuat (TELE-p) pisuni tamani immikkut nunani allani sullissisunit isumaqatigiissuteqartarpoq. Kalaallit Nunaata Danmarkillu akornanni attaveqaatinut aalaakkaasunut TELE Greenland International atorineqartarpoq, kisianni aamma Islandimi attaveqaatinik suliaqartoq aammalu Amerikap avannaani attaveqaatinik suliallit arlallit isumaqatigiissuteqarfigineqarsimallutik.

Piumasaqaatit akillu

Naalakkersuisut piumasaqaatinik akinillu nalinginnaasunik, TELE-p illoqarfinni nunaqarfinnilu sumiiffinni aalajangersimasuni telefoncentralilinni attaveqaasersuinissamut tunngasunik aalajangersagaqarput. Kalaallit Nunaanni sumiiffimmi allami attaveqaatinik aalaakkaasunik pilersuisoqarnerani piumasaqaatit, akit il.il. pillugit nunat aalajangersakkat, pisuni ataasiakkaani nunat allamiut sullissisunit aalajangersarneqarsimasinnaasut atuutsinneqartarput.

KNR-ip aallakaatitaanik siammarterineq

Attaveqaatit atorlugit attaveqaatigiinneq attaveqaateqarnermilu sullissineq pillugu Inatsisartut inatsisaat naapertorlugu TELE ilaatigut attaveqaatinik aalaakkaasunik, KNR-ip assit nipillu atorlugit aallakaatitassiaasa siaruarnerneqarnerinut tigooqqarneqarnerinullu atugassanik atortuliisussaavoq. Tamatumunnga attaveqaatit aalaakkaasut atorineqartarput, akiliutissallu annertussusissaa akiliutissatut aalajangiussaasimasut allat apeqqutaatinnagit innuttaasunut neqeroorutigineqartut naalakkersuisunit aalajangersarneqartarlutik. KNR-ip attaveqaatit taakku aningaasartuutissartaannaanut akiliisarpog, taamaattumillu TELE tamatumunnga kiffartuussinermini iluanaaruteqarneq ajorpoq.

1.3.4 NMT-mik GSM-inillu mobililinnik kiffartuussinerit

NMT sunaana?

NMT900 (NMT = Nordisk Mobil Telefoni) tassaavoq telefoni nunami angallattagaq analogiusoq (sananeqartut siullersaat imaluunniit 1G), taannalu illoqarfinni kujammut Nanortalimmiit avannaanut Uummammut, Kangerlussuarimi Narsarsuarmilu mittarfinni, kiisalu qaqqat inngiini tallimani Tretop-imi (Nanortallip eqqaani), ARTA-mi (Ar-suup eqqaani) Qinnigami (Nuup eqqaani) DYE 1-imi (Sisimiut eqqaani) aamma Lyngmarksfeld-imi (Qeqertarsuup eqqaani) nalunaarasuartaaseriviit aqquutigalugit atugassatut neqeroorutigineqartarpoq.

GSM sunaana?

GSM900 (GSM = Global System on Mobile) tassaavoq telefoni nunami angallattagaq digitaliusoq (sananeqartut tulliat imaluunniit 2G), taannalu illoqarfinni tamani, Pituf-

fimmi kiisalu Narsarsuarmi, Kangerlussuarmi, Qaarsuni Kulusumilu mittarfinni basis-stationit aqputigalugit atugassatut neqeroorutigineqartarpoq.

NMT-mut GSM-imullu tunngatillugu kiffartuussinerup illoqarfinni mittarfinnilu pineqartuni neqeroorutigineqartarnissaat eqqarsaatigalugu basistationit inissiffissaat aalajangerneqarsimapput. Tamanna nunamilu pissutsit peqqutaallutik illoqarfinni/mittarfinni ataasiakkaani sumiiffiit ilaanni attaveerussinnaasarneq ajornartorsiutigineqartarpoq, kiisalu illoqarfiit/mittarfiit avataanniit tamatigut attaveqarsinnaaneq ataatsimut isigalugu naatsorsuutigineqarsinnaanani. Taamaattorli qaqqat inngiini tallimaasuni stationit inissinneqarneranni pingaartumik Nanortalimmiit Qeqertarsuarmut sinerissami angallaviup ataavartumik attaveqarfiusinnaanissaa eqqarsaataavoq.

NMT-mik kiffartuussineq Kalaallit Nunaata iluani kiffartuussissutitut⁴ neqeroorutigineqartarpoq, kiffartuussinermilu tassani telefonikkut oqaluussisinnaanerit pingaernerutillugit neqeroorutigineqartarput. Kiffartuussineq telefoninik kiffartuussinermut atsunngortitaavoq, taamaattumillu telefoninut attaveqaasiinermik atuisunik oqaluussisinnaaneq ajornarunnaarsimalluni.

GSM-inik kiffartuussineq silarsuarmi nunarpassuit allat taamatut kiffartuussivillit kiffartuussinerisa assinganik ingerlanneqarluni, nunat tamat akornanni kiffartuussinertut neqeroorutigineqartarpoq. Sianermermi sumiiffimmu allamut ingerlatitseqqinnissamut isumaqatigiissutit aqputigalugit kalaallit GSM-imik atuisut mobiltelefoniminnik Europami nunat amerlanertaanni kiisalu Canada-mi USA-milu atuisinnaanissaat qulakkeerneqarsimavoq.

Naalakkersuisut najukkani siuliani taaneqartuni mobilinik kiffartuussinermut piumasaqaatinik akinillu nalinginnaasunik aalajangersaasimapput. Kalaallit Nunaanni sumiiffimmi attaveqanngitsumi mobiilnut attaviliisoqassappat TELE pisuni ataasiakkaani piumasarititaasunik akinillu pilersitsisinnaavoq/aalajangersaasinnaavoq. Mobiltelefoninut terminalinik niuerneq namminersortunngorsagaavoq.

Takutitassiaq 1.3-2

Nov. 2003-mi atuisut

NMT	1.770
GSM – postpaid (naliginnaasq)	14.129
GSM – prepaid (Tusass)	13.915

⁴ Nunat avannarliit sinnerini NMT-900 atornerulluinnarneqarsimavoq, ilaatigut maligaasat (frekvensit) atornerqartut GSM-imut atortussiaannaammata, EU-p Europa-mi inooqatigiinnerup imminut naleqqusagaalluni ingerlalnissaanik anguniagaqarnerata kingunerisaanik. Tamatuma kinguneranik systemi ineriartorteqqinneqassan-ngilaq.

1.3.5 Qaammataasatigut attaveqarnermi kiffartuussinerit Iridium aamma Inmarsat

Iridium Satellite LLC, USA-mi Arizona-mi (Tempe-mi) angerlarsimaffeqartoq aamma Inmarsat Plc., London-imi angerlarsimaffeqartoq suleqatigalugit Iridium-imut aamma Inmarsat-imut qaammataasakkoortumik kiffartuussinerit TELE-mit kalaallinut atuisunut neqeroorutigineqartarput.

Akit piomasaaqaa-
tillu

Naalackersuisut kiffartuussinernut taakkununnga, TELE-p Kalaallit Nunaanni kisiartaalluni tuniniagarisaanut piomasaaqaa-tilu nalinginnaasut aalajangersarsimavai. Terminalinik niueruteqarnek namminersortunngorsagaavoq, kisiannili qaammataasanut terminalinik tuniniagaqartut killeqarput. Pingaartumik Iridium-imut terminalit taamaallaat Iridium LLC aqputigalugu pissarsiarineqarsinnaapput, taamaallaallu kiffartuussisummik tamatuminnga neqerooruteqartartut (aamma TELE ilaalluni) aqputigalugit tunineqarsinnaallutik.

TELE-p Iridium aamma Inmarsat kisiisa Kalaallit Nunaanni neqeroorutigisinnagaluarai, kiffartuussisutit taakku immikkut sananeqarnertik pissutigalugu aammattaaq nunani allani atorineqarsinnaanerat qulakkeernekarpooq. Iridium silarsuaq tamakkerlugu atorineqarsinnaavoq, Inmarsat-ilu 77°N-ip aamma 77°S-ip akornanni atorineqarsinnaalluni. Tamatumattaq nassatarisaanik nunani allani Iridium-imik Inmarsat-imillu neqeroorutigineqartunik atuisut atortutik Kalaallit Nunaannut nassarsinnaavaat atorsinnaallugillu. Taamaalluni oqartoqarsinnaavoq kalaallit qaammataasakkut attaveqaatigiinnerup ilaanik tuniniagaqarnermikkut nunat tamat akornanni unammilleqatigiinnermi akuusut. Tamannali isumaqarpallaanngilaq, tassami kiffartuussineq tamanna (terminalillu) akisoorujussuummat atuisut ikittuararsuupput.

Takussutissiaq 1.3-3

Nov. 2003-mi atuisut

Iridium	167
Inmarsat	129

Kisitsisini taaneqartuni atuisut TELE-mi atuisuupput. Taakku saniatigut Kalaallit Nunaanni innuttaasut/suliffeqarfiit amerlassusai ilisiman-eqanngitsut nunat allamiut attaveqaatitigut sul-lissisuini atuisuupput

1.3.6 Internetikkut kiffartuussinerit

Kalaallit Nunaanni Internetinik kiffartuussinerit nunarsuaq tamakkerlugu Internetimut attaveqaatinut ilanngunneqarsimapput, aammalu IP-mi MPLS-netimi kiffartuussinertut pilersitaalluni.

Internetimik
atuisunngor-
sinnaanermi
periarfissat
assigiinngitsut

Internetinik kiffartuussinermi atuisunngorsinnaaneq assigiinngitsorpassuanngorlugu ilusilersorneqarsinnaavoq, 2004-llu aallartinnerani Kalaallit Nunaanni makku atorneqarput:

- Telefoninut aqquersuutit nalinginnaasut aqputigalugit sianerluni attavilertarneq (PSTN)
- ISDN-2-mut kiffartuussineq aqputigalugu sianerluni attavilertarneq
- Internet ADSL aqputigalugu attaveqarneq
- Attaveqaatit aalaakkaasut aqputigalugit attaveqarneq (2004-p ukiuata siulliup ingerlanerani atorunnaassaaq)
- Internet MPLS aqputigalugu attaveqarneq

Illoqarfiit 17-it
ADSL-imik atui-
fiusinnaapput

Telefonilinnut ISDN-ilinnullu kiffartuussinernut sianerluni attavilertarneq, kiffartuussinernik marlunnik taakkuninnga neqerooruteqarfiusuni tamaginni pisinnaavoq. 2004-p ingerlanerani ADSL aqputigalugu attavilertarneq nunap illoqarfiini 17-iusuni telefoncentralilinni tamaginni neqeroorutigineqartalissaaq. Tamatuma kingorna aamma ADSL aqputigalugu Internetimut attavilertarneq nunaqarfinni neqeroorutigineqartalissaaq.

Kalaallit Nunaanni Internetilinnut kiffartuussineq Danmark-imi Copenhagen Teleport-ip aamma Internetimik sullissiviit marluusut attaveqaataasa akornanni attaviliinikkut atassusigaavoq.

Akit piumasari-
saasullu

Naalackersuisut sumiiffinni pineqartuni Internetimut attaveqarnermi TELE-p pilersuineranut piumasarisaa sunik akinillu nalinginnaasunik aalajangersagaqarput. Kalaallit Nunaanni sumiiffinni allani (attaveqaatinut nalinginnaasumik atassusigaanngitsuni) kiffartuussinermi malitassat akillu immikkut pisut ataatsiakkaat aallaavigalugit aalajangersarneqartassapput (TELE-mit).

Takusassiaq 1.3-4

Nov. 2003-imi Internetimut attaveqaatillit

Dial-in	10.121
ADSL – 4.12.03-imi atuilersut	154
MPLS (Internetiut attaviliinerit aalajangersimasut)	100

1.3.7 Sinerissami radioqarfiit aqutigalugit kiffartuussinerit (tassunga ilaallutik ajunaalernermi sillimaniarnermilu imarsiortunik radiukkut kiffartuussinerit)

Kalaallit Nunaata sineriaani radioqarfiit Aasianni, Qaqortumi Tasiilamilu inissisimasut aqutigalugit TELE-p umiarsuit nunamilu telefonillit akornanni inuussutissarsiortunut inuinnarnullu attaveqaatigiisitsisarnikkut sinerissami radioqarfiit kiffartuussinerat nioqutigineqartarpoq. Tamatuma saniatigut TELE ajunaalernermi sillimaniarnermilu imarsiortunik radiukkut kiffartuussinerimik isumagisaqarpoq. Kiffartuussisutit taakku marluk ingerlanneqarnerat kattunneqarsimavoq, tassami sulisut teknikkikkullu atortul-ersuutit ataatsit atorlugit sullissinerit ingerlanneqartarmata.

Nunat tamat akornanni suleqa-tigiinneq

Ajunaalernermi sillimaniarnermilu imarsiortunik radiukkut kiffartuussineri pisussaaffiit aalajangersakkallu nunat tamat akornanni allanngortaratik uninngaannartuunngillat, ingerlaavartumillu nunat tamat akornanni oqallifinni oqaluuserineqartarput, pingaartumik IMO-mi aamma ITU-mi. Tamatumani pisussaaffiit aalajangersakkallu nunat tamat akornanni ineriartorneq malillugu iluarsineqartarput, teknologiumillu nutaamik atuineq kiisalu imaani isumannaatsuunissamut misililittakkat pissarsiarineqartut anguni-agassatullu pingaarnertut aalajangersarneqartut naapertorlugit iluarsiisoqartarluni.

Sinerissami radioqarfiit kiffartuussinerisa niuernermut tunngasortai killeqartuinnarmik insertitsissutaasarpur, taakkununga umiarsuarnut angalasunut imaani angalanermut silasiornermullu akisussaasuniit angallaviit silassarlu pillugit kalerrisaarutit aallakaatin-neqartarnerat atatinneqarluni.

Ajunaalernermi sillimaniarnermilu kiffartuussinerit isumagineqarnerat TELE aamma TDC

TELE-p attaveqaatit atorlugit attaveqaatigiinneq aamma attaveqaatinut kiffartuussineq pillugu Inatsisartut inatsisaanni aalajangersakkat malillugit ajunaalernermi sillimaniarnermilu imarsiortunik kiffartuussinerup atuutsinneqarnissaa ingerlannissaalu pisussaaffigaa – TDC sinnerlugu aamma sullissinerminut akiliisitsisarluni. TDC Kalaallit Nunaanni ajunaalernermi sillimaniarnermilu imarsiortunik radiukkut kiffartuussinisamut atortulersuutit atugassiinissamut danskit naalagaaffiannit pisussaaffiligaavoq, TELE-llu akuersissut pigisani naapertorlugu sinerissami radioqarfiit kiffartuussinerisa nioqutiginissai pisussaaffigalugu.

1.4 KIFFARTUUSSINERNI ATUGASSATUT TOQQAKKANI KAAVIAAR-TITSINERUP INERIARTORNERA

Siusinnerusukkut oqaatigineqareersutut Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnerup niuertigineqarnerani TELE saqquminerpaavoq. TELE-p kaaviiartitat ataatsimut katillugit ukiuni kingullerni aalaakkaasorujussuusimapput, ingerlatseqatigiiffimmi siunniunneqarsimammat kaaviiartitat taakkulu ineriartornerat attaveqaatitigut kiffartuussinerit ataasiakkaat akiinik appartitsisarnikkut ingerlanneqassasoq.

Takussutissiaq 1.4-1 TELE-mi kiffartuussinerni kaaviiartitat ilanngaasereerlugit ineriartornerat, Suliffeqarfissuaq (Akit ingerlaavartut)

1.000 kr.	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Telefonit	268.443	250.516	227.689	223.041	209.401	200.091	188.650	181.157
Mobilit	16.002	31.063	41.830	57.324	70.672	84.158	100.588	105.786
Telex/telegram	2.527	3.743	2.336	1.426	1.334	1.048	217	40
ISDN	0		355	2.210	3.881	5.092	5.650	7.243
Internet	0	3.469	6.892	15.724	23.103	28.589	34.089	33.222
Attaveqaatit aalaakkaasut	71.192	63.348	60.577	55.658	58.458	57.468	56.113	56.449
Datapak	13.324	14.800	14.435	8.217	8.711	3.582	2.274	448
Routernet 1	0	1.833	6.303	9.111	17.156	23.551	24.950	20.111
Umiarsuarni radiut 2	12.987	10.591	7.198	7.142	7.893	10.219	7.941	6.874
Katillugit	384.475	379.363	367.615	379.853	400.609	413.798	420.472	411.330

All. 1: 1996-imi ISDN/Routernet-imut kisitsisit ilaapput

All. 2: Niuernermit tunngasut, ajunaalernerimi sillimaniarnermullu tunngasut TDC-mit suliaakkiissutigineqartut pinnagit

Attaveqaateqarnermut tunngasutigut kiffartuussisut allat kaaviiartitaannut kisitsisinik peqartoqanngilaq (tak. suliassaqarfiit namminersortunngorsarneqarsimasut).

Unammillernerup piffissap sivikitsuaraannaap ingerlasimanera aammalu taakku kaaviiartitaannut kisitsisit TELE-p kaaviiartitaannut naleqqiullugit annikitsuarsuunerat tamatumunnga peqqutaatinneqarpoq.

Takussutissiaq 1-imi takuneqarsinnaasut ineriartortitsinerimi malunniutit tamakkiisut arlallit 1996-imiit 2002-mut malugineqarsinnaapput (akit ingerlaavartut):

Kaaviiartit-sinerup ineriartorneranut ersiutit

- Piffissami tassani kaaviiartitat ilanngaaseriikkat 8%-imit annikinnerusumik qaffariarput.
- Telefoninut attaveqarnermut kaaviiartitat 28%-ingajammik appariarput.
- Mobiltelefonit (NMT/GSM) atugaanerat 240%-it missaannik qaffariarpoq.
- Interneti 1996-imi atugaaleramili niuerfittut pingaarutilittut ineriartorsimavoq.
- Qarasaasiat atorlugit attaviit aalajangersimasut, datapak-it aamma Routerneti aqqutugalugit attaveqaqatigiinnermi kaaviiartitat ataatsimut isigalugit 4%-ingajammik appariarput.
- Sinerissami radioqarfiit niuernikkut kaaviiartitaat, ass. umiarsuarnut radiukku oqaluussinerit, naatsorsuutigineqartut attaveqaqatigiinnermut periarfissat nutaat (ass. Inmarsat, NMT, Iridium il.il.) pissutaallutik appariarput.

- Telexit/telegrammit aamma datapak-it atorneqarneri pilerigineeruttut oqaatigineqarsinnaapput, taamaattumillu ilaatigut taamaatinneqarlutik. Nunani allani ineriartorneq assigalugu mobiltelefoninik Internetimillu atuineq telefoneqarnermut sanilliullugu niuernerimi qitiusutut ingerlanneqalissaaq.

Aningaasartuutininik misissueqqissaarneq akinik appartitsinerimut tunngaviuvoq

TELE-p attaveqaateqarnermut kiffartuussinerni ataasiakkaani akinik appartitsinissaata aalajangiiffigineqartarnerani, TELE-p nammineerluni ukiumoortumik aningaasartuutininik misissueqqissaartarnera tunngavigineqartarpoq, taakkulu ukiumoortumik naatsorsuutit, piffissamut suliffiusumut nalunaarsukkat aamma attaveqaateqarnermi atortulersuutit ataasiakkaat pisinnaasaat naapertorlugit aningaasartuutit agguarneqartarnerat tunngavigalugit suliarineqarput. Taamatut periuseqarnikkut attaveqaateqarnermi kiffartuussinermi aningaasartuutit kiffartuussinerullu atorneqarnerani akiliutit akornanni naammaginartumik ataqatigiisitsisoqarpoq. Tamatumunngalu TELE-p aningaasartuutininik tunngaveqarluni akinik ilusilersuisarneranik nassuiaatissaavoq.

Atuineq annertusigaluartoq attaveqaarnermut aningaasartuutit ikilipput

TELE-p piffissami tassani piffissap ingerlanerani akit nikerarnerat atorluarsimavaa, kiffartuussissutini atuuttuni atuinerup ineriartornera aammalu kiffartuussinerni nutaani isertitat atorlugit ingerlaavartumik akinik appaasarsimalluni.

TELE 1990-ikkulli aallartinneranni digitaliseeriinerup teknologiillu nutaap iluaqutissartaasa akinik appaasarnernut atorneqarnissaannik politikkeqarnini aallartippaa. Minutsit atukkat amerliartoraluartut kiffartuussinerillu amerlanerusut atorneqaleraluartut akit apparnerisigut Kalaallit Nunaanni inoqutigii ataatsit attaveqaarnermut aningaasartuutaat agguaqatigiisillugit ikilisimapput, tamannalu TELE-p tunisassiai amerliartoraluartut kaaviiartitat ilanngaasariikkat qaffariartornerisa annikitsuararsuunerinut nassuiaatissaavoq.

TELE-mit erseqqissaatigineqarpoq ukiunissaaq tulliuttuni aningaasartuutit eqaatsumik aaqqiiviginerisigut teknologiimilu nutaami pissarsiasat atorluarnerisigut akit appartinneqartarnissaat taamalillunilu iluaqutissap atuisunut tuttarnissaa siunniunneqartoq, tamatumunngalu peqatigitillugu kiffartuussissutininut pisariaqartinneqartunut nutaanut aningaasaliisarneq ingerlatiinnarneqassasoq.

Akinik appaasarnerit

Ukiuni kingullerni akinik appaasarneq ataatsimut isigalugu TELE-p kiffartuussinerni ataasiakkaani aningaasartuutit isertitallu naammaginartumik ataqatigiisarneqarnissaat siunertatut qitiutissimavaa, tamannalu suliffeqarfup iluani aningaasartuutininik misissuisarnermik tunngaveqarpoq. Tamanna ilaatigut kiffartuussinerit ataasiakkaat ataatsimoortillugit aammalu kiffartuussinerit assigiinngitsut immikkoortillugit akigitinneqartut naafferartumik appartitsinneqartarnerinut pissutaavoq. Assersuutigalugu Danmarkimut telefonikkut oqaluussinerinut akiusut akit immikkoortuinut allanut naleqqiullugit sukkanerusumik appartinneqartarsimapput, taamaaliornikkut nunap iluani akigititaasut allat akunnerminni sapinngisamik tapiiffigineqatigiinnginnissaat anguniarlugu.

Akinut appaasarnernut peqqutaasut pingaarnerit sisamaapput:

- Kalaallit Nunaata aaqqissuussaanerani pisariaqartitanut atatillugu sinerissami radiot (radiokædet) centralillu digitaliseerelugit nutarterneqarnernerat aningaasartuutit annertuumik apparnerinut pisooqataasimavoq.

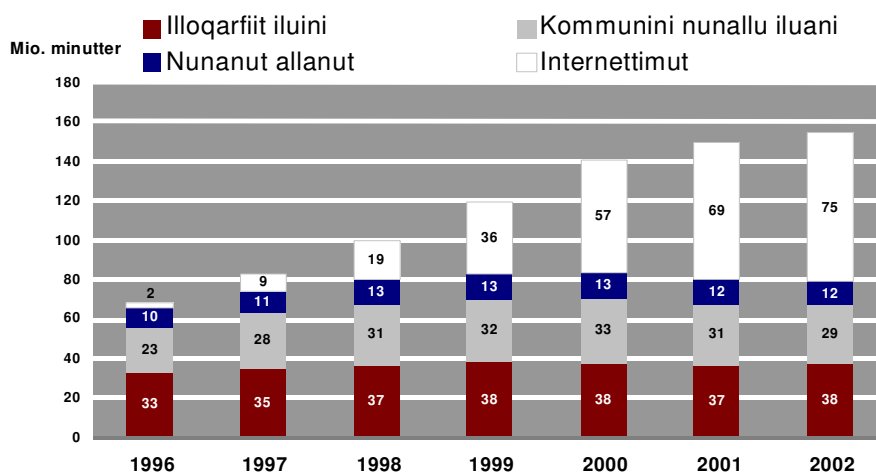
- Transponderinik attartornermut aningaasartutit appariartorsimapput.
- Qaammataasani sinerissamilu radiuni (radiokædeni) eqiterussisarnermut teknikki pequtaalluni paasissutissat nassiunnerini pisariaqartitat annikillisimapput.
- Telefonikkut oqaluussinerni minutsit atorpeqartut sullitallu amerleriaraluartut aammalu kiffartuussinerit nutaat atuutsinneqalersut amerleriaraluartut sulisori-neqartut amerleriarsimangillat. Ataatsimut isigalugu suliassaqarfinni teknikkimut tungassuteqanngitsuni aningaasartuutit ineriartornerat aammattaq allangut-saaliorneqarsimavoq.

Kinguliani telefonini/ISDN-imi, Internettimut sianerluni attavilertarnermi kiisalu mobileqarnermi kiffartuussinerit ineriartortinneqarnerat takutinneqarpoq, taakkulu atatsimut kattullutik Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnikkut kiffartuussinerni annerpaamik atugaasimapput siunissamilu aamma taamaassagunarlutik. Paasiuminarsarlugu nassuiaraanni TELE oqarsinnaalluni isumaqarpoq attaveqarnermi minutsit atorpeqartut amerlassusaat ataatsimut katillugit 152%-imik qaffassimasut, piffissamilu kiffartuussinerit atorpeqarnerini nunap iluani attaveqarnermut akiliutit 40%-inik aamma nunanut allanut 60%-inik amerlanerusunilluunniit appartinneqarsimallutik.

1.4.1 Telefonilinnik- og ISDN-ilinnillu kiffartuussinerit ineriartornerat

1996-imi atuisut akornanni oqaluussinermut qarasaasiarsornermullu attaveqaatinik ataveqartitsineq TELE-p kiffartuussinerani akuersissuteqarfiusunit isertitaasa 66%-iinik amerlassuseqarput. 1996-imiit 2002-mut atuineq annikitsuinnarmik qaffariaateqarsimavoq, ullumikkullu annikilliartorluni. Atuinerup ineriartornera imatut isikkoqarpoq:

Ilusiliaq 1.4-1: Telefoninut attaveqaatit atorpeqarnerisa ineriartornerat

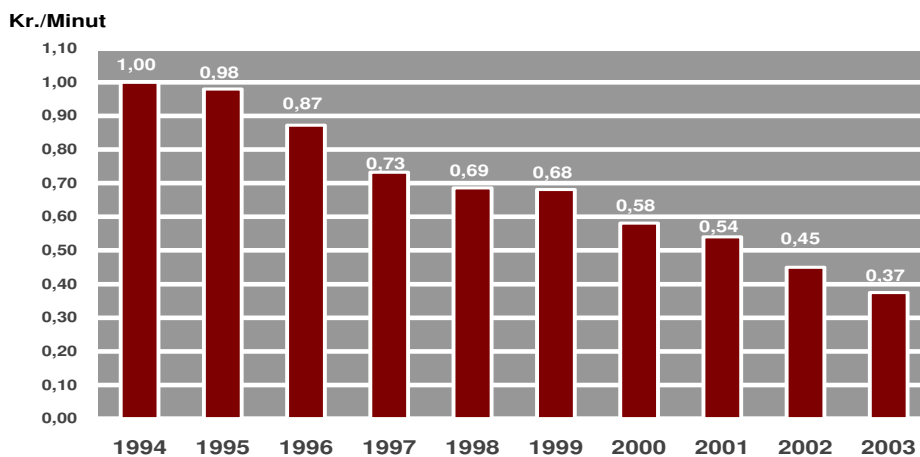

Takuneqarsinnaasutut telefoninik atuisut marluk akornanni telefonitigut qarasaasiatigullu attaviliisarneq 1999-imi appariartorsimavoq, tamatumalu peqatigisaanik Internettikkut kiffartuussineq, tassa telefoninik ISDN-imillu atuisut Internettimut sianerlutik

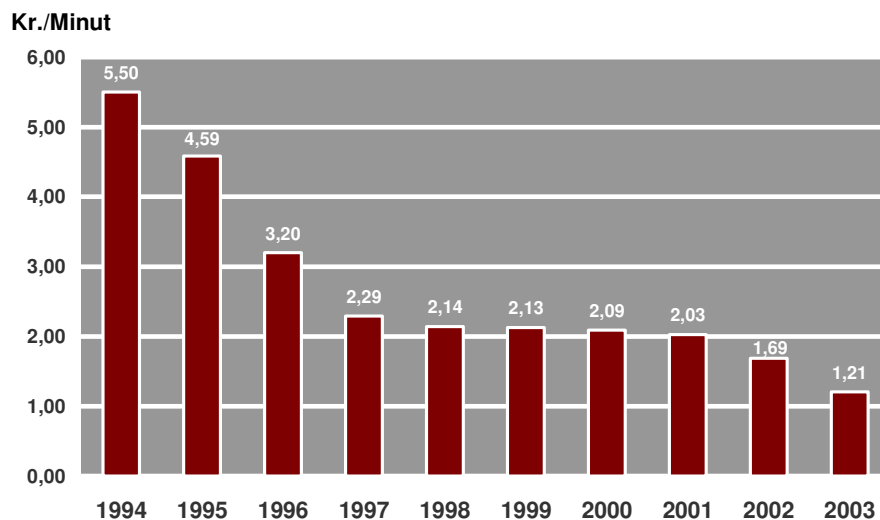
attavilerarnerat maanna telefoninut ISDN-imullu attaveqaatinik atuinerup affaata misaanik annertussuseqalersimalluni.

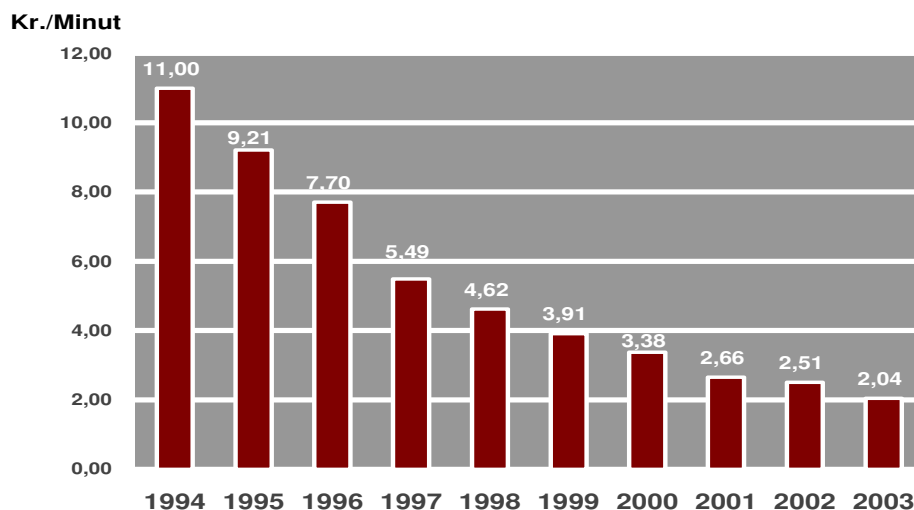
Atuinerup annikiliartornera kiffartuussinernik atuinermut akiusut appartinneqarujusuarnerisa peqatigisaanik pisimavoq. Illoqarfiit iluini, nunap iluani Danmarkimullu oqaluussinernut akit 1994-imiit imatut ineriartorsimapput:

Ilusiligaq 1.4-2: Illoqarfiup iluani oqaluussinernut akit ineriartornerat (akit aalajangersimasut)

Ilusiligaq 1.4-3: Illoqarfiit akornini akit ineriartornerat (akit aalajangersimasut)

Ilusiliaq 1.4-4: Danmarkimut oqaluussinernut akit ineriartornerat (akit aalajangersimasut)

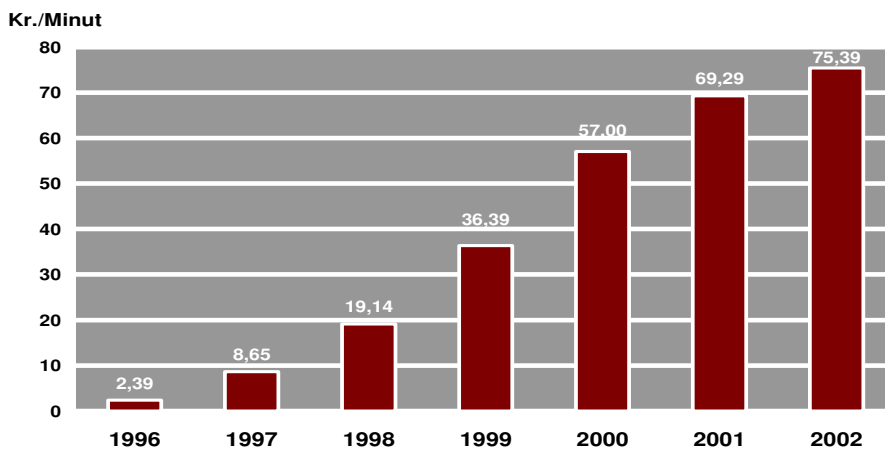
Ilusiliaq 1.4-1-imi 1996-imiit 2002-mut kisitsisit takutippaat telefonitigut attaveqarneq illoqarfiup iluani, illoqarfiit akornanni nunanullu allanut oqaluussinerit ataatsimut katillugit) 20%-it missaannik qaffariarsimasoq, tamatumalu saniatigut ilusiliaq 2-miit 4-mut takuneqarsinnaavoq illoqarfiup iluani, illoqarfiit akornanni Danmarkimullu oqaluussinermut akit aalajangersimasut piffissami tassani 48%-imik, 47%-imik aamma 67%-imik appariarsimasut.

1.4.2 Internetimut sianerluni attaveqaasertarnerup ineriartornera

Telefoninut ISDN-imullu kiffartuussinermi Internetimut sianersinnaanermut attaveqaasiisarneq 1996 sioqqullugu atugaasimanani 2003-mi telefoninut ISDN-imullu aqqusersuutit atugaanerat atuinerup affaa sinnerlugu annertussuseqalerluni ineriartorsimavoq.

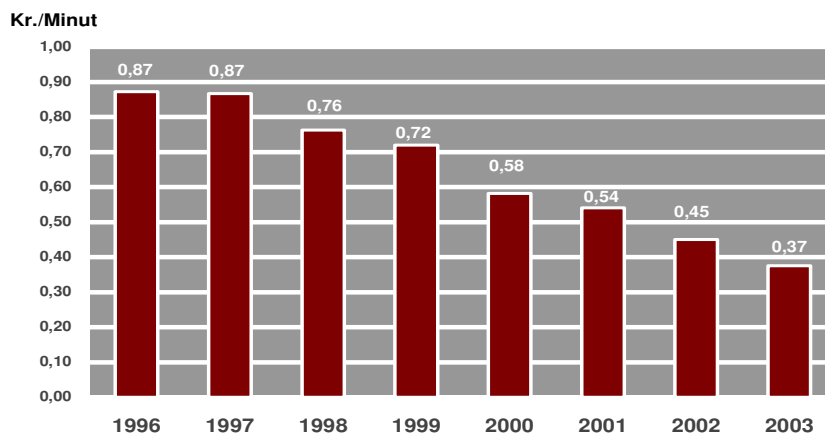
Taamatut atuinermi ilusiliaq 1-imi pingaarnersatut takutinneqartut 1996-imiit ineriartortinneqarnerat kinguliani takutinneqarpoq:

Ilusiliaq 1.4-5: Internetimut sianerluni attaveqaasertarnermi atuinerup ineriartornera

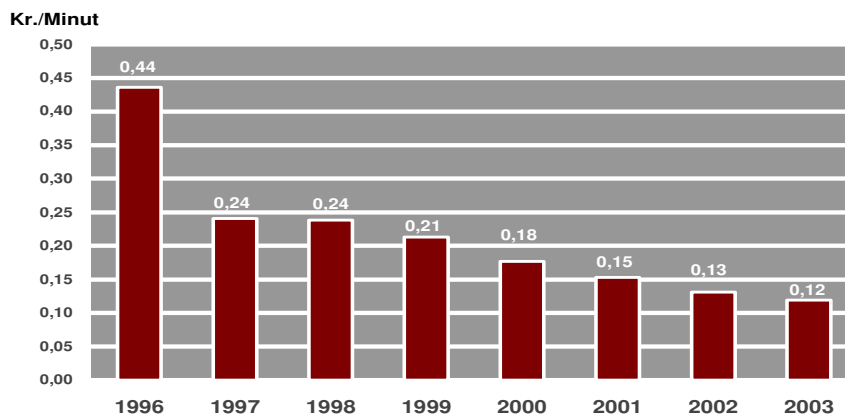

Piffissami atssani akit imatut allannguuteqarput

Ilusiliaq 1.4-6:Ulluunerani Internetimik atuinerup akit ineriartornerat (akit aalajangersimasut)

Ilusiliaq 1.4-7: Internetimut akit ineriartornerat, unnukkut unnuakkullu (akit -aalajangersimasut)

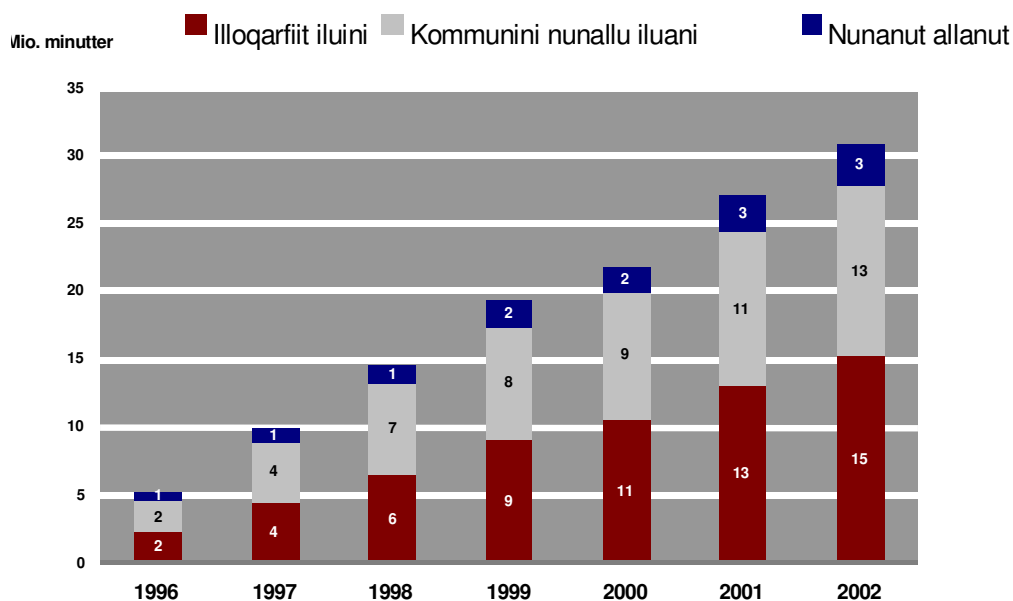

1996-imiit 2002-mut Internetimut sianerluni attaveqaasertarnermi ulluklut unnuakkullu atuinnermut akit 48% aamma 70%-imik apparsimapput.

1.4.3 Mobilinik atuinnermi kiffartuussinerup ineriartornera

Mobilinik atuisut oqaluussineri (uani NMT-mik GSM-imillu atuinerit kisitsisitaat katilugit) 1996-imiit ukiumut oqaluussinerit minutsinngorlugit 4-5 mio.-nik amerleriartarsimasut takuneqarsinnaavoq. Ineriartorneq imatut isikkoqarpoq:

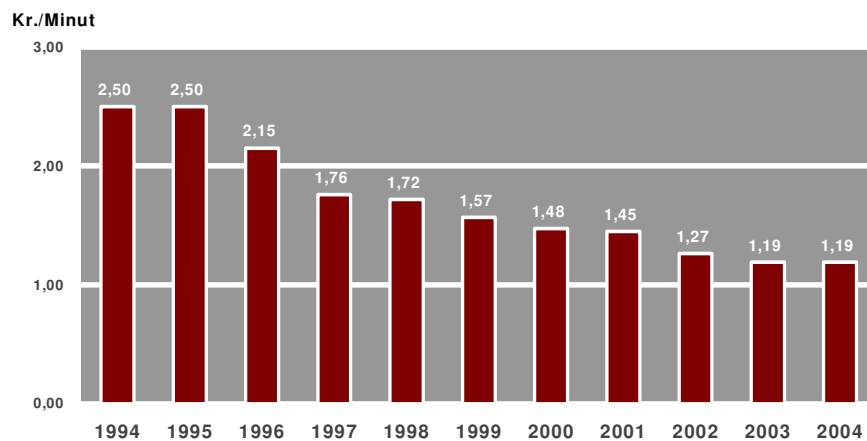
Ilusiligaq 1.4-8: Mobilikkut attaveqaatit atorneqarnerisa ineriartornerat

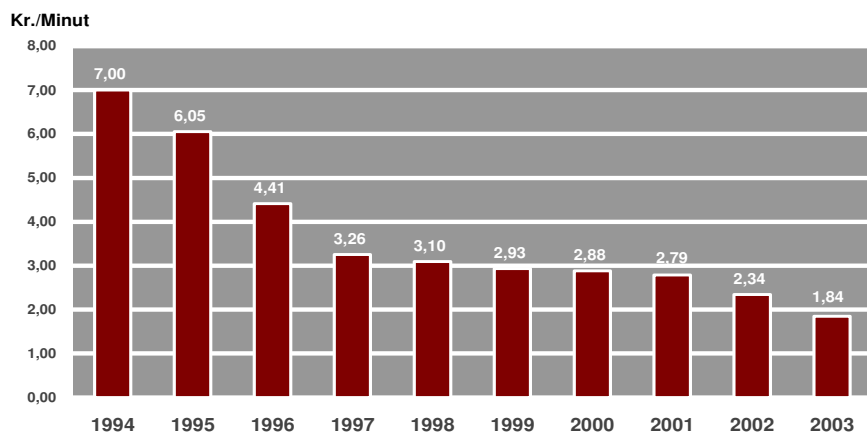
Siuliani pineqartunut atatillugu erseqqissarneqassaaq, TELE-p Kalaallit Nunaata iluani attaveqaatit ilusilersugaanerit tunngavigalugu mobilinut attaveqaatit aqutugalugit oqaluussinerit illoqarfiup iluani imaluunniit nunap iluani taamatulluunniit nunanut allanut oqaluussinerunersut ajornanngitsuaqqamik paasisinnaammagu.

Akit taakkununga atuuttut imatut ineriartorsimapput:

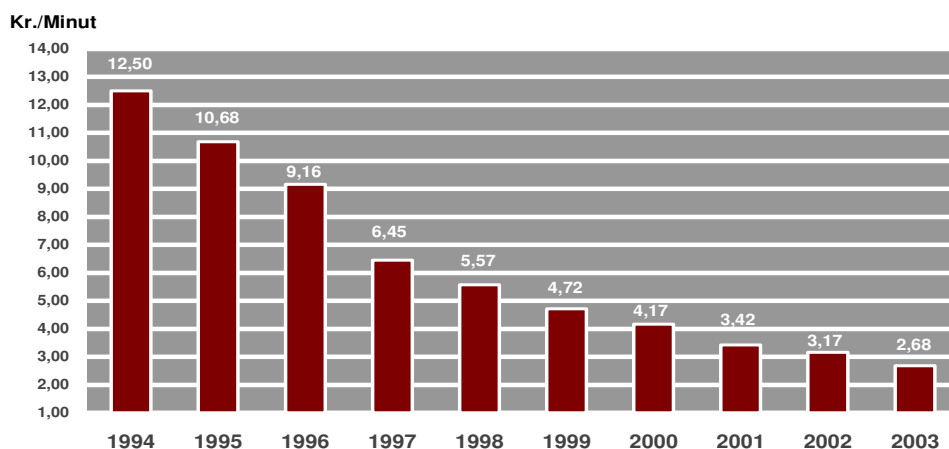
Udviklingen i lokaltaksten 1994-2003
(Dagtakst til fastnetabonnet)

Figur 1.4-10: Mobilikkut attaveqaatit illoqarfiit akornini ulluunerini oqaluussinernut atornerini akit ineriartornerat (akit aalajangersimasut)

Ilusiliaq 1.4-11: Mobilikkut attaveqaatit Danmarkimut oqaluussinernut atornerini akit ineriartornerat.

Ilusiliaq 1.4-8-imi 1996-imiit 2002-mut kisitsisit takutippaat attaveqarneq 489%-imik akitsoriarsimasoq, ilusiliaq 1.4-9-mili takuneqarsinnaavoq illoqarfiup iluani, illoqarfiit akornini Danmarkimullu oqaluussinermut akit piffissami tassani 41%-imik, 47%-imik aamma 65%-imik appariarsimasut.

Takussutissiaq 1.4.2:Kiffartuussinerit ineriartortinneqarnerini pisut pingaarnertit

Ukioq	Kiffartuussinerit
1993	NMT-900 mobiltelefonit atornerqalerput. Isorliunerusut ataatsikkoortumik TV-kut aallakaatitsivigineqalerput: Upernavik, Qaanaaq, Ittoqqortoormiit aamma Tasiilaq. Qarasaasiakkut attaveqalernerup radiukkut attaveqaatit aqputigalugit Dankort-imik atuisinnaaneq ajornarunnaarsippaa.
1996	Internetimik atuisinnaaneq januaarip aallaqqaataani attavilerneqarpoq. Telefonikkut qarasaasiatigullu kiisalu videokkut attaveqarnermut ator- tut il.il. aqputigalugit ISDN-2 atorlugu kiffartuussineq attavilerneqar- poq. Videokkut attaveqarnermut atorlut aqputigalugit nalunaarasuaatitigut nakorsartitsisarneq eqqartuussisarnerlu piareersaatitut misileraaffigi- neqarpoq.
1997	Kitaata sineriaani illoqarfiit tamarmik NMT-900-mik atuiffiulerput. Ammassallip Kommuniani ungasianiit ilinniartitsinerlut misiligutitut ISDN atornerqalerpoq.
1998	GSM-900 Sisimiuni, Ilulissani, Kangerlussuarimi Nuummilu atoqqaar- tinneqarpoq.
1999	Nunaqarfinni telefonitigut sullississutit suliarineqarnerat naammassi- voq. Illoqarfiit nunaqarfiillu tamarmik telefoninut attaveqaatit digitali- sut nalinginnaasut aqputigalugit attaveqaatitigut sullissinernik tamak- kiisunik atuisinnaalerput. Iridium-ip ingerlanneqarnera aallartinneqarpoq.
2000	GSM-900 illoqarfinni tamani atornerqarsinnaalerpoq. Avedøre Holmimi nunamiit qaammataasamut attaveqaat Kalaallit Nu- naata Danmarkillu akornanni attaveqaatiginnermut atorussaqaq atoq- qaarfissiorneqarpoq.
2003	ADSL Nuummi atornerqalerpoq, kiffartuussinerlu tamanna 2004-mi Ka- laallit Nunaanni najukkani allani atornerqarsinnaasunngorniarlugu ine- riartortinneqassaaq.

2 Maannakkut politikkikkut aqutsinermi killiliussat

Kalaallit Nunaanni aqqissuussineq assigineqanngitsoq

Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnermik ingerlatsineq namminersortunngorsarneqanngilaq. Tamanna pissutaalluni malunnartumik nunatsinni aqqissuussineq Europap sinnerani aqqissuunnermit allaaneruvoq – nunanut EU-miittunut taakkulu avataanut naleqqiullugu. Tassa imaappoq Kalaallit Nunaanni aqqissuussineq immikkut illuinnartuuvoq, Europami 1990-ikkut qeqqat tikillugu aqqissuussinerup illuatungerluinnaa.

Niuerneq allanut ammaanneqassappat – TELE-llu kisermaassinera atorunnaarsinnekarluni – tamatumani inatsisit malunnaatilimmik allanngortinneqartariaqassapput.

Unammilligassat periarfissallu

Aggulullugu immikkut ittumik aqqissuussisoqarsinnaavoq – imaluunniit naliginnaasumik unammileqatigiinneq tunngavigalugu aqqissuussisoqarsinnaalluni. Pivusorsior-tumik periarfissat qiviassagaanni Kalaallit Nunaanni unammileqatigiinneq aallaavigalugu ingerlatsinissamut periarfissat annikippat, qularnarporlu, allatut aqqissuussinerup unammileqatigiinneq annertusitissinnaasaneraa. Taassuma saniatigut inatsisit aqqu-tigalugit Namminersornerullutik Oqartussat TELE-mut annertuumik sunniuteqarmerat, namminersortunngorsanerme unammilligassatut isigisariaqarpoq.

Immikkoortuni tullerni maanna politikkikkut aqutsinermi killiussat allaaserineqarput.

2.1 INGERLATSIVIIT ARLALIT AKORNANNI SULEQATIGIINERIT

Attaveqaateqarnermik politikkikkut aqutsineq nakkutilliinerlu ullumikkut assigineqit-tigut suleqatigiissutaavoq:

- Attaveqaateqarnermi Kalaallit Nunaanni inatsisit killiliussat qallunaat inatsisaat piginnaatitsinermik imallit aallaavigalugit suliaavoq, Namminersornerullutillu Oqar-tussat attaveqaateqarnermik akisussaaneq tamakkiisoq Kalaallit Nunaata iluani, Ka-lallit Nunaata nunallu allat akornanni, avataanullu tigummillugu.
- Naalackersuisut akuersissuteqarnerisigut TELE attaveqaateqarnermik pi-masaqaati-talinnik sanaartornissamik ingerlatsinissamillu piginnaatinneqarpoq, tamatumani-lu akinik, atuinissamillu najoqqutassanik naalackersuisut akuersisartuunissaat pi-ma-saqaataalluni.
- Ineqarnermut Attaveqarmullu Pisortaqarfiup TELEllu akornanni ingerlatsinissa-mut isumaqatigiissuteqartoqarpoq, tamatumani sullissinissamik piginnaatitsit, pi-ginnaatitaasullu ulluinnarni ingerlatsinerminni pi-masaqaataasa akuersisarnernut nakkutilliinissanullu il.il tunngasut malinnissaat siunertaralugu.
- Naalackersuisut attaveqaateqarnermut inatsisit naapertorlugit immikkut ittunik peqqussusiorsinnaanerme piginnaatinneqarput.

- TELE-p aktieselskabinngorneratigut inatseqarpoq, tassanilu naalackersuisut maruagassiorsinnaatitaapput, piginneqatigiiffiup siulersuisuinik toqqaasartussaallutik, suliffeqarfillu 100 %-imik Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqarmat, ingerlanneqarnera aamma akisussaaffigaat.

Piginnittut aqutsisullu immikkoortinneqarnerat

TELE-p aqunneqarnerata malinnaavigineqarnera Ineqarnermut Attaveqarnermullu Pisortaqaarfimmit ingerlanneqarpoq, piginnittutulli ingerlatsineq Namminersornerq pillugu Naalackersuisoqarfimmit, siulersuisut allattoqarfianit ingerlanneqarpoq. Tamatumani Namminersornerullutik Oqartussanit siunertarineqarpoq piginnittut ingerlatsisullu avissaaqqatinnissaat.

Namminersornerullutik Oqartussat TELE-mut sunniutai

Inatsisit killilikkat najoqqutaralugit, piunasaqaatitalinnik piginnaatitsinikkut, piginnittutulli ingerlatitsinermikkut Namminersornerullutik Oqartussat ullumikkut TELE-p ingerlanneqarneranut, sanaartorneranullu Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnikkut ingerlatsinermi annertuumik sunniuteqarput. Ulluinnarnili ingerlanneqarneranut sunniuteqarnera killeqarpoq, tak. imm. 2.5, TELE-p aqunneqarneranut tunngasumi.

2.2 ATAATSIMUT KILLILIUSSAT

2.2.1 Naalagaaffiup piginnaatitsinermik inatsisai

Namminersornerullutik Oqartussat Kalaallit Nunaanni kiisalu Kalaallit Nunaannut avammullu attaveqaateqarnikkut piginnaatinneqarnerat, qallunaat Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnerq pillugu inatsisaanni nr.1089 29.december 1997-imeersumi, 1.jan 1998 atulersumi takuneqarsinnaavoq. Tassani attaveqaatit pillugit inatsiliorneq allafis-sornerlu tamakkiisoq Kalaallit Nunaannut Namminersornerullutillu Oqartussanut tunniunneqarpoq.

Attaveqaatit pillugit inatsit 1997-imeersoq

Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnermut inatsisiliorsinnaanermik piginnaatitsisinnanermillu inatsit nr.1089 29.dec.1997-imeersoq ataatsimut isigalugu Inatsimmik nr. 943-mik 23.december 1986-imeersumik ingerlatsitseqqineruvoq. Tassani Inatsit, Kalaallit Nunaanni kallerup innera, imeq kiassarneq, qatserisartoqarneq, talittarfeqarneq, aqquserngit attaveqaatillu pineqarput.

Inatsit 1997-imeersoq siusinnerusukkut inatsisiliorsinnaanermut piginnaatitsisinnanermullu naleqqiullugu marlussutsigut annertuumik ammaassivoq.

- Namminersornerullutik Oqartussat aamma Kalaallit Nunaanniit avammullu attaveqaatinik atuinermik inatsisiliorsinnaaneq piginnaatitsisinaanerlu tiguaat.
- Inatsisip Namminersornerullutik Oqartussat pituttugaaner atornaaarsippaa, tassani inatsisiliorsinnaaneq, attaveqatitigut taakkutigullu sullissinertigut namminersortunngorsaaneq annerusumik minnerusumilluunniit pisinnaalerpoq.

*Imaani ajunaalerner-
nermi isumannaalli-
saanermilu sullissi-
nerit*

Naalagaaffiulli Oqartussaaffiit marluk suli tigummivai, tassalu Kalaallit Nunaanni ajunaalernermit isumannaallisaanermullu tunngasuni sanaartorerit sullissinerillu, kiisalu radiukkut attaveqaatitigut, radiullu maligaasaanik („allokering..) Qallunaat inatsisaat ajunaalernermit isumannaallisaanermullu tunngasuni isumaginninnissamik aningaasalersuinissamillu pisussaaffiliivoq, taakkulu TDC-mut (Tele Danmark) suliakkiissutaapput, TDC-llu TELE aqutugalugu sinerissami radioqarfiit suliakkertarpei.

Namminersornerullutik Oqartussat kisimik oqartussaanerannut immikkut ilaatinneqanngitsoq tassaavoq qallunaat-amerikamiullu Kalaallit Nunaata illersornissaanut illersornissaq pillugu isumaqatigiissutaannut attuumassuteqartut, isumaqatigiissut taanna 27.april 1951-imi pilersinneqarpoq.

*Qallunaat ameri-
kamiullu illersor-
nissaqarfii pine-
qanngillat*

Tassani kalalallit attaveqaatitigut inatsisaat atuutilersinnaapput aatsaat qallunaat naalakkersuisui akuersiteqqaarlugit. Taamatullu pisoqarpoq 2001-imi Namminersornerullutik Oqartussat peqqussutaat nr. 31 10 august 2001-imeersutigut, tamannalu amerikamiut sakkutooqarfiannut Thule Air Base / Pituffimmut pingaaruteqarpoq. Peqqussutilli taassuma amerikamiut nammineerlutik sakkutooqarfiup iluani avammullu attaveqarnermi, illersornissamut tunngasutigut sanaartornissaannik ingerlatsinissaanillu igalassimaartinnngilai.

2.2.2 Qaammataasatigut attaveqarsinnaanerup qulakkeerneqarnera

*Nam. Oqartussat
Naalagaaffimmik
suleqateqarnerat*

Namminersornerullutik Oqartussat akisussaaffimmik tigusiniarnerannut atatillugu ajornartorsiut qitiulluinnartoq tassaasimavoq, Kalaallit Nunaata avammut attaveqarneranertut atatillugu qaammataasamik atuinnissamik qulakkeerinninnissaq. Namminersornerullutik Oqartussat attaveqaatinut oqartussaalerinissaasa, illuatungaani qaammataasamik atuinnissamik qulakkeerinninnissamik ilisimasat killeqarnerisa oqimaqatigiissarnissaat siunertaralugit naalagaaffik Namminersornerullutillu Oqartussat suleqatigiisitaliorput. Naalagaaffiup tamatumami akisussaaffeqarnini ilumoorullugu, Namminersornerullutik Oqartussat suleqatigalugit qulakkeerniarpaat, Kalaallit Nunaanni attaveqaatitigut ingerlatsinerup nalaagaaffeqatigiinnerup iluani allatulli naligiissumik ingerlaneqarnissaa. – Tassalu imaappoq Kalaallit Nunaata qaammataasatigut pisariaqartitani malillugit atuisinnaanissamik qulakkeerinninnissaa isumannaartariaqarpoq.

INTELSAT namminersortunngorsarneqarmat Kalaallit Nunaata qaammataasatigut pisariaqartitaasaa isumannaarnissaat imaaliallaannaq naalagaaffiup qulakkeersinnaangilai, annermilli qaammataasanik atuinermi malunnaatilimmik ajorseriaateqartoqassaguarpat aningaasatigut ikiorsiisinnaanissaq qulakkerneqarpoq.

2.2.3 Attaveqaatit pillugit inatsit

Ataatsimut isigalugu Kalaallit Nunaanni nalunaarasuartaatitigut attaveqarneq sullissinerillu pillugit Inatsisartut peqqussutaat nr.10 28.oktober 1993-imeersoq (Ltf.10-93) malillugu atuuppoq, taanna kingusinnerusukkut allanngortinneqarpoq Nalunaarasuartaatitigut attaveqarneq sullissinerillu pillugit Inatsisartut peqqussutaat nr.12 6.november 1997-imeersoq (Ltf.12-97) aqutugalugu.

Ltf.10-93-imi aalajangerneqarsimavoq:

Ltf. 10-93

- Namminersornerullutik Oqartussat attaveqaatit aqputaannik, taakkunungalu ata-sunik kiffartuussinernik sanaartornissaminut ingerlatsinissaminullu kisermaassisuus-saatitaavog, aamma

Kisermaassisuus-saatitaanermi nermi pineqanngitsut

- Naalakkersuisut piginnaatitaapput piunasaqaatit aalajangersimasut tunngavigalugit kiffartuussinissamut akuerisussut aqputigalugu, sanaartornermik ingerlatsinermillu sullissisussamik toqqaassallutik.
- Kisermaassisuus-saatitaanermi pineqanngitsut pingaarnerpaat: atortut, illersornissaq siunertaralugu atugaasut
- atortut, naalagaaffimmi oqartussaasunit kommuninilluunniit imminuinnaq tunngasunut atorneqartut
- atortut, illuutip killigisaata iluani imaluunniit illuutit arlalit ataatsimik piginnittoqartut akornanni taamaallaat atorneqartut.

Aamma Naalakkersuisut peqqussutikkut piginnaatinneqarput, atortuutit attaveqaatit aqputaannut atorneqartut pillugit, kisermaassinnginnissamik aalajangiinissamut. Taannalu pivoq Nalunaarasuartaatitigut aqputinut tamanut ammasunut terminalini atortunik atassusiisarneq pillugu Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat Nr. 27, 10.oktober 2002-meersoq kingusinnerusukkut september 2003 allanngortinneqartuk, tamatumallu kingunerisaanik “atortuutinik” nioqquteqarneq tamarmi namminersortunngorsarneqarpoq.

Aqputit namminersortunit pigineqartut

Tamatumap saniatigut nalunaarummi aalajangersarneqarpoq, attaveqaatitigut aqputit namminersortunit pigineqartut attaveqatigiinnernut “Ingerlatseqatigiiffiit ataatsimoorlutik ingerlatseqatigiiffissuusut imminerminni attaveqarneranni ingerlatseqatigiiffissuarmi ingerlatseqatigiiffinnut allanut attaveqaateqarsinnaanerat “ pillugu atorsinnaassasut. Tamatumani kisimik pineqarput attaveqaatitigut aqputit suliffeqarfiit namminersortut pigisaat illoqarfimmi nunaqarfimmiluunniit ataatsimut inissimasut. Taakku naliginnaasumik attaveqaatit aqputaannut attavilerneqarsinnaapput, kisianni taama iliornissamut akuerisaasut kisimik inunnut avataaniittunut attaveqaasersuineq ingerlassinnaavaat.

2.3 NAALAKKERSUISUT TELE GREENLAND-IP KIFFARTUUSSINISSA- NUT AKUERSISSUTAAT

Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 18, 22. november 1999-imeersoq TELE-p attaveqaatitigut sanaartornissaanut ingerlatsinissaanullu najoqputassanik aalajangersagaqarpoq.

Akuersissummik pigisaqartoq – TELE kisermaassisuus-saasutut – tassani pineqarput § 1 nalunaarasuartaatinik oqarasuaatinillu pilersitsinissaq ingerlatsinissarluk pillugit, makku kiffartuussivigisussaavai.

- 1) Telefonitigut sullissineq.
- 2) Allakkatigut paasissutisiatigullu attaveqarnermi sullissinerit.
- 3) Attaveqarnermi aalajangersimasumik atortorisat atukkiuttarnerat.
- 4) Attaveqaatit angallattakkat qaammataasallu atorlugit attaveqarnermik sullissinerit.
- 5) Radiukkut isiginnaarutikkullu aallakaatitat nalunaarasuartaatitigut aqquutit atorlugit ingerlateqqinneqartarnerat.

Ilaatinneqanngitsut

Akuersissummi ilaatinneqanngillat, Namminersornerullutik Oqartussat kisermaasinissamik piginnaatinneqarneranni Lft.10-93-imi ilaatinneqanngitsut, aammalu akuersissummi piginnaatitsissummi immikkut erseqqissarneqarpoq naalakkersuisut namminersortunngorsaanikkut killiliussanik annikillisaasinnaasut imaluunniit immikkut pisinnaatitsissutinik atuutilersitsisinnaasut.

Akinik periusissanillu akuersisamerit

Akuersissummi piumasarineqarpoq, Naalakkersuisut sullissinernut akuerisaasunut akinik aalajangiisartuunissaat, attaveqaatitigullu sullissineri akilersueriaatsinut atuisunullu periusissanik aalajangersaasarnissat kiisalu inuiaqatigiinni attaveqaateqarnerup iluani attaveqaasersuinikkut atortutigullu maleruagassanik aalajangersaasarnissaat.

Atugassatigut pitsaasumik naligiissumillu periarfissaqamissaq

TELE-mut akuersissummi tak. § 1 aamma § 3-mi malitseqartumi pineqarput, attaveqaatitigut sullissineri atuisunut maleruagassioornissamik piumasaqaatit, ilaati-gut tamatumani pineqarlutik kikkut tamarmik naligiissumik TELE-ip atortuutaan-nik atuilluarsinnaanissaanik periarfissinnissaq. Pisussaaffiliinermi tamatumani ersa-rissarneqanngilaq, nunap isorartussusaa imaluunniit inoqqortussuseq tunngaviussa-nersut, tamaalillunilu ataatsimut isigalugu akuersissuteqartumut annertuumik pisin-naatitsilluni.

Inuiaqatigiinni pingaarutilinnik sullissineq

Tamakku saniatigut § 6 malillugu TELE Naalakkersuisut inuiaqatigiinni ineriartortitsi-nermi pingaaruteqartuni sullissinissamik aalajangersagaasa malinnissaannik pisussaaf-feqarpoq. Akuersissummi pisussaaffiit ataatsimut isigalugit killiligaanngillat, aammalu niuernermet attuumassuteqanngitsuni, suliffeqarfimmut piumasaqaateqarnermi anin-gaasatigut kingunissai pillugit immikkut mianerisassanik tikkuussisoqarsimanani.

Kiffartuussinerit siammarsimaneri

Ullumikkut sinerissami radiut (radiokæde) qaammataasallu iluaqutsiullugit, attaveqaati-tigut kiffartuussineri nalinnaasut soorlu oqarasuaatit angerlarsimmafinni ikkutat (PSTN), ISDN, dial up Internetimut aqquutit, kiffartuussinerillu aqquutinut naligiinnaa-sunut attuumassuteqartut kiisalu radiomik tv-millu siammarterinerit, inoqarfinni tamani periarfissaapput.

Mobilinik kiffartuussinerit anner-tussusai

Akuersissut aallaavigalugu kiffartuussinerit ilaat nunap sananeqaataata isorartunera pis-sutaalluni, soorlu GSM/NMT-mobiltelefonit illoqarfinnut mittarfeqarfinnullu atorsi-naaneri killeqarput. Tamakku kiffartuussineri ataasiakkaani atuinissamik akilersuinis-samillu Naalakkersuisut aalajangersaasarnerinut tunngatillugu pisarput.

Akuersissummik
tunisinermi killi-
liussat

TELE-mut akuersinermi piunasaqaatinik killiliineq, naliginnaasunik killiliussanik aalajangersakkanik aallaaveqanngilaq, annermilli aningaasatigut ingerlatsinermi akisussaaseqartumik paasiuminartumillu ingerlatsinissamik pissuteqarluni. Soorlu iliuuserisartak-kat aalajangersimasut ilagaat, kiffartuussinerit ataasiakkat eqqarsaatigalugit, akilersuisit-sinerit sapinngisamik aningaasartuutiiviit aallaavigalugit ingerlanneqartassasut, kiffar-tuussinerillu assigiingitsut akornanni ilaasa iluanaarutaannik allat akilerneqassanngitsut.

Sullissinissamik akuersinermi piunasaqaatinik killiliinermi unammilligassat eqqarsaati-gineqanngillat, soorlu Kalaallit Nunaanni ingerlatsinermi il.il. annertunerusumik IKT-mik atuinerup kingunissai eqqarsaatigalugit, tak. kapitel 8.

Akinik aalajanger-
saaneq

Attaveqaatigut kiffartuussinernut akinik aalajangiisarnert, sumiiffinnilu aalajangersima-suni kiffartuussinerit ingerlanneqarnissaannik aalajangiisarnert TELEp aktieselskabitut aningaasatigut akisussaaseqartumik isumannaatsumillu ingerlatsinissamik piunaffi-gineqarneranut attuumassuteqarput. Kapitel 1-mi TELE Greenland-ip kiffartuussissu-taanut tunngasut annertunerusumik takuneqarsinnaapput.

Attaveqaatigut kiffartuussinissamut akuersissummi naliginnaasumik piunasaqaataa-voq Kalaallit Nunaanni tamani naligiissumik periarfissiinissaq, tamatumalu ”pilersuinis-samik amigartoorutinut” apeqqut pilersippaa. Ajornartorsiut taanna immikkut nas-suiarneqarsimavoq Kapitel 5-imi.

Akuerissut TELE-p aqutsineranut najoqqutassanik pingaarutilinnik allanik imaqarpoq:

- Naalakkersuisut suliffeqarfiup maleruagassai taakkulu allanngutai akuerisartus-saavaat.
- TELE Naalakkersuisut avaqqullugit aningaasanik attartorsinnaanngilaq ima-luunniit annertuunik qularnaveeqqusiisinaanani.
- TELE-p Naalakkersuisut piunasaqarnerisigut suliffeqarfimmut tunngasut ili-simatitsissutigisassavai, siulersuisuni siulittaasoq/tullia nammineeurlutik suliffe-qarfik pillugu Naalakkersuisunut soqutiginarsinnaasut ilisimatitsissutigisassa-vaat.

Ataatsimut isigalugu oqaatigineqarsinnaavoq, Namminersornerullutik Oqartussat TELE-mut akuerissuteqarnermikkut annertuumik sukumüsumillu nakkutiginnis-sinnaassuseqartut. Namminersornerullutik Oqartussat akuersissuteqartutut pisin-naatitaaffii aamma ilaqarput piginnittutut aqutsinermi maligassat aalajangersakkat aqqutigalugit. Piginnittutut inissisimanermut tunngasut immikkoortoq tullermi alaaserineqarput.

TELE-mut akuerissut unioqqutinneqarpa?

IT-mik suliffeqarfiit Nuummüttut marluk, 2002-imi internetimik sullissinissamik – TELE-p kisermaassinissamik akuersissutaanut ilaasuni - neqeroorsimapput. Pineqartut TELE-p saaffi-ginninneratigut, Ineqarnermut Attaveqaatinullu Pisortaqarfimmit 2003-ip ukiaani suliarineqar-simapput, tassani pineqarpoq suliffeqarfik (X) APL-imut aqqutinik akikitsunnguannorlugu

IT-mik nioqquteqartumut (Y)-mut tunisivoq. Tamatumallu kingorna (Y) datat siammarterneranik nioqquteqarnermini kiffartuussinerik allanik ilanngussaqqarpoq. Tassani tunngavigerpiarneqarluni Internetip aqqaannik attaveqarnermik tuniseqqiinerit.

Ilassutitut kiffartuussissut alla (value-added service), TELE-p neqeroortiginngisaa, tassaavoq (Y) immikkoortiterissummik filterimik ikkussivoq, taassumalu (X)-ip sulisuisa multimediemik (nipimik videomillu) ingerlatsitseqqüsinnaajunnaarsippai, multimedie taannaasarpog aqqummi nissamik annertuumik tiguisartoq. Tamatumap kinguneraa sulisut atuinerisa killilersimaaneqarnerat, TELE-p atuinerup annertussuaa tunngavigalugu akilersuisitsinerata nassatarissussaammagu atuivallaartoqartillugu aningaasartuutit qaffasinneri, taamalillunilu (X) internetimik atuinermut aningaasartuutiniq sipaaruteqartoq.

Aammattaq immikkoortiterissut atorlugu mailspam pornollu iserfigineqarsinnaajunnaarsinnaavai, tamannalumi suliffeqarfiup (X)-ip soqutigisaraa. Suliffeqarfiup (X)-ip (Y) TELE-p atui-neq tunngavigalugu akilersuisitsinerani akisunaarlugu akilerussinnaavaa, tamatmap kingunerisussaammatt (Y)-p immikkoortiterissutaata aqquigineratigut atui-neq millissammatt.

Aamma suliffeqarfeqqarpoq assigiinngitsunik inissisimaffilinnik, taakkununga assigusunik iliuuseqarsimasunik – internetikkut nassiusat aqquutit akikitsut atorlugu qitiusumik katersuuffeqarput, tassannaaniillu avammut/ilummullu nassiusat „immikkoortiterneqartarput“. Periuseq tamanna maannamut TELE-mit akuerineqarsimavqo.

Pineqartut suli aalajangiiffineqanngillat, tamatumani polotikkikkut oqallinnissaq upernaq 2004-mi pisussaqq utaqqineqarmat. Kisianni ilisimasat malillugit aatsaavissuaq TELE-p kisermaassisussaatitaanerata atorunnaarsinneqarnissaanik iliuuseqartoqarpoq, niuernermillu ingerlatsiviinni taamaattuni taama pisoqarnerata paasinarsisippaa, TELE-p kisermaassisussaatitaanera ajalusuulersoq.

2.4 PIGINNITTUTUT SUNNIUTEQARNEQ

TELE aktieselskabitut

Inatsisartut peqqussutaat nr.11 28.oktober 1993-imeersoq (Ltf.11-93) tunngavigalugu TELE 1.jan 1994 piginneqatigiiffittut aktieselskabinngortinneqarpoq. Piginneqatigiiffinngortitsinerimi tunngaviusut pingaarnerit ilagaat, suliffeqarfiup politikkikkullu ingerlatsinerup akornanni, akisussaaffinnik piginnaatitaaffinnillu ersarissaanikkut, aningaasatigut aqutsinerup ilisimasaqarfiginerulernissaanik kissaateqarneq.

Politikkikkut aaq-qissuussaaneq

Namminersorerullutik Oqartussat akisussaaffigaat suliffeqarfiup ukiumoortumik ataatsimeersuartitsinerani, pisussaaffinnik atuutsitsinissaq (matumani pineqarpoq piginnittuuneq), tamanna siulersuisut allattoqarfianit (Bestyrelsessekretariatimit), maanna Namminersorneq Pillugu Naalakkersuisoqarfiup ataani inissisimasumit isumagineqarpoq.Ukiumoortumik ataatsimeersuarnermi piginnittut peqataasussaatitaanerannut ataitillugu, ileqquuvoq Naalakkersuisut sinnerlugit, suliffeqarfiup aningaasarsiornikkut inuutissarsiornikkullu ingerlatsineranut tunngatillugu Naalakkersuisutut akisussaasup Namminersorerullutik Oqartussat sinnerlugit peqataasarnera. Tamanna pitinnagu Naalakkersuisut ataatsimoorlutik suliffeqarfiup ukiumoortumik nalunaarutaa akuere-

reersimasarpaat, kiisalu siulersuisussanik allanillu ataatsimeersuarnermi aalajangigassanik siunnersuuteqartarlutik.

*Pisussaaffiit ag-
guaanneqarneri*

Ataatsimeersuarnerup siulersuisullu akornanni pisussaaffiit aktieselskabinut inatsimmi allassimapput. Namminersornerullutik Oqartussat 100 %-imik piginnittuuneratigut, piginneqatigiiffimmillu pisortanit pigineqartumik kisermaassisutut pisinnaatitaaffeqar-nikkut, Namminersornerullutik Oqartussat suliffeqarfiup ingerlanneqarneranut tunnga-sunik aalajangiinernut, aalajangiisumik inissisimanerat takuneqarsinnaavoq.

Oqaatigiuminaappoq Namminersornerullutik Oqartussat ukiumoortumik ataatsi-meersuarnermi taakkuluunniit akornanni, kisimiillutik piginnittuunerminni pisinnaa-titaaffitsik qanoq annertutigisumik sutigullu atortarneraat. Oqaatigineqassaarli, pi-ginnittut arlaleriarlutik ataatsimeersuarnerit aqutugalugit politikikkut iliuuseriu-masanik oqariartuuteqartarmata, malitsigisaanillu siulersuisut piginnittullu akor-nanni illugiilluni oqaloqatigiinnerit ingerlanneqartarlutik. Aammattaaq Naalakker-suisut attaveqaateqarnermi politikikkut pingaanersiugaannik naammassisassatullu naatsorsuutigisaannik, ataatsimeersuarnerit akuttunngitsumik oqariartorfittut ator-neqartarput.

*Attaveqatigiittar-
nikkut paaseqati-
giittarput*

Piginneqatigiiffinnik ingerlatsinermit naloginnaavoq, aktieselskabini pisortanit pi-gineqartuni, siulersuisut pisuni ataasiakkaani namminerisaminnik suliffeqarfimmu-
t ajunnginnerpaaq anguniarlugu, nalilersuinissamik pisinnaatitaaffeqarlutillu pisis-saaffeqartarnerat, tamannalu aktieselskabinut inatsimmi allassimavoq. Suliffeqarfi-up Namminersornerullutillu Oqartussat akornanni suliaakkiissutinut tunngatillugu piginnittut sullissisullu akornanni ingerlaavartumik attaveqatigiinnerit ingerlanne-qartarput, ileqquuvorlu suliffeqarfiup ingerlatsinissamik akuerineqarneranut inger-lanneqarneranullu tunngasutigut pingaarutilinnik pisoqartillugu erseqqissumik ili-simatitseqatigiittarneq.

TELE-p 1994-imi pilersinneqarneraniit siulersuisut annertungaatsiartumik taarse-raattarsimapput. Aalajangersimanerusumik sulianillu ilisimasaqarluarluni suleriaa-seqarnissaq aallaavigissagaanni, siunissami aalaakkaanerusunik siulersuisoqarneq, suliffeqarfiup ingerlanneqarneranut, aammalu siulersuisut aqutsisullu akornanni suleqatigiinnerup nukittunerunissaa ilimagineqarsinnaavoq

2.5 TELE GREENLAND-IMIK AQUTSINERUP AAQISSUUSsaanera

*Killiliussat akisus-
saaffinnillu ag-
quaassinerit*

TELE Greenlandip aqunneqarmissannut killiliussat attaveqaatit pillugit inatsimmi, kiffartuussinissamullu akuersissummi allanneqarsimapput, tassanilu aalajangerne-qarsimavoq, Naalakkersuisut akuersissumut attuumassuteqartuni sutigut tamatigut nakkutilliisussaasut. Kiffartuussinissamut akuersissummi pisussaaffiit aqunneqarne-risa akisussaaffigineqarnerat Ineqarnermut Attaveqarnermullu Pisortaqrarfiup ataani inissisimapput.

TELE-mit Naalakkersuisunut qinnuteqaatit akinut, akigititaasut tunngavissaannut, kiffartuussinermilu najoqutassanut tunngasut tamarmik Pisortaqrarfimmi suliarine-

qartarput, Naalakkersuisunullu ilaasortamit Naalakkersuisunut akuerisassanngorlugit saqqummiunneqartarlutik.

Nakkutigisassat

Kiffartuussinissamut akuersissummi aamma piginnittut sinnerlugit nakkutiginninnissamik suliassat takuneqarsinnaapput. TELE-p pisussaaffigaa:

- Attaveqaatitigut atortutigut maleruagassanik atuinermilu najoqqutassanik suliaqarnissaq, tamatumani attaveqaatit aqqaataanni atortunik ikkussukkanik nakkutiginninnikkut, ikkussuinernullu atatillugu atorneqartunik nakkutillinnissaq misissuisarnissarnerlu.
- Radiumik naalaartaammut akornusersuutaasinnaasut pillugit iliussissanut inatsisartut inatsisaata nr.11 15.december 1987-imeersup atuutinneqarneratigut.
- Angerlarsimaffinni nipinik assilissanillu aallakaatitsinernut atortunik ikkussuinerni sanaartornernilu, antennenik ataatsimoorussanik kabelinillu atuinissanik akuersissuteqartartutut radioqarneq fjernsyneqarnerlu pillugit Inatsisartut peqqussutaat nr.3 17.maj 1990-meersaq malillugu.

Kiffartuussinissamik akuersissuteqartut akuerisaasullu akornanni akuersinermi piumasaaqaataasut kiisalu nakkutiginnittussaanermut il.il.tunngasut Ineqarnermut Attaveqarnermullu Pisorta qarfiup TELE-llu akornanni allaganngorlugit isumaqatigineqarsimapput.

*TELE teknikkikkut
allaffissornikkullu
tapiisarpoq*

Kiffartuussinissamik isumaqatigiissummi TELE piumaffigineqarpoq teknikkikkut allaffissornikkullu radiomut sullissinermut tunngasunik ikiorsiisassasoq, Radiomi attaveqaatit pillugit aalajangersagaq nr. 184 14.april 1993-imeersaq malillugu.

Ataatsimut isigalugu kiffartuussinissamik akuersissummi, naqissuserneqarsimavoq kiffartuussinissamik akuerisaasup Naalakkersuisut nakkutiginnittussaanermut pisussaaffii nunatta karsianut aningaasalersussagai.⁵ Kiffartuussinissammut akuersissummi isumaqatigiissummilu aamma piumasaaqaataavoq piginnaatitsinermut akuerissuteqarnermi akiliutit TELE-mut tuttassasut. Namminersorerullutik Oqartussat ullumikkut TELE-mi radiomik sullissivimmi sulisoqarnermullu allattoqarfimmi marlunnik sulititaqarpoq TELE-p akiligaanik.

Qullersat sullinneqarnerat ikiorserniarlugu aalajangiinissamillu tunngavissanik ineriartitsinissaq siunertarlugu immikkuullarisumik aningaasalersuinissamik TELE kiisalu Ineqarnermut Attaveqarnermullu Pisorta qarfik isumaqatigiissuteqarsimapput.

⁵Eqqarsaatersuutigineqarpoq TELE-p Radiomik ingeraltsinermiit avissaartinneqarnissaa, Kallit Nunaanni radiup maligaasaai pillugit inatsit (1.feb.2004) atuutilersukkut, taamaalilluni radioqarnermi sulisut ullumi attaveqaateqarnermi ingerlatsiviup ataaniittut Namminersonerullutik Oqartussat ataaniilerput. Tasunga atatillugu nalunaarutit 4-it suliarineqarput, ilaatigut radiup maligaasaanik Kalaallit Nunaanni 2004-mi atuinermi akiliuteqartarnermut nalunaarut, julip 1-ata miss. 04-mi atuutillernissaa ilimagineqartumi. Nalunaarutip taassuma radiumik sullissineq aningaasalersussavaa.

put, TELE qaammammut 90.000 kr-inik Pisorta qarfiup pappiaranngorlugit akili-gassai malillugit akiliuteqartassasoq.

*Pisinnaasat ilisi-
masallu naligiin-
ngitsut*

Isumaqatigiisummi tassani piginnittut TELE-mut atatillugu nukittuumik inissisi-manissaat siunertaavoq, taamaattoqanngippat pisinnaasat ilisimasallu nikinganerisi-gut assigiinnigissut nikingavallaassaqqimmat. Tassami Pisorta qarfiup aningaasarsior-nermut attaveqaateqarnermilu teknikkikkut ilisimasaasa killeqarnerisa kinguner-iisaanik soorlu akinik, kiffartuussinermi malitassanik il.il. akuersisarnermi, TELE-imit siunnersuutaasartut nalileruminnaatsinneqartussaapput. Maannali atorfeqartit-silluni aaqqissuussinerup kingunerisaanik TELE nutaanik pilersitsiortornissamut periarfissaqarnerulerpoq.

*Sullissisunut piu-
masaqaatit*

Attaveqaatitigut sullissinerit atortutigut piginnaasatigullu annertuumik piunasaqaa-teqarfiupput. Attaveqaatinik suliaqarnermi inatsitsigut politikikkullu ilisimasaqar-nissap saniatigut teknikkikkut aningaasarsiornikkullu piginnaasaqarfiusariaqarput. Ullumikkut Pisorta qarfik TELE-mut tunngasutigut sulisutigut piginnaasatigullu naammattumik sullissisinnaanngilaq. TELE-p Pisorta qarfiullu akornanni pissutsit (naligiinnigillat.) Tamatumani TELE piginnaasatigut, pisinnaasatigut, ilisimasatigul-lu Pisorta qarfimmit annertunerusumik pigisaqarnera pissutaalluni. Tamatumallu kingunerisaanik attaveqaatitigut politikikkut ineriartornermi TELE Pisorta qarfik pinnani annertunerusumik aqutsisuuvoq. TELE-p aqutsisuisa oqarneratigut TELE-p iliuuserisartagai inuiaqatigiinnut attuumassuteqartuni politikikkut anguniakkat aallaavigalugit pilersaarusiorniarneqartarp, tamatumani soorlu tunngaviusumik su-miifinnut ataasiakkaanut atatillugu politikikkut anguniakkat, sumiikkaluaraanni-luunniit akit assigiitussaananut politikki il.il. Allatut oqaatigalugu tunngaviusu-mik aalajangingassat politikikkut killiliussat pingaarutillit iluini ingerlanneqartar-simapput.

Attaveqaateqarnermi namminersortunngorsaaniaraanni pingaaruteqarpoq tamatumap naligiinnigissutsip peerneqarnissaa. Nakkutilliisussat inuttatigut ilisimasatigullu amigaa-teqarpata, attaveqaatitigut namminersortunngorsaananerup aqunnissaa ajornakusussaaq. Tamanna annermik kapitel 9-mi takuneqarsinnaavoq.

3 Teknologi-mik kiffartuussinernillu ineriartortit-sineq

3.1 ATTAVEQAATEQARNERMI TEKNOLOGI-TIGUT PISARIAQARTITAT

3.1.1 Aallakaatitigut aqqusersuutit

Kalaallit Nunaanni nalunaarasuartaatitigut attaveqaqatigiinnerup ilusilersugaanera tunngavimmigut illoqarfiit/nunaqarfiit ataasiakkaat akornanni telecenterilersugaalluni, aammalu centerit akornanni aallakaatitsinermut attavilersuilluni ineriartortitaavoq. Píneqartumi tamatumani Kalaallit Nunaat nunanut allanut sanilliullugu allaanerunngilaq, pissutsilli arlallit peqqutaallutik suliat naammassinerisa inernerí immikkoorteqartarput.

Nunap pissusii ajornakusoortut, isorartussutsit annertuut innut-taasullu siamma-sissut

Siullermik nunap ilusii peqqutaallutik illoqarfiit/nunaqarfiit akornanni nunakkut imaatigullu kabelilersuinissaq teknologiimut tunngasut peqqutaallutik ajornakusoortorujussuupput – maannamullu suli aningaasaqarnikkut angujuminaallutik. Taamaattumik aallakaatitsinermi attaveqaatit radiut attaveqatigiiaat qaammataasakkullu aqquutit aki-soorsuit atorlugit ineriartortinneqartariaqarsimapput.

Aappassaannik illoqarfiit/nunaqarfiit annertungaatsiartumik isorartussuseqarlutik inisisimapput. Taamaattumik illoqarfiit/nunaqarfiit akornanni attaveqartarnerit ungasissumut pisarput, aningaasartuutitaalu aamma taama annertutigisarlutik.

Pingajussaannik innuttaasut ataatsimut katillugit 56.676-iusut (2003-mi januarip aallaqqaataani) illoqarfínnut/nunaqarfínnut 80-it missaanniittunut siammarsimapput. Tamanna angisuunik ingerlataqarnermi iluaqutissarititaasunik, nunanut allanut inuttaqportunerusunut eqiterunnerullutillu nunassittartunut naleqqiulugu pissarsiniartarnermut annertuumik killiliisuvoq.

”Qeqertat” arfinillit radiut attaveqatigiiaat atorlugit attaviligaapput

Kalaallit Nunaanni aallakaatitsinermi attaveqaatit qulliunerusumik isigalugit ’qeqertatut’ arfinilittut ineriartortitaapput, taakkulu tamarmik akunnerminni qaammataasamut attaveqaatitigut attaviligaapput, taamatullu aamma qaammataasamut attaveqaatitigut nunanut allanut attaviligaallutik. ”Qeqertat” arfiniliusut tassaapput:

- Kitaata sineriaani Nanortalimmiit Uummannamut radiunik attaveqatigiiaanik taaneqartartut, kiisalu
- illoqarfiit qaammataasat aqquutigalugit atassusigaasut tallimat: Upernavik, Pitufík, Qaanaaq, Ittoqqortoormiut aamma Tasiilaq.

”Qeqertat” taakku tamarmik immikkut iluminni illoqarfiit nunaqarfillu tamarmik akunnerminni radiut attaveqaqatigiiaat atorlugit attaveqaasersugaapput. Aamma silarsuaq avatangüisoq imminermi ”qeqertatut” isigineqarsinnaavoq, maannamullu aallakaatitsinermut attaviliinermi aningaasaqarnikkut anguneqarsinnaasutuaq tassaavoq qaammataasat aqquutigalugu attaviliineq. Tamatumunngattaq atatillugu Copenhagen

Teleport, København-ip eqqaaniittoq attaveqaatinut aqquersuutitut ilaavoq, taannalu aqqusaarlugu Kalaallit Nunaannut tassangaanniillu attaveqarnerit ingerlanneqartarput.

Kalaallit Nunaanni ”qeqertat” iluanni tamaginni illoqarfiit nunaqarfiillu radiut attaveqaqatigiiaat atorlugit akunnerminni attaveqaasersugaapput. Radiuni attaveqaqatigiiaani (radiokædeni) qitiunerpaaq kujataani Nanortalimmiit avannaanut Uummannaq akornanni inissisimavoq. Illoqarfiit radiunik attaveqaqatigiiaanik pilersugaasut tamarmik, kiisalu illoqarfiit qaammataasakkut attaviligaasut tamarmik nunaqarfinnut najugaqarfiusunut tamanut radiut attaveqaqatigiiaat atorlugit attaveqaasersugaapput.

Nuna tamakkerlugu aallakaatitsinermut aqquersuutini, tassalu qaammataasat radiullu attaveqaqatigiiaat aqputigalugit attaviliinerit ataatsimut isigalugit, attaveqarnermi kiffartuussissutit assigiinngitsut atorveqarnerisannut attaviliinerit nalinginnaasut neqeroortigineqartarput. Attaviliineq nalinginnaasoq tassaasinnaavoq 2 Mbit/s-imik attaviliineq, telefoncentralit marluk akornanni ikkunneqarsimasoq, kisiannili aamma tassaasinnaavoq 2Mbit/s-imik attaviliineq, illoqarfinni terminaleqarfiusuni tamani sullitanut atassusersugaasoq, taamaalillunilu sullitat marluk (najukkat atortulersorneqarsimasut marluk) akornanni aalajangersimasumik attaviliinerulluni.

Illoqarfinni nunaqarfinnilu tamani nuna tamakkerlugu aallakaatitsinermut aqquersuutit najukkami telecenterimut atassusigaapput. Telefoncentralit attaveqaateqarnermi kiffartuussissutinik (telefoninik ISDN-imillu kiffartuussinerit, IP-mik Internetimillu kiffartuussineri routerit il.il.) pilersuinissamut teknikkikkut pisariaqartinneqartunik atortulersusersugaapput. Telecentralit ataasiakkaat ilusilersugaanerit najukkani pisariaqartinut naleqqussagaapput. Amerlanertigut taakku illunut avinngarusimasunut, attaveqarnermi napparutinut il.il. arlalinnut agguarsimasarput.

Atuisunut aqquersuutit

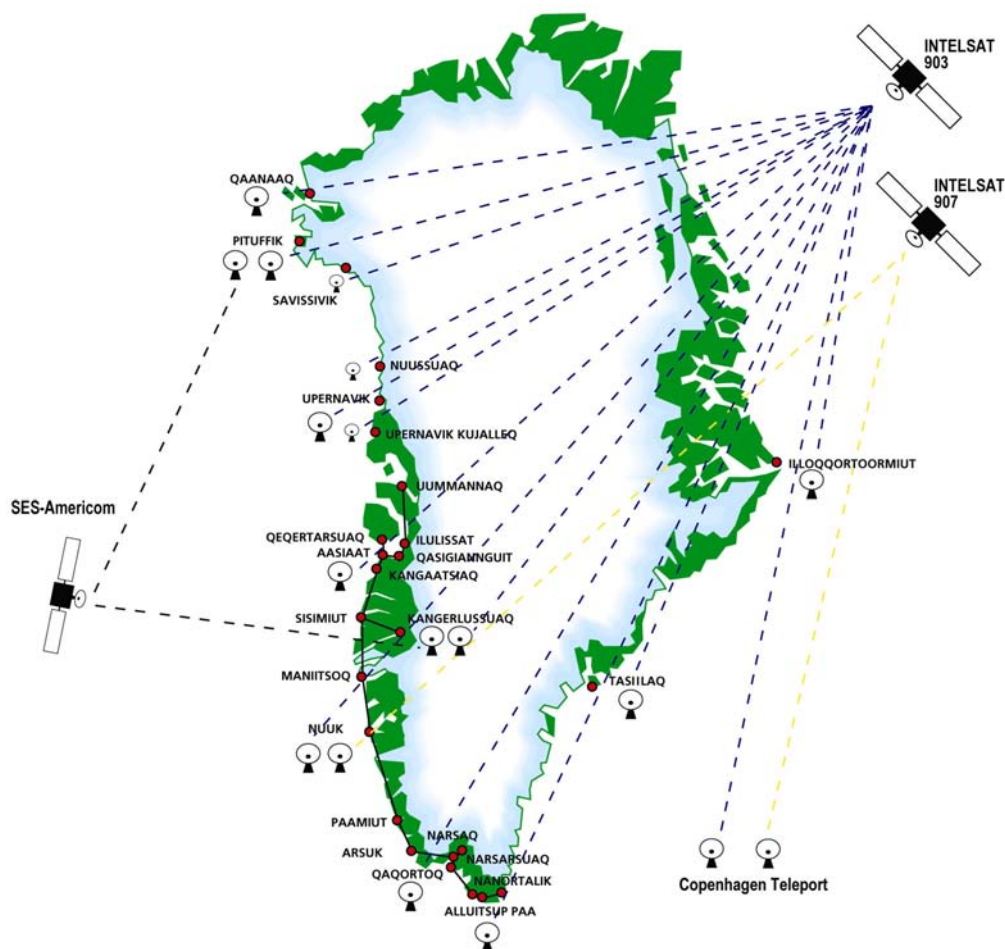
Illoqarfinni nunaqarfinnilu telecentralit najukkami siammarterinissamut aqquersuusersugaapput, inissianik tamanik telecentralimut atassusiisunik. Najukkami siammarterinermut aqquersuutitut amerlanertigut kabelit kobberiusut fiberiusulluunniit atorveqartarput, aammali radiumut teknikkut assigiinngitsut atorveqartarlutik.

Telecentralini attaveqaateqarnermi kiffartuussissutit tamarmik teknikkikkut atortulersuutit immikkut ittunik atortulersugaapput, taakkulu nuna tamakkerlugu aallakaatitanut najukkamilu aallakaatitanut aqquersuutitut pisariaqartinneqartunut attaviligaallutik kiffartuussissutinik ataasiakkaanik pilersuinerit atorveqarput.

Nunaqarfiit minnerit ilaat, telefoncentralivinnik soqanngitsut telefoninut sullissineq atuutsinniarlugu nunaqarfinni illoqarfinnut qaninnerusumut radiut attaveqaqatigiiaat aqputigalugit attaviliisoqarsimavoq.

Aamma Kalaallit Nunaata kujataani radiukkat attaveqaatitigut najukkami aallakaatitanut aqquersuutit immikkut ittut atorlugit attaviliisoqarsimavoq. Radiukkat attaveqaatit taakku najukkani telecentraliniit atuisut ilaannut, pingaartumik savaatilinnut, illoqarfiit/nunaqarfiit avataaniittunut attaviliinerit kabelit kobberiusut atorlugit attaviliisarnermut taarsiullugu ikkussugaapput.

Ilusiligaq 3.1-1: TELE-p Kalaallit Nunaata iluani kiisalu Kalaallit Nunaannut tassanngaanniillu attaveqaateqarnikkut aqquersuutai pingaernerit

3.1.2 Telefonit ISDN-illu attaveqaatitigut aqquataat

Telefoninut ISDN-imullu aqquutit najukkani centraleqartinneqarput transitcentraleqartinneqarlutillu, taakkulu nuna tamakkerlugu aallakaatitanut aqquersuutini aallakaatitsinermut attaveqaatit ikiorsiullugit imminnut atasunnngortitaapput (backbone nettikkut).

Nunap iluani illoqarfuit 17-it tamarmik, nunaqarfuit 53-it, mittarfiit marluk stationilu ataaseq centraliligaapput, tassalu sumiiffiit 73-it centraleqartinneqarput. Illoqarfuit ilaanni najukkami centralit arlallit atornerqarput. Aamma illoqarfuit annerit arlallit kiisalu Copenhagen Teleport transitcentralinik piligaapput. Centralit taakku tamarmik tassaapput DIAX-it. Tamarmiullutik 1986-ip 1996-illu akornanni ikkussugaapput, ingerlaavartumillu software-t nutaanerpaat il.il. atorlugit nutarterneqartarlutik.

Centralinit telefonikkut (PSTN) taamatullu ISDN-ikkut attaveqarneq isumagineqarpoq. Tassalu centralit taakkorpiaat, amerlanertigullu aamma centralit akornanni attaveqaatit, telefoninik ISDN-imillu kiffartuussinernut atorneqarput. Centralit akornanni qaamma-taasat aqputigalugit attaveqarnermi telefoninut ISDN-imullu attaveqaatit immikkoortut pigineqarput.

Nunanut allanut taakkunangaannillu telefonikkut ISDN-ikkullu attaveqarneq tamak-kiisoq Copenhagen Teleport-imi transitcentralit aqputigalugit ingerlanneqarpoq, tassangaanniillu nunanut allanut sullissisunut sisamaasunut toqqaannartumik attavileqar-titsisoqarluni: Danmark-imi TDC, Telia aamma SuperTEL i Danmark aamma Tyskland-imi T-Systems.

3.1.3 NMT aamma GSM mobililinnut attaveqaatit

NMT- aamma GSM-mobilinut attaveqaatit immikkut Nuummi inissisimasunik centra-leqarput. Centralit mobilinillu atuisut akornanni attaveqarneq radiukku aallakaatitsiviit, basisstationit, NMT-mik GSM-imillu kiffartuussiviusuni tamani inissinneqarsimasut aqputigalugit radiukku attaveqarnertut ingerlanneqarpoq. Centralit marluk basisstatio-nillu akornanni (aalajangersimasumik attaviliinerit) attaveqarneq nuna tamakkerlugu aallakaatitsinernut aqputit Nuullu iluani aallakaatitsinermut attaveqaatit ikiorsiullugit imminnut atasunngortitaapput.

NMT-stationit

2003-ip naanerani Nuummi NMT-centralip basisstationillu akornanni attaviliisoqar-poq, basisstationillillu tassaapput: Nanortalik, Nanortallip avannaatungaani Tretopfjeld, Qaqortoq, Narsarsuaq, Narsaq, Arsuup kujataatungaani ARTA, Paamiut, Nuuk, Nuup kangerluami Qingaq, Maniitsoq, Kangerlussuaq, Sisimiut kujataatungaani DYE 1, Si-simiut, Kangaatsiaq, Asiaat, Qasigiannugit, Ilulissat, Qeqertarsuaq, Qeqertarsuarmi Lyngmarksfjeld aamma Uummannaq.

GSM-stationit

2003-ip naanerani Nuummi GSM-centralip basisstationillu akornanni attaviliisoqarpoq, basisstationillillu tassaapput: Nanortalik, Qaqortoq, Narsarsuaq, Narsaq, Paamiut, Nuuk, Maniitsoq, Kangerlussuaq, Sisimiut, Kangaatsiaq, Asiaat, Qasigiannugit, Ilulis-sat, Qeqertarsuaq, Uummannaq, Qaarsut, Upernavik, Pituffik, Qaanaaq, Illoqqortoormiut, Tasiilaq aamma Kulusuk.

Taamatullu Nuummi mobilcentralit marluusut telefoncentralillu akunnerminni attavili-gaapput, ilaatigut mobilinut aqquersuutit telefoninullu aqquersuutit aqputigalugit mobilinut aqquersuutinut allanut oqaloqatigiinnernut, ilaatigullu GSM-imut aqquersuutit nunanilu allani GSM-imut aqquersuutit akornanni SMS-inut atorneqartunik.

3.1.4 MPLS-inut attaveqaatitigut aqputit

MPLS-imut attaveqaatitigut aqputit routerilersugaallutik illoqarfinni tamani, kiisalu nu-naqarfinni ataasiakkaani inissititigaapput. Tamatuma saniatigut Copenhagen Teleport routereqartinneqarpoq. Routerit nuna tamakkerlugu aallakaatitsinermut aqputini aalla-kaatitsinermut attaveqaatit ikiorsiullugit imminnut atasunngortitaapput.

Routerit atuisullu akornanni attaviliinerit najukkani aallakaatitsinermut attaveqaatit atassusigaapput, atuisorlu nunaqarfimmi namminerisaminik routereqanngitsumi najugaqarpat, tamanna nuna tamakkerlugu aallakaatitsinermut aqqutinut attaviliinikkut pisinnaavoq.

Internetimik kiffartuussinermik, MPLS-ikkut aqqutit aqqutigalugit neqeroorutigineqartartumik atuinermut atugassiatut Copenhagen Teleport routeriligaavoq, nunanut allanut internetikkut sullissisunut, Telia-mut aamma Tele2-mut attaviliigaasumik.

Tassalu MPLS-imut aqqutit namminneq timalittut ingerlasuunngillat, taamaallaallit attaveqaatit iluanni attaveqarnerit ingerlasuullutik, MPLS aqqutigalugu attaveqarneq attaveqaatit aqqissugaanerisa pioreersut iluanni digitalimik nuussisarnertut ingerlasuummat.

3.1.5 Sinerissami radiut

Sinerissami radiut Qaqortumi, Aasianni Tasiilamilu sullissivittut ineriartortinneqarsimapput. Umiarsuarnut attaveqartarnermut atugassatut radiukkut nassitsissutinik tiqooqqaavinnillu kujataani Ikerasassuarmit avannaani Upernavimmut kiisalu Tasiilap eqqaani ikkussuisoqarsimavoq.

3.1.6 Qaammataasanut attaveqaatit

Illoqarfuit radiunik attaveqaatillit aamma illoqarfuit qaammataasat aqqutigalugit attaveqaatinik pilersuiffigineqarsimasut akunnerminni attaveqatigiittarnerat, illoqarfuit qaammataasat aqqutigalugit attaveqaatinik pilersuiffigineqarsimasut akunnerminni attaveqatigiittarnerat, kiisalu Kalaallit Nunaata nunallu allat attaveqatigiittarnerat qaammataasanut attaveqaatit atorlugit ingerlanneqarput.

TELE-p siusinnerusukkut Kalaallit Nunaata silarsuullu akunnerminni attaveqatigiinnerannut atugassamik imaatigut kabeliliinissaq periarfissat ilaattut nalilersuiffigisimavaa. Maannamulli imaatigut kabeliliilluni attaviliinissaq qaammataasakkut attaveqarnermut sanilliullugu aningaasaqarnikkut sillimaniarnikkullu unammillersinnaasimanngilaq, taamatullu ullumikkut qaammataasanut arlalinnut ataatsikkut attaveqarsinnaanermut sanilliullugu pisinnaasat annertutiginaviaralik.

Jordstationit 17-it aqqutigalugit qaammataasanut attaviliisoqarsimavoq, tassalu Narsaq Kujallermi (1), Qaqortumi (1) Nuummi (2), Kangerlussuarimi (2), Aasianni (1), Uummammani (1), Upernavik Kujallermi (1) Upernavimmi (1) Savissivimmi (1), Pituffimmi (1), Qaanaami (1), Ittoqqortoormiini (1), Tasiilami (1) kiisalu Københavnip eqqaani Copenhagen Teleport-imi (2).

Jordstationit akornanni attaveqarneq qaammataasat aqqutigalugit ingerlanneqarpoq, taakkunanilu transponderit pisinnaasaannik (qaammataasat akornanni aallakaatitsinissamut pisinnaasanik) Intelsat-imi (www.intelsat.com) kiisalu Americom Government Services-imi (www.americom-gs.com) attartortoqarsimavoq. Kalaallit Nunaanni pilersuinerup inissimanagera pillugu nalunaarummi 2003-meersumi oqaatigineqarpoq

Imaatigut kabelilersuineq qaammataasat aqqutigalugit attaveqarnermut unammillersinnaanngilaq.

transponderip piginnaasai tamakkiisumik atorneqanngitsut, tamannalu isumaqarpoq, ukiuni marlussunni atorneqanngitsoq taanna atorneqarsinnaassagunartoq.

3.1.6.1 Intelsat Plc.

Intelsat-imi attartornerit pisinnaasat taamatullu aningaasaqarneq eqqarsaatigalugu transponderinik attartornermi annertunerpaapput, tassalu 95%-it missaanniillutik.

INTELSAT (The International Telecommunications Satellite Consortium) 1964-imi naalagaaffiit akornanni suleqatigiiffittut tunngavilerneqarpoq, tamatumani nunat arlallit naalakkersuisuisa, kiisalu sullissiviit anginerusut akunnerminni isumaqatigiissusiaat tunngavineqarpoq. INTELSAT-ip sulinera aningaasaliissutit, ilaasortat ataasiakkaat INTELSAT-ip qaammataasaataanik atuinerat tunngavigalugu aalajangersarneqartut aqutigalugit aningaasalersugaavoq.

*INTELSAT-imi
attartorneq*

INTELSAT-imi attartornermut allakkiami allassimavoq, aammattaaq nunat sumiiffiillu aningaasaqarnikkut sulianut matussusiinissamut naammattunik tunngavissarsinissamut ajornakusoorfiusut qaammataasanut attavilerneqartassasut. Tamatuma kingunerisaanik qaammataasat pisinnaasaannut akit appangaatsiarnerisigut Kalaallit Nunaat ilanngullugu sullinneqarsinnaalerpoq, taamaalillunilu Kalaallit Nunaata Danmark-illu akornanni qaammataasakkut attaveqarnerit siulliit 1982-imi atorneqalerput. Aallaqqaammut Post-og Telegrafvæsenet-ip kingornatigullu Tele Danmark-ip Kalaallit Nunaata nunallu allat akornanni attaveqaatitigut attaveqarneq isumagisaraat, kisiannili Kalaallit Nunaata nunallu allat akornanni attaveqaatitigut attaveqarnermi kisermaassisussaataaneq 1. januar 1998 aallarnerfigalugu naalagaaffimmi oqartussaasuniit Namminersornerullutik Oqartussanut nuunneqarmat, TELE-p attartornerit, danskit akuersissummik pigisaqartuata Tele Danmark-ip, taamanikkut Kalaallit Nunaannut qaammataasakkut attaveqarnermut atatillugu isumaqatigiissutigisimasai tiguai. Taamaattumik TELE-p Kalaallit Nunaata nunallu allat akornanni qaammataasakkut attaveqarnermi attartornermut tunngasut pilugit INTELSAT-imut attaveqarneq nammineerluni toqqaannartumik isumagisaraa.

18. juli 2001-imi INTELSAT namminersortunngortinneqarpoq, taamani ingerlatseqatigiiffik Intelsat Plc. pilersinneqarluni, taassumalu INTELSAT-ip, naalagaaffiit akornanni aaqqissugaasup suliai tamaasa tiguai. INTELSAT-imut aningaasaliisartutoqqat tamarmik neqeroorfigineqarput, aningaasaliisutissatik Intelsat Plc.-mi aktianik pisinermut atoqqullugit, TELE-lu ullumikkut Intelsat Plc.-mi 1,49 mio. USD-t nalinginut aktiaateqarpoq.

*Kalaallit Nunaannut
pisussaaffiliinermik
qulakkeerineq*

Namminersortunngorsaanermut atasumik Intelsat Plc.-p ilaatigut Kalaallit Nunaannut aallaqqaataaniilli pisussaaffiliinernik naammassinnittarnissaa qulakkeerneqarpoq. Ilaatigut naalagaaffiit akornanni aaqqissuussaq ITSO (Den Internationale Telekommunikations Satellit Organisation) pilersinneqarpoq, ilaatigullu Intelsat Plc. LCO-nik (LCO = Lifeline Connectivity Obligation) nunanut, attaveqaatitigut attaveqarnermi qaammataasat aqutigalugit attaveqarnissamut pisariaqartitsilluinnartunut isumaqatigiissusiorluni.

ITSO-p 2001-imiit ukiuni aqqaneq marlunni Intelsat Plc. pilersuinissamut, taakkulu ataanni pingaartumik LCO-nik isumaqatigiissutinut tunngatillugu pisussaaffimminik naammassinnittarnissaa nakkutigisussaavaa. Siunissami naatsorsuutigisat uniorlugit a-

jornartorsiortoqalissappat, sullissinissamut qularnaveqqutip atuunnerani tamatuma naammassineqarnissaa anguniarlugu naalagaaffiup tungaaniit sulinermi isumaqatigiissut taanna aqputigineqartussaavoq. Intelsat-ip ilaatigut LCO-nut pisussaaffimminik naammassinninnissaanut sakkussamik, ITSO-p sunniisinnaaneranut pisariaqartinneqartumik qulakkeerissutaasut pilersitsisoqarpoq. 2002-mi junimi Danmark ITSO-p ataatsimiititaliaanut siunnersuisartumut, ukiumut marloriarluni ataatsimiittartumut, Europamilu nunat killiit pingasunik ilaasortaataqarfigisaanut toqqagaavoq.

ITSO-p aamma Intelsat Plc-p akornanni ingerlatseqatigiiffiup pisussaaffii pillugit isumaqatigiissusiortoqarpoq (Public Services Agreement), tassanissaarlu ingerlatseqatigiiffiup pilersinneqarneranut atatillugu uppersaatinut ilanngullugu peqqussusiortoqarpoq, allannguutissat aatsaat aktiaatillit tamarmiusut (100%-it) tapersiinerisigut pisinnaasut. Taamaattumik TELE nammineerluni aalajangersakkani pineqartuni akuerineqarsinnaanngitsunik allannguiniartoqartillugu akornusiisinaavoq.

Nunat ineriartortitat aamma nunat/sumiiffiit arlallit, Intelsat-ip kiffartuussinerata saniatigut kiffartuussinernik aningaasartuutitigut naleqquttunik allanik qinigassaqqanngitsut, namminersortunngortitsineranut atatillugu LCO-nik isumaqatigiissusiornissamik neqeroorfigineqarput, taamaalilluni ukiuni aqqaneq marlunni, tassa 2013-ip tungaanut akit qulakkiikkat atorlugit pilersorneqartuarnissaq qulakkeerneqassamat. Isumaqatigiissutit taakku attartornernut, namminersortunngorsaanerup nalaani atuutsinneqartunut tunngasuupput, taamaalillunilu TELE-mut akigititaasut qaffanneqqannginnissaat qulakkeerneqarpoq, tamatumali saniatigut aamma atuisunut allanut akit nalinginnaasut appartinneqarnerini aammattaq LCO-nik atuisut akinik appaavigineqartarnissaat qulakkeerneqarluni.

LCO-nik isumaqatigiissutit oqaatigineqareersutut namminersortunngortitsinerup nalaani attartortunut qaammataasallu pisinnaasaannut pioreersunut atatillugu isumaqatigiissusiaapput, tassalu 18. juli 2001-imi. Attartornernut nutaat, tassungalu ilanngullugu attartornerit ingerlareersut annertusineqarneri tamaasa, TELE-p Intelsat Plc.-mi sullitat allat assigalugit niuerneramik tunngaveqarluni isumaqatigiissusiortifigissavai. Qinigassatut allatut qaammataasani links-inik tuniniagaqartut atorsinnaasut allat pisinnaasamik pisariaqartinneqartumik pisiffigineqarsinnaapput.

TELE 2003-p naanerani makkuninnga attartorniariarluni Intelsat Plc.-mut isumaqatigiissuteqarpoq:

- 1. IS903/tp51-mi 72 MHz, 325,5°E-mi. Attartorneq 30.6.2017-ip tungaanut atuutissaaq, LCO-mi 2013-ip tungaanut illersugaalluni. Attartorneq ilaatigut Kalaallit Nunaata iluani attaveqatigiinnermut, ilaatigullu Kalaallit Nunaata Danmark-illu akornanni attaveqatigiinnermut atorneqarpoq.
- 2. IS903/tp55-mi 36 MHz, 325,5°E-mi. Attartorneq 14.9.2013-ip tungaanut atuutissaaq LCO-mit illersugaanngilaq. Attartorneq ilaatigut Kalaallit Nunaata iluani attaveqatigiinnermut, ilaatigullu Kalaallit Nunaata Danmark-illu akornanni attaveqatigiinnermut atorneqarpoq.

*Intelsat Plc.-mi
attartorneq*

- 3. IS907/tp55-mi 36 MHz, 332,5°E-mi. Attartorneq 14.9.2013-ip tungaanut atuutussaq LCO-mit illersugaanngilaq. Attartorneq Nuup Danmark-illu akornanni attaveqatigiinnermut atorneqarpoq.
- 4. IS801/tp75-imi 1,8 MHz, 328,5°E-mi. Attartorneq 30.4.2004-p tungaanut atuutussaq LCO-mit illersugaanngilaq. Pisinnaasaq taanna tamakkerluni sullitamut danskiummut atugassatut TELE Greenland International-imut attartorteqqitaavoq.
- 5. IS903/tp86-imi 2x64 kbit/s, 325,5°E-mi. Attartorneq 26.3.2004-p tungaanut atuutussaq LCO-mit illersugaanngilaq. Pisinnaasaq taanna tamakkerluni attaveqaatinut ICAO-mut atugassiissutigineqartunut atorneqarpoq.

3.1.6.2 Americom Government Services

*Kangerlussuup
tiguneqamera*

Kangerlussuarmi US Air Force-p TELE-mit tiguneqarneranut atatillugu aamma Kangerlussuarmi jordstationi, Canada-mi Pituffimmilu jordstationinut attaveqartoq tiguneqarpoq.

Amerikamiut qaammataasamik piginnittut GE Americom-imeersut (maanna Americom Government Services) sumiissuseq 85°W tunngavigalugu qaammataasamut attaveqaammik iluatinnaatilimmik neqerooruteqarmata, TELE stationinik taakkuninnga ingerlatitseqqinniarluni aalajangerpoq.

Attaveqaat pingaartumik Pituffiup Nuullu akornanni attaveqarnermut atorneqarpoq. Qaammataasap inissisimanager angusinnaasaalu peqqutaallutik atorneqarsinnaaneranut periarfissat Kalaallit Nunaata kitaata sineriaanut aamma USA/Canada-mut killeqarput.

2003-p naanerani TELE-p Americom Government Services imatut attartormissamik isumaqatigiissusiorfigaa:

- 6. AMC-9-mi 2 Mbit/s, 85°W-mi. Attartorneq 31.12.2006-p tungaanut atuutissaaq. Attartorneq ilaatigut Kalaallit Nunaata iluani, Nuup Pituffiullu akornanni attaveqaatigiinnermut, ilaatigullu Kalaallit Nunaata Canada-llu akornanni atuisut ataasiakkaat akornanni attaveqatigiinnermut atorneqarpoq.

3.1.6.3 Qaammataasanik pisiortorfigineqartussanik toqqaaniarnermi isumaliutit

*Qaammataasat
aqqutaannik pias-
tunissamik pisiortor-
torfiusinnaasut
allat*

Siuliani allassimasuni takuneqarsinnaasutut TELE-p transponderikkut pisinnaasanik annertuumik pisiortorfittut Intelsat Plc.-mik atuinerani oqaluttuarisaaneq tunngavigineqarpoq. Attartornerit, danskit akuersissutinik pigisaqartuinit tiguneqartut attaveqaatinik aalaakaasunik atorluarsinnaasunillu neqerooruteqarsinnaasut piffissap ingerlanerani paasinarsisimapput. Tamatumali saniatigut TELE maannamut Intelsat-ip qaammataasaataasa saniatigut qaammataasanik niuernikkut naleqquttunik allanik nassarsinnaasimannngilaq. Torersaarnissarli eqqarsaatigalugu oqaatigineqassaaq qaammataasatigut aallakaatitsisinnaanermik neqerooruteqarsinnaasunik allanik (qaammataasatigut sullissisunik allanik), Kalaallit Nunaanni sumiiffinnut assigiinngitsunut anngussinnaasunik peqarmat, ass. EUTELSAT. Taamaalluni ajutoornermik annertuumik, Intelsat-ikkut attaveqatigiinnermut unittoorutaasumik pisoqassagaluarpat, at-

taveqaateqarnermi pisinnaasanik allanik pissarsisoqarsinnaavoq. Tamatumani pilersu-
inermut sillimmatissamik, 'pinavissoqarnissaanut' piareersimasussaataitaasumik aallartit-
sisoqarsinnaanera tamatumani pineqanngilaq.

INTELSAT Kalaallit
Nunaa tamakkerlu-
gu atorneqarsinnaa-
voq

Qaammataasanut attaveqaateqarnermi tamakkiisumi – attaveqaateqarnermik kiffar-
tuussinermi nalinginnaasumi, soorlu TV-kkut aallakaatitanik siaruarterinermi tigoo-
qqaanermilu – qaammataasaq ataasiinnaq aqputigalugu attaveqarnerit sapinngisamik
amerlanerpaat ingerlanneqarnerat iluaqutaasussaavoq, tamanna aallakaatitat pitsaas-
susaannik pitsaanerpaamik angusaqarfusinnaammat (unittuullatsiartarnerit ikin-
nerusut).

Ilusiliaq 3.1-1-imissaaq takuneqarsinnaasutut Intelsat 903-p, Kalaallit Nunaata iluani
attaveqarnerit amerlanerpaartaannut atorneqartup atorneqalerneratigut anguneqarsi-
mavoq. Attaveqaateqarnermi qaammataasat tamarmik sumiissuseq ataaseq nallersi-
maannarlugu kaavittuupput, taamaattumillu 78N-ip missaannaani atorneqarsinnaapput;
aatsaallu qaamataasap jordstationip sumiissusia toraarsimapajaarpagu atorsinnaallutik.

Kalaallit Nuaanni illoqarfik killerpaaq Qaanaaq ca. 69°W-p (aamma 77,5°N-ip)
nalaaniippoq, illoqarfili kangillerpaaq 21°W-p (taamaallaalli 70°N-ip) nalaaniilluni.
Tamatumani peqatigisaanik 77,5°N attaveqaateqarnermi qaammataasanut uninngaannar-
tunut atorneqarsinnaasunut avannarpasinnerpaanut ilaavoq. Piviusut naapertorlugit
attaveqaateqarnermut qaammataasanik, sumiissuseq ataaseq naleqqatigiinnarlugu inger-
laartunik 40°W-p (imaluunniit 320°E-p) missaani atuisoqarsinnaavoq. Qaammataasap
jordstationimiit takuneqarsinnaanerata saniatigut, qaammataasap angusinnaasaani
(imaluunniit 'foodprint'-iini) Kalaallit Nunaat tamarmi ersissinnaassaaq. Qaammataasat
angusinnaasai annertuppata piginnaaneq annikillissaaq, pitsaasuserlu qaammataasani
isumalluutitut killeqarpoq. Taamaattumik qaammataasanik piginnittut foodprint-inik
naleqqussaasarput, taamaalillutillu nunarsuarmit sumiiffiit, sullitatigut isertitaqarsin-
naanikkullu periarfissaqartut angusinnaanngortarlugit. Tamanna peqputigalugu Atlanti-
kup Avannaaniit Kalaallillu Nunaanniit innuttaasut 56.000-it qaammataasanik piginnit-
tunit niuernikkut annertunerusumik soqutiginaateqangilat.

Tamanna peqputigalugu piffissap ingerlanerani periarfissat annertuumik annikillisi-
mapput, maannamullu periarfissani kisiartaasut tassaalersimallutik Intelsat-ip qaam-
mataasai sumiissuseq 325,5°E-mi, 328,5°E-mi aamma 332,5°E-mi inissisimasut.

Intelsat-ip qaammataasaasa atorneqarnerannut Intelsat-ip tamatumani niuerpalaartumik
soqutigisaqarnera peqputaanngilaq, akerlianilli INTELSAT-itoqqap naalagaaffiit akor-
nanni aqqissuussaana, nunarsuarmit nunanut sumiiffinnullu avinngarusimanerpaanut
nalunaarasuartaatitigut attaveqarsinnaanermik pilersuinissaq siunertarlugu ingerlatsi-
neq toqqaannartumik peqputaasimalluni. TELE-p ukiut ingerlanerini danskit islandi-
miullu oqartussaasui qanilluinnarlugit suleqatiginerisigut INTELSAT-ip Atlantikup
Avannaan ilanngullugu pisussaaffimminik annertuunik naammassinninnissaa anguniar-
lugu sunnarniarsimavaa.

Takussutissiaq 3.1-1: Attaveqaatigiinnerup ineriartortinneqarnerani pisut pingaarnerit

Ukioq	Attaveqaatigiinnerup aaqqissugaanera
1978	Nunamiit qaammataasamut attaveqaat marsip aallaqqaataani atoqqaarfisiorneqarpoq
1980	Aasianni, Upernavimmi Ittoqqortoormiinu nunamiit qaammataasamut INUKSAT-imut attaveqaat atoqqaarfisiorneqarpoq
1983	Kalaallit Nunaata Danmark-illu akornanni nammineq sianersinnaaneq tamakkiisumik atuutsinneqalerpoq
1985	Danmark-imiit Kalaallit Nunaannut TV-kkut toqqaannartumik aallakaatitsineq siulleq
1987	Grønlands Tekniske Organisation (GTO, kingornatigut TELE) Namminersornerullutik Oqartussanit tiguneqarpoq
1988	Novembarip 23-ani telefoncentrali digitaliusoq siulleq Ilulissani aallartinneqarpoq
1991	Nunamiit nunamiit qaammataasamut EUTELSAT-imut attaveqaat Qaqortumi aallartinneqarpoq
1992	Nuummiit Paamiunut radiut atassuteqaatigiiaa aqutaannik digitaliusumik ikkussuinerup immikkoortua siulleq suliarineqarpoq
1993	Mobiltelefoninut kiffarttuussissut NMT900 Kalaallit Nunaanni atuutsinneqalerpoq
1993	Kalaallit Nunaanni Dankorti atorneqalerpoq
1996	Interneti Kalaallit Nunaanni ammaanneqarpoq
1996	Kalaallit Nunaanni ”attaveqaatinut maskiinap” digitalinngorsarneqarnera tamakkiisumik naammassivoq
1996	Qarasaasiakkut Rounterneti aqqutigalugu attaveqaatigiinneq atuutsinneqalerpoq
1998	Mobiltelefoninut kiffarttuussissut GSM900 Kalaallit Nunaanni atuutsinneqalerpoq
1999	Nunaqarfinni telefonilersuineq naammassineqarpoq – illoqarfiit nunaqarfillu telefoneqalerput, radioqalerlutit TV-qalerlutillu
2000	Kalaallit Nunaata Danmark-imut attaveqaataa – Copenhagen Teleport - ammarneqarpoq
2003	Internet ADSL Kalaallit Nunaanni atuutsinneqalerpoq.

3.1.7 Kiffartuussissutit / teknologiit nutaat pillugit ilimagisat

Kalaallit Nunaanni atuisut attaveqaateqarnermi atortunik atuillualersimapput, Kalaallillu Nunaanni inuiaqatigiit nunap taama siammasitsigisup iluani agguagaaneranni nalu-naarasuartaatitigut attaveqatigiinnermi iluaqutissat pitsaasut eqqumaffiginerulersimalugit. Aamma atuisut allannguutissanut piareersimasorujussuanngorsimasut malunnar-

poq, tamannalu ilaatigut assersuutigalugu teknologiimik nutaamik neqerooruteqar-
tarnermi atuisunngorniartutik soqutiginninnerujussuup ersersittarpa (ass. kingullermik
Internetimik atuilernermi).

*Kiffartuussinerit
teknologiimullu
atortut ineriartupi-
luussanngillat*

Ukiuni tulliuuttuni Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnikkut aqputini kiffartuussinerit
teknologiimullu atortut nutaat ineriartupiloornissaat TELE-p naatsorsuutiginnilaa.
Kalaallit Nunaanni ”attaveqarnermut maskiinap” digitaliseererneqarnera teknologi ul-
lutsinnut naleqquttoq atorlugu nutarterneqarsimavoq, taannalu sullitat sukkassutsimut
pisinnaasanullu piumasarisasaasa annertusiartornerat naapertorlugu nutarterneqartu-
arsinnaavoq.

*Angalasinnaaneq
annertusivoq*

Ineriartorneq atugaasoq ataatsimut isigalugu sullitat ataasiakkaat angalasinnaanerit at-
taveqaatinut atortulersuutit ledningeqanngitsut aqputigalugit annertusiartortoq paasi-
narpoq. Sullitap siunissami suliassani naammassiniarlugit piffissaq sumiiffiillu apequ-
taatinngit attaveqarsinnaanissani pisariaqartilertussaavaa, assersuutigalugu mobilter-
minali aqputigalugu telefonernissaq, imaluunniit qarasaasiani angallattagaq
ledningeqanngitsut atorlugu najukkami aqquersuutitut attaveqarluni sulisinnaanissaq
Internetikkulluunniit paasissutissanik ujarlersinnaanissaq.

Ullumikkut teknologiimut tunngasunik arlalinnik, ukiuni tullerni Kalaallit Nunaanni
niuernikkut iluaqutigineqalersinnaasussatut naatsorsuutigineqartunik ineriartortitsiso-
qarsimavoq.

Telefonikkut aqquersuutit nalinginnaasuni telefonit ledningeqanngitsut (DECT) uki-
uni tulliuuttuni inunnik sullissivinni suliffeqarfinnilu atorumaneqarnerussatut naatsor-
suutigineqarput.

*GPRS –GSM-imut
atortut ineriartor-
teqqitat*

Mobiltelefonit tunngatillugu GSM-telefonik atuineri ineriartorneq suli inger-
laqqissaaq, naggataagut inuit tamarmik GSM-inik telefoneqalissallutik. Mobiltelefonik
niueruteqarnerup ineriartornerani sukkasuumi, nunarsuarlu tamakkerlugu atuuttumi
ukiuni tullerni kiffartuussissutit taakkulu imarisaat, GSM-mobiltelefonit aqputigalugit
atorneqarsinnaasut suli alutornarnerulersinneqassapput. Taamaalilluni ilaatigut GSM-
imut attavilersuutit GPRS-imik kiffartuussissutit (aammaattaaq 2½G-mik
taaguuteqartunik), mobiltelefonip Internetimut attaveqartuaannarnissaanik periarfis-
siisumik atuisinnaanngorlugit ineriartorteqqinneqassapput. GPRS aamma mobil telefo-
nip paasissutissanik, kiffartuussissutit MMS-itut ittuni (mobiltelefonikkut assinik nas-
sitsineri) e-mail-illu (allakkanik nassitsineri) ingerlaarnerini sukkassusissatut
pisariaqartinneqartoq atorlugu tigooqqaanerani sukkanerungaatsialersitsissaaq.

TELE-p GPRS-ip nunarsuaq tamakkerlugu ineriartortinneqarnera eqqumaffigaa, kif-
fartuussissutit taassuma TELE-mit atuutsinneqalernernissaanut akigititaasoq atorlugu
atuisunngortussat amerlassutsimikkut naammannersut ingerlaavartumik nalilersuga-
ralugu. Sullitat kiffartuussissummik piumanninnerisa ineriartornerat ilaatigut TELE-p
'nunarsuaq avatangiisoq pillugu iliuusissatut pilersaarussiaani', paasissutissiisarnerup sul-
litanillu angisuunik akuttoqqatigiiaanik ataatsimeeqateqartarnerup kingunerisassatut
malinnaaffigineqarpoq.

3G – kinguaariit
tulliit

Mobiltelefonini kinguaariit tullii (3G) ukiuni makkunani nunani siuarsimasuni atuutsineqarput. Tamatumunnga assersuutitut UMTS-systemi (Universal Mobile Telecommunication Service) taaneqarsinnaavoq, taannalu mobiltelefoninut systemini nutaani saqqummersuni kingulliuvoq sukkaoorujussuaq, pisinnaasatigut pisariaqartitsiviusunik, soorlu assilissat, nipi, allattukkat il.il. ataatsimut atorlugit attaveqatigiinnernut kiffartuussinerni arlariinnik periarfissüsoq.

UMTS-imik kiffartuussinerup ukiualuit ingerlanerini Kalaallit Nunaanni atuutsineqalernissaa TELE-mit maanna naatsorsuutigineqanngilaq, kisiannili suliassaqarfiup tamatuma iluani teknologiip ineriartornera sullitallu pisariaqartitsinerat ilanngullugu malinnaaffigineqassapput. Allaammi oqartoqarsinnaavoq Kalaallit Nunaannisut inuiaqatigiit inuttussusaat nunallu sananeqaataa peqqutaarpiarluni, Kalaallit Nunaanni illoqarfiit ilaat katersuuffiullutik najugaqarfigineqartut UMTS-imik kiffartuussissutilersorneqarnissaminut naleqquttut. Tamatumani soorunami apeqqutaaginnarpoq, sullitassatut tunngaviusut killilinnik amerlassusillit tamatumunnga aningaasaliissutissanik nammassinnaasunik kaaviiartitsissutaasinnaanersut.

Teknologiimut
atortut ledninge-
qanngitsut nutaat
– FWA aamma
WiFi

Qarasaasiat angallattakkat ledningeqanngitsut atorlugit sulisinnaanermut pisariaqartitsinerup ukiuni tulliuuttuni annertusinissaa ilimanarpoq, atortunullu ledningeqanngitsunut teknologiit, access-inik taaguutillit, WiFi-tut aamma FWA-tut ittut illoqarfinni nunaqarfinnilu ikkussuunneqarsinnaassapput, taamaaliornikkut Internetimut nalunaarasuartaateqarnermilu kiffartuussissutinut pitsaasunik eqaatsunillu attaviliisinaaneeq qulakkeerneqarsinnaammat.

TV-kkut aallakaatit
pitsaassusiat
nutaaq – DVB-T

TV-kkut isiginnaartartut pitsaanusumik pitsaassusilimmik isiginnaarsinnaanissamik kiisalu TV-kanalinik amerlanerusunik qinigassaqaarnissaat qulakkeerniarlugu, ukiut ikit-tunnguit iluanni TV-signalinik siammarterisernerup digitaliseererneqarsinnaanera periarfissaalluarpoq. Aallakaatitsinermut teknologii nutaaq DVB-T-mik taaguuteqarpoq, Europa-milu nunarpassuarni atorneqalereerluni. Kalaallit Nunaanni atortut digitaliusut atorlugit TV-signalinik siammarterinerup iluaqutissartaa ilaatigut tassaavoq, attaveqarnermi pisinnaassusermut piumasaqaataasut signalinit analogiusunit annikin-nerujussuunerat. Taamaallilluni Kalaallit Nunaata attaveqarnikkut ilusilersugaanera atuuttoq ullumikkornit pitsaanerujussuarmik atorneqalersinnaavoq.

Ukiuni tulliuuttuni teknologiimik ineriartortitsinermi malunnaateqarnerpaasussat qularnaateqanngitsumik tassaapput, teknologiimik tunngassutilinni ineriartitsinermi assigiissutit TCP/IP-protokolip (Internetip) atorneqarnerata kingunerisaanik pilersut, tamatumalu kingunerisaanik nalunaarasuartaateqarnermi kiffartuussissutit amerlanerit si-unissami aallakaatitseriaaseq ataasiinnaq atorlugi ingerlanneqarsinnaapput. TCP/IP-p atorneqarnerani nassiunneqartut paasissutissaanersut, nipiunersut assiliaanersulluunniit apeqqutaanngilaq. Taakku tamarmik ataatsimut katitaapput, tassanilu allaassutituaq tassaavoq nalunaarasuartaateqarnermi kiffartuussissutit ataasiakkaat pisinnaasanut sukka-susissanullu piumasarisat qanoq ittuunerat.

IP-telefonit

IP-telefonit teknologiimik tunngassutilinni ineriartornerup kingunerisaanik assigiissutit saqqummersut siulliit ilagaat, taannalu atorlugi Internettikkut telefonertoqarsinnaavoq. IP-telefonit ukiorpaalunni ineriartortinneqarsimapput, piffissallu ingerlanerani telefo-

nikkut attaveqartarnerup nalinginnaasup (PSTN) ilaa annertoq Internetikoortunngorlugu nuunneqarsinnaanissaa naatsorsuutigisariaqarpoq. Ineriartorneq TELE-mit ilisi-maarineqartoq tassaavoq, sullitat atorsinnaassutsikkut kissaatigisaminnik akikinnerpaanik ujartuisarnerat.

Internetimik atuineq malillugu akeqartitsinerup eqqunneqarneratigut ”attaveqarnermi maskiinamik” ernialersuinissamut, nalikilliliinissamut ingerlatsinissamullu naammat-tunik isertitaqartarnissap qulakkeerneqarnissaa TELE-mit anguniarneqarpoq, tamatu-mani nalunaarasuartaateqarnikkut kiffartuussinerit tamarmik piffissap ingerlanerani attaveqaatinut ataatsinut kattunneqarsinnaanerit apeqqutaatinnagu. Atuineq malillugu akeqartitsineq Kalaallit Nunaanni teknologiip periarfissarititaanik atuinerulernissamut kaammattuinermi iluaqutaasinnaanersoq pimoorullugu nakkutigineqassaaq eqqarsaater-suutigineqassallunilu.

3.1.8 TELE-ip pilersarusiornermi ineriartortitsinermilu anguniagai

Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnerup teknikkikkut ineriartortinneqarnera maanna-mut TELE-p kisimiilluni isumagisarisimavaa. 1987-imi TELE anguniagaqarfittut namminersortutut NUNA-TEK-ip ataani pilersinneqarmat, taamani radiunik at-taveqaatinik (radiokædenik) analogiusunik ingerlatsineq teknologiip tungaatigut unam-milligassaasimavoq pingaarutilik suliffeqarfiup ataatsimut isigalugu ineriartortinissaan-ut pilersarusiornerani aallaaviullaarsinnaasoq.

Iliusissanut pi-lersaarut 1998 - 1992

”Iliusissanut pilersaarut 1988 – 1992”-imi siullermi centralit analogiusut aamma radiut attaveqaatit analogiusut atortunik digitaliusunik taarsersornerisigut unammilleqatigiin-nermik ammaanissaq pitsanngorsaannissaarlu pingaarnertut sammineqarput. Tamatumani saniatigut sullitanik kiffartuussineq nukittorsarniarlugu suliffeqarfiup aqqissugaanerata niuerpalaarnerusunngorlugu allanngortinneqarnissaa sammineqarpoq. Qaqortumi EUTALSAT-imut jordstationiliinikkut INTELSAT-ikkut Danmark-imut attaveqaatit unittoorsinnaaneranut Kalaallit Nunaannut attaveqarnermut sillimmatissamik pilersit-sisoqarpoq. Iliusissanut pilersaarummi siullermi eqqartorneqartut pingaarutillit marluk tassaapput; KNR-ip aallakaatitaanik siaruarterinerup annertusineqarnissaanik, kiisalu telefonit aamma tv/radiup nunaqarfinni atugaanerulernissaannik naalakkersuinikkut kissaateqarneq.

TP-2000, Piffis-samut ungasis-sumut iliuusis-satut pilersaarut

Iliusissanut pilersaarummut 1998-imut siullermut taarsiullugu ”TP-2000, Piffissamut ungasissumut iliuusissatut pilersaarut” (1992), 1992-imiit 1996-imut atuuttusaaq suliarineqarpoq. TP-2000 aqqutigalugu attaveqarnermut maskiinaq teknologiimut atortul-ersuutaanik nutarterineq ingerlanneqareersoq nangeqqinneqarpoq, nunaqarfinnullu nalunaarasuartaatitigut attaveqarneq annertusarniarlugu ”nunaqarfinni telefonilersuinis-samik pilersaarut” ukiumoortumik pisartussatut aalajangerneqarluni. Tamatumunnga peqatigitillugu pilersaarummi NMT-900-mik, ISDN-imik qarasaasianullu kiffartuussis-sutinik nutaanik atuutsitsisoqalernissaa anguniarneqarpoq. TP-2000-imi iliuusissatut pilersaarummi pingaarnermi anguniagassat annertusisat tulleruaagaanerussullu, piffis-sami pilersarusiorfiusumi suliffeqarfimmik aqutsinermi tunngavigineqartussat aala-jangersarneqarnerat malunnaateqarnerpaavoq.

TELE-mi iliuusissanik suliaqartarnerup tamakkiisumik nukittorsaavigineqarnerata peqatigisaanik aqutsisut ilinniartitaanerata annertusineqarpoq, taamaaliornikkut suliffeqarfimmi ineriartornermut upalungaarsimaneq nalinginnaasoq pitsanngorsarneqarluni, aammalu anguniagassatut aalajangersarneqartut atuutsinneqalertarneri tapersersuiffigineqarlutik. TELE tamatuma atuutsinneqalernerata kingorna ingerlaavartumik aqutsisut ilinniartitaanerannut pilersaarummik ingerlataqalerpoq, ineriartortitsilluni suliaqarnermik ataatsimut paasinninnissap suleqataanissallu anguneqarnissaa qitiusumik siunnerfulluni.

Piffissamut ungasissumut iliuusissatut pilersaarut 1994 - 2003

1994-imi TELE-p pilersinneqarnerata kingunerisaanik TP-2000 "Piffissamut ungasissumut iliuusissatut pilersaarut 1994 – 2003"-p suliarineqarneratigut iluarsartuunneqarpoq, tamatumani ingerlatseqatigiuffimmik pilersitsinerup akuersissummilu nutaami ukiuni sisamani atuuttussami kingunerisassatut pilersaarutitineqartut kingunerisaannik aningaasaqarnikkut naatsorsuutigisat pingaernerutillugit sammineqarlutik. Suliffeqarfiup siunertaasa avammut naalakkersuinermi aqutsivinnut sullitanullu, kiisalu suliffeqarfiup iluani sulisunut tusarliunneqarnissaanik ilungersuuteqarnermi suliffeqarfiup inuiaqatigiinni inissisimaneq, kiffartuussiviit arlallit ineriartortinneqarnerata, aningaasartuutitut akinullu politikkip iluani anguniakkat, sulisut ilinniartitaanerata il.il. pillugit iliuusissatut oqallisigineqartut arlallit ilanngunneqarnerisigut iliuusissatut pilersaarut nukittunerulerpoq. Pilersaarusiornermi ukiut qulit siunnerfiginiarneqartaraluartut, immikkoortut ilaasa ukiut marluk – pingasut ingerlanerini iluarsineqartarnissaat pisariaqartinneqassasoq siumut ilimagereerineqarpoq.

1990-ikkut qiteqqunneranniit TELE-p iliuusissatut pilersaarussiaa teknologiimi, niuernermi naalakkersuinermilu pisunit annertuunit arlalinnit sakkortuumik sunnerneqarpoq:

- Nunarpassuarni attaveqaateqarneq unammillersinnaanerulersinniarlugu Ineriartortitsinermi pisariillisaaneq namminersortunngorsaanerlu pingaarnertut sammineqarput. Kisermaassinerit (incumbents) siornatigut atorneqartut maanna atugassarititaasunut nutaanut naleqqussartariaqarput, tamatumani minnerungitsumik tuniniaasunut saqquminerpaasunut piumasaqaatit allanngorartinneqarsinnaasut eqqarsaatigalugit. Kiisalu nunat ilaanni namminersortunngorsaanerpiamik ingerlatsisoqarpoq – taakkunungalugu Danmark ilaavoq. Tamanna pillugu oqallinneq Kalaallit Nunaannut eqqunneqariartorpoq, TELE-lu taamaalilluni kiffartuussinerit tuniniarneqartut, pitsaassuseq akinillu appartitsisarnerit nunat tamat akornanni ineriartortitsinerimut nallersuunneqarsinnaanerit uppersarsaatissanik saqqummiinissamut tatineqariartorluni.
- Attaveqaateqarnerup IT-llu iluanni teknologiip ineriartortinneqarnerani TELE-mi kiffartuussinerit tuniniarneqartut attaveqarnermullu maskiinaq allanngortikiartuaarnerisa sukkassusaat annertusisariaqarpoq.
- Interneti, suliffeqarfiit inuinaallu sullinneqartut IT-mik atuinerannut aamma attaveqatigiinnissamik pisariaqartitsinerimut annertusiartungaatsiartumut

atasumik suliassaqarfittut nutaarliunnartut namminerlu ingerlasutut inissisimalersimavoq.

- IP-p kiffartuussissutillu ineriartornermik assigiissutaasa nalunaarasuaartaateqarnermi attaveqatigiinnermut atortut nalinginnaasut killingi ersigunnaarsippaat.
- Kiffartuussissutit ineriartornerini assigiissutit pilernerini mobiltelefonit telefonit Internetilu assigalugit atugaaleriartorput, tassa ima assigiinningsut – oqalunneq, paasissutissat, assigiinningsunik nassitsisarneq – platformi ataaseq aqputigalugu nassiuinneqarsinnaalersimallutik. Mobilinut attaveqaatit aqputigalugit nuussisarnerup sukkassusaanut tunngaviusunik nutaanik piumasqaatit pinngorsimapput. Mobiltelefonit oqaluinnarluni atugaanerisa telefonit aalajangersimasut annertusiartortumik taarseriartorpaat.
- Attaveqaateqarnerup nunap aningaasaqarneranut inuussutissarsiutitigullu Ineriartortitaanerinit pingaaruteqassusiata annertusiartornerata kingunerisaanik, Kalaallit Nunaanni naalackersuinermik suliaqartut IT-millu suliaqartut namminersortut amerliartungaatsiartut soqutiginninnerat annertusingaatsiarsimavoq.
- 1997-imi TELE-p Kalaallit Allakkerivianut (maanna POST Greenland) kattunneqarpoq.

TELE-p tungaaniit ineriartornermut tamatumunnga qisuariaatit iliuusissanut pilersaarusiornikkut upalungaarsimaneq annertusineqarpoq, tamatumalu kingunerisaanik 1995-iminngaanniit aallartittumik pilersaarusiornermut piffissaliunneqartartut annikiliartuaartinneqalerput, taamaallillunilu iliuusissanik pilersaarusiortarneq ajornakusoornerulersimalluni. Tamatumunnga kinguneritinneqartut ”Piffissamat ungasissumut pilersaarutit” eqaannerusumik ingerlaavartumillu ingerlanneqartumik sularineqartalerput, anguniakkat ataasiakkaat akuttoqatigiissunik nutartikkanik misissueqqissaarfigineqartalerlutik.

TELE-p siulersuisui takorluukkanik, naleqartitanik iliuusissatullu pilersaarummi anguniakkanik pingaarnernik, pisortaqaqfimmitt aqutsisoqatigiinnillu iliuusissatut pilersaarutit, sammisanut killilerneqartut atuutsinneqartunik suliaqarnermi suleqataatinneqartarput. Takorluukkat, naleqartitat, suliassat pingaarnertullu iliuusissatut pilersaarutit ullumikkut suliffeqarfiup sullissineranut tunngaviupput.

Pilersaarutit piviusunnngortinnissaanut iliuusissat

Iliuusissatut pilersaarutit pingaarnertit pilersarutit piviusunnngortinnissaanut iliuusissanik malitseqarput, taannalu aqutsisut suliffeqarfimmik ulluinnarni aqutsineranni malinneqarpoq. Piffissami matumani iliuusissatut pilersaarut malillugu suliassani salliutinneqartussani pingaarnertinneqartut makkununnga tunngasuupput:

Avammut sammisunik iliuusissatut pilersaarutit:

- Sullitanut attaveqarnerup nukittorsarneqarnissaa, sullitanik pingaarutilinnik akuttunngitsumik ataatsimeeqateqartarnikkut, tamatumani pingaartumik

MPLS-ip, ADSL-ip atuinerlu malillugu akeqartitsinerup atuutsinneqalernissaa pillugu sullitanut siumoortumik ilisimatitsineq oqallitsitsinerlu aallunneqassallutik.

- Sullitat naammagisimaarinninnerannik uuttortaaneq.
- Suliffeqarfinnik IT-mik suliaqartunik nutaanik ineriartortitsinermi suleqataaneq, tamatumani pingaartumik IT-Partner Greenland A/S nutaajungaatsiartoq, nunap iluani suliffeqarfik IT-mik suleqatigalugu pilersinneqartoq aallaavagineqassalluni. Suleqatissarsiornermi IT-mik sullissisut allat suleqatiserineqassapput.
- Unammillernermit ammaassineq namminersortunngorsaanerlu: Inatsisartut 2004-mi upernaakkut ataatsimiinnissaannut naalakkersuisut attaveqarneq pillugu nalunaarusiassaannut piareersaatinut aallartinneqareersunut ikorfartuiniarluni Namminersornerullutik Oqartussat ikiortissaannik tapersiisoqassaaq.

Niuernermi iliuusissanut pilersaarutit:

- Illoqarfinni nunaqarfinnilu 2003-mi 2004-milu ADSL-imik aallartisaaneq.
- Atuineq malillugu akeqartitsinermi atulersitsineq.
- DVB-T-mik nuna tamakkerlugu atuutilersussamik pilersitsisinaanermut periarfissat isumaliutigineqarnerini Namminersornerullutik Oqartussanik suleqateqarneq.
- Mittarfinni sumiiffinnilu toqqakkani allanik WiFi-nik – hotspots-inik – pilersuineq.
- GSM-imut atasumik kiffartuussissutinik nutaanik aallartisaaneq.
- Savaatillit allallu, illoqarfiit nunaqarfiillu avataanni inuussutissarsiutinik ingerlataqartut immikkut siunnerfigalugit illoqarfiit nunaqarfiillu avataanni nalunaarsuartaateqarnikkut pilersuinissaq pillugu takussutissiamik Namminersornerullutik Oqartussanut missingersuusiorneq.
- GPRS-imut tunngatillugu teknikkikkut/niuernikkut takorluukkanik misissueq-qissaarneq.
- MPLS-imut attaveqaatini kiffartuussissutinik, kiffartuussinermi assigiinngitsunik pitsaassusilinnik ineriartortitsineq.

Aaqqissugaanermi sulisoqarnermilu iliuusissatut pilersaarutit:

- Pilersaarusiortnerup ineriartortitsinerullu upalungaarsimaffigineqarnera eqqarsaatigalugu TELE-p teknikkikkut aaqqissugaanerata nukittorsarneqarnissaa siunertaralugu aaqqissugaaneq annertuumik suliniuteqarfigineqassaaq.
- Ilaatigut najukkani saaffiginnittarfinnik aamma Call Centerimik pilersitsiortor-nikkut, sullitanut ilisimatitsisarneq nukittorsarniarlugu niuernerup aaqqissugaanera allannortiteriffigineqarpoq.

- Tele-p allakkeriviullu sulisuisa suleqatigiinneranni ataatsimut iluaqutissaasinnaasut annertusarniarlugit POST TELE-lu TELE-POST-inngorlugit ataatsimoor-tinneqarput. Sinerissami radioqarfiit kiffartuussineri katersuutsinneqassapput.
- Kalaallit Nunaanni piginnaasat annertusaaffigineqarput, pingaartumik ingenio-reqarnerup iluani.
- Danmark-imi aamma Kalaallit Nunaanni kalaallit ilinniartut pilersaarniarlugit suliniutit annertusineqassapput.
- Ilaatigut iliuusissatut pilersaarutit ineriartortinneqarnerat nukittorsarniarlugu aqutsisussat ilinniartitaanerat annertusaavigineqassaaq.
- Upalungaarsimanermi iliuusissatut pilersaarut:
- Niuernerup teknikkimullu tunngasut aqqissugaanerannik allanngortiteriner-mut atasumik ineriartortitsinissamut upalungaarsimanermi, ilaatigut nunap ava-taani teknikkimut niuernerullu tunngassuteqartut misissoqqissaarneqarnis-saannut isumalluutit ineriartortinneqarnissaat aallunneqarpoq.
- Enterprise Ressource Planning System-ip nutaap pilersaarusiorneqarnissaa. Su-liffeqarfiup iluani systemit: customer care & billing system-ip nutaap atuutsin-neqalernissaa.
- Attaveqarnermut maskiinaq qaammataasanullu atortulersuutip pisinnaasaanik misissueqqissaarneq.
- Radiut attaveqaatit innaallagissamik pilersorneqarnerisa pitsaassusaat annertu-siniarlugu anorisaatit kaavittut atorneqarsinnaaneranut periarfissanik misissueq-qissaarneq.
- Attaveqarnermut maskiinaq nakkutilliisummik nutaamik pilerneqarnissaa.
- Akilersuisarneq akilersueraatsillu

4 Akinik aalajangersaasarneq akilersueriaatsillu

4.1 TELE GREENLAND-IP AKILERSUISARNERANI TOQQAMMAVIUSARTUT

TELE-p akinik aalajangersaasamerani killiliussat

Ataatsimut isigalugu TELE-p akinik aalajangersaasarnermini oqimaaqatigiisinniartussaavaa, suliffeqarfiup aningaasatigut akisussaassuseqartumik ingerlanissaa illuatungaani- lu kiffartuussinissamik akuersissummi ”kikkut tamarmik atorluarsinnaasunik attavilerneqarsinnaallutillu kiffartuussinissamik akuerisaasut atortuinik atuisinnaanissaat”-nik pisussaaffitsik.

Niuernerpalaartumik ingerlatsinissamik piunasaqarnerup nassataraa, nunatta karsianit tapiisoqarneq ajornera, tamaattumillu ataatsimut isigalugu TELE-p kiffartuussininerani aningaasartuutit aallavigalugit akilersuisarneq. Tamanna ilutigalugu piunasaqarneqarpoq, innuttaasut sapinngisamik naligiissumik attaveqaatinik nutaaliaasunik atuinissamik periarfissaqartitaanissaat, tamatumallu nassatarisaanik sumiiffiit ilaanni ”kiffartuussisus- saatitaanermi amigartoorutit”-nik pilersooqartarpoq. Amigartoorutit taakku suliffeqar- fiup iluani iluanaaruteqarfiunerpaasunit, tassalu sumiiffinnit inuttunerpaanit isertitanit matussuserneqartarput.

Eqqumaffigisaria- qakkat tunngaviil- lu pingasut

Killiliussat uku iluini TELE-p sapinngisamik aningaasartuutit aallavigalugit akinik aalajangersaasarnermini mianeralugillu tunngavigisarpai:

1. *Nunap sananeqaataa pillugu mianerisassat:* Aningaasartutit tunngaviussappata, akiliutissaq isorartussutsimik takussutissaqartariaqarpoq.
2. *Kiffartuussisutit assigiingitsut akornanni akilersuieriaatsit naleqquttuunissaat pillugu mianerisassat:* Kiffartuussinertit iluanaarutaasut amigartoorutaasullu akornanni iluanaarutaasunit matussusiisarnertit minnerpaaffissaminiitittariaqarput.
3. *Ataasiartumik aningaasartutit ingerlaavartumillu aningaasartuutit naleqquttumik agguaqatigiisinnissaannut mianerisassat:* Tamatuma kingunerisarpaa oqarasuaatinik naliginnaasunik kiffartuussinermi tunngaviusumik akilersueriaatsit marlunnut avisimanagerat. Accesnet-imut (atuisut aqquataannut) attavilersinnermut akiliut (oprettelsesafgift), atuisuunermullu akiliut (abonnementafgift) akilerneqartarput. Attaveqaatit aqquataannut sianermermi akiliut (opkaldsafgift), attaveqarnermilu akiliut (trafiktakst) akilerneqartarput.

Qulaani tunngavigineqartut saniatigut allat akilersuisarnermut attuumassuteqartut assigalugit siunertarineqarpoq, akinik allanngortitsisarneq tassanngaannartumik pinnani arriitsumillu ineriartortinneqassasoq.

4.1.1 Nunap sananeqaataa pillugu mianerisassat

Isorartussuseq aallavigalugu akilersueriaaseq

Akilersuisarnermi akilersueriaatsit assigiingitsut atornerqarnerini Kalaallit Nunaata sanaqaataata isorartussusaatalu tunngavigineqarnissaat aallavigineqarpoq. Tamanna soorlu takuneqarsinnaavoq najugaqarfiit iluini illoqarfillu akornini akit assigiinginnerisigut.

Tamanna minnerunngitsumik pissuteqarpoq, najugaqarfiup iluani sianertermut naleq-qiullugu, illoqarfiit akornanni sianerter attaveqaatit aqqutaanik atortuutunik arlaqarnerisunik atuiffiusarmat. Soorlu Nuup iluani sianertoqartillugu sinerissami radiut aqqutaat (radiokæde) atornerqarpoq, Nuummiilli Kapisilinnut sianertermi radiup aqqutaatornerqartarluni. Taamaalluni taamatut sianertermi radiup aqqutaanik atuineq aningaasartuutitut ilanngunneqartarpoq.

Akilersueriaatsimi amigartoorutaasut iluanaarutaasunit akilemeqartarnerat

Taamaattumik aningaasartuutiviit aallaavigissagaanni, Nuup illoqarfiit nunaqarfiillu akornanni sianertermi akit assigiinngitsusariaqarput. Nuummiit nunaqarfimmut Kapisilinnut sianerter, Nanortalimmiit Qaanaamut sianertertut akeqarpoq. Taamaalluni oqaatigineqarsinnaavoq Kalaallit Nunaata iluani akilersueriaatsimi ilaatigut iluanaaruteqarfiit amigartooruteqarfimmut akilersueqataasartut. Akilersueriaaserlu tamanna attaveqaatitigut ingerlatsineri nalinnaasuvoq, Kalaallit Nunaanni kisimi pinnani.

Oqaluttuarisaaneq qiviassagaanni Danmarkimut attaveqarnermi iluanaarutit atorlugit Kalaallit Nunaata iluani akilersuisitsisarneq ingerlanneqarsimavoq. Ukiulli kingulliit marluk ingerlanerini akilersuisarneq naleqqusarneqarsimavoq akillu apparsarneqarlutik, taamaallunilu iluanaarutit matussisiisarneq annikillisarneqarluni. Taamatut akinik apparsarneq TELE-p telefonikkut nunanut allanut attaveqarnermi, aningaasartuutiviit aallaavigalugit akilersuisarnerup ingerlanneqarnissamik anguniagaqarneranik tunngaveqarpoq, aammalu nunarsuarmi tamarmi nunat akornanni attaveqaatitigut akit malunnaatilimmik apparsimanerannik tunngaveqarluni.

4.1.2 Kiffartuussinerit assigiinngitsut akornanni akinik aalajangersaasarneq

Aningaasartuutiviit aallaavigalugit kiffartuussititini ataasiakkaani akilersueriaatsit

Immikkoortup matuma siuliani soorlu oqaatigineqartoq, kiffartuussinerit assigiinngitsunut akinik aalajangersaasarnermi sapinngisamik aningaasartuutiviit aallaavigineqarnissaat maannamut tunngasiusimavoq. Tamanna ataatsimut isigalugu isumaqarpoq, attaveqaatit aalaakkaasut aqqutigalugit telefoni, mobiltelefoni, nassitsinerit kiffartuussisutit (datatjenester), Internet il.il. sapinngisamik tamarmik immikkut aningaasartuutaasut pineqartunut attuumassuteqartut matussusersinnaassagaat.

Tamatununga inuiaqatigiit aningaasarsiornikkut inissisimanerannut naleqquttumik atuisunut periuseqarnissaq pingaartillugu tunngavigineqarpoq. Assersuutigalugu mobiltelefoninik atuinermi akiinik, telefonit aalakkaasut iluanaarutaanik akilerlugit akinik appaanissaq, aningaasartuutiviit aallaaviginagit akilersuinerit pilersitsisussaavoq, tamanalu, tamannalu inuiaqatigiit aaqjissuussaannerat qiviassagaanni pitsaasuunani.

Kiffartuussinerit ataasiakkat nioqqutigineqartullu isertitatigut aningaasartuutigullu qanoq inissisimanersut paasiniarlugu TELE ukiut tamaasa misissueqqissaartarpoq.

TELE-p ukiumoortumik misissueqqissaartarnera

Misissueqqissaarnermi tassani kiffartuussinerit ataasiakkaat/nioqqutigineqartullu suliffeqarfiup ukiumut naatsorsuutai malillugit ataatsimut aningaasartuutitut naleqqiullugit qanoq annertutiginersut naatsorsorneqartarput, tassanilu TELE-p aningaasartuutai ingerlaavartut, aalaakkaasullu (piginnaasatigut aningaasartuutit) immikkoortinneqartarput.

- *Aningaasartuutit ingerlaavartut* tassaapput tunisat/suliarineqarneri/kiffartuussinerillu (aktivitet) taakkulu amerlassusai, taamaallutik amerlassusai nikerartut

- *Aningaasartuutit aalaakkaasut* (piginnaasatigut aningaasartuutit) tassaapput aningaasartuutit, aningaasartuutininut ingerlaavartunut naleqqiullugit mumingasut, taakku tunisatigut/ suliaanermikkut/kiffartuussinikkullu nikerartunngillat, pisinnaassutsillu iluani naammassineqarsinnaallutik.

TELE-mut tunngatillugu aningaasartuutit 85%-i piginnaassutsimeersuupput 15 %-iilu ingerlaavartuneerlutik – taamatut inissisimaneq attaveqaatigut sullissinissamik sun-giussilluarsimasuni naliginnaavoq. Taamatut inissisimanerup kiffartuussinernut ataatsiakkaanut aningaasartuutinik misissueqqissaarnissaq ajornakusoortissinnaavaat, tassani aningaasartuutit malunnaatillit aalaakkaasuunngitsulli kiffartuussinernut ilanngukkumi-naassinnaammata. Taamaakkaluortoq aningaasartuutinik misissueqqissaararnerup pingaaruteqarpoq, kiffartuussinerni assigiinngitsuni iluanaarutaaffiusuniit iluanaarutaaffiunngitsunut matussusiisarnertit takuneqarsinnaassappata.

Aammattaq ukiumoortumik aningaasartuutinik naatsorsuusiortarnerup TELE-p ingerlanneqarneranut aningaasartuutit misissoqqaarsinnaalersippai. Tamatumami soorlu immikkoortut ineriartortitsiviusut ilaanni misissueqqissaarnerit takutissinnaavaat sukkut ingerlatsinikkut pitsanngoriaateqarsinnaanersoq, aningaasartuutinik millisaasoqarsinnaanersoq, imaluunniit akigititat aqqittariaqalersimanersut suliarinninnermiluunniit periutsit allanngortinneqartariaqalersimanersut.

4.1.3 **Ataasiartumik aningaasartuutit ataavartumillu aningaasartuutit agguaqatigiinnerat**

TELE-p kiffartuussiffinni ataasiakkaani akilersuisarnerani ataasiartumik aningaasartuutit ataavartumillu aningaasartuutit nalequssarnerisigut pisarpoq. Tamatumallu kingunerisaanik makku akinik ilusilersuineri periusaapput:

- *Attaveqaasiineri akiliut*: Atuisunngornermut atatillugu kiffartuussinermut ataasiartumik akiliutigineqartartoq, attaveqaatit katersuuffianni atuisunngornermi kortip ikkunneqarneranut, allafissornikkut atortutigullu aningaasartuutit matussusiissutisat.
- *Atuisuineri akiliut*: Akiliutaavoq aalajangersimasoq, atortunut, ingerlatsinermut, attaveqaatigut aqquutit allafissornikkut nakkutigineqarneranut, tassani pineqarluni atuisup angerlarsimaffianiit (nettermineringspunkt-ip) attaveqaasiissutit eqiterufimmut attavilerneqarnera avammullu attaveqaatinut atassuserneqarnera.⁶
- *Aqquutinik atuinermi akiliut*: Soorlu telefonikkut sianermermi, Internetikkut allatigulluunniit attaveqaatigut nassiussuinermi qanoq annertutigisumik qaqugukkullu atuneq aallaavigalugu akiliutaavoq. Taamatut akiliuteqarnerup ingerlatsinermi attaveqaatigullu sanaartornermi, qaammataasanillu atuinermut akiliutit matussusertussaavai.

Immikkoortinnerisa takutippaat, attaveqaatit aqquutaannut aningaasartuutit annermik attaveqaatinik atuinermi qanoq annertutigineranik, sianernerillu qanoq amerlatigine-rannik aallaaveqartut taamaalilluni akilerneqartarput minutsimut atuneq, atuinermi inissamik qanoq annertutigisumik tigusineq, sianernerlu, accessnet-imili aningaasartuu-

Akilersueriaatsi-mut attaveqaatit aqquutaanik atuinermi aningaasartuutit naleqquttussaaput

tit annermik atuisut qanoq amerlatiginerinik aallaveqarput, taamaalillunilu atuisukkaarlugit akilersuisoqartarluni.

Kiffartuussinernut aningaasartuutit ataasiartunut ingerlaavartunullu immikkoortinnet qarnerini aningaasartuutiviit tunngavigalugit akilersuisitsisoqarneranik takussusiinnngilat. Taamatut akilersuisitsinerup aningaasartuutunik immikkoortitsineq kisiat, suullu aningaasartuutaanersut takutippaa.

Aningaasartuutiviit aallaavigalugit akilersuisitsinetup kingunissai

Soorlu immikkoortoq 4.1-mi takuneqarsinnaasoq TELE akinik assigiisitsisussaavoq. Tassa imaappoq, atuinermi aki (attavilernerimi atuisuunermilu akiliutit) illoqarfinni nunaqarfinnilu tamani assigiippoq. Aningaasartuutit ”ilumoortut” aallaavigalugit akilersuisoqassappat, atuisuunermi akiliut illoqarfinni nunaqarfinnilu assigiinnngiinnarani aamma illoqarfiit nunarfillu iluini atuisuunermut akiliutit assigiinnngitsuussagaluarput. Tamatumunnga pissutaavoq, inuit najugaasa eqiteruffiini aqquersuinerit akikinnerummata, najukkanut siammasinnerusunut naleqqiullugu.

TELE-p atuisut ledninginik atuineranni aningaasartuutit agguaqatigiillugit nalingi, taamalilluni akilersueriaatsimini tunngavigaa.. Taamatut agguaqatigiisitsineq atuinerup anertussusaa malillugu akilersuinerimi aamma malinneqarpoq (takuuk imm.4.2.1.)

4.2 ATUINERUP ANNERTUSSUSAA MALILLUGU MPLS- IMIK ADSL-IMILLU KIFFARTUUSSINERNI AKILERSUERIAATSIT

Atuinerup annertussusaa malillugu akilersuinerit 1.marts 2002-mi aallartinneqarput VPN MPLS-imik kiffartuussinerit aallartinneri ilutigalugit. Taamatut akilersueriaaseqarnerup nassataaraa, atuisut qanoq annertutigisumik initutigisumillu attaveqaatit aqqu-taannik atuinertik aallaavigalugu akilersuisarnerat.

TELE-p atuinerup annertussusaa aallaavigalugu akilersuinermini tunngavii

Attaveqaatit aalaakkaasut atorlugit Internetimik Routernetimillu atuinermi siusinnerusukkut, atortut aalajangersimasut atornerinut akiliut annertungaatsiarsimavoq. Taamatut killilimmik periarfissiniikkut, kiffartuussinerup tamatuma atuisut annertuumik qara-saasiatigut atuinissamik pisariaqartitsisut pitsaanerusumik pineqarput, atuisunut atuinikinnusunut naleqqiullugit.

TELE-p atuinerup annertussusaa aallaavigalugu akilersuisitsinissamut tunngavii:

1. Aningaasartuutit akillu agguaqatigiinnerat takujuminaallissammat, maanna Interneternermi aki qanorluunniit atutigigaluaaraanni assigiilissagaluarpat
2. Tamatumap kingunerisaanik TELE attaveqaatit aqquataannik kifaartuussinernillu nutaanik amerliaruinnartunik ineriartortitsinnaanissaa isertitatigut qulakkeerneqar-sinnaanngimmat.
3. Periarfissaqartoqarniassammat tunngaviit paasiuminartut aallaavigalugit, allat TELE-naanngitsoq Internetimik kiffartuussinermik tuniniaasinnaanissaannik.

Kingullup taaneqartup soorunami takujuminarsisippaa, akilersueriaaseq ataaseq eqaat-sorlu atorneqarsinnaasoq. Tamatumalli pitsaangequtigaa, taamatut periuseqarnerup niuernikkut kiffaanngissuseq, assigiinnngisitaartunillu ”akikitsunik” neqeroorsinnaaneq

killilissammagu. Ammattaq akilersueriaaseq maanna ersernerlussinnaavoq ADSL-imik atuisut unnuanerani akikillilivigineqartarmata, MPLS-imillu atuisut pinnatik.

Immikkoortuni tullerni pineqartunut tunngaviusut marluk immikkoortillugit iserfigineqassapput.

4.2.1 Aningaasartuutit akillu ataqtigiinnerat

*Attaveqaatit aqqu-
taat allanngortin-
neqarsinnaanngi-
lan*

Imm.4.1.2-mi takuneqarsinnaasutut TELE-p aningaasartuutaasa 85%-ii aalaakkaasuupput (piginaasaniq tunngaveqarput) Tassa imaappoq aningaasartuutit, atuinermut attuumassuteqanngitsut.

Aalaakkaasunik aningaasartuuteqarnerup pequtigua, attaveqaatit aqquataa atornerata annertussutsimigut uuttorneqarsinnaanera. Attaveqaatit aqquataa piginaasaat atuisut aallaavigalugit imaaliillaanaq annertusitillugillu millineqarsinnaanngillat. Attaveqaatit aqquataannik pilersaarusiortut atortut piginaasatigut killissaannik aalajangersaasoqartariaqarpoq, tamatumani piffissaq atuiiffunerpaaffiusoq maluginiartariaqarpoq, taavalu attaveqaatit aqquataat pitsaassusissamik siunniussa tunngavigalugu atuinermut tamatumunnga naleqqussarlugu.

Aningaasartuutit amerlanerpaat atuinermup qanoq annertutiginerannik tunngavillit, taamaattumik piffissami atuinermup paaffiusumi ingerlanneqartarput. Atuinermup paaffiusup avataatigut atuneq annikitsumik annertuseriaraluarpat, tamanna aningaasartuutit katinnerannut malunnaateqanngingajassaaq.

Aningaasartuutitaqanngitsumik atuinermup annertussusaa tunngavigalugu akilersuisitsinermi TELE-p anguniarppaa, attaveqaatinik atuinermi ukiumoortumik aningaasartuutit tamakkiisut ataatsimut isigalugit siammartinnissaat. Tamatumani oqartoqarsinnaavoq attaveqaatit aqquataannik atuinermi aningaasartuutit agguaqatigiissinneqartoq. Tamanna TELE-mut atoruminartuuvoq, taamaaliornikkummi ileqqorissaarnissat kaammattorneqarpoq. Illuatungaaniq atuneq qanorluunniit annertutigigaluarpat aalajangersimasumik qaammammum annertungaatsiartumik akilersuisoqartassappat, atuisut atuinermat akuk-kuminaassaaq – aammalu taamaallilluni atortutigut piginaasatigullu pisariaqartitat aqussinnaanagit. Taamaallilluni naqissuserneqassaaq, atuinermup annertussusaa tunngavigalugu akilersuineq tigussaanerummat, taamaallilluni toqqaannartumik takuneqarsinnaasumillu atuneq, akiliutit kiisalu pissutsit imminut attuumassuteqarmata – tamanna qanorluunniit atuitigaluarluni assigiaamik akiliisarnermi takujuminaassaaq.

*Aki aalajangersi-
masoq*

Taamaattumik TELE-p isumaa malillugu ADSL-ip MPLS-illu atuutilereratigut bit-imik qanoq annertutigisumik atuneq aallaavigalugu akilersuisarnerup eqqunneqarnera patsisissaqarluarpoq – aqqissuussineq minutsikkaarlugit telefoninik atuinermi akilersuinerumt assigusoq. Qanoq annertutigisumik qarasaasiatigut paasissutissanik nassiusinermi atuneq malillugu akilersuisitsinermi assigiupput, assiliaappata, nipiuppata alla-gaappataluunniit. Kiffartuussinermi taakku ataasiakkaat akornanni akitigut assigiinngisut atuisut kissaateqarnerat malillugu sumut atornerinik (brugerflade) tunngaveqarpoq.

Soorlu oqaatigineqartut TELE-p akigititai ullumikkut sumiikkaluaraanniluunniit assigiipput, aningaasartuutillu katinnerisa agguaqatigiinnerat tunaartaralugu aalajangersarneqarsimallutik.

Atuinerup annertussusaa malillugu akilersuineq naleqquppa?

Attaveqaatit aqqutaannik atuisut atuinerik tunngavigalugu aningaasartuutit aalajangersimasunut akilersueqataapput. Tamatumalli erseqqissiseqqissaanngilaa, tamanna akilersueriaaseq naleqqunnerpaanersoq, tamatumani atuisut assigiinngitsunik akileersueriaaseqarsinnaanerat atorluarneqanngimmat⁶. Soorlu Mbite-imut ataatsimut annertuumik atuisinnaasunut akikillisaanikkut, piginnaasatigut atorluaasoqarnerusinnaasoq. Tamannali piviusunngortissallugu assut ajornakusoorpoq, atuisut ataasiakkaarlutik qanoq akilileerusutsiginerat ilisimaneqanngimmat.

Periarfissaq 2: atuinerup annertussusaa malillugu akilersuineq

Periarfissap aappa tassaasinnaavoq, maanna innallagoaqarnermi atorneqartoq, kWt-imut aki atuineq tunngavigalugu allanngorartuuvoq, atuinerlu annertusigaangat millisar-luni, akilersueriaatsimut allamut inissittarluni. Tamatumani ”atuineq tunngavigalugu akilersuisoqarpoq” atuinerli annertusigaangat aki appartarluni. Tamatumap pitsaaqutigaa sullissisup siusinaarluni atuisut ataatsikkaat inissismanerat ilisimasariaqanngimma-git.

Periarfissaq 3: akileraatsit assigiinngitsut marluk

Periarfissat pingajorisinnaavaat toqqaasinnaanermik aallaaveqarluni akilersueriaaseq: Qaammammut allajangersimasumik annertuumik akiliisoqartarluni, atuineq akitsuutillugu imaluunniit qaammammut akiliut annikitsuutillugu, atuinermilu aki qaffasitillugu. Pineqartumi kingullermi annikitsumik atuisut isumagineqarluassapput. Periu-seq taanna atoraanni piginnaasap tamakkiisumik atorneqarsinaanissaa periarfissaqarsinnaavoq, - tamatuma aamma pitsaaqutigissavaa TELE-p atuisut akiliisinnaasusaat ilisimane-rulissammagu.

Periarfissaq 4: Flat rate, aalajangersimasumik akiliuteqartar-neq

Tassalu imaappoq Internetimik atuiallaangitsunut, taamaalillunilu annertuumik atui-nermi akiliutaasartumik akileerusunngitsunut, atuinerup annertussusaa tunngavigalugu akilersuineq pitsaasuvoq, tamannali annertuumik atuisunit ornigineqarani.

Taakkununga aalajangersimasumik akiliuteqartarnissaq pilerinarneruvoq. ”Flat-rate”-imik tassalu aalajangersimasumik akilersuisarnerup nassatarissasavaa atuinerup qanoq annertutiginer a eqqarsaatigisariaqassanani, qaammamulli aalajangersimasumik akiliute-qartarnermi qanorlu atorluaatigineq apeqqutaassalluni- aammattaaq atuisumut toqqissi-simanartuuvoq, tassami akiligassat aalajangersimasuuppata, akiligassat tupannartunik nassataqassanngillat.⁷

⁶ Akinik ”tasisuasunik” aqqiinnermi kiffaartuussinermi akinik sunnertiasuni atorneqartarput. Tamatumani atuinerup annertussusaa procentinngorlugu, akip procentinngorlugu annertussutaata naleqqersuunnerisigut aki nassarineqartarpoq. Akip ”tasisuanera” 1-imut annertuneruppat (tassa annertussuseq procentinngorlugu akip allanngorneranit annertuneruppat) piumanegarneri ”tasisuasutut” oqaatigineqartarput. Atuinerup annertussusaata allanngornera akip allanngorneranit annikinneruppat, akip ”tasisuanera” 1-imik mikinerussaaq, tamannalu piumanegarnera-nik ”tasisuanngitsumik” taaneqartarpoq.

⁷ Toqqissisimanissarli tamanna maanna TELE-mit sulissutigineqareerpoq, Internetikkummi sukku-luunniit atuisut takusinnaammassuk qanoq atuisimatiginerlutik.

Aalajangersimasumik akiliuteqartameq annertuumik atuisunut tulluameruvoq

Tassa imaappoq atuineq apeqqutaatinnagu akilersueriaaseq, maannamut atuinerup annertussusaa tunngavigalugu akilersuinermit sanilliullugu isumaliutigineqarsinnaavoq. Naa aki aningaasartuutillu ersernerlukkaluartut, tamanna tunngavigalugu itigartiinnartaqanngilaq. TELE-p attaveqaatit aqquataannut aningaasartuutaasa annersai qanittoq isigalugu aalajangersimasuupput aamma akip aningaasartuutillu imminnut attuumassuteqarnerat atuinerup annertussusaa tunngavigalugu akilersuisitsinermi imaaliallaannaq takuneqarsinnaanngilaq.

Atuineq apeqqutaatinnagu aalajangersimasumik akiliisarnernut atatillugu, atuisut akilersuineranut atatillug maleruagassiortoqarsinnaavoq. Assersuutigalugu atuinerup annerpaaffissaanik killiliinikkut atuivallaarsimanersunut akiligassiisarnissaq eqqunneqarsinnaavoq – periuseq soorlu Island-imi atorneqartoq. Periarfissaq alla tassaavoq, nunat allat serveriinit internetikkut aasat annerpaaffilernerisigut killilersimaarinnissinnaaneq.

4.2.2 Isertitassanik qulakkeerinnineq

Teknikkikkut ineriartomermi TCP/IP-illu atuutlernissaani navia-naataasinnaasut

Qulaani oqaatigineqartut aningaasartuutit aallaavigalugit agguaqatigiisitsinikkut akinik aalajangersaasarnert aningaasartuutininik matussusiinissaq qulakkeertarpaat. Periutsilli taakku iluini allatut iliuuseqarnerup, naammattunik isertitatigut attaveqaatinut aqquut ineriartortinnissaanik qulakkeerinninnissaq, kiffartuussinerillu nutaat amerliartortut atuutlernissaannut qulakkeerinninnissaq, anigorneqarsinnaangitsunik ajornartorsiortilernaviannngilaat. Taamatulli allatut aaqqiineq qulaani taakkartorneqartut tungavigissa-gaanni iluatinnaateqarsinnaavoq.

Piffissaq ungasinnerusoq isigalugu takorloorneqarsinnaavoq, atuineq apeqqutaatinnagu akilersueriaaseq (flat-rate) TELE-p aningaasarsiorneranut navianartorsiortitsisinnasoq. Tamatumunnga pissutaavoq nunarsuaq tamakkerlugu teknikikkut ineriartornermi qalliertortoq, tassalu TCP/IP protokol-inik atuinerup eqqukkiartuaarneqarnera. Tamatumap nassatarisaannik attaveqaatitigut kiffartuussinerit assigiinngitsut attaveqaatit aqquataatigut ataatsimut ingerlanneqarnerisigut immikkoortikkuminaallisussaapput. Telefoni, data-assilissanillu nassitsisarnerit, radio tv-kullu aallakaatitsinerit, Internet il.il. siunissami attaveqaatit aqquataat ataatsimoortoq annertuumillu tiguisinnaasoq aqquutigilerpassuk, kiffartuussinerit assigiinngitsut suuneri killigilu takujuminaallisussaapput.

Tamanna ingammik nalinnaasumik telefonip atorneratigut isertitaasartut eqqarsaatigalugit sunniuteqartussaavoq, uanilu assersuusiami telefonikkut oqaluussinerit assigiinngitsut (4 minutsinik sivissusillit) akiisa naatsorsorneri aammalu ADSL-imik atuinerup annertussusaa tunngavigalugu akilersueriaaseq atorlugu ”eqarsaatersuut” alla takuneqarsinnaaluni.

Takusassiaq 4.2-1

ADSL-imik oqarasuaammillu nalinnaasumik* atuinermit akit assigiinngitsut

Sianerneq	Telefoni nalinnaasooq	IP-telefoni** (ADSL atuinerup annertussusa tunngavigalugu)

	Aki-ullukkut	Akit-sap.ak.naaneri unnullu	Aki-ullukkut	Aki-sap.ak.naaneri unnukkullu
4 min. Illoqarfigisami sianernej	kr. 1,91	kr. 1,03	kr. 0,32	kr. 0,16
4 min. Illoqarfiit akornanni	kr. 4,15	kr. 2,15	kr. 0,32	kr. 0,16
4 min. Nunanut allanut Danmark-imullu	kr. 8,75	kr. 8,75	kr. 0,64	kr. 0,32

* Akit 2004-meersuupput – nassitsinermi aningaasartuutit allanik ilaqanngitsut – taakku sania-tigut atuisuunermi akiliut ip-telefoni-mullu atortunut nioqquteqartunut akiligassat – taamaalil-luni akiligassat katinnerini annertunerusinnaapput.

**Oqaatigineqarpoq, oqaluussineq minnerpaamik 16 kbit/s-imik pisariqartitsissoq. Nunanut allanut attaveqarnermi nassiussat tigusallu tamarmik akilerneqartarput. Aammattaaq malugi-niarneqartariaqarpoq Kalaallit Nunaanni ADSL-imik atuisut marluk IP-telefonimik atuiner-minnik oqaluussinerni aningaasartuutinik nassinneqartarmata.

Takusassiap takutippaa, oqaluussinermi akit ADSL-imik atuinermi annikkillisinneqar-sinnaasut. Tamanna nunanut allanut illoqarfillu akornini sianermi ersarilluarpoq. Ma-luginiarneqassaarli , ullumikkut ADSL aqutugalugu oqaluussinissat pisinnaanngimma-ta, oqaluunniartut tamarmik qarasaasianik atortuutinillu aalajangersimasunik, tamaam-mallu aamma immikkut akilinnik peqanngippata. Aammattaaq oqaluussinerit IP-teknologi-mik atorlugu ingerlanneqartut, telefoninut naliginnaasunut naleqqiullugit pit-saanerukkajungillat.

4.3 ATAATSIMUT ISIGALUGU AKIT INERIARTORNERAT

TELE-p 1990-ikkut allartinneraniilli akitigut politikkimini anguniagarisimavaa, digitali-seriinerup teknikkikkullu ineriartorerup iluaqutissartaasa akinik akuttunngitsunik ap-paasarnernut atornissai.

Atuineq minutinngorlugu annertusiartoraluartoq kiffaartuussinerillu amerliartoraluar-tut, akinik appaasarnertigut Kalaallit Nunaanni inoqutigiit ataatsit attaveqatigiinnermut aningaasartuutaat agguaqatigiisillugit annikillimisapput.

Akinik appaasar-nissat naatsor-suutigineqarput

Ukiuni aggersuni TELE-p anguniarpaa, aningaasartuutinik pisariillisaanikkut teknolo-gillu nutaap atorluarneratigut atuisunut toqqaannartumik iluaqutaasumik akinik appaa-sarnissat pisassasut, tamannalu ilutigalugu TELE-p kiffartuussinernut nutaanut ineriartortitsinissamut aningaassaliissuteqarnissaminut periarfissaqarumaartoq.

Kapitel 1 innersuunneqarpoq, tassani TELE 1994-imiilli selskabinngortinneqarmat at-taveqaatitigut kiffartuussunerit assigiinngitsut pillugit akitigut ineriartorneq sukumiine-rusumik takuneqarsinnaavoq.

5 Pilersuisussaataanermik misissuineq

Kiffartuussinerit nalinginnaasut isumannaatsumik neqeroorutigineqarneri

Kapitalimi uani TELE-p Kalaallit Nunaanni pilersuisussaataaneranani tunngaviusut aningaasaqarnikkullu kingunerisassanik misissuinerup inerneru eqikkarlugit saqqummiunneqarput. Tamatumaa kingunerisaanik pilersuisussaataanerp kiisalu Kalaallit Nunaanni telefoninik, Internetimik aamma ISDN-imik neqerooruteqartarnermi pilersuisussaataanerp amigartooruteqarfusarnerata aalajangersarneqarnissaa sammineqassaaq isummersortoqarlunilu.

5.1 PILERSUISUSSAATAANEQ SUNAANA?

Akit unamminartut

Pilersuisussaataanermi tunngavigineqartoq tassaavoq, innunut eqimattanut/sumiiffinnut niuerneq qilersorsimanngitsoq naleqqussagaanngitsorlu tunngavigalugu kiffartuussinernik nalinginnaasunik neqeroorfigineqarnissamut ilimanaateqanngitsuni tuniniagaqarnissap qulakkeerneqarnissaa. Taakku assersuutigalugu tassaasinnaaput:

- appasissunik isertitallit
- telefoninik kiffartuussinermik qaqtiguinnaq atuisartut
- avinngarusimasuni aamma/imaluunniit inukitsunni najugallit
- immikkut pisariaqartitsisut, soorlu innarluutillit.

Pilersuisussaataanerp nassuiaaneqartarnera allanngorarpoq

EU-mi pilersuisussaataanermut tunngatillugu innersuussutitut piumasarineqartarpoq, nalunaarasuartaateqarnikkut sullissisut (amerlanertigut sionratigut kisermaassillutik ingerlataqartuusimasut) atuisunut, nunap iluani sumiluunniit najugaqaralarunik kiffartuussinernik toqqakkanik aalajangersimasunik pitsaassusilinnik atugassiissasut. Tamatumaa saniatigut kiffartuussinerup pineqartup unamminartumik akeqartillugu nioqqutigineqarnissaa piumasarineqarpoq¹ 8 Taamaalluni innuttaasut ataasiakkaat kiffartuussisutini aalajangersimasunik, pingaarutilittut akit qaffasinnerpaaffissaannik aalajangersimasunik akeqartinneqartunik pisisinnaanissaaq pisinnaatitaaffigaat, attaveqaateqarnermilu sullissisut piunasaqaatit aalajangersimasut naapertorlugit kiffartuussisutini taakkuninnga pilersuinissamik pisussaaffiligaallutik, tassunga ilanngullugu inuiaqatigiit agguagaaneranni tamakkiisumik pilersuinissaaq. Kiffartuussinerit suut, pitsaassuseq qanoq ittoq akillu suut atorineqassanersut politikikkut aalajangerneqartussaavoq, tamatumani politikerit isumaat inuiaqatigiillu tungaanniit kissaatiginartutut isigineqartut

⁸ Takuuk attaveqaateqarnermi atortulersuutitut kiffartuussinernullu atatillugu pilersuisussaataaneq atuisullu pisinnaatitaaffii (pilersuisussaataanermut malitassiaq) pillugit Europa-Parlamentetip aamma Rådip malitassiaani 2002/22/EF-imi, 7. marts 2002-meersumi artike 3, imm. 1, EFT L 108, 24.4.2002-meersoq, qupp. 51.

tungvigineqassapput⁹. Taamaalilluni pilersuisussaataitaanerup nassuiarneqartarnera nunamiit nunamut assigiinngitsorujussuarnik saqqummiunneqartarpoq. USA-mi naalagaaffiit ilaanni piitsuunerpaat akeqanngitsumik telefoneqartinneqartarnerat nalunaarasuartaateqarnermi ingerlatseqatigiiffiit pilersuisussaataitaanerannut ilaavoq, Zimbabwe-milu innuttaasut tamarmik nammineq najukkaminniit kaajallallugu 5 kilometerit iluanni telefonimik atuisinnaappata pilersuisussaataitaaneq naammassineqarsimassalluni.

Kalaallit Nunaanni pilersuisussaataitaanerup nassuiaat

Kalaallit Nunaanni pilersuisussaataitaaneq TELE-mut akuersissummi nassuiarneqarpoq, tassanilu kiffartuussinerit piimasaqaatillu suut pilersuisussaataitaanerup ammasorujussuupput. Siusinnerusukkut Kalaallit Nunaanni pilersuisussaataitaanerup misissuiffiqarnerani (AMI 2000) kiffartuussineq pilersuisussaataitaanerup ilaasutut taaneqartoq tassaavoq PSTN¹⁰ (tassunga ilaallutik Internetimut isersinnaaneq ISDN-ilu), tamatumunngali peqatigitillugu pilersuisussaataitaanerup politikikkut nassuiaatissartaanik ersarissumik ujartuisoqarpoq.

Pilersuisussaataitaanerup atuuffii allanngorsinnaapput

Tamatatumunngattaarli ilanngullugu pilersuisussaataitaanerup allanngoriartorsinnaanera erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq. Teknologii, aningaasaqarnermut, isumaginninnermut politikimullu tunngasut allannguuteqarnerini kiffartuussinerit piimasaqaatillu pilersuisussaataitaanerup ilaatinneqartut siunissami ullumikkut iinnarnissaannik isumaqartariaqanngilaq. Kiffartuussinerup kikkunnut tamanut neqeroorutigineqarsinnaanissaanum politikikkut piimasaqaatit innuttaasut pisariaqartitaannut aamma/imaluunniit politikkerit kissaataannut ingerlaavartumik naleqqussarneqartarput. Tamatuma kingunerisaanik pilersuisussaataitaanermi kiffartuussissutigineqartut suuneri piffissap ingerlanerani, assersuutigalugu attavik sukkasuukkut (bredbåndikkut) kiffartuussinerup allanngorsinnaapput. Taamatuttaaq akitut unammillersinnaasut taagorneqartut piffissap ingerlanerani, assersuutigalugu akissarsiat atoriaannaat qaffakkiartarnerat malillugu allanngorsinnaallutik. Kuisalu pilersuisussaataitaanermi amigartoorutaa sinnaasut taartissaasinnaasullu naatsorsoqqinnissaat pisariaqalersinnaavoq.

Namminersortunngorsaaneq pisariillisaanerlu

Tamatuma saniatigut namminersortunngorsaasoqassappat pisariillisaasoqassappalluunniit soorunami tamatuma peqatigisaanik pilersuisussaataitaaneq ineriartortussaavoq. Tamatumunnga atatillugu namminersortunngorsaaneq pisortat pigisaannik tunisinertut paasineqassaaq (tassalu matumani pineqarput TELE-p aningaasaliisumut namminersortumut ataatsimut arlalinnulluunniit tunineqarnissaa), namminersortunngorsaanerlu Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnerup ammaanarneranik paasineqassalluni (kissermaassineq kipitinneqarlunnarluni).

⁹ Kiffartuussinerup pilersuisussaataitaanerup ilaanerani ilaanginneranilluunniit misissuineq aningaasaqarnikkut aamma/imaluunniit politikikkut isummernissamut tungaviliisinaavoq. Niuernerim kukkunerit atuunneri aamma niuernerim kukkunerit taakku annikillissinniarlugit/pitsaernerulersinniarlugit iliu-seqarnerit inuiaqatigiinni kikkunnut tamanut iluqutaasinnaanerannik isumaqarneq aningaasaqarnikkut siuarianermi erserpoq. Politikikkut siuariornermi aallaavigineqarnerpaasortoq tassaavoq nalunaarasuartaaserinermi kiffartuussissutinik atuisinnaaneq innuttaasut inuiaqatigiinnut atanerannut pingaaruteqarneranik, aamma/imaluunniit nalunaarasuartaaserinermi kiffartuussissutinik atuisinnaaneq innuttaasut pisinnaatitaaffigigaat nunamilu kinaassutsip ersernerata ilagalugu.

¹⁰ PSTN isumaqarpoq Public Switched Telephone Network – tassalu telefonit aalajangersimasumik attavilikkat

Kisiannili pisariillisaaneq namminersortunngorsaanerlu pilersuisussaataaernerumt assi-giinngitsunik sunniuteqartussaapput. Namminersortunngorsaanerumt atatillugu iluar-siiniartoq pilersuisussaataaernerup annertussusianik erseqqissaanerup saniatigut allamik qanoq iliuseqartariaqanngilaq. Pisussaaffiit akisussaaffiilu tamakkiisut piginnittumut nutaamut erseqqilluinnartumik nassuiarneqarneqarnissaat qulakkeerniarlugu tamanna pisaq. Taamaattorli pilersuisussaataaernerup aalajangersarneqarneqarnerata saniatigut, tamatuma atuutsinneqarnissaa malinneqarnissaa qulakkeerniarlugu maleruagassanik nakkutilliinernillu immikkut ittunik pilersitsinissaq pisariaqassaaq.

Namminersortunngorsaanerli ingerlatseqatigiiffimmut (TELE) pilersuisussaataaler-sumut piffissamut ungasinnerusumut kingunerluttussaavoq. Niuernerup ammaakkiar-tuaarneqarnerata kingunerisaanik TELE suliassaqarfinni isertitaqarfiunerpaasuni (nu-nanut allanut oqaluussisarnerit aamma illoqarfinni annerni sullitat inuussutissarsiutinik ingerlataqartut) unammillerneqarnerulertussaanera tamatumunnga peqqutaassaaq. Amigartoorfiusut iluanaarfiusunit matussuserneqartarnerat, ullumikkut kiffartuussiner-ni ataasiakkaani TELE-mit atugarineqartup atorneqarsinnaajunnaajunnaarnissaa ilima-narluinnarpoq. Allatut oqaatigalugu, sumiiffinnut iluanaaruteqarfiusinnaanngitsunut kiffartuussisutinik tuniniagaqarnissamut pisussaaffik TELE-p kisimi tigummileratar-sinnaavaa. Tassalu pilersuisussaataaneq amigartoorfiusaaq, TELE-lu sullissisutut pi-lersuisussaataasutut taperneqartariaqassalluni.

Taamaattumik niuernerumt akuliunneq pingaarutilik tassaassaaq pisariillisaaneq, nam-minersortunngorsaaneruserariaqanngitsoq. Kisianni suliassaqarfimmik pisariillisaaneq aammalu TELE-mik namminersortunngorsaaneq ataatsikkoortinneqassappata, pilersuisussaataaernerup oqaasertaliorneqarnissaanut tamatumalu kingorna iluarsartuunne-qarnissaanut piumasaaqateqarnerup kingunerisaanik annertungaatsiartunik maleruagas-siortoqartariaqassaaq, TELE-p atuisunut unammillertinullu tunngatillugu pisussaaffii-nik akinillu aalajangersaasarneranik aalajangiiffiusussanik nakkutilliinermullu atugassa-nik.

5.2 PILERSUISUSSAATAANERMI AMIGARTOORUTIT QANOQ ILILLUTIK PINNGORTARPAT?

Kiffartuussinermi isertitat taamatut kiffartuussinernik tuniniagaqarnerumt atasumik aningaasartuutitut tamakkiisunut matussutigineqarsinnaappata (tassunga ilanngullugit iluanaarutit), amigartoorfiusut iluanaarfiusunit matussusernissaat pisariaqassanngilaq (tassavorlu kiffartuussinermi pineqartumi amigartoorutit matuniarlugit kiffartuussi-nerni allani isertitanik atuineq). Kisiannili kiffartuussineq aningaasartuutit agguaqatigiis-sinnerini matussusiinissamut naammanngitsunik akeqartitsilluni tuniniarneqarpat, kif-fartuussinerup taassuma tuniniarneqarnera ilanngaattissat ilanngaatigereerlugit aningaa-sartuutitut tunngatinneqassaaq.

Tamannali sumiiffiup pineqartup imaluunniit sullitap pineqartup sullinneqarnera tuni-niaasumut amigartooruteqarnermik kinguneqartariaqanngilaq. Aatsaat kiffartuussinerni, tuniniaasumit sumiiffiup imaluunniit sullitap pineqartup pisinerisaani tamaginni iser-

*Issakatsiaarfiiit
karrusellillu*

titat tuniniaagaqarnermi aningaasartuutitun tamanut matusissutigineqarsinnaanngippata amigartooruteqarneq pilissaaq. Taamatut pisoqartillugu sumiiffik/sullitaq amigartooruteqarfiulissaaq. Allatut oqaatigalugu suliaassarfinni taakkunani 'karrusellinik'issakatsiaarfinnut' amigartoorutinik matussusuissinnaasunik soqanngilaq.

Tuniniaasup sumiiffimmu pineqartumut aamma/imaluunniit kiffartuussissutinut pineqartunut akigititani nammineeirluni qaffassinnaagaluarai, ajornartorsiut tamanna pilersinnaavoq. Qanorluunniit akeqartitsigaluaranni kiffartuussissutinik piumannittut aningaasartuutinik matusissutissanut naammattunik isertitaqarnissamut ikippallaartillugit tamanna pilersinnaavoq. Tamanna amerlanertigut sumiiffinni avinngarusimasuni aamma/imaluunniit inukitsuni (ass. nunaqarfinni) naammattuugassaasarpoq. Sumiiffinni taamaattuni inoqutigii pilersuisussaataitaanerup misissuiffigineqarnerani 'qitiusut' taaneqartariaqarput.

*Pilersuisussaati-
taanermi amigartooruteqarnissamut peqqutaasinnaasut*

Tassalu eqikkarlugu pilersuisussaataitaanermut amigartooruteqarnissamut peqqutaasinnaasut pingasuupput:

1. Akit agguaqatigiissillugit aningaasartuutitun agguaqatigiissinneqartunut naleqqiullugit appasinneruppata.
2. Akigititaq ataaseq tamanut atuutsinneqartillugu.
3. Kiffartuussissutinik piumanninneq annikippallaarluni qanorluunniit akeqartitsineq apeqqutaatinnagu amigartoornermik kinguneqartussaattillugu.

*Pilersuisussaati-
taaneq atuutinn-
gikkaluarpat kif-
fartuussinerit suut
tuniniarneqassa-
galuarpat?*

Matumani apeqqutaaleroq tuniniaasup pilersuisussaataitaanermik pisussaaffiligaanngitsup kiffartuussinerit suut sumiiffimmu pineqartumut/sullitanut pineqartunut neqerootigissallugit toqqassanera. Tamanna eqqarsaatigineqarsinnaavoq: (i) tuniniaasup sumiiffiup/sullitat siunissami sullinneqalernissaat imminut akilersinnaalerumaartoq naatsorsuutigippagu, taamalu siulliulluni tuniniaalerneq unammilleqatigiinnissamut iluaqutaasinnaappat, aamma/imaluunniit (ii) tuniniaasup pineqartup nuna tamakkerlugu/sullitat tamakkerlugit sullissisinaanera ingerlatseqatigiiffiup sullitaanit/sumiiffinnit allanit naleqartinneqarluarpat. Taamatut pisoqartillugu tuniniaasup pilersuisussaati-taanngitsup sullitanut/sumiiffinnut piffissap pineqartup iluani iluanaaruteqarfiunngitsunut tuniniaanissani toqqassavaa.

Naatsorsuutigisariaqarporli siuliani iluaqutissat taaneqartut amerlanertigut piviusunik tunngaveqarneq ajormata (sumiiffiit/sullitat iluanaaruteqarfigineqalersinnaanaviaratik) imaluunniit annikitsuararsuusarmata (sullitat/sumiiffiit allat akit qaffasissut aqutigalugit nunap tamarmi sullinneqarnissaanut akiliinissartik piareersimaffiginagu). Taamatut pisoqartillugu, sumiiffiit/sullitat iluanaaruteqarfiunngitsut akilerneqarnissaannut atugassarititaasut akuerisaareersut malillugit kikkunnut tamanut kiffartuussinissamik politikkikkut piunasaqarnissaaq pisariaqassaaq. Tamanna tuniniaasup pilersuisussaataitaasup aningaasartuuteqartariaqarneranik nassataqassaaq, taamaattumillu tuniniaasup tamatumunnga taarsiivigineqarnissaa eqqarsaatigineqartariaqarluni.

*Iluaqutissat uut-
torneqarsin-
naanngitsut*

Tamatumunnga atasumik pilersuisussaataitaanermik tigusinermi iluaqutissat uuttorneqarsinnaanngitsut makku pingaernerutissallugit toqqarsinnaavai:

1. Pilerisaarinerup imminullu ilisaritinnerup sunniutai pitsaasut. Sullitat telefoninut sullissivimmum (telesonselskabimut) allamut nuunngikkaluarlutik, nuna tamakkerlugu najugaqarfinnut allanut nuttarsinnaanerit sullitanut taamaalillunilu ingerlatseqatigiiffimmut naleqarluarput.
2. Sumiiffiit iluanaaruteqarfiusinnaanngitsut suli siunissami iluanaaruteqarfiulersinnaapput. Taamaattoqartillugu sullissisooreersoq sullissilersussanut nutaanut, pilersitsinissamut atatillugu eqqarsaasersuuteqaaqqaartariaqartunut naleqqiullutik unammillersinnaaneruvoq.
3. Illoqarfinni iluanaaruteqarfiusinnaanngitsuni niuerfissat allat, ingerlatseqatigiiffimmit pilersuisussaataasumit pigineqartut pilersinneqarsinnaapput aamma/imaluunniit iluaquserneqarsinnaallutik.

Iluqutissat taamaattut pingaartumik sumiiffinni inuttuuni, pingaartumik nunani Europa-miittuni, pilersuisussaataaernermi amigartooruteqarfiusinnaasut ikittuinaapput. Tullit nalunaarasuartaaserinermi aqutsisui (OFTEL) aalajangersimapput, British Telecom Tullit Nunaanni pilersuisussaataaernermini amigartoorutiminut taarsiiffigineqartassanngitsoq. Tamatumunnga tunngavilersuutigineqartoq tassaavoq, pilersuisussaataaernermi iluaqutissat uuttorneqarsinnaanngitsut suliassaqarfimmum tamatumunnga aningaasartuutitut naapertuunnerat. Kalaallili Nunaanni tamanna atugaanngilaq, aningaasartuutit uuttorneqarsinnaanngitsut pilersuisussaataaernermit aningaasartuutitut anner-toorsuarnut sukkulluunniit oqimaatigiisinneqarsinnaanngimmata.

Kalaallit Nunaanni TELE-p nalunaarasuartaateqarnermi attaveqaatinik ineriartortitsinermini, nuna tamakkerlugu assigiimmik akeqartitsilluni kiffartuussisinnaaneq ajornannaarsissimavaa¹¹. Kiffartuussisutinilli neqerooruteqartarnermi aningaasartuutit assigiinngiaartorujussuupput. TELE-p naatsorsuusiaatsimini akinillu aalajangersaariaatsimini kiffartuussisummut pineqartumut ataatsimut aningaasartuutit kiffartuussisummik tuniniagaqarnermi isertitanit matussuserneqartarnissaa anguniarsimavaa. Tassalu suliaqarfiit akimorlugit taperseeqatigiittarneq kiffartuussisutit ataasiakkaat iluanni atuunneruvoq, kiffartuussisutit akornanni atugaanerunani, tamannalu pequtigalugu assersuutigalugu oqartoqarsinnaanngilaq nunaqarfinni PSTN-it atugaanerit illoqarfinni qarasaasiatigit attaveqarnermiit tapersiiffigineqartartoq.

5.3 KALAALLIT NUNAANNI PILERSUISUSSAATITAANEQ

Akuersissut pillugu nalunaarut

Kalaallit Nunaanni pilersuisussaataaernerup nassuiaasiorneqarneranut TELE Greenland A/S-imut akuersissut pillugu Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 18, 22.11.1999-imeersoq tunngavigineqarpoq. Tassani § 1-imi allassimavoq, TELE nalunaarasuartaatinut telefoninullu tunngatillugu sanaartukkanut ingerlatsinermullu akuersissummik pigisaqartuusoq, taakkununnga kiffartuussinerit uku ilaallutik:

1. Telefoninik kiffartuussinerit.

¹¹ Tassani taamaallaat MPLS, sullitanut annernut atuneq malillugu akikillisaavigineqarnissamik neqerooruteqarfigineqartartut pineqanngillat.

2. Allakkatigut qarasaasiatigullu attaveqaatigiinnermi kiffartuussinerit.
3. Attaveqaatinik aalajangersimasunik attartortitsinerit.
4. Mobilikkut qaammataasakkullu attaveqaatigiinnermi kiffartuussinerit.
5. Radiukkut fjernsynikkullu aallakaatitanik nalunaarasuartaatigut atortulersuutit aq-qutigalugit ingerlatitseqqittarneq.

Aamma § 3-mi allassimavoq, TELE suliassaqaarfinni akuersissuteqarfiusuni attaveqaatit aqputaannut sullissinerminillu atuinnermut piumasasaasiussasoq, taakkulu tunngavigalugit kikkulluunniit atortuminnik attaviliinissamut atuinissamullu naammaginatuninik nali-giinnillu atugassaqaartinneqassasut.

*Akit naammagi-
nartut akerlianillu
akit angussaasut*

Akit naammaginatuninissaannik piumasagaat qitiusutut inissisimavoq. Akinut naammaginatuninut nassuiaatigineqakkajunnerusooq tassaavoq aningaasartuutit tunngavigalugit akeqartitsisarneq. Taamaattumillu akinik naammaginatuninissaannik piumasagaar-neq imaappoq; tuniniaasup kiffartuussissummik neqerooruteqarnermini aningaasartuu-tini matussusissagai (iluanaarutissat ilanngullugit). Piumasagaatip taassuma akerlianik angussaasunik akeqartitsinissaq piumasarineqarpoq, tamatumalu nassatarisaanik tuni-niaasoq pilersuisussaataasoq amigartooruteqarluni innuttaasumut ataatsimut arlalin-nulluunniit kiffartuussisariaqarsinnaalluni.

Erseqqissaatigineqassaarli akinik angussaasutut taagorneqartuninik atuneq, soorlu EU-p iluani, paasiuminaatsuummat. Oqaaseq taanna akuttunngitsumik EU-p malitassiaani innersuussutaanilu atorineqartarpoq, taassumali aalajangersimasumik oqaasertaliorne-qarnissaa nassuiarneqarnissaalu nunanut ilaasortanut ataasiakkaanut suliakkiissutigine-qartarpoq. Minnerpaatulli akit angussaasut akitut ”qaffasippallaanngitsutut” nassuiar-neqarsinnaapput, naak oqaaseq taanna ilumini annertunerusumik nassuiarneqanngik-kuni eqqornerulersinnaanngikkaluaq. Tamatumani ajornartorsiutaasoq tassaavoq, kif-fartuussissummik pilersuinnermi aningaasartuutit, tamatumalu nassatarisaanik isertitat inummiit inummut aamma sumiiffimmiit sumiiffimmut allanngorarmata.

Tassalu TELE-mut akuersissut pillugu nalunaarummi § 3-p toqqaannartumik nassuiar-neqarnera naapertorlugu, TELE atuinnermi naammaginatuninik (imatut paasillugu: anin-gaasartuutit naapertorlugit) atugassaqaatitsisussaavoq. Tamatumunngali atatillugu qa-noq ililluni akit naammaginatuninik aamma aningaasartuutuninik tunngaveqartut akornanni naliigiisitsisoqarsinnaanersoq erseqqissumik oqaatigineqanngilaq. Nalunaarusianik arla-linnik, assersuutigalugu Danmark-imi atuutsinneqartuninik, akinut angussaasunut inner-suussissutaasunik assersuutissaqarpoq. Taamaattumik § 3 tunngavigalugu kiffartuussi-nerit suut pilersuisussaataitanerup misissuiffigineqarneranut ilanngunneqassanersut, imaluunniit qanoq akeqartinneqarlutik tuniniarneqassanersut aalajangeruminaappoq.

Nalunaarummi pineqartumi § 6-imi oqaatigineqarpoq, TELE naalakkersuisut aalajan-gersagaat erseqqinnerusut naapertorlugit suliassat immikkut ittut iluanaaruteqarfiunn-gitsumik imaluunniit amigartooruteqarfiunngitsumik sularissallugit pisussaasoq, tas-sunga ilaatillugu inuiaqatigiit iluanni ineriartortitsiviusut, naalakkersuisunit aalajanger-sarneqartut salliutissallugit, kiisalu nalunaarasuartaateqarnikkut kiffartuussinernik nalu-naarasuartaatillu aqputigalugit attaveqaatigiinnermut atortuninik pisariaqartuninik, taman-

na pillugu naalackersuisunut isumaqatigiissut naapertorlugu atugassiinissaq qulakkiisallugu. Oqaasertaliussaq taanna pilersuisussaataitanermut tunngalluinnartutut oqaatigineqarsinnaavoq, kisiannili aamma atuuffiata nassuiarneqarnissaa atuutsinneqarnissaa lu eqqarsaatigalugit, oqaasertaliussatut allanngortitsinissamut akunnaallisagaangaatsiartutut oqaatigineqarsinnaalluni.

Tassalu siuliani taaneqartut nassatarisinnaasaasa ilattut akit angussaasuunissaannut piumasqaateqarnerup kingunerisaanik kiffartuussinerit amigartooruteqarfiullutik imaluunniit iluanaaruteqarfiunatik ingerlanneqarsinnaapput. Tamatumani kiffartuussinerit (suliassalluunniit) suut pineqarnerisut nassuiarneqanngilaq. Pineqartulli tassaalluarsinnaapput akuersissut tunngavigalugu kiffartuussinerit tamarmiusut. Tassalu ataatsimut isigalugu nalunaarut pigineqartoq malillugu pilersuisussaataitanerup misissuiffigineqarnerani kiffartuussinerit suut ilaatinneqarnissaannut aalajangiiniarnermi nalornisoqangaatsiarpoq.

Inatsisitigut tunngaviusut ammaannartumik periarfissaqartitsiviusut aammalu politikikkut tulleriiaagassat anguniakkallu ersarissut pigineqannginnerat, tassungalu ilanngulugu TELE-p siulersuisa akulikingaatsiartumik politikikkullu tunngaveqartumik taarserarnerat peqqutaallutik, suliassaqarfiup ineriartortinneqarnerata sukkassusaa anguniagassallu TELE-p aqutsisuisa annertuumik aalajangersaaffigisimavaat.

Nalunaarasuartaateqarneq pillugu nassuiaat manna, neriunartumillu tamatuma kingunerisaanik pilersuisussaataitanerup annertussusissaa piumasqaataasullu tunngavigalugit erseqqissaateqarneq, suliassaqarfiup ineriartortinneqarneranut tunngatillugu politikikkut tapersersuisoqalerneranut alloriarnerussasoq siulleq pingaarutilik neriuutigineqarpoq. Tamatumunnga atatillugu nunat allat pilersuisussaataitanerminnik aalajangersaanerminnut atasumik misilittagaat qissiminngitsoorneqarsinnaanngillat.

5.4 NUNANI ALLANI MISILITAKKAT

Aallaqqaatigalugu erseqqissaatigineqassaaq, Kalaallit Nunaanni pilersuisussaataitanermi kiffartuussinerit suut ilaatinneqassanersut nalilersuiffigineqarnerisa naammassineranni, soorunami Kalaallit Nunaanni pissutsit aallaavigineqarsimammata. Taamaattumik nunani allani misilittakkat misissuiffigineqarneri annertunerusumik isumassarsiorfittut atorineqassapput, nunanilu allani nassuiaatit maleruagassallu isumaliutigilluaqqaarnagit atorineqarnissaat naleqqutissanngilaq.

EU

Kiffartuussinerit pilersuisaataaffiusut pillugit naatsorsueriaatsit eqqornerpaat EU-p nalunaarusiaani allassimapput. Tassani kiffartuussinerit suut pilersuisussaataitanermut ilaatinneqarsinnaanersut allattorsimallutik:

1. Nuna tamakkerlugu telefoninut attaveqaatinut aalaakkaasunut atuisinnaaneq
2. Kiffartuussinerit attaveqaatit aqqaannut atassusikkat
3. Telefonboksit pisortanit pigineqartut
4. Normunik paasiniaavik

5. Kiffartuussissutit inunnut innartuutilinnut imaluunniit immikkut ittumik pisariaqartitsisunut tuniniarneqarsinnaasut atuutsinneqarmerisa kingunerisaanik attaveqaatinik naleqqussaaneq
6. Ajornartoornermi sianerfissat.

Kisianni kiffartuussissut atornewartoq pilersuisussaatitaanermi ilaanersaq ilaannginner-sorluunniit pillugu inaarutaasumik naliliinissaq naalagaaffimmut ilaasortaasumut suliaq-kiissutigineqartarpoq. Kiffartuussinerit siuliani taaneqartut saniatigut, kiffartuussinerik allanik pilersuisussaatitaanermut ilanngussisoqassanersaq ukiuni kingullerni oqallisi-gineqarsimavoq. Maannamulli suli oqallinnerit taakku annertusiinermik kinguneqarsi-mangillat.

Canada-p avan-naani territoriat

Canada-p avannaani territoriani (Nunavut, Northwest Territories aamma Yukon) kif-fartuussinertut nalinginnaasutut aalajangersarneqarsimasut tassaapput, telefonikkut at-taveqarnermi klartone-limmik aamma nammineq toqqakkamik kiffartuussiviusumik atuisinnaaneq, najukkap iluani atuinermut akeqartitsiviusumik Internetimik atuisinnaa-neq, ajornartoornermi sianerfissamat sianersinnaaneq, tusilartunut ikiuutit, inuinaat attaveqarfigisinnaasaannik isumannaallisakkanik atuisinnaaneq, sullissisumut attaveqar-sinnaaneq atuinissamillu ikiorserneqarsinnaaneq, illoqarfiup avataanut sianersinnaaneq aamma najukkami telefonbogi akeqanngitsoq.

Taamaattorli ingerlatseqatigiiffik pilersuisussaatitaasoq NorthwesTel kiffartuussinerik sullissinermillu taakkuninnga qanorluunniit aningaasartuuteqarsimagaluaruni assi-giimmik akeqartitsilluni tuniniaanissamat pisussaaffiligaanngilaq. Inoqutigiinnut ataatsinut attaviliinermi aningaasartuutit 25.000 canadiske dollarit sinnerlugit amer-lassuseqarsimappata, NorthwesTel inoqutigiit attavilertinnermut akiligassaasa sa-niatigut aningaasartuutit nikingassutaat akilersissallugit pisinnaatitaaffeqarpoq.

Island

Island-ip pilersuisussaatitaanerani nalunaarasuartaateqarnikkut kiffartuussinerit nalin-ginnaasut pineqarput (tassa PSTN), taakkununnga ilaallutik telefonboksit pisortanit pigineqartut. Tamatumunnga atatillugu Islandimiut iluarsisartuat Póst- og fjarskip-tastofnun 2000-imi Siminn suleqatigalugu misissuititsivoq, telefonboksit pigineqartut inissisimanerik atugaanerinillu paasiniaaviusumik. Misissuineq taanna tunngavigalugu aalajangerneqarpoq, Siminn pilersuisussaatitaanermi pisussaaffimmi ilaatut Island-imi telefonboksini 300-nik ikkussuissasoq.

Tassalu ataatsimut isigalugu pilersuisussaatitaaneq tunngavigalugu sullissinerit erserner-luttumik nassuiarneqarsimapput – tamatumani pingaartumik PSTN kiffartuussissutillu tassunga tunngasut pineqartillugit. Taamaalluni pilersuisussaatitaaneq malillugu kif-fartuussinerit aalajangersarneqartut tuniniaqquneqartullu innuttaasut tamarmiusut pin-gaartumik inuiaqatigiit sinnerinut attaveqarsinnaaneri qulakkeerniarlugu piumasqaati-tut isigineqartarput. Tamanna tunngavigalugu Kalaallit Nunaanni kiffartuussinerit pi-lersuisussaatitaaffiusut attaveqaateqarnikkut kiffartuussinernut nalinginnaasunut, ullu-mikkut Kalaallit Nunaanni kikkunntu tamanut neqeroorutigineqartartunut killiissutissa-tu atornewararsinnaavoq. Tassanilu pineqartut tassaapput PSTN (Interneti ilanngullugu) aamma ISDN-imut kiffartuussinerit.

5.5 ANNERTUSAAFFISSANIK TOQQAANEQ

EU-mi pilersuisussaatitaanermut atatillugu amigartoorutaasinnaasut naatsorsorneqartarneranni periaaseq atorneqartoq EU-p malitassiaani 97/33/EF-imi, 30. juni 1997-imeersumi takuneqarsinnaavoq:

The cost of universal service obligations shall be calculated as the difference between the net cost for an organization of operating with the universal service obligations and operating without the universal obligations.

Ilanngullu-
gu/ilanngunnagu
naatsorsueriaa-
seq

Allatut oqaatigalugu 'ilanngullugu/ilanngunnagu' naatsorsueriaaseq matumani atorneqarpoq, taannalu atorlugu naatsorsuinerimi sullissisup pilersuisussaatitaanini tunngavigalugu kiffartuussinerit pilersuisussaatitaaffiusut tuniniarnerini sullissisutut/niuernikkut isumaliutersuutit kisiisa aalajangiisuutillugit isertitai aningaasartuutillu tamakkiisut naatsorsorneqartarpei.

Sumiiffiit, sullitat eqimattakkaat imaluunniit kiffartuussinerit imminnut akilersinnaanngitsut pillugit aallarniutaasumik eqqarsaatersuutigineqartunut atatillugu pilersuisussaatitaanermik misissuinerimi aallaavigineqartut pingasuutinneqarput:

Misissueriaatsit
pingasut

1. Nunap ilusianut tunngasut – sumiiffiit suut imminnut akilersinnaanngillat?
2. Sullitanut tunngasut – sullitat eqimattakkaat sorliit imminnut akilersinnaanngillat?
3. Kiffartuussinerimut tunngasut – kiffartuussinerit suut imminnut akilersinnaanngillat?

Taamatut misissuinerimi amerlanertigut aallaaviusunit pingasuusunit ataasiinnaq toqqarneqartarpoq – matumani nunap ilusianut tunngasut toqqarneqarnerusarlutik. Kalaallit Nunaanni nunap ilusianut pinngortitamullu tunngatillugu unammilligassat anertuujummata, nunap pissusiinik (sumiiffiit suut imminnut akilersinnaanngillat) misissuinissaq toqqassallugu naleqqunnerpaassaaq¹². Aamma tamatumunnga atasumik illoqarfiit nunaqarfiillu nunap aggornerani sumiittut killigitinneqarnissaat misissuinerimi aalajangissallugu naleqqunnerpaassaaq.

Nunap ilusianik
aallaaveqarneq

Nunap ilusianik aallaaveqarnissap toqqarneqarnerani, sumiiffiit ataasiakkaat pilersorneqarnerini isertitat aningaasartuutillu naliliiffigineqassapput. Tamatuma kingorna nunap aggornera malillugu sumiiffiit ataasiakkaat (tassa illoqarfiit nunaqarfiillu) pilersorneqarnerini aningaasartuutit isertitallu ilanngaattissat pereerlugit sinneqartoorutit amigartoorutilluunniit naatsorsorneqarnerinut naliliinerit taakku atorneqassapput.

Sumiiffiit amigar-
toorfiusartut peer-
neqassapput

Tamatuma kingorna sumiiffiit amigartooruteqarfiusartut misissuinerup avataanut ilineqassapput – peerneqarlutik. Kisiannili sumiiffiit arlallit (eqqarsaatigiinnarlugu) kiffartuussinerinik pilersuisussaatitaaffiusunik pilersorneqanngitsut sumiiffiit sinnerinut pingaaruteqarsinnaapput. Assersuutigalugu kommunimi ataatsimi nunaqarfiit tamarmik imminnut akilersinnaanngitsumik ingerlatsivigineqartut paasineqarpat, taamaalillutillu

¹² Kalaallit Nunaanni pilersuisussaatitaaneq pillugu misissuinerimi siullermi taanna aallaavissatut toqqarneqarpoq.

misissuinermit peerneqarlutik, kommunip pineqartup illoqarfiani kommunimi pineqartumi sianernerit isertitsivigineqarsinnaajunaassapput. Illoqarfiup pineqartup pilersorneqarnerani aningaasartuutit isertitanit annertunerulernerannik tamanna nassataqarsinnaavoq, taamaattumillu illoqarfik taanna misissuinerup aappassaanneerpeqarnerani peerneqarsinnaalluni. Tamanna aamma illoqarfiit nunaqarfiillu sinnerini isertitat apparnerinik kinguneqassaaq, misissuinerup aappassaanneerpeqarnerani illoqarfik peerneqartoq sianerfigineqarsinnaajunnaassamat.

Siuliani taaneqartumi tullerriaartumik annertusiartuaartitsinermi takutinneqarpoq, piffissami pineqartumi illoqarfinni nunaqarfinnilu kisinnoruttuni illoqarfimmi/nunaqarfimmi pineqartumi isertitat aningaasartuutillu nalilersuiffigineqartuutut. Misissuinermi tullermiit tullermut illoqarfiit/nunaqarfiit amigartooruteqarfusartut amerliartornerat tamatuma kingunerisinnaavaa. Tamatumunnga atasumik TELE-p attaveqaatit ilusilersugaaneranni attaveqaatigiinnut immikkoortunut ineriartortitsisimanagera naatsorsuinermi annertuumik iluaqutigineqassaaq. Illoqarfimmut/nunaqarfimmut sianerermik ingerlatitsisarnermi periaatsit assigiinngitsut amerlasuujunngimmata, tullerriaartumik annertusiartuaartitsineq aqcutissanik pisariaqartitsinermi ajornartorsiutinit annikinnerusumik eqqugaasarpog. Imaluunniit allatut oqaatigalugu; illoqarfiit/nunaqarfiit amigartooruteqarfusartut inaarutaasumik aalajangi-nermi misissuinermit piiaanermi tullerriaarineq annertunerusumik apeqqutaassangatinneqanngilaq.

5.6 ISUMMANIK TOQQAMMAVISSANIK TOQQAANEQ

Isummanik toqqammavissanik aalajangiiniarnermi periaasissatut pingaarutinneqartoq tassaavoq, taakku EU-p suliassaqarfimmi maleruagassatut siunnersuutigisaanut sapinngisamik naapertuunnissaat¹³. Taamatut suleriaaseqarnermi nikingassutinik pingitsoorani pisoqartarumaarpoq. Tamatumunnga ilaatigut qarasaasiatigut paasissutissat ilisimatitsissutillu, TELE-mit pissarsiarineqarsinnaasut annertussusaat nassuiaatigineqarnerisalu pitsaassusaat peqquutaasinnaavoq, ilaatigullu Kalaallit Nunaanni silap, nunap innuttanullu tunngassuteqartut immikkooruteqarnerat peqquutaasinnaalluni.

Najukkani pissutsinut naleqqussaneq

Tamatumunnga atasumik erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq, isummat toqqammavissat (taamaalillunilu misissuineq) nunami sumiikkaluaraanniluunniit najukkani pissutsinut naleqqussarneqartussaammata. Ilaatigut misissuineq najukkani pissutsinut naleqqussarneqarnermini siumut ingerlanissamut aqcutissuinerusinnaammat, ilaatigullu sullissisut arlaannaataluunniit paasissutissat pilersuisussaatitaaneramik misissuinermi kissaatigineqartut tamakkerlugit tunniussinissai ilimanannгимmat.

¹³ Assersuutissatut takuuk: Wissenschaftliches Institut für Kommunikationsdienste (1997) "Costing and financing Universal Service Obligations in a Competitive Environment" Study for DG XIII of the European Commission

Siusinnerusukkut AMI 2000-imi¹⁴ TELE sinnerlugu pilersuisussaataitaanermik misissuimmat, misissuinerimi tassani tunngaviusut ukununga immikkoortinneqarput:

- Isertitanut paasissutissatut tunngavissat pitsaanerusut.
- Misissuinerimi nutaami qarasaasiakkut paasissutissat ilisimatitsissutillu sior-natigut misissuinerimi pissarsiarineqartut annertuumik ator-neqarsinnaapput. Tamatuma saniatigut misissuinerimut siullermut atatillugu TELE-p paasisimali-gai Ementor-ip iluaqutigisinnaammagit, misissuinerimi nutaami sior-natigut misissugaasimasut ilalersinnaavai ingerlateqqissinnaallugillu.

Tamatumunnga ilassutigalugu erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq, pilersuisussaati-taanermik misissuinerup suliarineqarnerani periaatsimik (periaatsit qitiusut arlallit ator-neqarpata) eqqortumik imaluunniit kukkusumik nassaassaqaangimmat. Pilersuisus-saataitaanermik misissuineq soorunami paasissutissat pitsaassusaannit pissarsiarin-eqarsinnaanerinnillu killilersimaarneqartuassaaq, taamatullu ilimagisassatut siunniun-neqartut ataasiakkaat pissusiviusunut naleqqiullutik annertunerusumik annikin-nerusumilluunniit ajornartorsiorfiusinnaallutik. Kisianni killissarititaasut iluanni mali-tassat malikkaanni misissuinerup aappaata allamit 'eqqornerunissaa' imaluunniit 'siu-mut aqutissiuinerunissaa' apeqqutaangilaq. Tamatumunnga taarsiullugu oqarto-qarsinnaavoq misissuinerimi pineqartumi AMI (2000) annertuumik tunngavigineqar-mat, kiisalu misissuinerimi nutaami suliap ingerlanerani ajornartorsiutinik, misissuiner-imi siullermi paasissutissanik amigaaateqarneq pissutigalugu ilaatinneqarsimangitsunik ersertoqartoq.

Periaatsimik eq-qortumik kukku-sumilluunniit so-qanngilaq

5.7 KIFFARTUUSSISSUTINIK PILERSUIUSSAATITAAFFIUSUNIK TOQQAANEQ

Pilersuisussaataitaaneq pillugu misissuinerimi kiffartuussissutinik pilersuisussaataitaaf-fiusunik toqqaanissaq qitiusumik inissisimavoq. Kiffartuussissutinik pilersuisussaati-taaffiusunik toqqaaneq politikkikkut annertuumik aalajangigaammat, amerlanertigut inatsisit/nalunaarutit, maanna (imaluunniit siusinnerusukkut) kisermaassisussaataitaasup akisussaaffiinik pisussaaffiinillu nassuiaateqarfiusut aallaavigineqartarput.

PSTN (taassuma ataani Internet) aamma ISDN

Oqaatigineqareersutut Kalaallit Nunaannut tunngatillugu TELE-mut akuersissut pil-lugu Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaanni § 6, TELE-p pilersuisussaati-taanerata nassuiaasiorderani aallaavigineqarpoq. Kisiannili misissuinerimi matumani kiffartuussissutit pilersuisussaataitaaffiusut nalunaarummi allassimasunit ersarin-nerusunik pisariaqartitsisoqarpoq. Tamatuma saniatigut nassuiaatissatut toqqarneqar-toq paasissutissartaqartinneqarpat¹⁵ aatsaat misissuinissaq pisinnaavoq. Tamanna

¹⁴ Matuma kingorna AMI-mik taagorneqartoq (2000)

¹⁵ Assersuutigalugu ajornartuulernerimi qitiusumik ikiorsiisarfiup (112-mik kiffartuussineq) kiffartuussis-sutinut pilersuisussaataitaaffiusunut ilaatinneqarsinnaangilaq, tamatumani aningaasartuutissat naatsor-sorneqarnerini annertuumik nalorninartorsior-toqarsinnaammatt. Tamatumunnga atasumik erseqqissassal-lugu pingaaruteqarpoq, kiffartuussissutit tuniniagaangitsut naatsorsuinerimut tunngaviusunut ilanngun-neqarnissaasa ajornakusoornerat, kiffartuussissutit taakku (allaluunniit) kingusinnerusukkut kiffartuus-

tunnavigalugu Attaveqaqatigiinnermut Ineqarnermullu Pisortaqarfik aalajangerpoq, misissuinerimi matumani kiffartuussissutit pilersuisusaatitaaffiusut PSTN-imik (Interneti ilanngullugu) aamma ISDN-imik taagorneqassasut.

Mobiltelefonit

Tamatumunnga atatillugu mobiltelefonit kiffartuussissutinut pilersuisusaatitaaffiusunut ilaatinneqassanersut oqallisigineqarpoq. Mobiltelefonit pilersuisusaatitaaner-
mut ilaatinneqarnissaat piumasarineqassappat, aappaatigut innuttaasut telefoni aala-
jangersimasumik attavilik kisiat pigigaluarunikku periarfissarsiffigisinnaanngisaminni
attaveqatigiinnissamat periarfissamik qulakkeeriffigineqarsinnaapput.

Aappaatigulli aamma attavimmut tullermut annertuumik tapiissuteqartalernissaq tama-
tuma kingunerissavaa. Tamatuma saniatigut kiffartuussissutit pilersuisusaatitaaffiusut
oqallisigineqarnerini nalinginnaasumik aallaavigineqartartut tassaapput kiffartuussinerit
nalinginnaasut – inuit eqimattakkaat/sumiiffiit imminnut akilersinnaanngikkaluit
inuiaqatigiinnut avatangiisinut 'qileruteqarnissaannik' qulakkeerineq. Mobiltelefonit
pillugit taamatut oqartoqarsinnaanngilaq, innuttaasut tamarmiusut PSTN-imik atuisin-
naalernissaat qulakkeerneqareemat.

Misissuinerimi nalominartut

Tamatuma saniatigut mobiltelefonit kiffartuussissutinut pilersuisusaatitaaffiusunut
ilanngunneqarnissaat aalajangerneqassappat, ajornartorsiutit arlallit pilertussaapput.
Mobiltelefonit isertitat aningaasartuutillu pillugit misissuinerimi nunaqarfiit ilaatin-
neqarsinnaannginnerat, mobiltelefonit nunaqarfinnut tuniniagaannginnerat, tamatu-
munnga peqquutaavoq. Illoqarfinniinnaq mobiltelefonik atuisinnaatitaanerup piler-
suisusaatitaanermit ilanngunneqarnissaa politikikkut iluarsineqarsinnaassanngimmat,
nuna tamakkerlugu mobiltelefoneqalernissaq periarfissatuaassaaq. Misissuinermit ma-
tumunnga naleqqiullugu tamanna nalornissutaasumik annertuumik atuutsitsilissaaq,
tassami nunaqarfinni mobileqarnermut atatillugu isertitassat aningaasartuutillu naliler-
sorneqartariaqalissammata. Tamatuma saniatigut nunaqarfiit mobileqalernissaannik
aalajangiisoqassappat TELE-p isumalluutai annertuumik atorneqalissapput, tamannalu
ADSL-imik kiffartuussissumilluunniit tassunga assingusumik qulaajaanissamat
periarfissanut kingunerluuteqartitsisinnaavoq.

Tamanna tunnavigalugu mobiltelefonit kiffartuussissutinut pilersuisusaatitaaffiusunut
maanna ilanngunneqannginnissaa aalajangerneqarpoq. Tamatumunngalu atatillugu
eqqaamassallugu pingaaruteqarpoq, pilersuisusaatitaaneq allanngortinneqarsinnaam-
mat. Kiffartuussissutit pilersuisusaatitaaffiusut pilersuisusaatitaaffiunngitsullu kil-
lilerneqarnerat, taakkununnga ilanngullugu qanoq pilersuutigineqassanersut, allatut
oqaatigalugu innuttaasut pisariaqartitaat, politikerit kissaataat kiisalu teknologiip anin-
gaasaqarnerullu ineriartornera malillugu naleqqussarneqarsinnaapput. Assersuutigalugu
aalajangersimasumik attaviliinerit mobiltelefonillu ineriartornerisa assigiimmik inger-
laneranni mobiltelefonit avammut attaveqarnermi innuttaasunit pigarnertut isigineqal-
issappata, mobiltelefonit kiffartuussissutinut pilersuisusaatitaaffiusunut ilanngun-
neqarsinnaanera eqqarsaatigineqalersinnaavoq.

sissutinut pilersuisusaatitaaffiusunut ilanngunneqarnissaannik Naalackersuisut tunuarsimaarnerannik
isumaqartariaqanngimmat.

PSTN-imut nassuiaat

PSTN-ip aamma ISDN-ip kiffartuussissutitut pilersuisussaataitaaffiusutut toqqarneqarnerannut atatillugu kiffartuussissutit taakku tuniniarneqarnerini piumasarisaasut erseqqissarneqarnissaat misissuinermi piumasarineqarpoq.

PSTN-imut tunngatillugu PSTN-ip tuniniarneqarnera pillugu naalakkersuisut TELE-mut isumaqatigiissutaani nassuiaat aallaavigineqarpoq. Tassani erseqqissarneqarpoq, TELE-p PSTN-imik kiffartuussinernik neqerooruteqarnermini sumiiffinni, TELE-p ullumikkut kiffartuussiffigisaani piumasarisaasut nalinginnaasut akillu naalakkersuisunit aalajangersarneqarsimasut malillugit neqeroorutigisassagai. Tamatumani pineqartut ukunani inissisimapput:

1. Illoqarfinni
2. Nunaqarfinni, Pilersuisoq-p naalakkersuisunut isumaqatigiissut malillugu nioqqutissanik ullunnarni atugassanik inuussutissarsiornermilu atortussanik pilersuiiffiusunik pisiniarfeqarnissamik pisussaaffeqarfigisaani innaallagisiorfeqartunilu, aamma
3. Mittarfinni stationinilu

TELE-p illoqarfimmi, nunaqarfimmi, mittarfinni imaluunniit stationimi TELE-p – TELE-mut akuersissut naapertorlugu - kabelit il.il. atorlugit attaveqaasiinissaa piumasarineqarpoq.

Tamatuma saniatigut kiffartuussissutit pineqartut, tamarmik PSTN-imik kiffartuussinermut attuumassuteqartut, pilersuisussaataitanermut ilanngunneqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq:

1. Illoqarfimmi 17-ini16 saaffiginnittarfut
2. Telefonbogi iluarsaataq atuisuunermut ilaasutut telefonilinnut akeqanngitsumik agguanneqarnissaa
3. Normunik paasiniaavinnut sianersinnaaneq

ISDN-imut tunngatillugu illoqarfinni, nunaqarfinni, mittarfinni stationilu TELE-p DIAX-centraleqarfigisaani ISDN-imik sullissinermut piumasaqaatit akillu nalinginnaasut atuutsinneqarput. Attaveqaateqarfik nalinginnaasumik illoqarfinni inissialiorfiusut killeqarfiannut killilernerqartarpoq. TELE-p ISDN-imik kiffartuussinermi atavilersuutai atuisup najugaani aqqutit katersuuffiinut (nettermineringspunkt-imut) naaneqartarput. ISDN-imik kiffartuussineq NT-mut imaluunniit LT-mut atortulersuummik taaneqartartoq, nettermineringspunkt-imut naaneqartoq aqqutigalugu ingerlanneqartarpoq.

Piumasaqaatinik akinillu nalinginnaasunik atuiffiusut avataanni ISDN-imik kiffartuussinermi pisunut ataasiakkaanut neqerooruteqartoqareerneratigut pilersuineq aallartitarpoq. Neqerooruteqarnermi akigititaasut TELE-p toqqaannartumik aningaasartuu-

¹⁶ Tassa Aasianni, Ilulissani, Kangerlussuarmi, Maniitsumi, Nanortalimmi, Narsami, Nuummi, Paamiuni, Qaqortumi, Qasigiannuani, Qeqertarsuarmi, Sisimiuni, Tasiilami, Upernavimmi, Uummannami, Qaanaami Illoqqortoormiunilu.

taanik tamanik matusissutigineqarsinnaassapput, saniatigullu attaveqartitsinermit naammattumik tapeqartitsisoqassalluni.

Internetimik kiffartuussineq

Internetimik kiffartuussineq Kalaallit Nunaanni tamarmi atorveqarpoq. Tamatumunnga atatillugu eqqaamassallugu pingaaruteqarpoq, Internetimik kiffartuussinermit ataviliisarnerit assigiinngitsut arlaqarmata, taakkulu atornissaannut kiffartuussissutinik allanik TELE-miit pisinissaq pisariaqarmat. Tassanilu telefonimik atuisut nalinginnaasut telefonip aqquai aqquutigalugit sianerlutik attavilersinnaanissaat pisariaqarpoq. Tassalu kiffartuussinerit piomasaaqatit akillu nalinginnaasut tunngavigalugit, telefonimik atuisuunermut atasumik pilersuutigineqartussat neqeroorutigineqartarput. Taamatuttaaq ISDN aqquutigalugu sianersinnaanermi ISDN-imik nalinginnaasumik atuisuunissaq pisariaqarpoq. Taamaallilluni kiffartuussissut taanna piomasaaqatit akillu nalinginnaasut malillugit ISDN-imik atuisumut pilersuutigineqartussat neqeroorutigineqartarluni.

5.8 KIFFARTUUSSINERMIK PILERSUISUSSAATITA AFFIUNNGITSUNIK TOQQAANEQ

Kiffartuussissutit pilersuisussaataaffiusut nassuiaareernerini itisilereernerinilu, kiffartuussissutit pilersuisussaataaffiunngitsut kiffartuussissutitulli allatut aamma nassuiaasiornissaat eqqaqqajaanarpoq.

Sammisamili tassani pissutsit qanorluunniit paasiuminarpasitsigigaluarpata ajornartorsiutinik attuumassuteqartoqarpoq. TDC-p ukiumoortumik Kalaallit Nunaata imartaani ajunaalernermut sillimaniarnermullu radiup aningaasartuutaanik matusissutissanik tapiisarnera (danskit pilersuisussaataanerisa ilaatut) tamatumunnga peqqutaavoq. Tamanna tunngavigalugu kiffartuussinerup tamatuma kiffartuussissutinut pilersuisussaataaffiunngitsunut ilaatinneqarnissaa naapertuutinngilaq, ilaatinneqarneratigut TELE-p aningaasartuutai 'marloriaammik' matuneqartarmata.

Imaani ajunaalernermut sillimaniarnermullu atatillugu attaveqaqatigiinnermi aningaasartuutit isertitallu sinerissami radioqarfiit niuorpalaartumik ingerlanneqarneriniit immikkoortinneqarnissaannik aalajangernermut tunngavigineqarput, 2002-mi sinerissami radioqarfiit ilanngaattissat ilanngaatigeerlugit kaaviiartitaat katillugit 7 millioner koruunit ataatilaarlugit (imaluunniit ilanngaattissat ilanngaatigereerlugit kaaviiartitat 1%-erpiannik) amerlassuseqarsimammata.

Sinerissami radioqarfiit misissuinermit peerneqarput

Taamaattumik sinerissami radioqarfiit ingerlanneqarnerinit tamakkiisumiit, imaani ajunaalernermut sillimaniarnermullu atatillugu attaveqaqatigiinnerup avisaartinneqarnissaanik suliniuteqarneq, misissuinerup inaarutaasumik inernerinut sunniuteqarsinnaanera annikitsuararsuussaaq. Tamanna tunngavigalugu aningaasartuutit (ingerlatsinermit sanaartormermullu) aamma isertitat (TDC-mit tapiissutit niuorpalaartumillu ingerlatsinermit isertitat) sinerissami radioqarfinnut attuumassuteqartut tamarmik peerneqarnissaat aalajangerneqarpoq.

Taamaallilluni kiffartuussinerit pilersuisussaataaffiusut pilersuisussaataaffiunngitsullu pillugit nassuiaatit paasissutissanik, illoqarfinni nunaqarfinnilu ataasiakkaani kiffartuussinerit atasumik isertitat aningaasartuutillu agguarneqarnissaannut ajornarunnaarsit-

sisussanik katersuinissamut tunngaviliissapput. Matuma kinguliani aningaasartuutit isertitallu pillugit ilimagisat nassuiarneqassapput.

5.9 ANINGAASARTUUTIT ISERTITALLU

*Akilaarnissaq
sioqqullugu naat-
sorsukkat*

Aningaasartuutit taamatullu isertitat pillugit paasissutissanik atuinnermut atatillugu erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq, pineqartut marluusut – amerlanertigut – akileraarnissaq sioqqullugu naatsorsorneqartussaammata. Kaaviiartitsinnermut akileraarut nalinginnaasoq, assersuutigalugu danskit momsiaq, Kalaallit Nunaanni atuutinnigimmat, isertitat naatsorsorneqarnerini isertitarineqartorpiat atorveqarsinnaapput.

Aningaasartuutitut tunngatillugu nalikilliliinerit namminerlu aningaasaatinut aningaasartuutit akilaarnissaq sioqqullugu naatsorsorneqartussaapput. Taamaattorli nunap iluani attaveqarnermut atortunut akit, nammineq aningaasaatinut aningaasartuutit naatsorsorneqarnerini tunngaviliissussat, naatsorsorneqarnerini nioqqutissanik eqqussinnermut akileraarutaasinnaasut (amma Kalaallit Nunaannut assartuinnermut akit ilanngullugit) ilanngullugit naatsorsorneqassapput. Akileraarutit taakku aningaasartuutitut, TELE-p pinngitsoorsinnaanngisaanut/akilinngitsoorsinnaanngisaanut tunngasuunerat tamatumunnga peqqutaavoq.

Siusinnerusukkat oqaatigineqareersutut pilersuisussaataanerup amigartooruteqarfinneranut nunap ilusaa misissuiffigineqarpoq. Tamatuma nassatarisaanik illoqarfinni nunaqarfinnilu ataasiakkaani aningaasartuutit isertitallu naatsorsorneqarput. Tamatumunnga atatillugu oqaatigineqarsinnaavoq:

- Kangerlussuaq, Narsarsuaq amma Ivittuut nunaqarfittut isigineqarmata
- Pituffik Qaanaap kommuniata iluani illoqarfittut isigineqarmat
- Kangaatsiaq Kangaatsiap kommuniani illoqarfittut isigineqarmat
- Nunaqarfittut tamarmik ataatsimut naatsorsuiffigineqarmata.

Kingulliullugu taaneqartumi 2000-imi misissuinerup inernerit tunngavigineqarput. Tassani nunaqarfittut tamarmik misissuineq siullermeerneqaannartoq ilanngaattissaat ilanngaatigereerlugit isertitanik amigartooruteqarfiusutut peerneqarput. Taamaallinnilu nunaqarfinni ataasiakkaani tamani aningaasartuutit isertitallu tamarmiusut naatsorsorneqarnissaat

5.9.1 Aningaasartuutitut tunngatillugu isummat

Kiffartuussissutit pilersuisussaataaffiusut saqqummiunneqarnerini tuniniarneqarnerinilu aningaasartuutit imatut agguarneqarsinnaapput:

- *Nammineq aningaasaatinut aningaasartuutit.* Taakku nunap iluani attaveqaatinik pisariaqartinneqartunik pilersuinnermut attuumasuupput. Pingaartumik tassaapput nunap iluani attaveqaatinut tunngasunik pisinnermut nalikilliliinermullu aningaasartuutit. Kingulliullugu taaneqartoq nunap iluani attaveqaatit aserfallan-

nerinut aamma/imaluunniit pisoqalinerinut, taamaalillunilu ingerlaavartumik nalikilliarneqarnerinut tunngasuvoq.

- *Ingerlatsinermut aserfallatsaaliuinernullu aningaasartuutit.* Tamakkununnga aningaasartuutit teknikkikkut atortulersuutinut allaffimmiunullu aningaasartuutinut, kiisalu kingoraartissanut, assartornermut atortullu minnerit taarsersornerinut aningaasartuutinut tunngasuupput.

5.9.2 Sooq nammineq aningaasaatinut aningaasartuutit ilanngunneqarpat?

Aningaasartuutit nalikilliliinerillu sukumiisumik eqqartorneqannginnerini apeqqut manna tunngavilissallugu itisilissallugu pisariaqarpoq:

Sooq sullissisup pilersuisussaataasup nammineq aningaasaatiminut aningaasartuutai matussuserneqassappat? Nalinginnaasumimmi nunap iluani attaveqaatit sanaartorneqareersimasarpuk akilerneqareerlutillu, taamaattumillu sooq aningaasartuutit taakku aappassaannik (piviusuusaartumik) akilerneqassappat?

Tamatununga akissutissaq tassaavoq pilersuisussaataaernerik misissuinermi piffissami ungasissumi pisussat ilanngullugit suliarineqartarnerat. Nunap iluani attavilersuutit pioreersut taamaallutik aserfallattussaanerit, taamaattumillu taarserneqartussaanerit tamatumunnga peqqutaavoq. Aammattaaq Kalaallit Nunaanni silap pissusai imaannaanngitsut peqqutaallutik nunap iluani atortulersuutit atasinnaassusiat sumiiffinnut allanut naleqqiullugu sivikinnerujussuussasoq qularnanngilaq.

Pilersuisussaataaneq pillugu misissuineq ingerlatsinermut aserfallatsaaliuinernullu nal-inginnaasumut aningaasartuutaannarnik imaqassappat, nunap iluani attaveqaatinik taarsersuinialernerit tamaasa ajornartorsiortoqartalissaaq. TELE-p Pisortaqarfiullu apeqqutit imaattut sillimaffigisariaqalissavaat: Taarsertariallit imaluunniit iluarsaan-neqarsinnaasut matumani pineqarpat? Taarsersuineq kia akilissavaa? TELE-p nammineq sulisuni suliamut atussappagit akit suut atuutsinneqassappat? Akigititassaq ap-pasinnerpaaq anguneqarpat? Apeqqutit taakku pisarissersuutaapput pingaaruteqartorujussuullutillu, sumiiffinnilu inukitsuni avinngarusimasuniluunniit attaveqaatinik taarsersuinerit tamaasa akineqartariaqarlutik.

Taamaattumik ilaatigut taamatut pisoqarnissaa pinngitsoortinniarlugu, ilaatigullu sullissisut pilersuisussaataasut namminneerlutik pisariaqartinneqartunik taarsersuisinnaat-inniarlugit pilersuisussaataaneq pillugu misissuinermi nammineq aningaasaatinut aningaasartuutit, aningaasartuutinut naatsorsuutini ilaatinneqartunut ilanngunneqarnissaat toqqarneqarpoq.

5.9.3 Nammineq aningaasaatinut aningaasartuutit qanoq ilillutik ilanngunneqarpat?

Nunap iluani attaveqaasersuinermi aningaasartuutit ilanngunneqarnissaannik kissaateqarnek apeqqummik nutaamik pinngortitsivoq. Tassaavorlu: nunap iluani attaveqaatit qanoq isikkoqassappat? Sullissisoq pissutsit atorneqarsinnaanngitsut atorneqarsinnaajunnaartulluunniit peqqutigalugit attaveqaatinik tamakkiisumik atorsinnaan-

Piffissami ungasissumi pisussat

Nunap iluani attaveqaatini pioreersuni akileeqaataassutissat

ngitsunik peqarpat, nammineq aningaasaatinut aningaasartuutit attaveqaatit pioreersut nalinginik amerlassusilerneqarnissaat naapertuuppa? Teknologiummumi atortut ineriartornerat? Taamaappat aningaasartuutit naatsorsornerini teknologiumut atortulersuutit nutaanngitsut (akisunerusutullu ilimanaateqartut) suli tunngavigineqassappat?

Nunap iluani attaveqaatit pioreersunut atassusiilluni sanaartornermi nammineq aningaasaatinut aningaasartuutit naatsorsorneqarnissaat, tamatumalu kingorna aningaasartuutit taakkunanit qanoq amerlatigisut nunap iluani atortunik nutaanik sanaartornermi kiffartuussissutinut pilersuisussaataaffiusunut atornerqarnissaasa aalajangernissaat aaqüüssutaasinnaasunut ilaavoq. Aaqüüssutissaq alla tassaasinnaavoq nunap iluani attaveqaatit pitsanngorsaaqqinnissat – tassalu nunap iluani atortut teknologiip nutaap, attaviliisarnerup, inissititerinerup aqutsiviullu pisinnaasaanik uuttuinerup il.il.17 atornerqarneranut atatillugu pitsanngorsaaneq tunngavigalugu aningaasartuutit. Periaaseq kingulliullugu taaneqartoq aamma nunap iluani attaveqaatit, kiffartuussissutinik pilersuisussaataaffiusunik ingerlataqartussaannartut nalilerneqarsimasut tunngavigalugit aningaasartuutissanik naatsorsuisinnaanermut periarfissiivoq. Taassuma atornerqarnerani aningaasartuutit kiffartuussissutinut pilersuisussaataaffiusunut tamakkiisunut akileeqataasutissat annertussusilerniarneranni nalornineq pinngitsoorneqarsinnaavoq.

Misissuinermi siullermi (AMI 2000) nammineq aningaasaatinut aningaasartuutit periaaseq kingulliullugu taaneqartoq atorlugu naatorsorneqareermata, 'sapinngisamik ujaqqat amerlanerpaat muminneqarnissaannik' anguniagaqarnermi, misissuinermi periaatsip siulliullugu taaneqartup tunngavigineqarnissaa aalangiunneqarpoq. Allatut oqaatigalugu nammineq aningaasaatinut aningaasartuutit nunap iluani attaveqaatinik, sapinngisamik attaveqaatinut pioreersunut¹⁸ assingusorujussuarnik sanaartornermut aningaasartuutit tunngavigalugit naatsorsorneqassapput.

Imaanngilaq attaveqaatini pioreersuni atortut (akisoorsuit), assersuutigalugu ukiut qulit matuma siorna ikkussuunneqarsimasut (taamaattumillu tunisassiarineqarunnaarsimasut) akiinik paasiniaasoqassasoq. Teknologiumi atortunik nutaanerusunik aningaasartuu-

Nunap iluani attaveqaatinik pitsanngorsaaqqinneq

¹⁷ Periarfissat marluusut taakku teknikkikkut taaguutaat tassaapput periaaseq 'scorched node' (den brændte nodes princip) aamma periaaseq 'scorched earth' (den brændte jords princip). Periaaseq scorched node atornerqarpat, nammineq aningaasaatinut aningaasartuutit nunap iluani attaveqaatit pioreersut assingi sanaartornerat tunngavigalugu naatsorsorneqassapput. Naatsorsuinermi teknologiip pitsaanerusup akikinnerusullu atornerqarnera tunngavigineqarsinnaavoq, kisiannili attaveqaatit pioreersut assinginik (node-t assinginik) sananeqassapput. Akerlianik periaaseq scorched earth atornerqarpat, attaveqaatit tunngaviummik ilusilersugaaneranni teknologii tamakkiisoq aqutsivimmu inissillugu allanngortinneqarsinnaavoq. Allatut oqaatigalugu matumani nammineq aningaasaatinut aningaasartuutit naatsorsorneqannginnerini pitsanngorsaannissaanerup suliarineqarnissaanut killiliisoqanngilaq.

¹⁸ Tamatumani radiut attaveqatigiiaat Nanortalimmiit Prins Christianssund-imut atassusigaasut ingerlateqqinneqarnissaat pineqanngilaq. Alliliineq taamaallaat ICAO-ip silaannakkut angallannermut kiffartuussinissamik piunasaqaataanik tunngaveqartoq, taamaattumillu aamma ICAO-imit aningaasalersorneqartoq. Tamatumunnga taarsiullugu nunaqarfinnut tamaaniittunut attaveqaateqarnikkut kiffartuussissutinik tuniniagaqarnermut aningaasartuuti, radiut attaveqatigiiaat atorlugit pilersuineq tunngavigalugu naatsorsorneqassapput – tassa ICAO piunasaqaateqarsimangikkaluarpat ilusiliunneqartussaagaluaq tunngavigalugu.

tikiffiunerusunillu peqarpat, naatsorsuinerimi taakku tunngavigineqassapput. Taamaatumillu akit siornatigut misissuinermit atatillugu pissarsiarineqarsimasut nalilersuiffigeqqineqassapput, attaveqaatit aqqutigalugit kiffartuussinerit pilersuisussaataaffiusut¹⁹ kisiisa ingerlanneqarnissaannik isumaqarneq tunngavigalugu naatsorsugaammata.

Aamma siuliani taaneqartutut taamatut suliat amerliartornerini aalajangerneqassaaq, nammineq aningaasaatinit aningaasartuutini tamakkiisuni qanoq annertutigisut kiffartuussissutit pilersuisussaataaffiusunit nammanneqassanersut. Agguaassinissamulli malitassiassaq taanna ajornaatsuinnaangilaq. Nunap iluani attaveqaatinut atortut kiffartuussinerit arlalinnut atornerisigut TELE ataatsimut ingerlataqarnermi iluaqutissanik pissarsissaaq, kiffartuussinerit arlallit sanaartornermut aserfallatsaaliuinerimullu aningaasartuutit agguartussaammatigik. Ataatsimut ingerlataqarnermi iluaqutissat atorluarneqarnissaat TELE-mut taamatullu inuiaqatigiinnut pitsaanerpaamik angusaqarfiussaaq, kisiannili aamma kiffartuussissutit ataasiakkaanut qanoq amerlatigisut atornerneqarnissaannik aalajangiiniarneq ajornakusuulersinnaalluni.

Tamanna tunngavigalugu nammineq aningaasaatinut aningaasartuutit kiffartuussissutit pilersuisussaataaffiusunut pilersuisussaataaffiunngitsunullu avinneqarnissaat agguaanermi malitassaq, TELE-p ukiumoortumik aningaasartuutit pillugit misissuinermini malittagaq tunngavigalugu pissaq.

TELE-p aningaasartuutit pillugit misissu-eriaasia ator-
neqassaaq

Malitassaq TELE-mit atorneqartoq atorlugu naatsorsuinerup iluaqutissartaqarnerata saniatigut, agguassinissamut malitassamik toqqaanermi politikerit allalluunniit aalajangiisuutinneqarnerinik misissuinerup isornartorsiorneqarsinnaanginnera, soorunami aamma annertuumik iluaqutigineqassaaq. Tassalu pilersuisussaataaneq pillugu misissuinerup suliarineqarnissaata aalajangiunneqarnissaa sioqqullugu malitassaq toqqaarneqartoq sunaassanersoq aalajangerneqareerpoq.

5.9.4 Nammineq aningaasaatinut aningaasartuutit suut?

Nunap iluani attaveqaatit imatut agguarneqarsinnaapput:

- Signalinik ingerlatitsinissamut nunap iluani attaveqaatit,
- Signalit agguarneqarnissaannut nunap iluani attaveqaasersuutit, aamma
- Allaffissornerup sullitanillu kiffartuussinerup ataqatigiissaagaanera

Signalinik ingerlatitsinissamut nunap iluani attaveqaasersuutit atortulersuutit, illoqarfimmut/nunaqarfimmut signalip anngussinnaanissaanut pisariaqartinneqartut ilaatinneqarput – tassanilu pineqarput repatersites-it, jordstationit, radiuni attaveqatigiiaani nunaqarfimmut links-it aamma illoqarfinni/nunaqarfinni ataasiakkaani tigooqqaanermut atortulersuutit²⁰. Pisut ilaanni TELE-p attaveqaataasa ineriartortinneqarnerini site

¹⁹ Pingaaruteqanngitsuunngitsumilli TELE-p nunap iluani attaveqaasersuutaanut naatsorsukkat immikkoortiterinerillu, siusinnerusukkat misissuinermit atatillugu suliarineqarsimasut suli atorneqarsinnaaput.

²⁰ Taakkunungattaq entreprenorinut sanaartornermullu aningaasartuutit ilaapput, tassaasinnaallutillu site-nik ikkussuinermit najukkanilu aqqusersuutit illersuutit (halvrør) ikkussuinermit aningaasartuutit.

ataaseq illoqarfinnit/nunaqarfinnit arlalinnit ataatsimut atornerqartarpoq. Taamaattoqartillugu sites-inut taakkununga aningaasartuutit illoqarfiit/nunaqarfiit annertoqatigiimmik agguartarpaat.

Illoqarfinnut nunaqarfinnullu agguaneq

Nammineq aningaasaatinut aningaasartuutit illoqarfinnut/nunaqarfinnut ataasiakkaanut agguarneqartarnerat Kalaallit Nuaanni attaveqaatit ilusilersugaanerannik annertuumik aalajangerneqartarpoq. Tamatumunnga atatillugu erseqqissaatigissallugu pingaaruteqarpoq, Kalaallit Nuaanni attaveqaatit ilusilersugaaneranni qitiusut tassaammat radiut attaveqatigiiaat, kitaata sineriaani illoqarfiit avannani Uummannamiit kujataani Nanortalimmut attaveqartitsisut. Tamatuma saniatigut erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq, nunaqarfiit 'nunaqarfinnut radiut attaveqatigiiaat' repeateriusut minnerit aqutugalugit nunaqarfiit annertunerusumik pilersorneqarmata. Taakku illoqarfimmiit imaluunniit radiuni attaveqatigiiaani site-miit attavilerneqartarput. Nunaqarfinnut radiut attaveqatigiiaat minnerit ilaanneeriarlutik (Aappilattoq aamma Nuugaatsiaq) pingasut tikillugit repeatereqarsinnaapput. Ilaannilu (Tasiasaq aamma Kapisillit) nunaqarfiup radiunilu attaveqatigiiaani site-p ataatsip imaluunniit nunaqarfiup illoqarfiullu (tassa repeaterimik atuiffiunngitsumik) akornanni toqqaannartumik attaviligaasinnaallutik. Kiisalu aamma nunaqarfiit arlalinnit Tunumi illoqarfiit assigalugit jordstationi aqutugalugu pilersugaapput (assersuutigalugu Savissivik aamma Upernavik Kujalleq).

Taamatut attaveqaasersuinerimi aningaasartuutinik agguassinermit atatillugu eqqarsaatigineqarpoq:

- Illoqarfiit kitaata sineriaa sinerlugu radiunut attaveqatigiiaanut aningaasartuutit nammassagaat, kiisalu
- Nunaqarfiit nunap iluani attaveqaasersuutinut, illoqarfinnit radiunit attaveqatigiiaanut imaluunniit jordstationinut atassutilinnit qaninnerniit nunaqarfimmut signalit anngussinnaanissaanut pisariaqartinneqartunut aningaasartuutit nammassagaat. Tassani pineqartut tgassaasinnaapput radiunut attaveqatigiiaanut atassusiinerimi atortut, nunaqarfinnut repeaterit aamma attaveqatigiinnermut atortulersuutit, nunaqarfimmi pineqartumi ikkussuunneqarsimasut.

Radiuni attaveqatigiiaani sites-it

Radiuni attaveqatigiiaani sites-inut aningaasartuutit agguaqatigiissillugit annertussusaanaatsorsorneqarnerini, radiuni attaveqatigiiaani qaqqap inngiani sites-imik ilivitsumik (sinerissami radioqarfinnut atortulersuutit ilanngunnagit) ikkussineq qanoq akeqassanersoq tunngavigineqartarpoq. Aningaasartuutit agguaqatigiissinneqarneranni sites-it illoqarfinnut/nunaqarfinnut pineqartunut atugassat amerlassusaat tunngavigalugit amerlineqartarput. Periaaseq taanna aamma nunaqarfinnut radiunut attaveqatigiiaanut atornerqartarpoq – tamatumani sites-it atornerqartut assigiinngitsut marluk atorlugit sullissisarneq eqqarsaatigissanngikkaanni: site nukimmik annikitsumik atuisoq, nukimmik atuinerani seqernup qinngornera, tamatumalu saniatigut batterit iluaqutigineqarlutik, kiisalu site nukimmik annertunerulaamik atuisoq, seqernup nukinganik batterinillu atuinerimi saniatigut diesel-itortumik nammineq aallartartumik motorilik. Kingulliullugu taaneqartoq sumiiffinnut sivisuumik kaperlattartunut inissinneqartarpoq.

Signalit agguarneqarnissaannut nunap iluani attaveqaatinut atortut, illoqarfinni nunaqarfinnilu inoqutigiit ataasiakkaat anguneqarsinnaanerinit pisariaqartinneqartut ilaapput, taakkununga ilanngullugu najukkani attaveqaatinut, centralini atortunut, batterinut generatorinullu, illunut, illuaqqanut sikadur-inullu atassusiinermi aningaasartuutit. Aningaasartuutaasartut taakku ilaannut nunaqarfimmi inuit amerlassusaat apeqqutaasarpuit. Tamatumani assersuutigalugu centralinut atortut najukkanilu attaveqaatit pineqarput, innuttaasut amerlanerutillugit aningaasartuutit amerlanerusarmata. Innuttaasut amerlassusaannut aningaasartuutit naleqqussarniarlugit nunaqarfuit type-nut assigiinnigitsunut pingasunut immikkoortinneqarput:

1. Type 1: 300-t sinnerlugit inullit.
2. Type 2: 62-it 300-llu akornanni inullit.
3. Type 3: 60-it inorlugit inullit.

Illoqarfinnut tunngatillugu illoqarfimmiit illoqarfirmut aningaasartuutit naatsorsornerini illoqarfinni ataasiakkaani inoqutigiit amerlassusaat tunngavigineqartarput.

Kiisalu allaffissornerup sullitanillu kiffartuussinerup ataqatigiissaagaanerata naatsorsuiffigineqarnerini Nuummi qullersaqarfiliornissamik kiisalu illoqarfinni 15-ini sullitat saaffiginnittarfissaannik sananissamik isumaqarneq tunngavigineqarpoq. Qitiusumik allaffeqarfissaq maanna allaffeqarfiup angeqqataanik sananeqarnissaa, allaffissornermilu sulisut amerlinatik taakkuuginnarnissaat naatsorsuutigineqarpoq.

Aqutsineq pitsaasuunngitsaq

Taamatut iliuuseqarnissami isornartorsiutigineqarumaartussatut naatsorsuutigineqartoq tassaavoq, TELE-p taamatut isummerneranut atasumik pilersuisussaataitanermi amigartoorutigisinnaasaasa naatsorsorneqarnerini allaffiup angisuup pitsaasuunngitsumillu aqunneqartup tunngavigineqarnera. Tamatumunnga ilanngullugu erseqqissaatigineqassaaq TELE 2001-imi aningaasartuutit pitsaassutsimillu misissuititsisimammat. Tassani ingerlatseqatigiiffiup suliasaqarfinni qitiusuni arlalinni aningaasartuutai sullissineratalu pitsaassusaa, canadamiut sullissisuannut Northwestel-imut, aammattaaq issittumi sullissisuusumut (Nunavut ilanngullugu) assersuunneqarput. Taamatut misissuititsinermi TELE-mi tullerrii araluni pitsanngorsaavigineqarsinnaasut annikitsuunngitsut paasineqarput, taamaattumillu maanna aqutsiviusup angissusia tunngavigalugu pilersuisussaataitanerup misissuiffigineqarnissaa naapertuuttut iluamillu tikkuussisusaasutut nalilerneqarluni.

Allaffissornermi sullitanillu sullissinermi aningaasartuutit naatsorsorneqarnerinut atatilugu sullissiviit kiffartuussissutinut pilersuisussaataitaaffiusunut taamaallaat attuumatinneqarsinnaasut ingerlanneqarnerinut (sanaartorneqarnerinullu) aningaasartuutit kiffartuussinernit pineqartunit tamakkiisumik nammanneqassapput. Tamatumani assersuutigalugu telefonboginik sanaartornermut aningaasartuutit PSTN-imik kiffartuussinernit isertitanit nammanneqarnissaat pineqarpoq. Normunik paasiniaasarfirmut atasumik aningaasartuutinut mobilinik sullissineq pilersuisussaataitaaffiunngitsaq akileeqataasaaq.

Sullitanik sullissiviit eqqarsaatigalugit TELE-p illoqarfinni qulini POST Greenland allaffeqatigimmagu, taamaallunilu TELE aningaasartuutitigut iluaqutissarsisimammat,

tamanna naatsorsuinermi ilanngunneqassaaq, tamannalu soorunami eqqarsaatigalugu aningaasartuutit tamakkiisut iluarsineqassallutik.

5.9.5 Nalikillileeriaaseq suna?

*Nalikilliliinissamut
periutsit atome-
qarsinnaasut*

Nunap iluani attaveqaatit pisariaqartinneqartut sanaartorneqarnerinut aningaasartuutit signalinik ingerlatsinerimut siammarterinerimullu aningaasartuutit aalajangersarneqareepata, nalikillileeriaaseq suna taakkununga atorneqassanersoq aalajangissallugu pisariaqarpoq. Tamatumunnga periarfissat pingasuupput:

1. Naatsorsuutitigut nalikillilineq, tassani pisiat nalingi nalikillisassatullu naatsorsuutini allasimasut atorneqassallutik
2. Atasinnaassuseq tunngavigalugu nalikilliliinerit, tassani sanaartukkat piffissamut atorsinnaaffissaattut naatsorsuutigineqartumut nalikilliliiffigineqassallutik
3. Ingerlatsineq tunngavigalugu nalikilliliinerit, tassani nalikilliliinerit sanaartukkat qanoq sivistigisumik atorneqarnissaannik TELE-p naatsorsuutigisai tunngavigalugit angissusilerneqassallutik.

Matumani iluaqutissanik ajoqutissanillu oqimaaqatigiisitsineq atasinnaassuseq tunngavigalugu nalikilliliinissamik kinguneqartinneqassaaq. Ilaatigut matumani TELE-p oqaluttuarisaanermi misilittagareriigai tunngavigalugit eqqornerusunik naliliisoqarsinnaammatt, ilaatigullu tamatuma pilersuisussaataaneq pillugu misissuinerne allani misissukat assinganiq ingerlanneqarsinnaanera ilimagineqarmat.

Taamaattumik OFTEL-ip (tuluit attaveqaateqarnermi aqutsisuat) pilersuisussaataaneq pillugu misissuutitsinermini ARMIS-imit (Automated Reporting Management Information System) paasissutissat tunngavigalugit ingerlatsiniarluni aalajangersimavoq. ARMIS amerikamiut attaveqaateqarnermi aqutsisuisa (FCC) pilersitaraat iluarsii figisarlugulu, tassanilu ilaatigut USA-mi attaveqaateqarnermi atortulersuutit atasinnaassusii pillugit oqaluttuarisaanermi paasissutissat pissarsiarineqarsinnaapput. Kalaallilli Nunaanni silap nunallu pissusii imaannaanngitsut peqqutaallutik assersuutigalugu England-imi USA-milu atortut atasinnaassusii assersuutit atorneqarsinnaanngillat.

Tamanna tunngavigalugu pilersuisussaataaneq pillugu misissuinerne siullermi atortulersuutit (illut, napparutit, parapoli sites-illu) sananeqarnerinut aningaasartuutit ukiunut qulinut annertoqatigiinnik²¹ nalikillineqartussat saqqummiunneqarput, kiisalu software-nut elektronikumullu aningaasartuutit ukiunut tallimanut annertoqatigiinnik nalikillisassat saqqummiunneqarlutik.

²¹ Annertoqatigiinnik nalikilliliinerne pineqartoq tassaavoq, aningaasaliissutit atasinnaassuseq tamakkerlugu annertoqatigiinnik nalikilliliiffigineqartassasoq. Assersuutigalugu atasinnaassuseq ukiunut tallimanut naatsorsuutigineqarpat, 20%-it nalikilliliissutigineqassapput, imaluunniit ukiunut qulinut naatsorsuutigineqarpat 10%-it nalikilliliissutigineqassallutik. Nalikilliliisarnermi qinerneqarsinnaasoq alla tassaavoq, naatsorsuutit killiffianniit nalikillilineq, tassanilu ukiut tamaasa aningaasanit sinneruttuniit aalajangersimasumik annertussusilimmik nalikilliliisoqartarpoq. Kingulliullugu taaneqartumi nalikilliliiffisassat ukiumiit ukiumut annikiliartortarput.

Misissuinermi tassani atasinnaassutsit toqqarneqartut takussutissiami kinguliani takutinneqartumi allassimapput.

Takussutissiaq 5.9-1

Pigisat atasinnaassusii

Nunaqarfinni attaveqaateqarnermut atortut	Ukiut 10
Stand alone repeater (nunaqarfiit)	Ukiut 10
RDK stationimi nunaqarfinnut linkit	Ukiut 10
Jordstationi – atortulersuutininut aaqqissuussinerit	Ukiut 10
Jordstation – attaveqaateqarnermut atortut	Ukiut 5
Radiuni attaveqaqatigiiaani site-t	Ukiut 10
RDK site-mi attaveqaqatigiinnermut aqqusersuutit immikkut ittut	Ukiut 10
Qaammataasanut nassitsissut immikkut ittoq	Ukiut 10
RDK-mut tunngaviusumik attaviliineq	Ukiut 10
RDK-mi siunnerfimmumut ataatsimut attaveqaqatigiinnermut atortut	Ukiut 10
Attaveqaqatigiinnermut atortut	Ukiut 10
Centralit	Ukiut 5
Aqqusersuutit	Ukiut 10
Internetimut terminalimi serverit	Ukiut 3

5.9.6 Qanoq erniaqartinneqassappat?

Nunap iluani attaveqaatinik sanaartornermut aningaasartuutit annertutillugit, nalinginnaasumik akiligassat ukiuni aalajangersimasuni akilersorneqartarput. Tamatumanilu apeqqutaalersoq tassaavoq; ukiumoortumik nammineq aningaasaatinut aningaasartuutit naatsorsorneqarnerinut atatillugu qanoq ernialiisoqassava?

Ementor-ip suliamut allamut atasumik attaveqaateqarnermik suliassa qarfiup iluani nammineq aningaasaatinut aningaasartuutininik misissuinermini qanoq ernialiisoqarsinnaanersoq naatsorsorsimavaa. Tassani periaaseq WACC-mik ("Weighted Average Cost of Capital") taaguutilik atornerqarpoq. Periaaseq taanna atorlugu amerlanertigut attaveqaateqarnermik suliassa qarfimmi aningaasartuutit naatsorsorneqarnerini nammineq aningaasaatinut erniarititassat aalajangersarneqartarput²².

Periaatsip taassuma atornerqarnerani ilaatinneqartarput

- Assigiinngitsunik akiitsoqarnermi aningaasartuutit agguaqatigiisinnerqarneri (naleqqiussat)

²² Takuuk niuerfimmi pisariillisaaviumi attaveqaatinik ataatsimoortitsineq pillugu EU-kommissionip innersuussutaa 8. april 1998-meersoq.

- Nammineq aningaasaatinut aningaasartuutit, aktiaatillit attaveqaatinut aningaasaliinerminni pissarsiassatut piumasarisat malillugit annertussusilikkat, tamatumunnga atasumik nalorninarsinnaasut ilanngullugit, aamma
- Akiitsut namminerlu aningaasaatit nalingi.

Tamatuma kingorna paasissutissiissutigineqartoq taanna WACC-p, naatsumik oqaatigalugu nammineq aningaasaatit/akiitsut tunngavigalugit aningaasaliissutissat agguarneqarnerini nammineq aningaasaatinut akiitsunullu aningaasartuutit naleqqiunneqarnerannut atorneqartussap aalajangerniarneranut atorneqassaaq. WACC nalinginnaasumik akileraarutissat akilereernerini naatsorsorneqartarpoq, tamatumalu kingorna akileraarutissat akileneqannginnerini nalinginut iluarsisooqartarluni:

AMI 2000-imut atatillugu aningaasaatit ernialerneqarnerinut 12%-it piumasarineqarput, takussutissiamilu kinguliani takutineqartumi aningaasaatinut ernialeeriaaseq Europa-mi nunani aningaasartuutininik misissuinerlut atatillugu atorneqartoq takutinneqarpoq. I-maallinnarlugu nunanut tamanut agguaqatigiisitsinermi 11,6% pissarsiarineqarpoq.

Takussutissiaq 5.9-2

Akileraannginnermi aningaasaatinut erniaritit

Belgien	12,5 %
Danmark	10,9 %
Frankrig	9,9 %
Holland	10,6 %
Irland	12,0 %
Luxembourg	11,8 %
Norge	14,0 %
Østrig	11,0 %
Portugal	13,2 %
Spanien	9,5 %
Sverige	12,0 %
Tyskland	10,0 %
Agguaqatigiisillugit	11,6 %

Tusarfik: Ementor

Taamaattumik aningaasaatinut erniarititassap 12%-imiiginnarnissaa aalajangiunneqasappat, tamanna TELE-mut tunngatillugu²³ naammaginnartutut isigineqarsinnaavoq.

Aningaasaliissutinut aningaasartuutit naatsorsuusiorneqarnerini nunap iluani attaveqaatinut aningaasaliissutaasimasut affaat nalikilliliiffigineqarsimanissat naatsorsuutigine-

²³ Kalaallit Nuaanni aningaasaatit ernialerneqarnissaannut piunnaasaqatip immikkut ittumik naatsorsuivigineqarnissaa suliasamat matumunnga nassuiaanerup avataaniippoq.

qarpoq. Taamatut naatsorsuuteqarnermi tunngaviusoq tassaavoq, pigisat (nunap iluani attaveqaatit) atorneqartut (kiffartuussissutit ingerlanneqarnerinut) agguaqatigiisillugit piffissap nalikilliliiffiqineqarfiussap affaata qaangiutereersimanissaa. Annertoqatigiikkaanik nalikilliliisernerup atorneqarpat aningaasaliinermi aningaasartuutit naatorsorneqaneqarnerini aningaasaatit erniaat nunap iluani attaveqaatinik pileqqinnermi nalingisa affaat (ilanngaaserneqanngitsoq) ilassutigineqarsinnaavoq.

5.9.7 Ingerlatsinermit aserfallatsaaliinermullu aningaasartuutit

TELE-p aningaasartuutit pillugit misissuinerani tunngavigineqarpoq

Ingerlatsinermit aserfallatsaaliinermullu aningaasartuutit naatsorsorneqarnerini TELE-p aningaasartuutit pillugit misissuinerani tunngavigineqarpoq. Tassani ingerlatsinermit aserfallatsaaliinermullu aningaasartuutit amerlanersarujussui qitiusumik aningaasartuuteqarfiusunut assigiinngitsunut inissinneqarput, taakkununga ilaallutik soorlu radiut attaveqaatigiiaat, jordstationit, centralit, sullitanik kiffartuussineq il.il. Periatsit siusinnerusukkut nassuiarneqartut tunngavigalugit misissuinerani matumani aningaasartuutit kiffartuussissutit pilersuisussaataaffiusunut tunngasut kisimik ilanngunneqasapput.

Radiut attaveqatigiiaat

Radiunut attaveqatigiiaanun tunngatillugu aningaasartuutit, assersuutigalugu TELE-p aningaasartuutit pillugit misissuinerani site-nut ataasiakkaanun immikkoortinneqarlutik agguataarneqarput. Sites-it taakku ilaat radiunut attaveqaatigiiaanun toqqaannartumik tunngassuteqanngitsunik suliaaqqartarput, taamaattumillu aamma atortunut radiunut attaveqatigiiaanun toqqaannartumik tunngassuteqanngitsunut ingerlatsinermi aningaasartuuteqartarlutik.

Taamaattumik atortunik taakkuninnga ingerlatsinermit aningaasartuutit aallaqqaataaniilli ilanngaateqineqasapput. Sarfamik atuinermut naatsorsuutit malillugit peerneqasapput. Taamaallilluni radiuni attaveqatigiiaani site-mut ataatumut aningaasartuutit saqqummissapput, tamatumalu kingorna illoqarfinnut/nunaqarfinnut ataasiakkaanun inissinneqasallutik. Aningaasartuutini taakkunani kiffartuussissutit pilersuisussaataaffiusut pisinnaasamik atuinermi akiligassatik akilissavaat. TELE-p 2002-mi aningaasartuutit pillugit misissuinerani agguariaaseq 36,9%-iusoq atorneqarpoq. Radiunut attaveqatigiiaanun toqqaannartumik aningaasartuutaasut naatsorsorneqarnerini akileeqataassutissaq taamatut annertussilerneqarluni kiffartuussissutit pilersuisussaataaffiusunut naatsorsuinermi ilanngunneqarpoq.

Transponderinik attartorneq

Transponderinik attartorneq aningaasartuutit immikkut naatsorsorneqarput. Taannalu tunngavigalugu illoqarfiit (qaammataasamat attavillit) tamarmik immikkut nunap iluani, nunanut allanut Internetimillu kiffartuussinermit qanoq annertutigisumik akiliissanersut naatsorsorneqasaaq. Transponderinut aningaasartuutit naatsorsorneqarnerini 2003-mi qaammatit pingasukkaat pingajuat aallaavigineqarpoq, tassanilu DKK/USD-p nalingisa aningaasartalerneqarnerini 648 atorneqarpoq. Aamma transponderinik attartorneq aningaasartuutit kiffartuussinermit tamanut agguarneqarput, taamaattumillu piffissami tassani atuineruneq kiffartuussissutit tamanut agguarneqarluni. Tamatumunngalu atatillugu erseqqissarneqasaaq, transponderit pisin-

naasaannik attartornissamut nalinginnaasumik isumaqatigiissutitut aalajangersimasutut, ukiorpassuarnilu atuuttussatut atuutsinneqartarmata. Taamaattumik atuneq kisiat mallillugu akiliisalnissamut isumaqatigiissusiortoqarsinnaanngilaq. Kiisalu attartornermut isumaqatigiissutit atuuttut TELE-mut iluaqutaalluinnartutut nalilerneqarput, taamaattumillu atunerunerup kiffartuussissutinut tamakkiisunut agguanneqartarnera naaper-tuunerpaatut eqqornerpaatullu taaneqartariaqarluni.

Ataatsimut aningaasartuutit

Aamma Aqutsisunut, IT-mut, Aningaasaqarnermut, Sulisoqarnermut, Pilerisaarnermut, Billing-imut il.il. aningaasartuutit immikkoortillugit naatsorsorneqarput. Aningaasartuutit taakku tupinnangitsumik kiffartuussissutinut assigiinngitsunut, attavilersuutit aqutugalugit atorneqartunut agguaruminaapput. Taamaattumik allaffinni sulisut kiffartuussivinnut assigiinngitsunut sullinneranni nalunaaquttap akunneri qanoq amerlatigisut atorneqarsimanersut pillugu naatsorsuutinik immikkut ittunik soqanngilaq. Tamanna pissutigalugu misissuinermi soqutiginaatilimmik aaqqiisoqarpoq, akileeataassutissat kiffartuussissutinut pilersuisussaataaffiusunut tunngasut kiffartuussinerni pineqartuni kaaviiartinneqartutut naatsorsorneqarlutik. Akileeataassutissat 11,44%-imik anner-tussusilerneqarput, aammalu illoqarfii/nunaqarfii kaaviiataat tunngavigalugit agguarneqarlutik.

Nunap iluani attaveqaatigineq

Kiisalu attaveqaateqarnermi TELE-p nammineeirluni atinera apeqqutaavoq. Attaveqarneq attaveqaatinik ingerlatsinermit aserfallatsaaliuinernullu atasumik pinngortoq, aammalu PSTN-imik kiffartuussinermi minutsit atorneqartut tamakkiisut 3%-iinik anertussuseqartoq. Oqaluussinerit taakku ingerlatsinermit kiffartuussinermullu atatillugu aningaasartuutaanersut nalornineqarmat, taakku aningaasartuutinut ilanngunneqannginnissat aalajangerneqarpoq. Aningaasartuutit ataatsimut isigalugit annertunnginnerat, minutsit atorneqartut akilerneqannginnerat (pissusissamisuginnartumik) aammalu aningaasartuutit kiffartuussissutinut assigiinngitsunut agguaruminaannerat/agguarneqarsinnaannginnerat tamatumunnga peqqutaavoq.

5.9.8 Isertitanut tunngatillugu isummat

Isertitanut tunngatillugu PSTN-imut aamma ISDN-imut atatillugu isertitat illoqarfinnut nunaqarfinnullu ataasiakkaanut agguanneqarput. Tamatumani isummamut tunngaviusoq tassaavoq, illoqarfimmi/nunaqarfimmi sianerfiusumi isertitat tamarmik taak-kunanga tigummiinnarneqartarnerat. Tassa imaappoq; Qaqortumi atuisoq Nuummi ilisarisimasaminut sianerpat TELE-p isertitai Qaqortup illoqarfianut tutsinneqassapput.

TELE-p akigititaasa ilusilersugaanerit aallaavigineqassappat, taava:

1. Atuisup atuisuunerminut akiliutaanit isertitat illoqarfimmut/nunaqarfimmut atuisup najugaanut tutsinneqassapput. Inoqutigiinni atuisup aappaa akeqartinneqartanngimmat aammalu TELE-p sulisui atuisutut (abonnement-imut) akiliisanngimmata, tamatumani atuisuunermit atatsimit isertitat agguaqatigiisinner-qarnerat atorneqarpoq.
2. Atuisunngornermi akiliutinut isertitat illoqarfimmut/nunaqarfimmut atuisup najugaanut tutsinneqassapput. Kisiannili sullitat tamarmik atuisunngornermit akiliutaasa ukiumoortumik isertitanut ilanngunneqarnissat naapertuutinnngilaq.

Isertitat illoqarfimmut/nunaqarfimmut isertitaqarfiusumut tutsinneqassapput

Tamatumunnga taarsiullugu atuisunngornermi akiliutinit isertitat ukiunut aggorneqassapput.

3. Telefoninit aalaakkaasuniit telefoninut aalaakkaasunut sianertermi isertitat tamarmik illoqarfimmut/nunaqarfimmut pineqartumut tutsinneqassapput. Tamatumani sianerfigisap illoqarfimmi/nunaqarfimmi najukkami atuisuunera (tassa najukkami akigititaasoq atorlugu sianerter), kommunimi najukkami atuisuunera (tassa kommunip iluani akigititaasoq atorlugu sianerter), kommunip najukkap avataani (tassa nunap iluani akigititaasoq atorlugu sianerter) imaluunniit Kalaallit Nunaata avataani atuisuunera (tassani nunanut allanut sianertermi akigititaasoq atorlugu) apeqqutaanngilaq.

Nunamit allamiit sianertunik nuussisameq

Tamatuma saniatigut nunamit allamiit sianertunik TELE-p attaveqaataasa iluanni nuussinermi (tassa TELE-mi atuisumut ataatsimut sianertoqartillugu) aamma TELE isertitaqassaaq. Isertitat taakku tassaapput TELE-mut tunngatillugu nuussinermit akiliutit, nunami allamiit Kalaallit Nunaanni atuisumut sianertup sullissisuanit akilerneqartut.

Nunap aggornera malillugu agguaanermi isertitat taakku A-normunik (normut sianertut) kiisalu nuna tamakkerlugu normut allattorsimaffiunik naatsorsuinermit atorneqartarput.

Kiisalu periaatsip pingaarnerup taassuma nassatarisaanik PSTN kiffartuussissutinit alani avissartinneqarsimasut isigineqassappata, mobiltelefonik kiffartuussivimmiit tassangaanniillu sianerterit aamma PSTN-imik kiffartuussinermit isertitaqarfiussapput.

Telefonimii mobilimut sianerter

Telefonit aalaakkaasut attaveqaataanniit mobiltelefonit attaveqaataannut sianertermi makku atuuttussat naatsorsuutigineqarput: Telefonik kiffartuussivimmit namminersortumiit (paasisamiit) sianerterumik mobilinik kiffartuussivimmut (paasisamut) nuussinermi, nuussinermit akitsuummik akiliisoqarnissaa telefonik kiffartuussivimmiit piumasarineqassaaq. Allatut oqaatigalugu telefoninut attaveqaatiniit mobilimik atuisumut sianertermi isertitat tamakkerlutik telefonik kiffartuussivimmut tutsinneqassanngillat.

Isertitat taakku agguarneqarnerini TELE-p akigititaasa ilusilersugaanerit aallaavigineqarpoq, mobilimik atuisumut sianerter telefonimut sianertermi akigititaasup 75 oorimik ilallugu naleqartinneqarluni. Tassalu telefonik kiffartuussiviup mobilinut kiffartuussivimmut sianertermini isertitassat telefoninut attaveqaatinut tunngasortaa 'akisarsiarissavaa, mobilinillu kiffartuussivimmut 75 oorit tutsinneqassallutik. Akigititat ilusilersugaanerit atuuttoq tunngavigalugu oqartoqarsinnaavoq, nal. 07-18 akornanni telefoninut attaveqaatiniit illoqarfimmi/nunaqarfimmi najukkami mobilimik atuisumut sianerter minutsimik ataatsimik sivirususeqarpat, telefonik sullissisup isertitassaa 44 oorimik naleqarpoq, mobilinillu sullissisoq 75 oorinik isertitaqassalluni.

Mobilinut attaveqaatiniit telefoninut attaveqaatinut sianerter tassaassaaq mobilimik sullissineq, sianertermik telefoninut attaveqaatinik ingerlatitseqqittoq. Mobiliniit telefoninut sianerternermit piumasaqaatit nunani arlalissuarni iluarsanneqarsimapput.

Assersuutigalugu Danmark-imi (2002-mi) TDC-p telefoninut attavilersuutaani mobilinik nuussisarnermut akigititassaq naatsorsorlugu isumaqatigiissutiginiarlugulu qaammagini 18-imi sulineq naammasseqqammerpoq.

Taamatut iluarsaassisinnaaneq Kalaallit Nunaanni atorneqarsinnaanngilaq, kisermaassisinnaatitaaneq peqqutigalugu telefoninut attaveqaatinik mobilinik nuussisarnermut akigititassamik naatsorsueriaatsimik aalajangersaasoqarsimannngimmat. TELE akinik aalajangersaanerminut atatillugu telefoninut attaveqaatiniit sianertut mobilinut attaveqaatini nuunneqartarnerinut naatsorsueriaaseq atorsimavaa. Tassalu telefoninut attaveqaatini mobilinik nuussisarnermut akigititaasoq telefoninut attaveqaatini akigititaasoq 75 oorinik ilallugu naleqarpoq.

Mobilimilli kiffartuussinerup nammineq ingerlasup sianermermik telefoninut attaveqaatinut ingerlatitseqqinnermini telefoninut attaveqaatini akigititaasoq tamakkiisoq akuerisinnaanera qularnaateqarpoq. Tassami mobilinik sullissivik nammineq ingerlasoq mobilinut attaveqaatinut, switching-imut, sullitanik sullissinermut, allaffissornermut, pilersaarinermut, akiligassanik akiliisitsiniarnermut il.il. aningaasartuuteqartussaavoq.

Taamaattumik eqqarsaatigineqarpoq, telefoninut attaveqaatinut akigititaasup affaa telefoninut attaveqaatinut tutsinneqartassasoq, affaalu (75 oorit ilanngullugit) mobilinik kiffartuussivimmuut tutsinneqartassallutik. Qaqortup illoqarfiani sullitaq ataaseq assersuutigalugu oqaluussinerit assigiinngitsut kattunnerini isertitassat imatut agguarneqasapput:

Takussutissiaq 5.9-3**Oqaluussinerit assigiinngitsut kattunnerini isertitat**

Sianerfiusoq:	Sianerfigineqar-toq	Sullitap sianerfigine-qartup najugaa:	Isertitat: Qaqortumi PSTN
Telefonimut attaveqaatit	Telefonimut attaveqaatit	Qaqortup illoqarfia	Najukkami akigititaq
Telefonimut attaveqaatit	Telefonimut attaveqaatit	Kommunimi nunaqarfik	Kommunip iluani akigititaq
Telefonimut attaveqaatit	Telefonimut attaveqaatit	Kommuni alla	Nunap iluani akigititaq
Telefonimut attaveqaatit	Mobililik	Qaqortup illoqarfia	Najukkami akigititaq
Telefonimut attaveqaatit	Mobililik	Illoqarfik/nunaqarfik alla	Nunap iluani akigititaq
Telefonimut attaveqaatit		Danmark/Nuna alla	Nunap iluani akigititaq
Mobili	Telefonimut attaveqaatit	Qaqortup illoqarfia	Najukkami akigititap affai ²⁴
Mobili	Telefonimut attaveqaatit	Kommunimi nunaqarfik	Nunap iluani akigititap affai ²⁵
Mobili	Telefonimut attaveqaatit	Kommuni alla	Nunap iluani akigititap affai
Mobili	Mobililik	Qaqortoq by	Soqanngilaq
Mobili	Mobililik	Anden by/bygd	Soqanngilaq

Maluginiarneqassaaq, isertitat PSTN-imik kiffartuussinerimut tutsinneqartartut nunap aggorneranut killiligaammata (Qaqortup illoqarfia), isertitallu allat (mobilinik kiffartuussinerimut nunanulluunniit allanut tutsinneqartartut) misissuinerimi ilaatinneqanngimmata.

Pilersuisussaatitaaneq pillugu misissuinerimi, EU-kommissinip Tyskland-imi WIK Institut-imut²⁶ suliaritissimasaani periaasiusimasut misissorneqarnerini innersuusutigineqarpoq, taakku saniatigut sumiiffiit ilaannut attaveqarnerup unittoornerani isertitassat taarsiullugu sianernermik taaneqartartunit ('replacement calls') isertitanik ilan-eqartassasut.

²⁴ 07-18-ip akornanni imaassaaq: $(1,19 - 0,75)/2 = 22$ øre, minutsimut. Sianernermut akiliutip mobilinik sullissisumut tutsinneqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq.

²⁵ 07-18-ip akornanni imaassaaq: $(1,94 - 0,75)/2 = 59,5$ øre pr minut. Sianernermut akiliutip mobilinik sullissisumut tutsinneqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq.

²⁶ WIK tassaavoq Wissenschaftliches Institut für Kommunikationsdienste, misissuinerlu 1997-imi naammasineqarpoq.

Taarsiullugu sianernerup ilassutigineqarneranut nalinginnaasumik tunngavigineqartoq tassaavoq, sumiiffinni/sullitani imminnut akilersinnaangitsuni attaveqaateqarnikkut kiffartuussinernik neqerooruteqarfiunngitsuni ikinngutiniit, ilaqtutaniit, suliffeqarfimmiit aamma/imaluunniit mønttelefonimiit sianertoqartarnera. Tamatuma saniatigut eqqarsaatigineqarsinnaavoq inuup/eqartussaasup sumiiffimmi misissuinermit peerneqartumi inissisimasup sianernissaralua inuup/eqartussaasup nunap iluani sumiiffimmi allamiittup sianerneranik taarserneqarsinnaasoq. Tunngavilersuutilli taakku arlaannaaluunniit Kalaallit Nunaannut atorsinnaangilaq. Ilaatigut attaveqaatit strengit atorlugit suliaammata, ilaatigullu illoqarfiit/nunaqarfiit tamakkiisut misissuinermit peerneqartussaammata. Taamaattumik misissuinermit matumani taarsiullugu sianertarnerit naatsorsuinermit ilaatinneqannginnissaat toqqarneqarpoq.

5.9.9 Isummat tunngavigineqartut pingarnerit - naatsumik

Matuma kinguliani isummat tunngavigineqartut pingarnerit taakkartorneqarput:

1. Kiffartuussinernit pilersuisussaataaffiusut tassapput PSTN aamma ISDN. PSTN-imi ilassutitut kiffartuussinernut ilaapput: Saaffiginnittunik sullissiviit, atuisunut telefonbogi iluarsaataq aamma normunik paasiniaavimmut sianersinnaaneq.
2. Sinerissami radioqarfiit kiffartuussinernut pilersuisussaataaffiunngitsunut ilaapput, taamattumillu kiffartuussinermi aningaasartuutit isertitallu tamarmik misissuinermit peerneqarput.
3. Isertitat taamatullu aningaasartuutit akileraannginnermi naatsorsuusiorneqassapput. Tamatumani attaveqaatinut atortut avataaniit tikisinneqarlutik pisiarinneqartut pineqanngillat – taakku ilanngunneqassapput.
4. Aningaasaatinut aningaasartuutit nunap iluani attaveqaatinut, pioreersunut sapinngisamik assingunerpaanik sanaartornermut attuumassutillit tunngavigalugit naatsorsorneqassapput
5. Nunap iluani attaveqaatit pioreersut atortuisa ilaannik nutaanik aningaasartuutikiffiunerusunillu taarsersorneqarnerini aningaasaatinut aningaasartuutit naatsorsuinermit (sapiinngisamik) taakku tunngavigineqassapput.
6. Kiffartuussissutit pilersuisussaataaffiusut pilersuisussaataaffiunngitsullu akornanni aningaasaatinut aningaasartuutit agguarneqarnerini sapiinngisamik agguaanissamat malitassaq, TELE-p ukiumoortumik aningaasartuutit misissuinerani atorleqartartoq malillugu agguaaasoqartassaaq. Tamatumani nunaqarfiit pineqanngillat, aningaasaatinut ingerlatsinermullu aningaasartuutissat annerungaatsiartut kiffartuussissutinit pilersuisussaataaffiusunit pinngortarmata. Tamatumunnga peqqutaasoq tassaavoq pisinnaasap atorluarneqarneranik kiffartuussissutit pilersuisussataaffiusut annerusumik atuisuunerat, nunaqarfinni kiffartuussissunik tuniniagaqarnerup piuumassuseqarnerullu killeqarnerunerata nassatarisaanik ’imartunerummata’.

7. Illoqarfiit kitaata sineriaa sinerlugu radiunut attaveqatigiiaanun isorartuunut aningaasartuutunik nammattut naatsorsuutigineqarput.
8. Nunaqarfiit nunap iluani attaveqaatinut, signalip radiuni attaveqatigiiaani imaluunniit jordstationimit qaninnermiit nunaqarfimmut anngunnissaanut pisariaqartinneqartunut aningaasartuutunik nammattut naatsorsuutigineqarpoq. Tamatumani pineqartoq tassaasinnaavoq radiunut attaveqatigiiaanun atasusiinermi atortut, nunaqarfinni repeaterit attaveqatigiinnermullu atortulersuutit, nunaqarfimmi pineqartumi ikkunneqarsimasut.
9. Aningaasaatit ernialersugaanerat (akileraarnissaq sioqqullugu) ukiumut 12%-iunissaat naatsorsuutigineqarpoq.
10. Atortulersuutit (illut, napparutit, parapolit sites-illu) sananeqarnerinut aningaasartuutit ukiumut qulinut annertoqatigiinnik nalikillineqartussatut saqqummiunneqarput, kiisalu software-nut elektronikimullu aningaasartuutit ukiumut tallimanut annertoqatigiinnik nalikillisassatut saqqummiunneqarlutik.
11. Ingerlatsinermut aserfallatsaaliuinnermullu aningaasartuutit, aningaasaatinut aningaasartuutit agguarneqarnerinut malitassaq malillugu agguarneqassapput – tassani pineqarpoq aguuaanermut malitassaq TELE-p aningaasartuutunik misissuineranut atatillugu suliarineqarsimasoq.
12. Ingerlatsinermut aningaasaatinullu aningaasartuutit, pilersuisussaatitaanermi kiffartuussissutinut ilaliussanut (soorlu telefonbogimut normunillu paasiniaasarfimmut) aningaasartuutit tamakkiisumik (ilaannaasumilluunniit) pilersuisussaatitaanermi kiffartuussissutit aqputigalugit akilerneqassapput.
13. TELE-p nammineq attaveqarneranut aningaasartuutit misissuinermi ilaatinneqassanngillat.
14. Atuisutut akiliutinit isertitat illoqarfimmut/nunaqarfimmut, atuisup najugaqarfigisaanut tutsinneqassapput
15. Telefoninut aqputiniit telefonimut aalaakkaasunut sianermermi isertitat tamar-mik illoqarfimmut/nunaqarfimmut sianerfiusumut tutsinneqassapput.
16. Telefoninut aqputiniit mobilinut aqputinut sianermermi telefoninut aqputinut akiligassaq telefoninut aqputinik sullissivimmuut tutsinneqassaaq, affalu aam-malu ”mobilinut ilassutitut akitigitaq” 75 ooriusoq mobilinik sullissinermut tutsinneqassalluni.
17. Mobilinut aqputiniit telefoninut aqputinut sianermermi telefoninut aqputinut akigititap affaa telefoninut aqputinut tutsinneqassaaq, affalu (mobilinut ilassuti-tut akitigitaq 75 ooriusoq ilanngullugu) mobilinik sullissinermut tutsinneqassal-luni.

5.10 MISISSUINERUP INERNERA

Pilersuisussaatitaanermi amigartoorutit tamakkiisut naatsorsorneqarnerat immikkoortunut pingasunut avitaavoq. Illoqarfiit nunaqarfiillu misissuinermit peerneqartut tulleriiaarneri paatsuugassaangilaq, tamatumalu kingunerisaanik misissuinerup inernisaaanik nalornineq, tulleriiaarinerit allat arlallit malikkaanni pinngorsinnaasoq Kalaallit Nunaannut²⁷ ajornartorsiutaangilaq. Misissuinerup immikkoortui pingasuusut tassaapput

1. Kalaallit Nunaanni illoqarfiit tamarmik isertitat ilanngaasereerlugit amigartooruteqarfiusarput. Taamaattumillu nunaqarfiit ataatsimut eqimattanngorlugit peerneqarput. Pilersuisussaatitaanerup misissuiffigineqarnerata siulliup kingunerisaanik tamanna naatsorsuutigineqareerpoq. Tamatuma saniatigut illoqarfiit tamarmik - Nuuk aamma Qaanaaq/Pituffik kisisa pinnagit – misissuinermit peerneqarput – aammattaaq isertitat ilanngaasereerlugit amigartooruteqarfiusarmata.
2. Nuummi aamma Qaanaami/Pituffimmi isertitaasartut ikilineqarput, illoqarfinnut nunaqarfinnullu misissuinermit peerneqartunut sianersinnaaneq ajornarsissussatut naliliiffigineqarmat. Tamatuma kingunerisaanik Qaanaaq/Pituffik isertitat ilanngaasereerlugit amigartooruteqarfulermat misissuinermit peerneqarpoq.
3. Taamaattumik Nuuk, Kalaallit Nunaanni illoqarfinni kisiartaalluni telefoninut attaveqaatinit, Internetimit, ISDN-imit isertitaqartartut misissuinermit kisingoruppoq, ukiumoortumik isertinneqartartut ukiumut sanaartornermut, aserfallatsaaliuinermit ingerlatsinermullu naammattumik annertussuseqarmata.

Tassalu misissuinermit paasineqarpoq illoqarfik ataasiinnaq – tassalu Nuuk (Kalaallit Nunaanni innuttaasut 25%-iilik inoqartoq) – isertitat ilanngaasereerlugit sinneqartoorfiusinnaasoq.

Erseqqissarneqassaaq, ilaatigut kiffartuussinerit pilersuisussaatitaaffiusut 2003-mi septembarimi akigititaasut tunngavigalugit tuniniarneqarnissaat, ilaatigut atuinerup atueriaatsillu 2003-mi septembarimi ilusiatut innissaat matumani eqqarsaatigineqarmat. Misissuinermit paasineqarpoq pissutsit taakku tunngavigineqassappata sullissisoq ataaseq:

- Kalaallit Nunaanni sullissisutut siulliulluni kisiartaallunilu sullissisuulluni
- pilersuisussaatitaanermit qilersorsimanani
- ilanngaatisat ilanngaatigereerlugit isertitassami annertusarnissai kisiisa soqutigalugit

Nuuk kisiartaalluni isertitat ilaangasereerlugit sinneqartoorfiuvoq

²⁷ Tamatumunnga pequtaasoq tassaavoq, Kalaallit Nunaanni attaveqaasersuinerit 'attaveqaqatigiittut qeqertatullu' ilusilersugaallutik attaveqaatit ineriartortinneqarnerini attaviliinerit arlallit katersuuffimmut ataatsimut attavilerneqarsimanerat immikkoorteqarmata.

kisimiilluni Nuuk kisiat kiffartuussissutininik pilersuisussaataaffiusunik pilersorniarlugu toqqaasinnaavoq.

Kalaallit Nunaanni illoqarfiit nunaqarfillu kiffartuussissutinut pilersuisussaataaffiusunut sinneqartoorfiunngitsunik pilersuinermit atasunik pilersuisussaataafermi amigartoorutit tamakkiisut maanna **38 aamma 48 millioner koruuninik ukiumut** amerlassuseqartutut missiliorneqarsinnaalerput. Taakkulu innuttaasumut ataatsimut aningaasartuutit 670 aamma 850 kr.-it akornanniittut, aamma TELE-p 2003-mi kiffartuussinerini (pilersuisussaataaffiusuni) pingasuni ilanngaattissat ilanngaatigereerlugit kaaviiartitaasa tamakkiisut 22 aamma 28%-iisa nalingaat.

Iluaqutissat uuttorneqarsinnaanngitsut pilersuisussaataafermi amigartoorutinik matussusiinnaanngillat

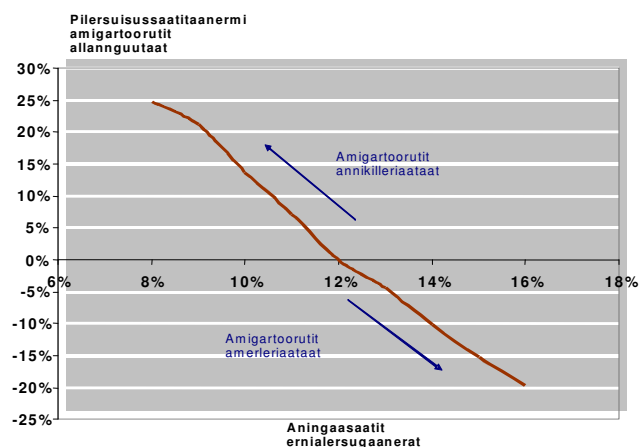
Sullissisup pilersuisussaataafermini amigartoorutigisinnaasaanut taarsiisoqartassaner-soq naliliinermut atatillugu, pilersuisussaataafermik tigusermi iluaqutissat uuttorneqarsinnaanngitsut arlallit pingaernerutillugit naliliiffiqeqarsinnaapput. Immikkoortoq 5.2-mi taaneqartutut sunniutissat uuttorneqarsinnaanngitsut piviusorpalaarnersut, Kalaallillu Nunaanni ataqatigiinnermut isumaqarner-soq oqallisigineqarsinnaavoq. Oqallinneq tamanna qanorluunniit inerneqaralarpat, iluaqutissat taakku Kalaallit Nunaanni pilersuisussaataafermik tigusermi aningaasartuutissanik arlaannaatigulluunniit matussusiinnaanngillat. Taamaattoqassappat sullissisooq, kalaallit attaveqaateqarnermik niueruteqarneranni pisariillisakkami pilersuisussaataafermik tigusermi pilersuisussaataafermini amigartoorutaat suussusersisat ilarujussuannut matussusiiffiqeqartariaqarpoq.

5.10.1 Malussajassutisimik misissuineq

Siuliani taaneqartutut pilersuisussaataafermi amigartoorutit inerneru akuttussuseqartinneqarlutik saqqummiunneqarput. Tamatumunnga peqqutaasoq tassaavoq, ukiumut pilersuisussaataafermi amigartoorutit malitassat pingaernerit arlallit allanngorarnernit malussarissuunerat.

Tamanna assiliartalerlugu takutinniarlugu malitassani pingaarnerni assigiinngitsuni malussarissutisimik misissuisoqarpoq, taakkulu ilagaat aningaasaatit ernialersorneqarnissaannik piumasaqaat, piffissamik nalikilliliiffiususamik toqqaaneq, transponderinik attartornermut akigititassa q aamma radiunut ataveqatigiiaanut (illoqarfinni), kiffartuussisutininik pilersuisussaataaffiusunit matussuserneqartartunut akilee qataassutissat.

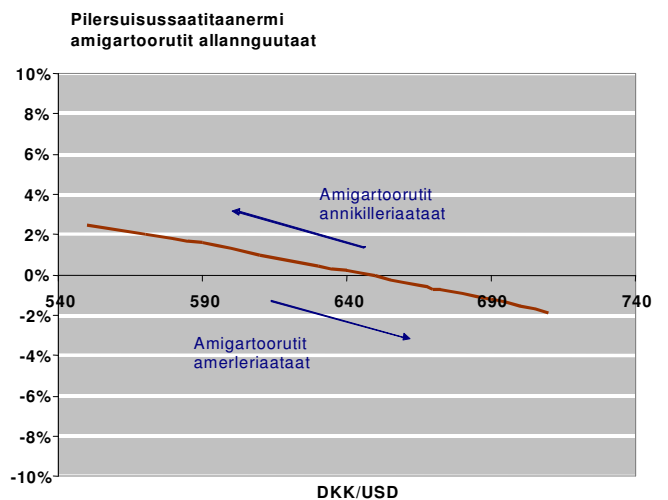
- *Aningaasaatit ernialersorneqarnissaannik piumasaqaat.* Tamatumani aallaavittut 12%-imik ernialiineq atorneqarpoq. Erniat taakku procentpointimik ataasiinnarmik appartinneqarpata, ukiumut amigartoorutit 3 millioner kr.-it missaannik appartinneqassapput. Akerlianik aningaasaatit ernialersorneqarnissaannik piumasaqaataasoq 1%-imik qaffan-

neqarpat, amigartoorutit ukiumut 2 millioner kr.-ingajannik qaffassapput. Aningaasaatit ernialersorneqarnissaannik piumasaaqatip allanngortinneqarnerani pilersuisussaataitanermi amigartoorutit allannguutissaat ilusiliani kingulianiit-tumi takutinneqarput. Malitassap taassuma naatsorsukkat inernerinut tamakkiisumik sunniuteqangaatsiarnissaa ilusiliami takutinneqarpoq. Taamaattumik pilersuisussaataitanermi amigartoorutit killiffissaannik naliliinermi aningaasaatit ernialersorneqarnissaannik TELE-mut piumasaaqateqarnerup sukumiisumik misissorneqarnissaa eqqarsaatigineqartariaqarpoq.

- Piffissamik nalikilliliiffiusussamik toqqaaneq.* Tamatumani atasinnaassutsit naatsorsuutigineqartut TELE-mit ilisimatitsissutigineqartut aallaavigineqarput. Atasinnaassutsit nunat tamat akornanni misilittakkanut naleqqiullugit sivikitsuararsuupput. Kalaallit Nunaanni silap nunallu pissusaat peqqutaallutik nunanut tamalaanut assersuussinissaq ajornakusooraluartoq, isummat taakku qanoq isumaqarnersut misissussallugu soqutiginanngitsuunngilaq. Tamatumunnga atattillugu atortunut arlalinmut nalikilliliinissamut piffissaliunneqartut sivisunerusut, nunanut allanut naleqqiullugit sivikinnerungaatsiartutut isumaqarfigineqarsinnaasut toqarneqarput. Taamaattumik ledningit attaveqaasersuutigineqartut nalikillineqarnissaanni ukiut 20-iutinneqarput, ukiut quliutinnagit, nunap iluani attaveqaasersuutit (attaveqarnermut atortunut illuatungiliullugit) ukiunik 15-inik sivisussusilerneqarput, ukiut quliutinnagit, aammalu centraleqarfiit atasinnaassusiattut naatsorsuutigineqartoq ukiunut qulinut sivisussusilerneqarpoq, ukiut tallimaasinnaagaluit. Tunngaviusut nalinginik annertungaatsiartumik qaffaanerit, 50-100%-it akornanni annertussuseqartut kingunerisaannik amigartoorutit 62%-it tikillugit apparparput, taakkulu ukiumut 16 millioner kr.-inik naleqarput. Taamatut sunniuteqartoqarneranut pingaartumik ledningit attaveqaasersuutigineqartut centraleqarfillu, ataatsimoorlutik amigartoorutinik 45%imik appaasussat allannguiffigineqarnerat peqqutaavoq. Tamatuma saniatigut nalikilliliinissamut piffissaliussap allanngortinneqarnera aningaasaliinermut aningaasartuutit aqquutigalugit naatsorsuutit inernerinut sunniuteqassaaq. Taamaattumik pilersuisussaataitanermi amigartoorutit killiffiinik naliliinissap aalajangerneqarnerani piffissaq nalikilliliiffiusussatut toqarneqartoq sukumiisumik misissuiffigineqartariaqarpoq.

- Transponderinik attartornermut akigitassaq.* Transponderinik atuineq dollarsit atorlugit akilerneqartarmat, transponderinik attartornermut aningaasartuutit tamakkiisunut USD-p aamma DKK-p akornanni aningaasat nalingi apeqqutaasarput. Matumani tunngavittut DKK/USD-p nalinga 648-uusoq atorneqarpoq. Ataatsimut isigalugu aningaasat nalingisa allanngorarnerisa inernerat (ilusiliaq ta-

kuuk) killeqartuinnarmik naatsorsukkat inernerannut sunniuteqarpoq.

- *Radiunut attaveqatigiiaanut (illoqarfinni), kiffartuussissutinit pilersuisussaataaffiusunit matussuserneqartartunut akileeqataassutissat.* Akileeqataassut taanna TELE-p aningaasartuutininik misissuinerata aallaavigalugu aalajangersarneqarpoq. TELE-p aningaasartuutininik misissuinerata misissornerani paasineqarpoq, aningaasaatinit akileeqataassutissat kiffartuussissutininut pilersuisussaataaffiusunut attuumassuteqartut amerlinissaat naatsorsuuteqarneq ingasattajaarnerunngitsoq. Tamatumunga assersuutigineqarsinnaasoq tassaavoq pisinnaasaq, maanna NMT-mik kiffartuussinermut attuumassuteqartinneqartoq, ukiumiit ukiumut sullissinermi tunngaviusunik ikiliartorfiusoq. Akileeqataassutit 36,9%-imiit 50%-imut qaffannerisigut amigartoorutit ukiumut 7 millioner kr.-it sinnilaarlugit qaffattassapput. Taamaattumik aningaasaatit ernialersorneqarnissaannik piumasasaqammi piumasarineqartutut amigartoorutit allannguineranut malussajasorujussuupput. Taamaattorli erseqqissaatigineqartariaqarpoq, 36,9%-it taakku toqqarneqarpata, kiffartuussinermut pilersuisussaataaffiusunut aningaasartuutininut attuumassuteqartitsinissamut tunngavissaq patajaannerusooq qulakkeerneqassasoq, akileeqataassutit taakku aamma TELE-p kiffartuussissutininik assigiinngitsunik tuniniagaqarnermini (kapitel 4 takuuk) akigitassanik aalajangersaaneranut atorineqartarmata.

Malitassanik pingaarnernik siuliani taaneqartuninik malussajassutsimik misissuinerup aamma takutippaa, Nuuk kisimi (ilaatigullu Qaanaaq/Pituffik) ilanngaattissat peereerlugit sinneqartoorfiusumik isertitaqarsinnaasoq, naatsorsukkallu taakku inernerit malitassat nalingisa iluanni annertuumik allannguuteqartoqartillugu allanngoranngitsorujussinnaasut. Naatsorsuinerup inernerisa taamaallutik Nuup Kalaallit Nunaanni illoqarfinni kisiartaalluni kiffartuussinernik taakkuninnga ingerlatsinermi ukiumoortumik aningaasartuutininik matusinissamut naammattunik telefoninit, Internetimit, ISDN-imit isertitaqartarnera uppersarpaat.

5.10.2 Misissuinermit siullermi paasisanut assersuussineq

Pitsanngorsaaneq sanaartormermit aningaasartuutininut annertuumut matussusiisinaannngilaq

Akileeqataassutissat toqqakkat kiffartuussinermut pilersuisussaataaffiusunut attuumassuteqartinneqartamerat qitiuvoq

Pilersuisussaataitanermi amigartoorutit naatsorsorneqartut siusinnerusukkat misissuinermit (AMI 2000) naatsorsukkat inernerinit annikinnerupput. Kiffartuussissutininut pilersuisussaataaffiusunut nalikillileeriaatit atasinnaassutsillu toqqarneqartut misissuinermit marluusuni assigiimmata, assigiinngissut pingaartumik kiffartuussissutit pilersuisussaataaffiunngitsut²⁸ peqqutaasutut pingaarnertut oqaatigineqarsinnaavoq.

Siusinnerusukkat misissuinermit nunap iluani attaveqaatinut, taamaallaat kiffartuussissutininik pilersuisassaataaffiusunik ingerlatsissatut pitsanngorsarneqarsimasunut atatilugu aningaasartuutit naliliiffigineqarnissaannik toqqaanermi, ingerlatsinermut anin-

²⁸ Aamma dollarip nalinga piffissami matumani apparpoq, tamanali annertussusiliunneqartumut assigiinngissuteqartitsilissanngilaq (takuuk malussajassutsimik misissuineq siuliani taaneqartoq).

gaasaatinullu aningaasartuutitut, kiffartuussinernit pilersuititaaffiusunit matussuserneqartartunut akileeqataassutissat aammaloorlutik maluginiaqquneqarput. Malussajassutisimik misissuinerimi erseqqissarneqareersutut akileeqataassutissat taakku iluar-siivigineqarnerat pilersuisussaataitaanermi amigartoorutinik nikisitsingaatsiartussaapput. Attaveqaatit ilusilersugaaneriniq nunallu iluani attaveqaatit atortuiniq pitsanngorsaanisap, misissuinerimi siullermi taaneqartup, sites-inik, ledninginik attaveqaaser-suutigineqartunik parapolinillu il.il. sanaartornermut aningaasartuutitut annertuunut matussusuisinnaannginnera assigiinngissutaasunut peqqutaasimassasoq ilimanarpoq. Taamaattumik pingaartumik attaveqaatitut atortunut aningaasartuutit aalajangersimasut naliliiffigineqarsinnaanngitsut annertuut, kiisalu misissuinerimi nutaami kiffartuussinerit pilersuisussaataitaaffiusut taamaallaat taakkununga akileeqataassutissanik nammatuunerat assigiinngissutaasunut peqqutaapput.

Allatut oqaatigalugu aningaasartuutitut tamakkiisunut, kiffartuussinernit pilersuisussaataitaaffiusunit matussuserneqartussanut akileeqataassutissap taassuma toqqarneqarnerani pilersuisussaataitaanermi amigartoorutissat annertussusissaat inaarutaasumik aalajangerneqassappata politikkikkut qitiusumik toqqaasoqassaaq. Tamatumunnga atattillugu pilersuisussaataitaanerup misissuiffigineqarnerata eqeersimaartumik allannguini-samillu siunnerfeqartumik ilaneqarnissaata pisariaqarnera erseqqissaqqissallugu pingaaruteqarpoq. Taamaattumik aallaaviusut taamatullu isummersuutit naapertuunnersut eqqortuunersullu ingerlaavartumik iluarsineqartassapput aamma/imaluunniit naatsorsoqqinneqartassallutik. Erseqqissarneqarsimasututtaaq neriuarpoq, pilersuisussaataitaanermi amigartoorutissat annertussusilerneqarnissaannut politikkikkut isummiussat aalajangersarneqartut apeqqutaasussaammata.

Tamatuma saniatigut erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq, pilersuisussaataitaanermi amigartoorutit annerpaat inernerit qanoq ilaneqassanersut siumoortumik oqaatigineqarsinnaanngimmata. Taamaattumik TELE amigartoorutit amerlisinniarlugit pilersuisussaataitaanermik misissuinerimi siullermi periaaseq siuliani taaneqartoq ator-niarlugi toqqaasimanerarneqassappat, isornartorsiuneq tamanna tunngavissaqassanngilaq naapertuunnanilu. Tamatuma saniatigut naatsorsuinerit atorneqartut (kapitalimi matumani arlaleriarlutik erseqqissarneqareersut) suliassap suliarineqarneratigut paasis-sutissallu misissuinerimi siullermi pissarsiarineqartut atorlugit aatsaat naam-massineqarsinnaasimapput.

*Aallussinermi
amigartoorutit
amerlassusaat
kisimik isiginiar-
neqartariaqanngil-
lat*

Kiisalu aamma oqaatigissallugu pingaaruteqarpoq, innuttaasut kalaallit kiffartuussis-sutinik pilersuisussaataitaaffiusunik 'imminut akilersinnaasumik' tuniniaaviusut sior-natigut misissuinerimut naleqqiullugu amigartoorutit annertussusaasa aallunneqajja-jaanerat ersarinnerulersinngimmassuk. 2000-imi misissuinerimi paasineqartut malillugit Nuup, Sisimiut Pituffiullu (innuttaasut kalaallit 33%-erpiaat) kiffartuussisutinik pilersuisussaataitaaffiusunik pilersorneqarnerat imminut akilersinnaavoq, misissuinerimilu matumani kiffartuussisutit taakku Nuummi (innuttaasut kalaallit 25%-iisa missaanniit-tut) tuniniarneqarnissaat kisimi imminut akilersinnaalluni. Kiffartuussisutit pilersuisus-saataitaaffiusut kalaallit pingasuugaangata ataatsimut imaluunniit sisamaagaangata ataatsimut tunisarnissaq taamaallaat imminut akilersinnaasoq eqqarsaatigigaanni, tamanna amigartoorutit annertussusaat pillugit oqaluttuarnervuq, atugassarititaasut qanoq ajor-

nakusoortiginerinik, aammalu nunani allani attaveqaateqarnermi pissuserineqartutut angisuunik ingerlataqarnermi iluaqutissat anguniapiloornarnerannik oqaluttuarani. Tamannalu aamma nunani allani misilittakkat periaatsillu Kalaallit Nunaannut nuunneqarsinnaanerit eqqarsaatigalugu ajornartorsiutaasinnaasunik ersarinnerulersitsivoq.

5.10.3 Aningaasaleeriaatsit

Pilersuisussaataaernermi amigartoorutit aningaasalersorneqarsinnaanerini periaatsit assigiinngitsut suussusersineqarnissaat ajornanngilaq, taakkulu tassaapput:

1. *Akileraarutit aqputigalugit akiliineq.* Naalagaaffik sullissisumut pilersuisussaataa-
taasumik toqqaannartumik tapiissuteqassaaq, pilersuisussaataaernermi amigar-
toorutinik tamakkiisumik ilaannaasumilluunniit matussutaasinnaasunik. Asser-
suutigalugu Norge-mi Telenor, kiffartuussissutinut pilersuisussaataaaffiusunut
atasumik amigartoorutit aningaasalersussallugit imminut pisussaaffilersi-
mavoq²⁹, kisiannili SSO-mik (inuiaqatigiinnut suliakkiissutit immikkut ittut)
kiffartuussinernut matussissutissanik naalagaaffimiit akiliiffigineqartarluni, tas-
sanilu assersuutigalugu pineqartut tassaapput Norge-mi illersornissamik su-
liaqarfinni, Svalbard-imi, sinerissami raadioqarfinni, ajornartoornermi politiinut
kalerrisaarivinni, ambulancit sullissineranni aamma qatserisartoqarnermi il.il.
suliassat attaveqaqatigiinnermut tunngasut.
2. *Attaveqaqatigiinnermi akinut tapeqartitsineq.* Sullissisup pilersuisussaataa-
sup pilersuisussaataaernermi amigartoorutit attaveqatigiinnermut akinut (annikisumik)
tapeqartitsinikkut matussusiissaaq.
3. *Nammineq aningaasalersuineq.* Iluaqutissat uuttorneqarsinnaanngitsut aningaasar-
tuutissatut nalilerneqartunut matussusiisinnaanerit eqqarsaatigalugu, amigar-
toorutinik matussusiisinnaaneq pilersuisussaataaernerup ilaatut inissineqassaaq.
4. *Pilersuisussaataaernermit aningaasaateqarfik.* Attaveqaateqarnermik suliffeqarfii,
niuerfimmii pineqartumi sulisut tamarmik aningaasaateqarfimmut, aningaasanik
aqutsisuullutik sullissisumut pilersuisussaataaasumut ingerlatitseqqittartumut
tapiissuteqartassapput.

Periaatsit tamarmik tunngavimmikkut Kalaallit Nunaanni niuernerup iluani atorn-
eqarsinnaapput, kisiannili amigartoorutissat amerlassusaat eqqarsaatigalugit suliassa-
qarfiup nammineerluni aningaasalersuisinnaanissaa (tassa normu 2-mut, 3-mut 4-mullu)
qularnarpoq. Attaveqatigiinnermi akinut tapeqartitsineq (periarfissaq 2)
aamma/imaluunniit aningaasaateqarfimmut ataatsimoorussamut tapiissuteqartar-
neq (periarfissaq 4) unammillertit nutaat niueqatigiinnermut ilanngunnissamin-
nut periarfissaannut sakkortuumik akimmisaartitsissapput.

²⁹ Norge-mi kiffartuussissutit pilersuisussaataaaffiusut tassaapput: PSTN, angerlarsimaffinni suliffeqar-
finnilu, telefonboksini pisortanit pigineqartuni, innartuulinnik kiffartuussiner-
mi kiisalu ajornartoornermi sillimaniarnermilu kiffartuussissutini tamani atugassiissutigineqartoq.

TELE-p nammineerluni pilersuisussaatitaanermi amigartoorutiminik akiliisarnerminik ingerlatitseqqissinnaaneranut (periarfissaq 3), ingerlatseqatigiiffiup nutaap qanoq anner-tutigisumik unammillersinnaatiginera apeqqutaassaaq. Ingerlatseqatigiiffiulersinnaasup nutaap pilersaarini iluatsissinnaavaa? Taamaalillunilu TELE Nuup Kalaallilu Nunaata sinnerata akornanni tapeeqatigiisitsisarnissamut periarfissaanik arsaarsin-naavaa? Tamanna iluatsissappat TELE-p amigartoorutiminut aningaasaliisarnini piu-massaneraa aamma/imaluunniit sapinnginneraa qularnarpoq.

Namminersor-tunngorsaaneq isumaqarpoq

Tamatununga atatillugu TELE-p namminersortunngorsarneqarsinnaanera aamma qitiusunut ilaavoq. Piginnittunngortussaq pilersuisussaatitaanermi amigartoorutininik akileeqquneqassappat, soorunami pisisinnaasup ingerlatseqatigiiffimmik pisinermi akigitatassatut neqeroorutigerusussinnaasaa appartinneqassaaq. Akerlianik Namminer-sornerullutik Oqartussat pilersuisussaatitaanermi amigartoorutininik matusinissaa aala-jangerneqassappat, piginnittunngorsinnaasup amigartoorutit sapinngisamik annerpaat-inniarnissaat soqutigissavaa, tamanna naalagaaffimmiit tapiissutit annertusineqarnis-saannik kinguneqartussaammat.

Aningaasalersue-riaatsimik toqqaanermi suliaassarfimmu takorluukkat anguniak-kallu apeqqutaas-sapput

Aningaasalersueriaatsimik toqqaanissaq politikikkut aalajangerneqartussaavoq, tama-tumanilu pisortat aningaasartuutininik aqutsinerat, agguaanissamut unammillernermullu politikki kingullertut pineqarpoq. Siulianili tunngavilersuutigineqarni aaqqiissutissatut periarfissat marluupput, tassalu nammineq aningaasalersuineq imaluunniit akileraarutit aqqutigalugit akiliineq. Periarfissami kingulliullugu taaneqartumi aamma Kalaallit Nunaanni timmisartumik angallannerup aningaasalersorneqarnerani misilittakkat atorneqarsinnaassapput. Aningaasaleeriaasissamilli aalajangiussivinnermi tamanna su-kumiisumik oqallisigineqartariaqarpoq, tassanissaarlul suliaasarfiup siunissami ineriartorneranut takorluukkat anguniagassallu ilaatinneqassapput.

IMM. 2

Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnerup ineriartornera

6 Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnermut sunniisinaasut

Inuiaqatigiit kalaallit inuiaqatigiittut ilisimasalittut ataqatigiittullu ineriartorput. Atortut digitaliusut atorlugit ingerlatsineq, atortut elektroniskiusut atorlugit ilinniarneq, atortut elektroniskiusut atorlugit niuernerq, tunisassiat nutaat atortorissaartullu namminneq ”silassorissusillit” aammalu nutarterinissamat piumasaqaatit sakkortusisat, allannguinsamat piareersimaneq naammassisaqarsinnaassuserlu ineriartornermut sunniisussaapput – soorlu silarsuup sinnerani taamatut pisoqartoq. Inuiaqatigiinnut tamakkiisunut suliap ingerlanera ilorraap tungaanut ingerlassappat, unammilligassaq tassaavoq paasisutissiinermut attaveqaqatigiinnermullu teknologimik, IKT-mik (imaluunniit nunani tamani naalisaaanermi atorineqartut ICT), atuinissaq.

Kalaallit Nunaat ineriartornerup tamatumava avataanut inissinneqarsinnaanngilaq. Ilisimasanik passussineq, atortut elektroniskiusut atorlugit niuernerq aamma atortut digitaliusut atorlugit ingerlatsineq politikikkut oqallisigineqartussanut ilanngukkumaarput – aammattaq Kalaallit Nunaanni.

Taamaattumik aallussinermi siunnerfiusut, inuiaqatigiit ilisimasagarluartut nutaaliaasut ineriartortinneqarnerannut pisariaqartut tungaannut sangutitsinissaq pisariaqarpoq.

Siunnerfissat ilaat pingaarutilik tassaavoq attaveqaateqarneq imaluunniit IKT-mik suliasaqarfik ingerlalluortoq. Attaveqaateqarnerup ingerlalluortup ilisarnaatai tassaapput:

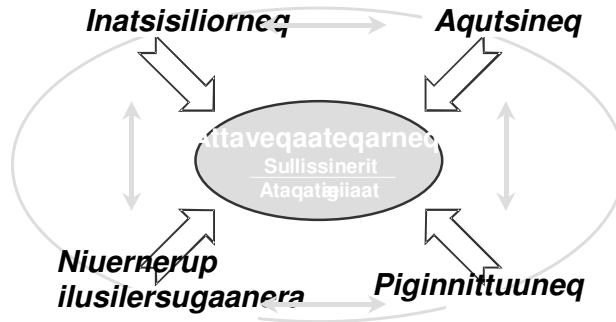
- Kiffartuussinerit akikitsut, ataasiakkaat pisariaqartitaannut naleqqussagaasut
- Nunap iluani atortunik aserfallatsaaliuinissamat, alliliinissamat ineriartortitsinissamullu aningaasaliisarneq
- Attaveqatigiinneq eqaatsumik ingerlasoq isumannaatsorlu.

Kapitalimi matumani qitiusumik oqartussaasut / Namminersornerullutik Oqartussat attaveqaateqarnerup ineriartortinneqarnerani anguniagassanut, inuiaqatigiit ineriartorneranni saqqummiunneqartarumaartunut sunniisinaanermi qanoq periarfisaqarnerisut sammineqarpoq.

Misissuinermi matumani aallaaviussapput: Inatsisiliorneq, Niuernerup ilusilersugaanera, Naleqqussaaneq Piginnittuunerlu, tak. ilusiliaq kinguliani takutinneqartoq.

Inuiaqatigiinni ilisimasagarluartuni nutaaliaasuni siunnerfik: Nalunaarsuartaateqarneq ingerlalluortoq

Sunniuteqarsinnaasut sisamat

Pineqartut sisamaasut taakku tamarmik immikkut suliassaqarfimmut sunniisinaapput. Tamatumali peqatigiisanik aamma imminnut sunneeqatigiissinnaallutik.

6.1 SULIASSAQARFIMMI KILLILIUSSAT: INATSIILORNEQ

Attaveqaateqarnerup unammillernerumut tamanut ammaanneqarnera nunani amerlanerusuni attaveqaateqarnermi kiffartuussinerik pitsaanerusunik – akuttunngitsumillu aamma akikinnerusunik – neqerooruteqarsinnaaneq siuarsarniarlugu sakkussatut naleqquttut atorneqartarpoq, tamannalu aamma imminnermini IKT-p atugaanerata anertussusianut siuarsaanermut sunniisinaavoq.

Naalagaaffiup kisermaassissusaatitaanerani atorunnaarsitsineq inatsisinillu annertuumik iluarsartuussineq

Tamatumunnga aallaaviusoq tamatigoruinnangajak tassaasarpog, naalagaaffiup kisermaassissusaatitaanera. Tuniniagaqartut nutaat naapertuunnerusumik unammillersinnaanissaat qulakkeerniarlugu inatsisinik iluarsartuussinerit annertuut ingerlanneqartarsimapput, tamatumanilu siunertaq pingaarneq tassaasarpog kisermaassilluni ingerlatsinitoqqamik ”nukillaartitsinissaq”, tamatumunngalu peqatigitillugu ”malitassanik”, tuniniaasut nutaat suliffeqarfinnik pilersitsinissaannut pilerinarsititsinerusinnaasunik pilersitsinissamut aqutissiuussinissaq. Tamatuma saniatigut tuniniaasut allat nunap iluani atortulersuutini unammillertussanik pilersitsinissaanerat – tamanna kissaatigigunikkum ammaanneqarsimavoq. Kiisalu aamma tuniniaasut nutaat nunap iluani atortulersuutini pioreersunik naapertuuttunik immikkoortitsiviunngitsunillu atugassaqartitaallutik atuisinnaanissaat qulakkeerneqarsimalluni.

Ataatsikkut pisumik – matumanissaq unammilleqatigiinneq nukittorsaaffiginiarlugu – naleqqussaannerumut tunngasut ilusilersugaanerat annertuumik iluarsartuuteqqinneqarsimapput - aallaqqaammumut nakkutilliinermi oqartussaasut sullissisut soqutigisaannut attuumassuteqannginnissaat qulakkeerniarlugu.

Iluatsingaatsiameq annertoog

Unammillernerup tamanut ammaanneqarnerani inatsisit attaveqaateqarnermut atuutut atuutsinneqalernerisigut unammillerneq annertunerulersimavoq – minnerunngitsumik mobilinut tunngatillugu. Nunani amerlanerusuni kiffartuussissutini amerlanerusunik tuniniagaqartut amerlanerulersimapput, tamaasalu ataatsimut isigalugit akit apparujussuarsimallutik. Taamaalluni pisariillisaaneq – taamatullu inatsisit pisariillisaaneerusut atuutilererat – annertuumik iluatsitsiviusimavoq.

Tamatumali peqatigisaanik oqaatigisariaqarpoq, tuniniaasunit nutaanit ikittuaraannaat – minnerunngitsumik namminneerlutik nunap iluani atortulersuutitut aningaasaliisariaqarsimasut – aningaasaqarnikkut iluatsitsisarsimanngimmata.

Taamaattumik tuniniaasut iluatsitsilluarnerpaat (aningaasaqarneq eqqarsaatigalugu) tassaapput, nunap iluani attaveqaatinik pioreersunik tuniniagaqartumut imaluunniit tuniniagaqartunut ”kiffartuussissutinik tuniniagaqarneq pillugu isumaqatigiissut” aqqutigalugu kiffartuussinissamik tunngaveqarniarlutik aalajangersimasut.

Service provider (SP) aamma MVNO suunuku?

Service provider (kiffartuussissummik tuniniagaqartoq) suliffeqarfimmut, nunap iluani attaveqaatinik ingerlatsiviusunik piginnittuunngikkaluarluni, nammineq atini atorlugu (telefonit, qarsaasiatigut) attaveqatigiinnernik tuniniaasumut taaguutitut atorneqartarpoq. Service provideri nunap iluani attaveqaatinik ingerlatsisumut attaveqaateqaatit aqputaannik akiliilluni atuisarpoq, aqqullu taanna sullitaminut tuneqqittarlugu, attaveqaatinillu ingerlataqartup suliffeqarfiutaa unammillerlugu. Service providerip sullitaasa amerlanertigut attaveqaateqarnikkut sullissisori-samik suliffeqarfiup allap attaveqaataanik atuisuunera malugineq ajorpaat (immaqalu aamma soqutiginaq). Service provideri namminerisaminik pilersaareriaaseqartarpoq, tuniniaariaaseqarluni sullisseriaaseqarlunilu, naliginnaasumillu aamma akiligassanik namminerisaminik passusseriaaseqarluni. Suliffeqarfik SuperTEL service providerinut, qallunaat niuerneranni akuusunut assersuutigineqarsinnaavoq.

Ilusilersugaaneq tamakkiisoq peqputaalluni service providerip attaveqatigiinnermi piginnaasaq ima akikitsigisumik pisarisarparaa, allaat piginnaasaq akit unammillersinnaallu atortulugit tuneqqinneqarsinnaalluni. Tamatumunnga peqputaasoq tassaavoq, piginnaasaq annertoq pisari-neqartarmat, service providerillu ’attaveqaatinik ingerlatseqatigiiffitoqqamut’ naleqqiullugu appasinnerungaatsiartunik aningaasartuuteqarluni niuernini ingerlassinnaammagu. Kisianni service providerip isertitaasa ilai nunap iluani attaveqaatinik pigisaqartup karsianut soorunami tuttarput.

MVNO (Mobile Virtual Network Operator) service providerimut assingusuvoq, suliffeqarfiup allap mobilinut attaveqaatai aqqutigalugit mobilikkut attaveqatigiinnermik neqerooruteqartarpoq. MVNO-p mobilinik kiffartuussinermi attaveqaatit aalajangersimasut (mobilcentralit, isumannaallisaanermi nalunaarsukkat, backbone netværkit) pisari-aqartinneqartut ilaat annertunerusut annikinnerusulluunniit nammineq pigisinnaavai, kisiannili nunap iluani attaveqaatit radiukkat attaveqartut atorlugit attaveqartarnermut tunngasunik peqanngisaannarpoq. Sverige-mi Tele-2, Europa-mi nunani arlalinni MVNO-tut sullissisunut assersuutigineqarsinnaavoq.

Service provideri-tut ingerlatsisinaaneq unammillerluarsinnaasoq anguneqassappat, annertuumik iluarsartuussisoqartariaqarpoq

Service provideri aatsaat iluatsitsisinnaavoq ammasunik, naapertuuttunik immikkoortisiviunngitsunillu atugassaqartitaalluni nunap iluani attaveqaatinik atuisinnaaguni.

Kisermaassisutoqqat unammillertit niuernermi akuulernissaannut ikiuunnissaq kajumissuseqarfiginngilaat. Taamaattumik nunap iluani attaveqaatit aqputaat ingerlatseqatigiiffimmut immikkoortillugit avissaartinneqassappata (tamannalu nunarsuarmi sumiluunniit suli anguneqanngilaq), ”kisermaassisut” suliaasa annertuumik iluarsartuunneqarnissaat pisariaqassaaq. Tamatumani maleruagassanik sukumiilluinnartunik pilersitsinissaq kisimi aallaavigineqarsinnaanngilaq, aammattaarmi nakkutilliisussamik arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsumik pilersitsisoqartariaqarpoq.

Inatsisiliat ataatsimoortuupput - paasiuminarsarneqarsinnaappulli

Attaveqaateqarnermik iluarsartuussiviit ineriartornerisa, minnerunngitsumillu EU-mi ineriartornerup nassatarisaanik sukumiilluinnartunik ataatsimoortunillu inatsisilior-toqarsimavoq. Suliassartaanut tunngatillugu pingaartumik ingerlatsiviit qalliuniartut aqunnissaat ajornartorsiorfusimavoq. Tamatumali peqatigisaanik – inatsisit arlaleriarlutik iluarsartuunneqareernerini – inatsisiliat taamaattut qanoq ilusilersorneqarsinnaanerintut killilissanik pilersitsisoqarsimalluni.

Suliassaqarfinnut immikkoortikkannut immikkut inatsisiliornissamut naleqqiullugu unammillersinnaatitaanissaq piumaneqarneruvoq

Attaveqaateqarnermik aqutsineq (frekvensinik normunillu aqutsineq kisiat pinnagu) ataatsimut isigalugu unammillersinnaasunngortitsilluni aaqqissuussinerummat, attaveqaateqarnermik aqutsinermi unammillersinnaatitaanerup nalinginnaasup tunngavigineqarnissaa eqqarsaatigissallugu pingaaruteqarsinnaavoq. Tassalu unammillersinnaatitaanermi siunertaq pingaarneq tassaalissaaq, ingerlatsisup qalliuniartup qalliuniartutut inisimanerminik atornerluinissaata pinngitsoortinniarneqarnissaa. Tamatumanilu aamma anguniagaavoq, EU-mi nunani attaveqaateqarfiit suliassaqarfinnut immikkoortiterneqarnerisa, unammillersinnaatitaanernillu nalinginnaasunit taarsersorneqarnerisa piffissap ingerlanerani naammassineqarnissaa.

6.2 NIUERNERUP ILUSILIGANERA: KISERMAASSINERUP UNAMMILEQATI-GINNERULLU ILLUATUNGERIISINNEQARNERAT

Kalaallit Nunaanni nunap ilusia, inuiaqatigiit agguagaanerat silallu pissusii peqputaallutik pisuni arlalippassuarni kisermaassitut ingerlatsinissaq (pissusiviusut pissutsillu nalinginnaasut tunngavigalugit) pinngitsoorneqarsinnaanngilaq. Kisermaassillunili ingerlatsiviit amerlanertigut Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartarmata tamatuma atugaanera akuerisaasarpoq, kisermaassilluni ingerlatsinikkut iluanaarutaasinnaasut ataatsimut isigalugit inuiaqatigiinnit iluaqutigineqartariaqarmata.

Unammilleqatigiinneq ingerlalluartoq kiffartuussinernik akikinnerpaanik, siunissamut qulakkiikkanik naammassisaqarfiusinnaasunillu ingerlatsinissap qulakkeerneqarnissanut aallaavittut isigineqartarpoq. Kisiannili Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnermik tamanut unammillerfissatut aammaaneqarpat tamanna anguneqarsinnaanerluni? Tamatuma akissutissartaa imaaliallaannarlugu pissarsiarineqarsinnaanngilaq, aammalu piffissap ingerlanerani allannguuteqangaatsiarsimalluni.

6.2.1 Attaveqaateqarnermi kisermaassineq pissusissamisuuginnartoq imaluunniit unammillerluarsinnaasoq?

Oqaluttuarisaaneq eqqarsaatigalugu aattaveqaateqarneq nunap iluani attaveqaatinut aningaasaliissuteqarnikkut oqimaatsunut, soorlu qimuttuitsut, gassip, innaallagissap ernullu aqputannut nallersuunneqartarpoq. Nalunaarasuartaateqarnermi attaveqaatinut, isumalluutissanut annikitsunut, soorlu radiumut frekvensitut, telefonnormutut aammalu ineriartornermik ”nakkutigisaasumik” kissaateqarnertut ittunut aningaasaliinerit annertuut, soorunami attaveqaateqarnermik niuruteqarnermi ingerlalluartumi akimmiffissatut pissusissamisuuginnartutut erseqqissaatigineqartarput. Attaveqaateqarnerup kisermaassivittut pissusissamisuuginnartutut isigineqarnerata (kinguliani kipparissumi

allassimasut takukkit) kingunerisaanik, inuiaqatigiit ataatsimut isigalugit amerlanerusu-
nik tuniniaasoqarneq pitsaviusinnaanngilaq.

Kisernaassineq pissusissamisoortoq sunaana?

Kisernaassinerit pissusissamisoortut, nalinginnaasumik suliassaqarfanni pinngortartut makku-
ninnga ilisarnaateqarput:

Assersuutigalugu nunap iluani attaveqaatinik tunisassiornermilu atortulersuutitnik pilersitsiner-
mi aningaasartuutit qaffasissut

Isumalluutitnik annaasaqartarnerup qaffakkiartornera – suliffeqarfuit annerit akikinnerusumik
tunisassiorsinnaanerat pissutaalluni

Taamaattumik qilersorsimangitsumik unammillerfiusumi kisernaassinerup pissusissamisoor-
tup pinngornerani, aningaasartuutit aalajangersimaasut qaffasissut isumalluutitnik annaasaqar-
tarneq qaffasissuq peqqutaallutik piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu suliffeqarfik ataa-
siinnaq aniguisinnaavoq.

Aamma suliffeqarfik ataaseq marlunnik amerlanerusunilluunniit tunisassiorneq pitsaanerusu-
mik ingerlassinnaappagu, tamanna makkuninnga kinguneqarsinnaavoq:

Niuerfik arlalinnik sullissisulik unammillertulillu inuiaqatigiit eqqarsaatigalugit pitsaanerpaatut
isigineqartariaqanngilaq.

Kisernaassisoq aqutsinissamik nakkutilliinissaminullu annertuumik piunasaqarfineqartarpoq,
kisernaassisup (tamanna pissusissamisoortuuppat pissusissamisoortuunngippalluunniit) ilaati-
gut qaffasissunik akeqartitsinermigut sunniisinnaanermik atornerluinnginnissaa qulakkeerni-
arlugu.

Taamaattumik pissusissamisoortumik kisernaassinerup akuerineqartarnera, unammillernerup
ataatsimut isigalugu tamatigut niuernermik pitsaasumik pilersitsiviusinnaannginneranik nassue-
ruteqarnermut ersiutaavoq. Pissusissamisoortumik kisernaassinerit nalinginaasumik suliassa-
qarfinnut aningaasaliissuteqarnikkut oqimaatsunut ilaasutut isumaqartifineqartarput – nalingin-
naasumik nunap iluani attaveqaatinik (qimuttuitsunut, attaveqaatinut, innaallagissamut, gassi-
mut, kiassarnermut imermullu aqquersuutitnik, pilersuiffiusunik taaneqartartunik) pilersuini-
saq pingaaruteqarlunnartillugu. Oqaluttuarisaaneq eqqarsaatigalugu pissusissamisoortumik
kisernaassivinni ajornartorsiutinik annikillisitserusunneq tamatumalu saniatigut kiffartuussissu-
tinik siuliani taaneqartunik innuttaasunut tamakkiisunut neqerooruteqarsinnaanissamik kissaa-
teqarneq peqqutaallutik ingerlatseqatigiiffinnik pisortanit pigineqartunik pilersitsisoqartarsima-
voq. Tamannali nunani arlalippassuarni (pingaartumik EU-p akunnermuliunneratigut) sakkor-
tuumik kinguariartorpoq, Danmark taakkununga ilaalluni.

Attaveqaateqarnermi ingerlatsivik, teknologiikkut ineriartorfiungaatsiartumi kiffartuus-
sissutinik nutaanik pinngorartitsiviujuartumi, taamaattumillu piunasaqaatit annertusiar-
tortuarfiani suliaminik ingerlatsivoq. Taamatut pisoqarnera attaveqaateqarnermi kiffar-
tuussissutit pingaaruteqarnerisa (tassani IT-mik suliassaqarfik ilanngullugu) annertusiar-
tornerat ilutigalugu, minnerunngitsumillu tamanut ammasumik unammillernerup an-
nertusineqarnissaannik politikikkut kissaateqarneq tunngaavigalugu, nunat killiit arlal-
lit nunat attaveqaatinik ingerlatsiviini, inatsisit aalajangersarneqartut tunngavigalugit
kisernaassiffiusuni kisernaassinerinik unitsitsinissamut tatisimaneqarput. Tatisiman-

*Attaveqaateqar-
nermi kisernaas-
silluni pilersuine-
rup peerneqamis-
saa*

ninneq tamanna 1980-ikkulli ingerlanerini attaveqaateqarnermi tamanut ammasumik unammillertoqalerneranik kinguneqartarsimavoq, ilaatigut EU-mi nunani.

Attaveqaateqarnerup ingerlanerani isigin-neriaatsit nutaat

Taamaattumik attaveqaateqarnerup tamakkiisup pissusissamisoortumik kisermaassiffi-
usutut isigineqartarnera illuatungilerneqartalerpoq, nunallu iluani attaveqaatinut aqqu-
tit ingerlanerani ”pissusissamisoortumik kisermaassiffittut” isigineqariartulerlutik.

Tamatuma akerlianik ingerlatsinermit tunngassutillit unammillerfiusinnaasutut isigine-
qartarnerat annertusiartulerpoq. ”Ingerlatsinermit” pineqartoq tassaasarpog nunap ilua-
ni attaveqaatinik atuineq (telefonikkut qarasaasiatigullu attaveqartarneq) aamma nunap
iluani attaveqaastinik ingerlatsineq (attaveqatigiiaanik aserfallatsaaliuineq). Allatut oqaa-
tigalugu attaveqaateqarnerup iluarsartuunneqarnerani tunngavigineqartut pingaarnerit
allanngorput, inuiaqatigiit aningaasaqarnerat eqqarsaatigalugu nunap iluani attaveqaati-
nut aamma ingerlatsinermit aserfallatsaaliinermullu tunngasorpiat iluarsartuussigivi-
neqarnissaannut tunngaviusussat aallaqqaataanit suussusersineqarsinnaajunnaarmata.

*Pisariillisaanermi periarfissanik OECD-p misissu-
suinera*

Aammattaq tamatuma kingunerisaanik pilersuivinni unammillernissap atuutinneqa-
lernissaanut periarfissat aningaasassallu nunap iluani taamatullu nunat tamat akornanni
oqallinnermit ilanngunneqartuuput. Nunap iluani attaveqaatit ingerlatsinermit avis-
saartinneqarnissaat qaqugu isumaqarsinnaalissava? Taamaaliornikkut iluaqutissat akor-
nutissallu pingaarnerit suuppat?

Kingullermik OECD pilersuiffinni pisortanit pigineqartuni iluarsartuusseqqinnernik
misissuittivoq³⁰. Sumiiffiit/suliassaqarfut unammillerfiusinnaasut aammalu unammil-
lerfiusinnaanngitsut (pissusissamisoortumik kisermaassinermut ilaasut) avissaarutaat
makku OECD-p misissuinerani ilisaritinneqarput.

Takussutissiaq 6.2-1

Suliat/sumiiffiit, amerlanertigut unam- millerluarsinaasuseqarneq ajortut.	Suliat/sumiiffiit, amerlanertigut u- nammillerluarsinnaasuseqartartut
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nuna tamakkerlugu attaveqaatinik pilersuineq (<i>ubiquitous</i>) ▪ Sumiiffinni inukitsuni aamma/imaluunniit avinngarusimasuni an-gerlarsimaffinnut telefonit (<i>ubiquitous</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nunanut allanut sianertarneq ▪ Mobilinik kiffartuussineq ▪ Tapertatut kiffartuussinerit– ass. suliffeqarfinnut attaveqaasersuinerit, nipi atorlugu mail-ertarneq, telefonikkut

³⁰ OECD (2001) Restructuring Public Utilities for Reform: Competition and Regulatory Reform, qup-
pernerit 95-it.

paasiniaaneq, ataatsimeersuartunik sullissineq, il.il.

- Sumiiffinni inuttuuni niuertarfiit angisuut telefoneqarnerannik kiffartuussineq
- Sumiiffinni attavinnut sukkasuunut attaveqaatilinni telefoneqarnermik kiffartuussineq (ass. kabelinik TV-kkut attaveqaatillit)

Kilde: Restructuring Public Utilities for Competition, OECD (2003)

Tamatumunnga atatillugu OECD-mit erseqqissaatigineqarpoq:

- Kiffartuussinernik unammillerluarsinnaasuniit unammillerluarsinnaanngitsunut ikaarsaartarnej amerlanertigut maani takutinneqartumiit ajornannginnerusumik pisarpoq, aamma
- Najukkani pissutsit agguataarinermut annertuumik sunniuteqarsinnaapput.

Tamatuma saniatigut oqaatigissallugu soqutiginaateqarpoq, kiffartuussinerit unammillersinnaassuseqarluartut nunallu iluani attaveqaatit unammillersinnaassuseqanngitsut ersarinnerusumik naliliinermik taarserneqarsimammat, tassanilu nunap iluani attaveqaatit kiffartuussinerillu unammillersinnaassuseqanngitsutut nalilerneqarsinnaamata. Taamaattumik suliaassarfiit unammillersinnaassuseqarluartut unammillersinnaassuseqanngitsullu akornanni killiffimmut najukkami ataqatigiinnerit apeqqutaassapput, aammalu suliamiit suliamut naliliinissaq pisariaqassalluni.

6.2.2 Kalaallit Nunaanni niuernerup ilusia

Kalaallit Nunaanni pissutsit immikkut ittut (niuernerup killeqarnerujussua, siammasissumik nunassittarnerit, silap pissusai sakkortuut il.il) niuernerup suliaqartut, TELE-mut unammillertit niuertarfinnik imminnut akilersinnaasunik pilersitsisinnaagaluartut amerlassusissaannut annertuumik killilersuisuupput.

Tamanna pingaartumik nuna iluani attaveqaatit aqqutaannik ingerlatsinermik unammilleqatigiittoqalerpat atuutissaq. Kalaallit Nunaanni nunap iluani attaveqaatit aqqutaannik nutaanik pilersitsinissaq akisoorujussuusussaavoq. Tamatumunnga peqquataasut ilagaat attaveqaateqarnerup ineriartortinneqarnerani nunap iluani attaveqaatit aqqutaannut atortut qitiusumik inissisimasussat arlallit, Kalaallit Nunaanni niuernerup naleqquttunik angissusillit tunisassiarineqarnej ajornerat, ilatigullu aamma silamik atugassarititaasut imaannaannginnerat innuttaasullu siammasissumik inissisimallutik. Taamaattumik nunap iluani attaveqaatit aqqutaannik atuinissamik tuniniagaqartup nutaap pilersitsinermut aningaasartuutissaasa qaffasissorujussuunissaat naatsorsuutigineqartarqarpoq. Tassalu tamanna peqquataalluni, aammalu isertitaqarfiusinnaasut killeqarnerujussuat peqquataalluni Kalaallit Nunaanni nunap iluani attaveqaatit aqqutaannik ingerlatsinerup unammillerfigineqarnissaa annertuumik killissaqartinneqarpoq.

*Kalaallit Nunaanni unammillermissa-
mut periarfissat*

Taamaattumik Kalaallit Nunaanni niuernikkut pissutsit atugaasut immikkut ittut peq-
qutaallutik, TELE-p saniatigut qinigassanik allanik imminnut nammassinnaasunik u-
nammillerluarsinnaasunillu pilersitsinissaq ajornakusoorpoq. Imaanngilarli unammiller-
sinnaasunik eqqussinissaq ajornartoq. Teknologii ineriartornerani niuerfinni mikisuni,
nunap iluani attaveqaateqarnermi aqqusersuineq imminut akilersinnaaleriartorpoq.
Tamanna ilaatigut assersuutigalugu teknologiumut atortut ledningeqanngitsut, soorlu
Fixed Wireless Access-it (FWA – kinguliani kipparissumi allassimasut takukkit), atta-
veqatigiinnermut maskiinaq saniatigut qinigassatut atorneqarsinnaapput. Nunap iluani
attaveqaatit aqquataannik ingerlatsinerup unammillerfigineqarnerata saniatigut aamma
kiffartuussinernikkut unammillersinnaalernissaq periarfissaqassaaq, TELE kiffartuus-
sissutinik tuniniaasunut namminersortunut arlalinnut attaveqaatit aqquataannik atugas-
siisoralugu.

FWA sunaana?

FWA tassaavoq radiukku attaveqaatinik kabelinik atuisinnaanerup saniatigut toqqarneqarsin-
naasunik atuinermut tamakkiisumut taaguut. Taaguut taanna teknologiumut atortunut pitsaas-
sutsinullu assigiinngitsunut arlaqangaatsiartunut ataatsimut taaguutaasoq. FWA-mik atuisunut
nalinginnaasunut atugassiussutissamik pilersitsinermi aningaasartuutit nalinginnaasunik unam-
millerinnaassuseqanngillat, kisiannili teknologii ineriartornerata nassatarisaanik FWA-nik
pilersuineq sulii akikilliarporpoq. Taamaattumik piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu
FWA-nik pilersitsiortornerit pioreersut saniatigut qinigassatut atorneqalernissaat naatsorsuuti-
gineqarpoq.

Taamaattorli FWA ullumikkut sullitanut, attaveqaatinik annertuumik atuisunut, imaluunniit
isorartussutsit nunallu pissusii allat peqquataallutik nunap iluani attaveqaatinik aalajangersima-
sunik sanaartornissamut aningaasartuutissat qaffasitsillugit iluaqutaasunik atorneqarsinnaavoq.

Aamma FWA sullitatigut tunngavissat naammaattumik amerlassuseqalernissaasa tungaanut
sullitanut atorneqarsinnaavoq, atueriaatsit allat imminnut akilersinnaalersinniarlugit. Tassami
FWA-p iluaqutissartarisinnaasaa tassaavoq atortut pilertortumik ikkussuunneqarsinnaammata,
ikkussuussineq akikingaatsiarmat aammalu atueriaatsimik allamik atuutsitsisoqalissagaluarpat
püarlugit allanut nuunneqarnissaat ajornanngitsuararsuummat.

*Kalaallit Nunaanni attaveqaateqar-
nermik ingerlatsi-
sinnaasut*

Ingerlatseqatigiiffiit Kalaallit Nunaanni pilersitsinissamut soqutiginnilersinnaasut tas-
saasinnaapput TDC, Bell Canada (NorthweTel-imik piginnittoq), Vodafone aamma
Iceland Telecom. Ingerlatseqatigiiffiit taakku ilaat TELE-mut piunasaqaatinut akuer-
sissutinillu pigisaqarnermikkut assersuunneqarsinnaasunik atugaqartitaallutik sulisuup-
put. Erseqqissarneqassaarli ingerlatseqatigiiffiit taakku arlaannaalluunniit qanittukku
Kalaallit Nunaanni niuernermi akuulernissaminnut soqutiginnillutik nalunaaruteqarsin-
manngimmata.

Niuernermik suliaqartut nutaat, Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnerup tamanut am-
maallugu unammillerfigineqarnerani misileerusussinnaasut iluatsitsinnaanersut siu-
moorlugu oqaatigiuminaappoq. Sullitatigut tunngavissat killeqartut, sulisussanik sulia-
mik immikkut ilisimasaqarlutik misilittagalinnik pissarsiniarnermi ajornartorsiutit kiisalu
Kalaallit Nunaanni niuernermi pissutsit ilisimaarineqanngitsut peqquataallutik nalorni-
nartoqarpoq. Taamaattumillu Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnermikkut unammillerfiu-
sumi sullissilersut nutaat niuernermik naliliinerlunnertik pissutigalugu akiliisinaajun-

Nalunarpoq ingerlatsilersut nutaat iluatsitsinnaanersut- tamatumani nalakkersuinermi iliutsit apeqqutaapput

naarnissaat pisinnaalluni. Allat, teknologiimik nutaajunerusumik pitsaanerusumillu ilu-aquteqarsinnaasut Kalaallit Nuaanni niuernerup ataavarnerusumik pilersitsisinnaasapput – kisiannili killilimmik.

Niuernikkut iluanaarfusinnaasut killeqartut, Kalaallit Niuernermi akuulerniartut amerlanersaasa naammattuugassaat peqqutaallutik iluarsartuussinermi naalakkersuisut tuniniagaqalersussanut nutaanut artorsartitsinnginnissaat pingaaruteqarpoq.

6.3 AQUTSINEQ: AQUTSISQ QANOQ PERIARISSAQARPA?

Aqutsisup nakkutilliisup sumiiffiit/suliat unammillersinnaassuseqarluartut unammillersinnaanngitsullu najukkanut aalajangersarlugit nassuiaasiorneqarnerat aallaavigalugu niuerneq – immaqa naafferartumik – unammillertinut allanut ammaassinnaavaa. Suliasaqarfinnili unammillernermik aammaassiviusuni pilersitsinissamut soqutiginninnermut pissutsit arlallit apeqqutaassapput, ilaatigut tassaasut:

Unammillernermi pissutsit suut pingaaruteqarpat?

- Tuniniaasup pioreersup kiffartuussissutinut tuniniakkaminut akigitaitai pitsaassusiilu.
- Niuernermi iluanaarfusinnaasut: Innuttaasut amerlassusaat, katitigaanerat pisinnaassusiillu.
- Tuniniaasut nutaat teknologiimik nutaamik aningaasartuutitigullu sipaaruteqarfiusunik atuisinnaanissamut periarfissaat.
- Tuniniaasut nutaat attaveqaateqarnermut tunngasunik ilisimasaqarnerat pisinnaasaallu.
- Tuniniaasut nutaat niuernermi iluanaarutissanik sumiissusersinissamut/pissarsinissamut periarfissaat.
- Tuniniaasut nutaat niuerfiit allat suleqatigalugit (pioreersuusinnaapput) ataatsimut ingerlatsinikkut iluanaarutissanik pissarsinissamut periarfissaat – atortunik tuniniaaneq, imassarititaasunik/aliikkutassanik tuniniagaqarneq il.il.
- Tuniniaasut nutaat kiffartuussissutinik nutaanik neqerooruteqarnissamut periarfissaat.
- Aammalu matumunnga atatillugu pingaarutilerujussuurtut:
- Piumasaqaatit akillu, tuniniaasup nutaap tuniniaasumut pioreersumut aqqinniagassai.

Kingullertut taaneqartoq amerlasuutigut tassaasinnaavoq ingerlatseqatigiiffik, nunap iluani attaveqaatinik tamakkiisunik pigisaqartoq, taamaattumillu tuniniaasut 'nutaat' aamma 'pioreersut' akornanni nuussinissamut iluarsartuussinikkut niuernikkulluunniit piumasaqaataasut, tuniniaasut nutaat taamatullu tuniniaasut pioreersut niuernermi aniguisinnaanissamut periarfissaannut pingaaruteqalersinnaapput. Tuniniaasut pioreersut

sunneeqataasinnaanerat tuniniaasunut nutaanut pingaaruteqarpoq. Nunallu iluani attaveqaatinik atuisinnaaneq pisariaqarluni.

*Aqutsiner-
mi/nakkutilliinermi
periaatsinut tunn-
gaviusut*

Taamaattumik attaveqaateqarnikkut aqutsinermi/nakkutilliinermi (oqaatigiinnavillugu) immikkoortut avissaartinneqanngitsut marluussapput:

- A. Niuerfinni unammillerluarsinnaasuni unammillernerup nakkutigineqarnera, piffissaq ungasinnerusooq eqqarsaatigalugu unammillernerumut inatsisit nalinginnaasut aallaavigalugit nakkutilliinnissamik naatsorsuuteqarfusooq, kiisalu
- B. Tuniniaasut nutaat suliassaqaqarfinnik unammillerfusinnaanngitsunik atuisinnaalernissaannut aqutsineq, tassunga ilanngullugu immikkut ittumik nunap iluani attaveqaatinik atuisinnaatitaaneq piumasaaqatillu tassunga tunngasut.

Tuniniaasut nutaat sulianik unammillerfusinnaanngitsunik atuisinnaalersinniarlugit iluarsiinermut atatillugu, suliat unammillerfusinnaanngitsut iluanni unammilleqatigiissinnaanerup annertusineqarnissaa anguniakkani pingaarneruvoq. Tamatumani suliniutigineqartut assigiinngitsut tunngaviusumik suussusersineqarsinnaapput:

*Nakkutilliinermi
suliniutigineqar-
tussat suussusii*

1. Ilusilersugaanermi suliniutit, tassani nakkutilliisup niuerfimmi immikkoortut ataasiakkaat agguagaanerat piginnittoqarnerallu allannortissinnaavai.
2. Pissutsinik iluarsiinarluni suliniutit, tassani nakkutilliisup ilusilersugaaneq pio-reersooq tunngavigalugu sullissisut ataasiakkaat pissusilersornerat sunnertiartusaavaa.

Tamatuma saniatigut suliniutini assigiinngitsuni nalinginnaasumik aallaavigineqartoq tassaassaaq, suliassaqaqarfiup iluani suliassat kattunneqarnissaat (kipparissoq takuuk), aammalu nakkutilliinermi, tuniniagaqartut nutaat suliassaqaqarfiup tunisassiarisaanik unammillersinnaanngitsunik tunisassiorfusup kiffartuussinerinik naapertuuttumik assigiimmillu atuisinnaanissaannut qulakkeerinissaq anguniakkani pingaarnerussasooq.

Suliassaqaqarfinnut siunissamullu attuumassuteqartut naleqqiunneqarneri

Pilersuiffiusumi ataatsimi sullissisutit/akunnermuliuttut nioqputigineqartut nalinginaasumik arlaliusarput, taakkulu ataatsimut katinnerisa inernerisarpaat nioqputissaq/kiffartuussisut atuisumit atorineqartoq (telefonikkut oqaluussinerit, timmisartumik angalanerit kiisalu inissiani sulliffeqaqarfinnilu innaallagiasaq, kiassarneq imarlu)

Tunisassiornermi sullissisutit marluk imminnut tapertariissinnaappata/ataqatigiissinnaappata, sullissutit taakku assigiimmik inissisimasutut taaneqartarput – suliassaqaqarfiit assigiit katitat. Assersuutit taaneqarsinnaavoq qimuttuitsunik angallassinermi qimuttuitsut aqquaat ingerlatsinerlu imminnut ataqatigiinnerat. Assersuutissatuttaaq allatut aamma taaneqarsinnaavoq attaveqatigiinermi nunap iluani attaveqaatit signalinillu ingerlatsinerup imminnut ataqatigiinnerat.

Tamanna peqputigalugu qimuttuitsunut aqquutit qimuttuitsunik ingerlatsinermit avissaartinneqarnissaa aamma attaveqaateqarnermi attaveqaatit attaveqaateqarnermik ingerlatsinermit avissaartinneqarsinnaa suliassaqaqarfinnik avissaartitsinermik taaneqassaaq.

Paarlattuanik ikkussassanngorlugit tunisassiarineqartut marluk imminnut taartigiissinnaanerit/tapertariissinnaanerit aamma eqqarsaatigineqarsinnaavoq, taakkulu suliassaqaqarfiit im-

minnut sammisutut taaneqarsinnaapput. Tassunga assersuutissatut mittarfiit marluk, nioqqutissanik assartuinermit atorveqarsinnaasut, taamaalillutillu imminnut taarsersinnaasut atorveqarsinnaapput. Tassungattaq assersuutigineqarsinnaapput aqqusineeqqat aqqusernillu pingaarnerit, tamarmik nioqqutissanik inunnillu assartuinermit atorveqarsinnaasut, taamaattumillu suliassa qarfinnik imminnut sammisunik taaneqarsinnaallutik.

Taakku attaveqaateqarnermi pissutsinut aalajangersimasunut nuunneqarnerisa nassatarisaanik iluarsisussaq sullissisuulersinnaasut telefonikkut qarasaasiatigullu attaveqarnerisa siornatigut kisermaassisuusimasumut atugassarititaasut assinginik atugaqartinneqarluni attaveqaatinik (suliassa qarfiup unammillersinnaanngitsortaani) atuisinnaanissaa, tamatumunngalu aningaasartuutigiusunut naapertuuttumik akeqartitsinnaanissaq qulakkeerniarlugu sulissaaq.

Pilersuiffiusumik iluarsinissamut periarfissarititaasut akornanni pingaartumik pineqartut pingasut taakku soqutiginnilersitsipput, taamaattumillu kinguliani sukumiinerusumik saqqummiunneqassallutik:

1. Pingajuusup suliassa qarfiup unammillerfusinnaanngitsortaani attaveqaatinut isersinnaanerani (access) iluarsinissaq
2. Piginnittuunermi suliassa qarfinnik avisaartitsineq
3. Ingerlatseqatigiiffinnut imminnut atorfissaqartittunut agguineq.

6.3.1 Pingajuusup attaveqaatinut isersinnaanerani iluarsisarneq(access)

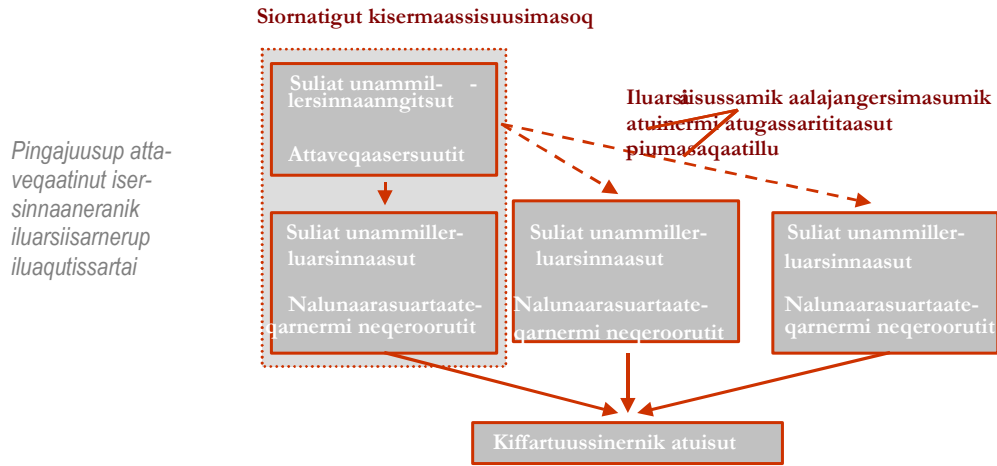
Pingajuusup attaveqaatinut isersinnaanerani iluarsisarnermi qallunaat misilit-tagat

Taamatut iluarseeiaaseq kisermaassisuulluni ingerlatsisuusimasup nunap iluani attaveqaatinik piginnittuunerminik ingerlatsiinnarneranut attuumassuteqartarpoq. Assersuutigalugu Danmark-imi (aamma Europa-p sinnerani) qallunaat nalunaarasuartaateqarnerannik pisariillisaanermut atatillugu kisermaassisuulluni piginnittuusimasoq, TDC, nunap iluani attavilersuutitut tunngasut ingerlatsinermullu tunngasut ingerlatseqatigiiffiup aggulunneqarneratigut avisaartinneqanngillat. TDC-p taakkununga piginnittuunini ”tigummiinnarmagu”. Tamatuma saniatigut TDC-p atuisunut unammillertinullu pisussaataaffii akinillu aalajangersaasarnera pillugu maleruagassanik anner-tuunik ingerlaavartumik sanasoqarpoq. Kingullermik LRAIC-p³¹ sulineranut naam-masseqqammersumut atatillugu, tassanilu TDC-p attaveqaataannut terminalimik atuinermi akit annerpaaffissaasa aalajangersarneqarnissaat siunertarineqarpoq – tassalu unammillertit atuinerrannut akigititaasut tassani pineqarput.

Unammillertut siornatigut kisermaassisuusimasup attaveqaatasa aqqutaannik atuisinnaanissaat pillugu, maleruagassanik ingerlaavartumik nakkutiginninnissaq anguniakkat pingaarnerit ilagaat. Tamannalu imatut takussutissiorneqarpoq:

³¹ LRAIC isumaqarpoq Long-Run Average Incremental Costs.

Ilusiliaq 6.3-1 Pingajuusup attaveqaatinut isersinnaanerani iluarsisarneq

Taamatut iluarseeiaaseqarnermi iluaqutissat pingaarnersaat tassaavoq, nunap iluani attaveqaatit akornanni, pingaartumillu kiffartuussissutit nutaat ineriartortinneqarnerini/nutarterneqarnerini angisuunik ataatsikkoortumillu ingerlataqarnermi iluaqutissat pigineqaannartarnerat. Tamanna pingaartumik attaveqaateqarnermik ingerlatsinermi pingaaruteqarpoq, kiffartuussinernit nutaat ineriartortinneqartarnerat nunap iluani attaveqaatit ineriartortinneqarnerinut nutarsarneqartarnerinullu atalluinnartuummat.

Kiisalu aamma suliaqarfinnik marlunnik avissaartitsiniarnermi aningaasartuutissat amerlasoorsuusinnaapput – tassalu suliat unammillerluarsinnaassusillit unammillersinnaassuseqanngitsullu ataatsimoortinnissaat toqqassagaanni aningaasartuutissat akilerneqarsinnaangitsut. Inaarutaasumik oqaatigineqarsinnaavoq, taamatut aaqqiinnermi attaveqaatinik ingerlatsinermut ineriartortitsinermullu aningaasartuutit nuunneqartut ikinnerungaatsiarnissaat ilimanaateqarluarmat, kiisalu aningaasaliinermut atatillugu³² kajumissuseqartarnerup ilusia pitsanngortinneqarsinnaalluni.

Pingajuusup attaveqaatinik isersinnaanerani iluarsisarneq unammilligassat

³² Piviusut tunngavigalugit ajornartorsiutit, aningaasaqarnermik misissuineri 'ujajaanermi ajornartorsiutit'-nik taagorneqartut pinngitsoortinneqassapput. Ajornartorsiutit taamaattut, soorlu suliffeqarfut marluk (uani suliffeqarfik A-mik aamma suliffeqarfik B-mik taariartigik) suleqatigiinniarlutik iluanaarutissatullu naatsorsuutigisanik avitseqatigiinniarlutik isumaqatigiissuteqarneranni pinngorsinnaapput. Isumaqatigiissummut ilaasutut suliffeqarfik nunap iluani attaveqaatinut aningaasaliissuteqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq – eqqornerusumik oqaatigalugu, aningaasaliissutit suliffeqarfut marluusut (isumaqatigiissuteqarnertik tunngavigalugu) suleqatigiippata aatsaat iluanaaruteqarfusinnaasut. Tassani 'ujajaanermi ajornartorsiutit' pilerput, tassami aningaasaliissuteqartoqarnerata kingorna suliffeqarfik B ataatsimut iluanaarutissanit pisassatut isumaqatigiissutaasut sinnerlugit piomasaqarsinnaalerpoq. Aningaasaliineq pereermat piomasagaat taanna suliffeqarfik A-p akertilersinnaangilaa, taamaalillunilu suliffeqarfik A-p suliffeqarfik B-p piomasagaataa akuerinngikkuniuk aningaasaliissutini tamakkerlugit annaasussanngorlugit. Taamatut suliffeqarfik A-p, aningaasaliissuteqarsimalluni ajutooriaannaasup, aamma suliffeqarfik B-p, iliuuseqarnissamut nukissamik tigummisup akunnerminni illugiinngitsunik atugaqalersinnaanerit suliffeqarfik A-p aningaasaliissuteqarnissamit tunuavinnerani kinguneqarsinnaavoq. Tassalu annikipallaanik aningaasaliissuteqarneq 'ujajaanermi ajornartorsiutit'-ip inernerisinnaavaa.

Tamatumani akornutissaq pingaarneq tassaavoq, nakkutilliussussap nunap iluani attaveqaatinik piginnittup (siornatigut kisermaassisuusimasup) aningaasartuutit teknikkikkullu akimmisaarfusinnaasut pillugit paasisutissat uppersartinnissaat misissornissaallu ajornakusoortittarmagit. Tamatuma kingunerisaanik nakkutilliussap, ajornakusoor-tuunermi akisunermilu saniatigut ilaannaakuusumik iluaqutaanissa takorloorneqarsinnaammat.

Pingajuusup attaveqaatinut isersinnaanerani nunat tamat akornanni misillittakkat

Taamaakkaluartoq Europa-mi nunat tamarmik siornatigut kisermaassisuusimasut aqqu-tigalugit suliassaqrfinnik ilanngutsitsisarnerup atorveqaannarnissaa toqqarsimavaat. Tamatumani pingaartumik eqqarsaatigineqartut tassaapput nunap iluani attaveqaatit ineriartortinneqarnerat nutarterneqartarnerallu, kiffartuussinerit tuniniagaasut peqatiga-lugit teknologiimut ataatsikkut iluaqutaasumik. Kiffartuussinerit tuniniagaasut aqqis-sugaanerup kingunerisaanik 'aalajaatsuunngillat', taamaallaallu nunap iluani attaveqaatit atorveqartut pequtaallutik atugaallutik. Taamaattumik niuernermut tunngassutillit pi-ginnittoqarnermullu tunngassutillit avisaartinneqarnissaat pineqartunut marluusunut kigaalaaqusersuisussaavoq, assersuutigalugu qimuttuitsut aqquataannut imaluunniit gas-simik suliqaqrfiup attaveqaasersugaaneranut piumasqaataasut akerliannik.³³

Taamatut pullaveqarnissap toqqarneqarnerani, aammattaaq danskit nalunaarasuartaate-qarnermi unammilleqatigiinneq pillugu nassuiaataanni³⁴ erseqqissarneqartutut, akim-miffissanik unammilleqatiginnerup naammassisaqarfusinnaasup ineriartorneranut ki-gaallassimaartitsisunik ingerlaavartumik suussusersiniarneqartartussanik annikillisar-niarneqartussanillu iluarsiinissaq pisariaqalersimavoq. Taamatut iluarsiinissami pingaa-ruteqarluni inissisimasut ilaat tassaavoq periaaseq, iluarsisussap siornatigut kisermaas-sisuusimasup unammillertillu nutaat akornanni attaveqaatinik ataatsimoorlutik atuine-ranni akimik aalajangiinerneqarnermi atugassaa. Imaluunniit allatut oqaatigalugu, ingerlat-seqatigiiffimmit, attaveqaasersuutini piginnittumit pisinnaasamik/oqaloqatigiinnernik pisineq qanoq akeqartinneqassava? Akigititassamik taassuminnga aalajangersaanermi periaatsit arlaqartut atorveqassapput, taakkunungalu ilaapput:

1. *Benchmarking*, tassani nunap iluani attaveqaatit aqquataannik ingerlatsisup akigiti-tai aningaasartuutaalu nunap ilaani aamma/imaluunniit nunani allani akigititaa-sunut aningaasartuutaasunullu assersuunneqassapput, taakkulu malillugit iluar-sineqassallutik. Periaatsip taassuma atornerani suliffeqarfii aalajangersimasu-mik amerlassusilikkat assersuutigineqarnissaat, taakkulu akornanni assigiinngis-sutit annertuut malillugit aqqiisinnaanissaq pisariaqarpoq. Tamanna pisimap-

Pingajuusup at-taveqaatinut is-ersinnaanerani periutsit

³³ Danmark-imi qimuttuitsut aqquataannik suliassaqrfinni suliassaqrfiit DSB-mi ataatsimut ilusiler-sugaanerat unitsillugu, qimuttuitsut aqquataanni attaveqaasersuutit ingerlatseqatigiiffimmut naalagaaffim-mit pigineqartumut, Banestyrelsen-imut nuunneqarnissaat aalajangerneqarsimavoq. Taamaalluni ilaatigut attaveqaasersuutini pigisaqartup atuisunut tuninigaqartunut unammillernissaa pinngitsoortin-neqarpoq, ilaatigullu tamatuma kingorna attaveqaasersuutini pigisaqartup qimuttuitsut aqquataannik suliassaqrfiup iluani suliffeqarfinnik ingerlatsiviusunik pisiortornermigut/kattussinermigut siuertarin-eqannitsumik suliassaqrfinnik ilanngussinissaa pinngitsoortinneqarluni. Aamma qallunaat naturgas-simut suliassaqrfianni DONG-imi taamatut avitsisoqarsimavoq, DONG Naturgas-imut aamma DONG Transmission-imut avinneqarluni.

³⁴ IT aanna Telestyrelsen (2003) Nalunaarasuartaateqarnermi unammilleqatigiinneq pillugu nassuiaat 2003 (ilanngussanik ilaneqartoq).

pat benchmarking-imik periaatsip atorneratigut isumalluutinik atorluaaneq unammillernerlu tunngavigalugit akeqartitsinissaq qulakkeerneqarsinnaavoq.

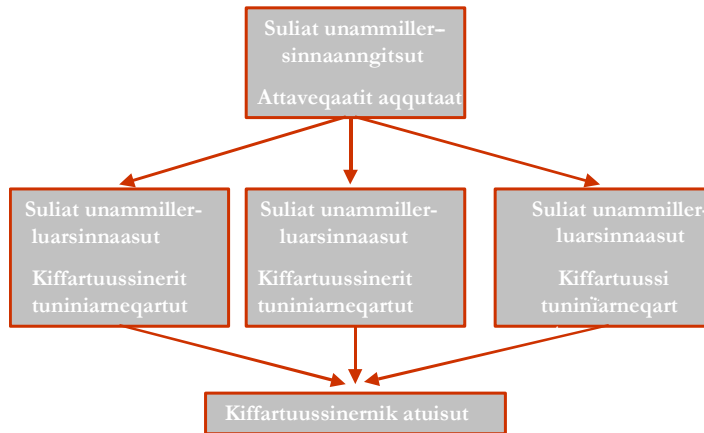
2. *Cost-plus-imik periaaseq*, tassani nunap iluani attaveqaatinik pigisaqartup aningaasartuuterpiai (nalikilliliinerit ilanngullugit), immaqqa siunissami aningaasaliussutissatut illuartertanik aammalu niuernerme ernianik ilaqartinneqartut, akigititaasut aqqutigalugit eqqorluinnartumik matussuserneqarsimassapput. Periaaseq taanna siusinnerusukkut Danmark-imi atorneqarsimavoq.
3. *Price-cap-imik periaaseq*, tassani nakkutilliisoq akigititaasut ingerlatseqatigiiffiup aningaasartuutaanut naammattumik matusissusiinnaanissaat aallaavigalugu aalajangersaassaaq. Tamatuma saniatigut pitsanngorsaanequmut piunasaqaat X procentinngorlugu aalajangerneqassaaq, imatut paasillugu; ukiut tamaasa aningaasat nalikilliarnerat malillugu iluarsineqartassappat, X procentimik appaasarnissaq piunasaqaatigineqassaaq. Nalinginnaasumik akit qaffasinnerpaaffilerneqarnerat tunngavigineqartarpoq, taamaalilluni ingerlatseqatigiiffik akigititaaminik appaqqissinnaammat.
4. *LRAIC-imik periaaseq*, tassani attaveqaatinik ataatsimut atuinerme tunisassiarneqartup aalajangerneqarnerani, attaveqaatinik ataatsimut atuinerme nioqqutit taassuma attaveqatigiinnerme nutaaliaasumi, oqaluttuarisaanequmut attuumassutillimmik aningaasaliinerlunermik teknologiimillu piffissamut naleqqutinnigitsunit eqqorneqarsimanngitsumi qanoq akeqartussaasimagaluarnera aallaavigineqassaaq. LRAIC malillugu akinik aalajangersaasarneq Europa-mi nunani suli amerlanerujartortuni atuutsinneqalertarpoq, taakkununga Danmark ilaalluni. LRAIC suliassaqarfimmuut tamatumunnga EU-p innersuussutai tunngavigalugit atorneqartarpoq.

Allatut oqaatigalugu nunap iluani attaveqaatit aqputaannik ingerlataqartup akigititaanik aalajangersaasarnequmut aqutsineq nakkutilliinerlu pisariupput, taamaattumillu matumani nakkutilliinissamut piunasaqaatissat annertullutik. Ilaatigut piginnaasat pillugit piunasaqaateqarlutik, kisiannili aamma ingerlatsivimmi sullissisut tungaannut pisinnaatitaaffilerneqarinnissamut pisariaqartitsisoqarluni.

6.3.2 **Piginnittuunerme suliassaqarfinnik avissaartitsineq**

Taamatut aqutsinermik ingerlateriaaseqarnerme, suliat unammillersinnaanngitsut inatsisitigut aningaasaqarnikkullu avissaartinneqartarput, tamatumalu kingorna kiffartuussisutigisatigut (matumani attaveqaatinik atuisinnaaneq ilaalluni) ingerlatseqatigiiffinnut, attaveqaateqarnerme kiffartuussinernik atuisunut tuniniagaqarlutik unammilleqatigiuttunut tunisarpaat. Tamannalu imatut takussutissiorneqarpoq:

Ilusiliaq 6.3-2: Suliassaqarfinnik avissaartitsineq

Taamatut aqutsinerup iluaqutissartaa pingaarneq tassaavoq, ingerlatseqatigiiffiup nunap iluani attaveqaatinik nammineerluni ingerlataqartup attaveqaatit pisinnaasaannik atuisut assigiinngitsut akornanni assigiinngisitsinissamut tunngavissaarunnissaa. Tamatumat-taaq kingunerisaanik suliassaqarfiup iluarsartuunneqarnera ajornannginnerulissaaq, atuisunut tunisassianik tuniniagaqartut akornanni unammilleqatigiinnissatut naatsorsuutigineqartoq kiffartuussinerit akikinnerulemerinik, tunisassiat assigiinngiaarnerulerinik aammalu attaveqaatinik ataatsimut atuinermut akit appartinneqarnerinik kinguneqartussatut ilimagineqarmat.

Suliassaqarfinnik avissaartitsinikkut iluarsinermi iluaqutissat

Ajoqutissartaali pingaarneq tassaavoq ataatsimut ingerlatsinermi angisuunillu ingerlatsinermi iluaqutissanik annaasaqarnissaaq, kiisalu nunap iluani attaveqaatit piginnaanngorsarneqarnerini nutarterinermut aamma/imaluunniit aningaasaliinermut atatillugu ataqatigiissaarinermi ajornartorsiutaasinnaasut. Tamatuma saniatigut agguaa neq ataa-siaannaartumik aningaasartuutissanik annertuunik nassataqarsinnaavoq, kiisalu tamatuma kingunerisaanik nuussinermut aningaasartuutit annertusisinnaallutik.

Suliassaqarfinnik avissaartitsinikkut iluarsinermi unammilligassat

Tamatumunnga atatillugu malugissallugu iluaqutaassaaq nunat arlaannaataluunniit (naak iluarsillatsiarnissaaq kiisalu kajumissutsip ilusilersugaanerata pitsanngortinneqarnissaa naatsorsuutigineqaraluartoq) nunap iluani attaveqaatit taakkunanilu kiffartuussinerit avissaartinneqarnissaaq toqqarsimanngimmagu. Akerlianik Norge-mi Stortingip 1999-imi Telenor-imi nunap iluani attaveqaatit taakkunanilu kiffartuussineq avissaartinniarlugu siunnersuut itigartippaat, taamatullu 1992-imi Canada-mi telestyrelsi, CRTC35, Bell Canada-p suliassaqarfiinik avissaartitsinissamik siunnersuut itigartillugu. Tamatumunnga taarsiullugu nunanit ataasiakkaanit suliassaqarfii nunap aggornerinut aamma/imaluunniit kiffartuussinermut tunngasunut agguarneqarneqarnissaaq aalajangerneqarpoq – pisuni marlunni ingerlatseqatigiiffiit imminnut atorfissaqartittut akornanni unammilleqatigiinnermik pilersitsinissaaq siunertaralugu (kingulianiittoq takuuk).

Nalunaarasuar-taaserisoqarnermi suliassaqarfinnik avissaartitsineq nunat arlaannaataluunniit misilis-simanngilaa

³⁵ CRTC isumaqarpoq Canadian Radio-television and Telecommunications Commission

6.3.3 Ingerlatseqatigiiffinnik imminnut atorfissaqartittunik avissaartitsineq

Ingerlatseqatigiiffiit imminnut atorfissaqartittut aqutigalugit iluarsiineq

Taamatut aqutsinermi siornatigut kisermaassisuusimasut nunami pissutsit kiffartuussinerilluunniit tunngavigalugit ingerlatseqatigiiffinnut mikisunut aggorneqarnissaat tunngavigineqarpoq. Tamatumani siunertaasoq tassaavoq, ingerlatseqatigiiffiit arlallit sumiiffinni attaveqaatit/kiffartuussinermik angusaqarfiusumik tuniniagaqartut minnerusut naapiffiini unammilleqatigiinnermik ingerlataqalernissaat³⁶. Kiisalu ingerlatseqatigiiffinnut minnernut agguinermi, nakkutilliisoq ingerlatseqatigiiffiit nutaat (aammattaaq yardstick competition-inik taagorneqartut³⁷), akimorlugit pitsaassutsimik akinillu assersuussinissamut periarfissinneqarsinnaavoq, tamannalu aqutsinermi nakkutilliilluarnissamik periarfissanik annertunerulersitsinnaalluni.

Kiisalu nunap iluani attaveqaatit pingaartumillu kiffartuussissutinik nutaanik ineriartortitsinerup/nutarterinerup akornanni angisuunik ataatsikkoortumillu ingerlatsinermi iluaqutissat siuliani taaneqartut periaaseq taanna atatiinnartarpaa. Iluaqutissat kajumissutsillu pigiinnarneqarnissaannut pingaarutilik tassaavoq, ingerlatseqatigiit aggulunneqarsimasut nutaat tamarmik immikkut aalajangersimasumik angissuseqarnissaat.

Suliassaqarfiit mikisut nutaat akornanni attaveqarnerup suleqatiginnerullu pilersinneqarnissaa eqqarsaatigalugu, sullissisut nutaat attaveqarnermik suleqatigiinnermillu pilersitsinissamut qulakkeerinissamut soqutigisaqatigiinnerat, attaveqaqatigiiaat sunniutissaasa atuunnerisa (kipparissoq takuuk) qulakkeertussaavaat.

³⁶ Taamaattumik agguisoqassappat sullissiviusut angisuut naammaattumik angissusillit pilersinneqarnissaat tunngavigineqartussat ilagaat.

³⁷ Yardstick-ip unammillerfiunerata iluarsivigineqarnissaani suliffeqarfiit assigiinnik tuniniagallit arlaliusariaqarput. Tamatumani isumaasoq tassaavoq, ingerlatseqatigiiffiit ataasiakkaat nakkutigineqarnerini ingerlatseqatigiiffiit allat aningaasartuutaannut naleqqersuussisinaanissaq. Aqutseriaatsip sunniutai ingerlatseqatigiiffinnit ilisimaarineqarput, taamaattumillu aamma namminneerlutik paasissutissinertik ingerlatseqatigiiffiup nammineq aqutsinerani tunngavigineqarsinnaanngitsoq ilisimaarineqarluni. Tamanna pissutigalugu salloqittaanissamut paasissutissanilluunniit isertuussinissamut kajumissuseq killeqassaaq.

Attaveqatit aqquataasa sunniutigisinnaasaat suuppat?

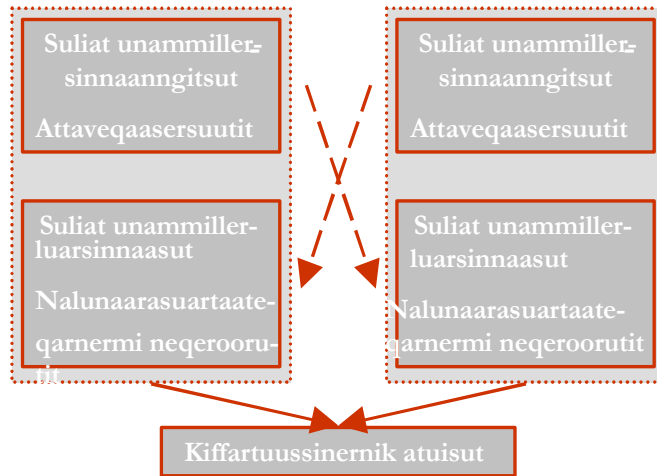
Attaveqatit aqquataasa sunniutissaat sullitap tunisassiap/kiffartuussissutip atugaata assinganik sullitat allat atuitillugit, sullitap iluaqutissatut/sinneqartoorutissatut pissarsiarisinnaasaata qaffaataatut nassuiarneqarpoq. Assersuutigalugu atuisut arlallit e-mail adressemik pissarsippata, inuup e-mail adresseqareersup iluaqutissatut pissarsiarisinnaasaa qaffassaaq, atuisoq amerlanerusunut attaveqarsinnaalissammat.

Taamaattumik attaveqaqatit aqquataannik aalajangersimasunik atuisut amerliartortillugit, inuk attaveqaatit aqquataannik pineqartunik atuisoq pitsaanerusumik inissisimalissaaq. Tamannalu isumaqarpoq, inuup attaveqaatit aqquataannik atuineranut iluaqutissap annertussusianut pineqartut annertussusaat apeqquataassaaq (atuisut allat attaveqatit aqquataannik atuisuunerisigut). Attaveqatit aqquataat assigiit, teknikkikkut pitsaassutsinik assigiinnik tunngaveqartut arlaqartil-lugit, attaveqatit aqquataasa sunniutigisinnaasaat peqqutaallutik taakku kattunnissaat pisariaqalertarpoq, taamaalillutik kikkunnit tamanit iluaqutigineqalersinnaalerlutik. Taamaaliornikkut attaveqaatit aqquataannik kattunneqarsimasunik atuisut tamarmik iluaqutigisinnaasaat annertussis-saaq, tamannalu inooqatigiinnermi atugarissaarnermut tamakkiisumik iluaqutaassalluni.

Tuniniaasut nutaat sullitamik sapinngisamik amerlanerpaanut attaveqarsinnaanermik misigisaqarnissaannik soqutiginninnerat tamatumunnga peqqutaavoq.³⁸

Ilusiliaq 6.3-3: Ingerlatseqatigiiffiit imminnut atorfissaqartittut

**isigut iluaqutigeqatigiissinnaaneq qulak-
kerneqassaaq**

Taamatut suliaqarnermi ajornartorsiutini pingaarneq tassaavoq, isumalimmik agguinis-saq pisinnaalissappat nunap/suliassaqarfiup aalajangersimasumik angissuseqarnissaa

³⁸ Tamannattaq telefoniutiqatigiiffiit attuumassuteqanngitsut qilorsorsimanngitsullu akunnerminni oqaloqatigiinnermik ingerlatitseqqittarnerat pillugu nunat tamat isumaqatigiissuteqarnerisigut qulakke-
rneqarpoq. Isumaqatigiissutit taakku naalagaaffinnit imaluunniit nunat tamat akornanni kattuffinnit aku-
liuffigineqaratik imaluunniit aqqissuuteriarneqaratik pilersinneqarsimapput.

isorartussuseqarnissaalu. Taamaattumik suliaq taanna pissutsini immikkut ittuni ator-neqarsinnaavoq.

Ingerlatseqatigiiffiit imminnut ator-fissaqartittut aq-qutigalugit iluarsisarnermi nunat tamat akomanni misilittakkat

Tamanna ilaatigut peqqutaasimagunarluni iluarseeeriaaseq taanna nunani ikittuinnarni ator-neqarsimavoq. Taamatut suliaqarnermi amerlanertigut issuaaffigineqartartoq tassaavoq 1984-mi USA-mi Bell Telephone-p aggulunneqarnera. Suliami tassani Bell Telephone nunap immikkoortuini arlalinni ingerlatseqatigiiffinnut (Baby Bells-inik taagorneqartunik), taamaallaat nunap immikkoortuini ataasiakkaani telefonikkut kiffartuussinernik tuniniagaqaqqusaasunut aggulunneqarpoq. Assersuutissaq alla Brasiliami pivoq, tassanissaarlu nunap immikkoortuini arlalinni ingerlatseqatigiiffiit, najukkami sianertunik kiisalu nunap iluani nunanullu allanut (ungasissumut) sianertunik isumagin-nittussat pilersiororneqarnissaat aalajangerneqarpoq. Nunanili marluusuni taamatut avissaartitsinerup taamaatinneqarnissaa, aammalu ingerlatseqatigiiffiit nunat immikkoortuini atuuttussatut ungasissumullu sianernernermi sullissisussatut pilersinneqarsimasut kattunneqaqqinnissaasa akuerineqarnissaa eqqarsaatersuutigineqarpoq.

6.3.4 Unammillernerup iluarsartuunneqarnerani eqikkaaneq

Takussutissiami kinguliani takutinneqartumi iluarseeeriaatsini pingasuusuni iluaqtissat ajoqtissallu pingarnerit taakkartorneqarput:

Takussutissiaq 6.3-1

Iluaqtissat pingarnerit

Ajoqtissat pingarnerit

Access-ip iluar-siivigineqarnera	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nunap iluani attaveqaatit taakkulu kiffartuussinnermut tunngasortaasa akornanni angisuunik ataatsikkoortunillu ingerlatsinermi iluaqutissat piginnarneqassapput ▪ Aningaasartuuteqarfiungaatsiartumik avissaartitsineq pingitsoortinneqassaaq 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Iluarsiinissaq uummaarisoq ajornakusoortorlu pisariaqarpoq ▪ Iluarsisussap attaveqaatinillu piginnittup akunnerminni assiginngitsunik paasisutissisarneranni ajornartorsiutit
Piginnittuunermi sulianik avissaartitsineq	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ingerlatseqatigiiffiit nutaat pioreersullu attaveqaatinik atuisinnaaneranni assigiinngitsisooqassanngilaq ▪ 'Access-imik iluarsiiernerup' saniatigut iluarsiinissamut pisariaqartitsineq annikinnerussaaq 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nunap iluani attaveqaatit taakkulu kiffartuussinnermut tunngasortaasa akornanni angisuunik ataatsikkoortumillu ingerlatsinermi iluaqutissanik annaasaqartoqassaaq. ▪ Aningaasartuuteqarfiungaatsiartumik avissaartitsineq
Ingerlatseqatigiiffinnut imminnut atorfissaqartit-tunut agguineq	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nunap iluani attaveqaatit taakkulu kiffartuussinnermut tunngasortaasa akornanni angisuunik ataatsikkoortunillu ingerlatsinermi iluaqutissat piginnarneqassapput ▪ Suliani unammillerfiusinnaanngitsuni unammilleqatigiinneq aallartinneqassaaq ▪ Ingerlatseqatigiiffiit nutaat akornanni attaveqarnerup suleqatigiiffigineqarnissaanik pilersinneqarnissaanillu illuatungeriit kissaateqarnerat 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tamanna aatsaat pisuni immikkut ittuni anguneqarsinnaavoq (annertussuseq aalajangersimasooq piumasarineqarpoq)

Pingajuusup attaveqaatinut isersinnaaneramik iluarsiinissat iluar-siissutissatut piumaneqarnerpaavoq

Nunat unammillernermik tamanut ammassinermik ingerlatsiviusimasut amerlanerpaataasa pissusilersornermut iluarsisutit (access-imik iluarsineq) ilusilersugaanermut (sulianik avissaartitsineq imaluunniit ingerlatseqatigiiffinnut imminnut atorfissaqartit-tunut agguineq) naleqqiullugu toqqarsimavaat. Tamanna – niuernerup tungaanit isigalugu – attaveqaatinik suliassaqarfinni unammillersinnaanermik ajornarunnaasitsisimavoq; assersuutigalugu kiffartuussisutit tuniniagaqartut (service providers) nutaat isersinnaanerisa piumasarineqarneratigut akuerisaasunillu piumasaqaateqarfigineqarnerisigut aamma MVNO-t attaveqaatinut siornatigut kisermaassisuusimasunit pigineqartunut (sulilul ingerlanneqartunut) atassusersinnaalernerisigut. Tamanna siornatigut kisermaassisuusimasunut akuersisutini piumasaqaatinik nutaanik atuutsitsilernikkut ingerlanneqarpoq, kisiannili suliassat unammillersinnaanngitsut, access-ip iluarsiifigineqarneratigut unammilleqatigiinnerup ammaanneqarneranut malittaasut suli atorfis-

saqartinneqarnerat suliassat iluarsisussamut suliakkiissutigineqartut annertunungaatsialernerinik pisariunerungaatsialernerinillu kinguneqarsimavoq.

Tamanna tunngavigalugu OECD (2001)-imi innersuussutigineqarpoq, nunat ilaasortat siornatigut kisermaassisuusimasut (maannalu attaveqaatinik pigisaqartut) ingerlatseqatigiiffinnut imminnut atorfissaqartittunut aggulunneqarnissaannut periarfissanik misissueqqullugit. OECD-mit oqaatigineqartut tamanna ilaatigut mobilinik ingerlatseqatigiiffiit siornatigut kisermaassisuusimasut avissaartinneqarnerisigut pisinnaavoq, taamaalilluni suliassaarfimmi tassani unammilleqatigiinneq annertusarniarneqarluni. Tamatuma saniatigut OECD-mit innersuussutigineqarpoq, attaveqatigiinni pioreersuni allani, soorlu attavik sukkasuumut (bredbånd-imut) kabel TV-mullu attaveqaatini unammilleqatigiinneq siuarsarniarlugu sukumiisumik misissuisoqassasoq.

OECD-p inner-
suussutai

6.3.5 Kalaallit Nunaanni aqutsinissaq /nakkutilliinissaq

Siuliani taaneqartutut siunissami Kalaallit Nunaanni unammilleqatigiinnerup tamanut ammaanneqarnerani niuernerup nakkutiginnissaa eqqarsaatigalugu periaasissamik toqqaanissaq annertuumik apeqqutaassaaq. Kisiannili kisermaassineq attatiinneqassagaluarpalluunniit, Kalaallit Nunaanni nakkutilliinermi suleriaaseq pioreersoq tamakkiisumik piginnaangorsaaffigineqartariaqartutut nalilerneqarpoq, suliassaqarfiup inuiaqatigiinnut iluaqutaanissaa pitsaaneruseq sunnarniarlugu aqunniarlugulu.

Tamatumunnga pingaartumik peqqaavoq:

- maanna atugaasut qiviassagaanni Pisortaqarfimmi ikippallaanik sulisoqarnermik ersersitsipput.
- TELE-p piginnaasai ilisimasaalu nakkutilliisumut naleqqiullugu annertunerujussuupput, tamannalu 'periaasissamik' arllaannaanulluunniit atanngitsunik aalajangiarnermut ajornakusoortitsinnaavoq.

Siuliani taaneqartut kingunerisaannik Namminersornerullutik Oqartussat pissutsinik allanngortitsiniaratik aalajangeraluarpataluunniit, sulisoqarnikkut isumalluutininik, Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnermi nakkutilliissussanik piareersimajuartussanik piorsaasoqartariaqarpoq.

Kisiannili Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnermi unammilleqatigiinnermut tamanut ammaanneqassappat, tamanna nakkutilliinermi aqqissugaaneranut annertuumik kinguneqartussaavoq.

6.3.6 Unammilleqatigiinnerup ammaanneqarnissaanut atatillugu aqutsinik-kut allannguutissat

Aqqissugaaneq maanna atorneqartoq, tassa TELE-p nakkutigineqarnerata Attaveqaateqarnermi Ineqarnermullu Pisortaqarfiup suliaanut ilaatinneqarnera, unammilleqatigiinnerup tamanut ammaanneqarnerani ingerlateqqinneqarsinnaassanngilaq. Tamatumunnga peqqaasoq tassaavoq, 'nakkutilliisut' aamma 'periaasissat' (aammalu ilassutitut 'piginnittuuneq') imminnut qanittumik atasuunerat, taamaanneralu pissuti-

*Pisariillisaanermi
iluarsiisussamut
piumasaqaati
annertupput*

galugu unammillertissat nutaat iluarsiisussap, assersuutigalugu politikerit tungaanit imaluunniit TELE-p tungaanit tatisimaneqarani atassuteqannginnera attuumassuteqannginneralu tatigisinnaanaviangilaat.

Tamatuma saniatigut unammillernermik atuutsitsilernerme malitassat, Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnermut atuuttut paasinartuunissat aammalu piviusunik tunngaveqarluni atuutsinneqarsinnaanissaat pillugu annertunerusumik piumasarineqasapput. Tamatuma kingunerisaanik ullormut nakkutilleeriaaseqarnermi pissutsit arlallit, persuarsiorfiunngitsutut pisunillu soqutiginniffusutut oqaatigineqarsinnaasut – ulumikkullu ajornartorsiorfiunngitsumik ingerlanneqartut, kiisalu nakkutilliinermik periaatsimut pisariunnginnerpaamut ersiutaasut – niuerfimmi unammillerfiusumi taama ajornanngitsigisumik ingerlasinnaanaviangillat.

*Nalunaarasuar-
taateqarnermi
iluarsiiniartussatut
oqartussaasut
pisinnaasassaat-
tut pisariaqartit-
sinneqartunik
aningaasartuutis-
sanillu naliliineq*

Taamaattumik ataatsimut isigalugu attaveqaatigut ingerlatsinermi nakkutilliisuutitanik nammineq ingerlasunik pilersitsisoqartariaqarpoq, soorlumi nunani EU-mut ilaasortaasuni taamatut ingerlatsisoqartoq.

Aamma suliaasaqarfinni nutaani arlalinni suliaasaqarfinnut tunngasorpianik inatsisilior-nissaq pisariaqassaaq, assersuutigalugu taakkununga ilaassallutik:

- normunik adressenillu aqutsineq
- pilersuisussaatitaanermik iluarsiineq
- aningaasartuutunik naatsorsueriaatsinut naatsorsuusiortarnermullu maleruagassat
- ingerlatitseqqilluni tunisisarnermut maleruagassat
- atuisunut illersuinerme maleruagassat, soorlu atuisunut piumasaqaatit, akit, paasissutissiisussaatitaaneq il.il. pillugit maleruagaat
- maalaaruteqarsinnaanermut aaqqissuussinernik pilersitsineq.

Kiisalu TELE-p sullissilerumaartussallu akornanni unammillersinnaanikkut aallaaviusut naligiinnginnerat TELE-p attaveqaataanik atuisinnaanerup iluarsiivigineqarneratigut naligiinnerusunnigortinniarneqassaaq. Tamatuma iluarsiiniartunut qanoq pisariutigiginis-saanut inissititerinerup qanoq ittup, aammalu immikkut ilisimasallit attuumassuteqanngitsut arlaata toqqarneqarnissaa apequtaassaaq. Kapitali 7-mi nunani pingasuni at-taveqaateqarnerup unammilleqatigiiffittut ammaaffigineqarnera sammineqarpoq: Is-land-imi, Savalimmiuni Canada-milu. Taakkunani misilittakkat aallaavigalugit mianer-sortumik naggasiutigineqarsinnaavoq, Kalaallit Nunaanni nakkutilliinermik suliaqarus-sat sulisunik ilinniagartuunik arfineq marlunniit qulinut amerlassusilinnik inuttalern-eqarsinnaasut. Aamma innersuussutigineqarsinnaavoq nakkutilliisussaq Namminer-sornerullutik Oqartussat piginnittutut soqutigisaanit avissartinneqassasoq – tassa ingerlatseqatigiiffiup pisortanit pigineqarnera ingerlaannassappat attaveqaateqarnermi nakkutilliisut pisortaqarfiup TELE-mik piginnittuunermik isumagisaqartup ataanut inissinneqartariaqanngillat. Ataatsimut isigalugu attaveqaateqarnermik nakkutilliissunut taamaattunut aningaasartuutissat sanaartornermut aningaasartuutissanik 5-10 mio. kr.-

inik, kiisalu ukiumut ingerlatsinermit missingersuutunik taama amerlassuseqartunik ilaqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq. EU-mi nunani aningaasartuutit taamaattut at-taveqaateqarnermi suliffissuaqarnermik ingerlatsisunit, nakkutilliinnermut akitsuutit assigiinngitsut aqqutigalugit akilerneqartarnerat nalinginnaasutut periaaserineqarpoq.

6.4 PIGINNITUUNEQ INGERLATSEQATIGIIFILLU ILUSILERSUGAANERAT

Ukiut kingulliit 10-15-it ingerlanerini nunani killerni arlalissuarni attaveqaatinik ingerlatsiviit naalagaaffimmit pigineqartut suliaqarfimik tunioraanissaq eqqarsaater-suutigineqartarsimavoq. Suliffeqarfimik pisortat pigisaannik namminersortunngorsaanerimi periutsit suliassaqarfimmiit suliassaqarfimmut allanngorarpoq, politikkerillu namminersortunngorsaaneq isumatusaarnerunersoq pillugu naliliisarnerat, nalinginnaasumik piffisami tassani politikikkukut pissuseq malillugu allanngorartarlutik.

Ukiut qulikkaat kingulliit ingerlanerini namminersortunngorsaaneq suliffeqarfiit pisortanit pigineqartut arlallit allanngortiterneqarnerini atorneqartarsimavoq – pingaartumik England-imi, kisiannili aamma Danmark-imi³⁹ aammalu Europa-mi nunani allarpasuarni.

Tamatumunnga tunngavilersuutigineqartartoq ilaatigut tassaasarpoq, suliffeqarfiit namminersortunit pigineqartut pisortanit pigineqarnerminnut naleqqiullugu namminersortumik pigineqarnermini naammassisaqarflluarsinnaanerusumik ingerlanneqartarnerannik upperinninneq, ilaatigullu ingerlatseqatigiiffiup pineqartup tunineqarnermini nalinga atorlugu tunineqarnissaanik kissaateqarneq. Unammilleqatigiinnermik tamanut ammaajartorneq, nunat killiit pilersuisoqarfiisa ukiuni kingullerni aqquusaarsimavaat, attaveqaateqarnerlu tamatumani siusissumik inissisimammat, attaveqaatinik ingerlatseqatigiiffiit naalagaaffimmit pigineqartut namminersortunngorsarneqarnissaat periarfissanut ilaasimapput. Attaveqaateqarnermi ingerlatseqatigiiffiit pisortanit pigineqartut tuniniarneqarnerini anguniakkat pingaarnerit arlallit tassaasimapput:

- Siornatigut kisermaassisuusimasup ilusilersugaanermut unammillerfiunerusinnaasumut aammalu iliussissanut ineriartortitsinissamik siunnerfeqarnerusut tungaannut sangutinnissaa. Tassa ingerlatseqatigiiffiup ineriartortinneqarnerani pitsaasumik niuernerpalaartumillu ingerlatsinissaq qulakkeerlugu.
- Nunarsuarmi aningaasaliisnaasunik pilerisaarinissaq, taamaaliornikkut ataasimut ingerlataqarnermi iluaqutissat kajumissuserlu, nunarsuaq tamakkerlugu nalunaarasuartaateqarnermik sullissisut – imaluunniit nunarsuarmi suleqateqartutik sullissisut – pilersissinnaasaat anguneqassammata.
- Attaveqaateqarnermi ingerlatseqatigiiffiit aningaasaatit niuerutigineqarnerannut ilaasinnaanerisa oqilisaanneqarnissaat, taamaaliornikkut kiffartuussissutit in-

Namminersortunngorsaanissamut tunngavilersuutaasartut nalinginnaasut

³⁹ Qallunaat pilersuiviinit pisortanit pigineqartunit namminersortunngorsarneqarsimasunit taasinnaavagut Tele Danmark aamma København-imi mittarfiit, kisiannili aamma suliffeqarfiit unammillerluarsinnaanerusut aamma taamatut ingerlasimapput: Giro Bank, Datacentralen aamma Statens Konfektion.

eriartortinneqarnissaat attaveqaatillu teknologiimut nutaamut ammaanneqarnissaat periarfissinneqassamat.

- Pisortat attaveqaateqarnermut aningaasaliissutaasa immikkoortinnerisigut unammilleqatigiiffinnik pitsaasunik angusaqarnikkut, taamaalillunilu naalagaaffiup attaveqaatinillu ingerlatsiviup akornanni taperseeqatigiittarnerup annikillisarneqarnissaa.

Kisianni aningaasaliisinnasut namminersortut ammaanneqarneranni Europa-mi naalagaaffiit ataatsimut isigalugit piginnittuunermik tamakkiisumik iperaanerannik kinguneqartarsimanngilaq – nunani amerlangaatsiartuni nalunaarasuartaaserinermik sior-natigut kisermaassisuusimasut piginneqatigiiffinni aktianik amerlanerussuteqartunik pigisaqarniarlutik aalajertarsimapput⁴⁰. EU-mi nunani Danmark, England aamma Spanien kisiartaallutik pisortat piginneqataassutaannik tamanik tunisinissartik toqqar-simavaat.

*Tamakkiisumik
namminersor-
tunngorsaaneq
sunniisinnaaner-
mik annaasaqar-
fiusarpoq*

Nunani taama ikitsigisuni naalagaaffiup piginnittuunermi tunuavinnissaanik toqqaasi-manermi pequtaasut ilagaat, namminersortumik piginnittuunermi naalagaaffiup sulif-feqarfimmut akuliunnissaanut periarfissaasa killeqarnerat. Taamaattumik toqqaannar-tumik sunniutaasinnasut isummanit akerleriinnit, suliffeqarfiup piginnittuisa nammin-ersortut iluarsartuussinermillu oqartussaasut akornanni pilerumaartussatut naatsor-suutigineqartunit killilersorneqassapput. Tassalu namminersortunngorsaaneq at-taveqaateqarnerup toqqaannannginerusumik aqunneqarnissaanut ikaarsaarnermik ilaqassaaq. Taamaattumillu naatsorsuutigineqartariaqarpoq, namminersortunngorsaan-ermi pisortap piginnittuunerata ingerlatiinnarnissaanut naleqqiullugu nakkutilliinnikkut annertunerusumik piumasqaateqartoqassasoq.

6.4.1 Namminersortunngorsaaneq pitsanngorsaaner-mut sakkutut

Oqaatigineqareersutut pilersuiner-mik ingerlatsivimmik pisortanit pigineqartumik namminersortunngorsaanissamut tunngavilersuut pingaaruteqartoq tassaavoq, sulif-feqarfiup pitsanngorsaavigineqartariaqalernissaa. Tamatuma ingerlasinnaanissaanut ka-jumissuseqarnissamut apequtaassapput:

- a) Piginnittut nutaat iluanaaruteqarnissamik piumasqarnerat
- b) Piginnittuunerup tunineqarnissaanut periarfissat, taamaalillunilu iluanaaruteqarnissaq
- c) Aqutsisut sinneqartoornissamik pinngitsuuisinnaannginnerat

a-mut) Piginnittunngortussat namminersortut attaveqaateqarnermi ingerlatseqatigiif-fimmik naalagaaffimmit pigineqartumik tigusinerminni, piffissamut qanittumut un-gasissumulluunniit iluanaaruteqarsinnaanissaq nalilerneqarpat aatsaat tigusinissaq so-putigisinnaavaat. Suliffeqarfik kisermaassisuulluni ingerlatsisuuppat, ingerlatseqatigiif-fiup nammineq kissaatini malillugit akinik aalajangersaanissaa nakkutilliisup akornuser-

niassagaa ilimanarpoq. Taamaattumik suliffeqarfiup pissarsiassai annertunerpaatinniarlugit piginnittup namminersortup suliffeqarfiup ingerlanneqarneranik pitsanngorsaanis-saa ilimagineqarsinnaavoq.

b-mut) Ingerlatseqatigiiffik pitsaasumik imminullu akilersinnaasumik tunisassiornis-samut kaammattorneqassaaq, ingerlatseqatigiiffiup nalingata naatsorsorneqarnerani ilaatigut isertitaqarsinnaanera tunngavigineqartussaammat⁴¹. Suliffeqarfik taamaalluni iluanaaruteqarnissaq tunngavigalugu aningaasartuutinik pitsanngorsaaviumik tunis-ssiornissamut kajumissuseqalersinneqassaaq, taamatut ingerlatsinermini isertitassat, taamaallunilu ingerlatseqatigiiffiup nalingata annertunerpaanngornissaat ilimagineqar-tariaqarmat.

c-mut) Attaveqaateqarnermi ingerlatseqatigiiffik pisortanit pigineqartoq nalingin-naasumik inuiaqatigiinni anguniakkat tunngavigalugit ingerlanneqartarpoq. Tamatumali ulorianaatigisinnaasaa tassaavoq aqutsisut namminneq soqutigisaminnik aallussilernis-saat – assersuutigalugu oqartussaamerminnik annertusaanissaat. Suliffeqarfilli nammin-ersortunit pigineqartoq iluanaaruteqarnissaq siunertaralugu ingerlanneqartarpoq, tas-sanilu aqutsisut pineqaatissiisutunik (soraarsitaanermik) imaluunniit akilerneqarnermik (bonus/qaffatsitaaneq) eqqorneqarsinnaallutik. Taamaattumik suliffeqarfimmi nam-minersortumi aqutsisut suliffeqarfiup aningaasartuutaanik annikillisaasinnaasutut, taamaaliornikkullu aningaasaliissutaasut sapinngisamik pitsaanerpaamik atuisinnaasutut naatsorsuutigineqartariaqarput⁴².

Namminersortunngorsaanerulli oqallisigineqarneranut atatillugu apeqqut ersarissaq saqqummertarpoq: Attaveqaatit pisortanit pigineqarnerat attatiinnarniarlugu ingerlat-seqatigiiffimmi suliassaqarfiit avissaartuutsinneqassappat?

6.4.2 Aggulullugu imaluunniit ataatsimoortillugu?

Imm. 6.3-mi oqaatigineqartutut attaveqaateqarnermi kiffartuussinernik tuniniagaqar-toq, attaveqaatit aqputaannik ingerlatsisumut akiliilluni atuinermitugut, atuisusanut ingerlatitseqqilluni tuniniaasoq, attaveqaatit aqputaannik ingerlatsivillu avinneqarsin-naapput. Tamatuma kingorna kiffartuussinernik ingerlatseqatigiiffik nammineq pigineqartutut tunineqarsinnaavoq, attaveqaatillu aqputaasa pisortanit pigineqarnerat ingerlatiinnarneqarsinnaalluni. Siornatigullu oqaatigineqareersutut taamatut aaqquiner-mi akimmiffissat pissutsillu naleqqutinngitsut arlaqarput – aammalu nunarsuaq tamakker-lugu nalunaarasuartaateqarnerup taamatut iluarsineqarsimaneranik assersuutissaqanngi-laq.

Aamma ingerlatsivimmik sungiussisimalluni ingerlareersumik qalliuniartumillu nam-minersortunngorsaanis-saq unammilleqatigiinnermillu eqquassinissaq ajornartorsiu-

Suliassaqarfimmi sulianik kattus-siviumik namminersortunngorsaaneq ajornartorsiorfiusinnaavoq – iluarsiiniar-tussap nukittuuju-nissaa pisariaqar-tinneqassaaq

⁴⁰ Europa-mi ingerlatseqatigiiffiit, naalagaaffiup piginneqatigiiffinni aktianik amerlanerussuteqarfigisaat assersuutit taaneqarsinnaapput: Norge, Frankrig, Belgien, Grækenland, Schweiz, Tjekkiet, Slovakiet. Sverige-mi Finland-imilu naalagaaffiit ataatsimoorlutik TeliaSonera-mi aktiat 64,4%-ii pigisaraat.

⁴¹ Taamatut periaaseqarnermi *property rights teorien* tunngavigineqarpoq.

⁴² Tunngavilersuutit pingajuanni tassani periaaseq *public choice*-mik taagorneqartoq tunisassiornerup pit-saassusissaanut aallaavittut tunngavigineqarpoq.

taqanngitsoorsinnaangilaq. Ingerlatsivittut namminersortunngorsagaasutut niuernerimi nukinnik naqisimanninnissaq kajuminnarsinnaassaaq akinik aqutsinikkut. Tamatumani ingerlatsisoq niueruteqarnermi unammillertinik immikkoortitsilersinnaavoq, at-taveqaatinik atuinerup ajornarsarneratigut akitsorsaaniikkulluunniit.

Unammilleqatigiit unammillernerimi naapertuuttunik atugassaqaartinneqarnissaat qulakkeerniarlugu, maleruagassanik annertuunik, kiffartuussinernik tuniniagaqartut akit piumasaaqatillu naammaginartut tunngavigalugit, tuniniaasup qalliuniartup attaveqaatit aqputaannik ingerlataanik, atuisinnaanissap qulaakkernissaa pingaaruteqarpoq. Aqutsisoq/nakkutillisoq sanngiitsuuppat imaluunniit maleruagassat pigineqartut naammanngippata, ingerlatsiviup unammilleqatigiinnermut ammaaneparneratigut atugassatigut pitsaanngorsaatissaraluit kigaallassinneqassapput.

6.4.3 TELE Greenland-imik namminersortunngorsaanissaq

Kalaallit Nunaanni ingerlatseqatigiiffiit kisermaassisut pisortanit pigineqartut pitsaasumik ingerlatsinissamut nunallu iluani attaveqaatinut nutaanut tunisassianullu nutaanut aningaasaliinissamut kajussuseqanngitsutut isornartorsiorneqartarnerat ilisimaneqarluarpoq – isummersuullu tamanna attaveqaateqarnerup ineriartortinneqarnera pillugu oqallinnermi akuttunngitsumik saqqummiunneqartarpoq. Isornartorsiuisut tamatumunga atatillugu ilaatigut tunngavilersuutigisarpaat, Namminersornerullutik Oqartusar unammilleqatigiinnerup tamanut ammaaneranut atatillugu TELE-p ilaanik tamakkiisumilluunniit namminersortunngorsaanissaq toqqartariaqaraat.

Namminersornerullutik Oqartusar namminersortunut unammillissarpata?

Tassami suliffeqarfiup pisortanit pigineqartup sullissisunut namminersortunut unammillertuunissaa naapertuutinngitsutut isumaqarfiginarpoq, pisariillisaanerullu kingorna attaveqaateqarnermi sullissinerit tuniarneparnerat unammillersinnaatitaanermi atugasarititaasut malillugit ingerlanneqalerpat pisussaavoq. Pisortat pigisaqartuunerat unammilleqatigiinnermut oqimaaqatigiikkunnaarsitsisutut pisariaqanngitsutullu isornartorsiorneqarsinnaavoq – naalagaaffiup pisussaaffigaa niuernerimi kukkunerit annikillisassallugit, aammalu iluaqutissat innuttaasunut eqimattakkaanut agguaatissallugit, suliffeqarfinnut namminersortunut unammillerneq pinnagu.

Ataatsimut isigalugu naatsorsuutigineqartariaqarpoq, Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnikkut unammilleqatigiinnerup tamanut ammaanepariartornera ilutigalugu TELE-p namminersortunngorsarneqarnissaa piumasarineqaraluttuinnassasoq. Taamaattumik attaveqaateqarnerup unammillernerimut ammaanissaanut aalajangerneq TELE-p – taassumaluunniit ilaata – qanoq annertutigisumik namminersortunngorsaaavigineqarnissaanut aalajangerneq sunnersinnaagaa ilimanarpoq.

Aamma namminneerlutik suliniuteqarumaartussat sakkukinnerusunik atugassaqaartinneqalernerisa saniatigut, TELE-p namminersortunngorsarneqarnissaa Namminersornerullutik Oqartusar aningaasani annertuumik pissarsiaqarfiusussaavoq. Aningaasalli ataasiaannaartumik pissarsiarineqartut namminersortunngorsaanermi TELE-p aqutsisullu akornanni nakkutillinerup nalinginnaanngorsaanerullu ingerlanneqarneranut oqimaaqatigiisinneqassapput.

Namminersortunngorsaaneq pisarillisaanerlu

Aqutsisut tungaanniit isigalugu namminersortunngorsaaneq ingerlanneqassappat, tamatumaa unammilleqatigiinnerup ammaanepqarneranut ingiaqatigitillugu ingerlanneqarnissaa piumanepqarnerussasoq ilimanarpoq. TELE-mik namminersorluni piginnittunngortussap aningaasaliinermi pissarsiassani annertusarniassarisussaavai, tamannalu Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit eqqarsaatigalugit soqutigisanut naapertuuttariaqanngilaq.

Attaveqaatinik ingerlatsiviup namminersortup pisarnertut kisermaassisutut pissusilersornissaa annikillisinniarlugu, nakkutilliinermik oqartussaasut piginnaeqarluartut iliuuseqarnissamullu tunuarsimannngitsut pisariaqartinneqarput. Kisiannili TELE-p namminersortunngorsarneqarnissaanut atatillugu attaveqaateqarnermik unammilleqatigiinnerup ammaanepqarneratigut oqartussaaffiit annertuumik akornutigineqalersinnaapput. Ullumikkullu attaveqaateqarnermik ingerlatsivimmik namminersortunit pigineqartumik taama annertutigisumik nakkutilliinermik misilittakkat pisariaqartinneqartut Namminersornerullutik Oqartussani pigineqanngillat.

Unammillertit ilisimasaat ator-neqarsinnaappat?

Unammillernermi attaveqaateqarnermik nakkutilliinermik oqartussaaffiit amigaatigineqarnisa ilaat pakkersimaarneqarsinnaassagunarput. Unammilleqatigiinnerup ammaanepqarnissaani atatillugu namminersortunngorsaasoqassappat, niuerfillu unammillernernut ammaanepqassappata, niuerfimmil sullissisut amerliartornerat ilutigalugu attaveqaateqarnermik teknikkimut atugassarititaasut iluanni, piginnaasat qaffakkiartornissaat naatsorsuutigineqarsinnaavoq. Taamaalilluni aamma suliffeqarfimmik namminersortunngorsarneqarsimasumik assoroortitsisinnaasut amerlanerulissapput, nakkutilliusullu aqqitassanik takunnissinnaanerulissallutik.

Unammilleqatigiinnermik tamanut ammaaniarneq namminersortunngorsaanaissarlu pilugit aalajangiinissat marluusut ataatsikkut pinissaat ajunnginnerussaaq. Tassami unammilleqatigiinnermik ammaaniamut atatillugu ingerlatseqatigiiffiit nutaat TELE pisortanit imaluunniit namminersortunit pigineqarnerasoq ilisimagunikku, Kalaallit Nunaanni unammilleqatigiinneq ajornannginnerusumik naliliiffigisinnaalissavaat. Namminersortunngorsaaneermut atatillugu unammilleqatigiinnermik ammaassineq tamatumunnga peqatigitillugu ingerlanneqarpat, aningaasaliisinnaasut tungaannut isumannaalissaaneq paasiuminarsaanerlu sapinngisamik annerpaaq pilersinneqassaaq.

Namminersortunngorsaaneermi iluanaarutissat ataasiaannaartermik akiliuteqarnermit killiliffigineqassagunarpoq

TELE-p ilusilersugaaneranut eqqarsaatigisassat allat atuupput. Tunngaviummik namminersortunngorsaaneq pitsanngorsaaneq kajumissutsimik annertusititsisinaavoq. Taamaattorli nammineq piginnittoqalernermit attaveqaateqarnermik sullissisup atuinermut akiliutissamik qaffasissumik piunasaqarnissamut kajumissusia annertunerulissaaq, tamannalu sakkortuumik iluarsiviginiarneqanngikkuni niuernermit atuisinnaanermik pitsaanngitsumik kinguneqarsinnaavoq. Namminersortunngorsaaneermi piffissami ungasinnerusumi inuiaqatigiinnut iluanaarutissat qanoq annertutigissanersut nalileruminaappoq, tamatumunnga pingaartumik niueqatigiinnermit ineriartorneq nakkutilliusullu sulinerat apeqqutaasussaammata. Kisiannili nunap iluani attaveqaatit tunineqarnerat iluanaarfusussaavoq, tamannalu Namminersornerullutik Oqartussat ataasiaannaartermik siertitsivigisavaat.

Piginnittut namminersortuuppata pisortaappataluunniit, attaveqaatit aqutaannik atuisinnaatitaaneermut akiusoq aningaasartuutiviusut malillugit aalajangerneqartariaqarpoq,

piumasarisaaq immikkoortitsiviunngitsut atorpeqarlutik. Piginnittut namminersortuussappata, aqutsinermi kukkunerusinnaasut ilanngullugit immikkut ittumik nakkutilliinissaq pisussaavoq, taamaattumillu piginnittuunerup pisortanit pigineqaannarnissaa, tamatumalu nassataanik paasissutissatigut tunngaviusut naapertuuttut toqqaannartumik tunngavigalugit nakkutilliinermut periarfissat piginnarnissaat aaqiissutissatut naleqqunnerpaassalluni.

6.5 EQIKKAANEQ

Kapitalimi matumani Namminersornerullutik Oqartussat Kalaallit Nunaanni ataveqaateqarnermik ineriartortitsinissamut periarfissaat annertuut misissuiffigineqarput. Kapitalimi aallaavisoq tassaavoq attaveqaatinik ingerlatsivimmik ingerlalluartumik, kiffartuussinernik akikitsunik atuisut ataasiakkaat pisariaqartitaannut, aserfallatsaaliinissamut aningaasaliissuteqarnissamut, attaveqaatit aqquaanik alliliinissamut ineriartortitsinissamullu kiisalu attaveqatigiinnermik pitsaasumik ingerlatsinikkullu isuman-naatumik atuinissamut naleqqussakkanik, ilisarnaateqartumik peqarnissamik kisaateqarneq.

Misissuinerup takutippaa, suliassaqarfiup ilusilersugaanerani killissarititaasunik allanngortitsinissamut isumaliutersuuteqarnermut atatillugu siunnerfiit arlallit naliliiffigineqartariaqartut. Tassami tamanut ammasumik unammillertoqalissappat, aammalu inatsisitigut tunngaviusut nakkutilliinerlu niuerfiup nutaap ilusilersugaaneranut peqqisartumik naleqqussarneqassappata, aatsaat iluanaarutissatut takorluukkat anguneqarsinnaapput.

Suliat unammillerfiulluarsinnaasutut isigineqarsinnaasut tassaapput nunanut allanut sianertarnerit, mobilinik kiffartuussinernit, kiffartuussinernut tapertarinnegartut, sumiiffinni inuttuuni niuerfinni (annertuuni) attaveqaatitigut kiffartuussinernit, kiisalu sumiiffinni attavimmik sukkasuumik (bredband-imik) atuiffiusinnaasuni attaveqaatitigut kiffartuussinernit (assersuutigalugu teknologimut atortulersuutit ledningeqanngitsut, soorlu FWA). Attaveqaateqarnikkulli isorliunerusuni kiffartuussinernit unammillerfiusinnaanaviannigilaq.

Attaveqaateqarnerup ilusilersugaanerata allanngortinneqarnissaa toqarneqassappat, taamaalillunilu TELE-p Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnermi kiffartuussinernik tuniniaanermi kisermaassisuujunnaassappat, tunngavilersuutigineqartut TELE-mi suliassaqarfiit avissaartuutsinneqarnissaannut akerliusut annertupput: ataatsimut angisuunillu ingerlatsinermi iluaqutissanik annaasaqarneq, kiisalu nunap iluani attaveqaatit piginnaangorsarneqarnissaannut kajumissuseqarnermut aamma/imaluunniit aningaasaliissuteqarnermut atatillugu ataqatigiissarinnermi ajornartorsiutaalersinnaasut. Aammattaaq misilittakkat takutippaat, periaaseq taanna nunat OECD-mut ilaasortaasut arlaannaataluunniit atorsimangikkaa.

Tamatumunnga taarsiullugu nunani allani attaveqaatinik pioreersunik atuisinnaanerup iluarsineqarnissaanut sakkussanik ineriartortitsisoqarsimavoq – atugaanerpaallu tassaapput benchmarking, cost-plus, price-cap kiisalu LRAIC-imik periaaseq. Periaatsit

taakku tamarmik immikkoortoq pingaaruteqartorujussuaq ikorfartuiffigisinnaavaat: Attaveqaateqarnerup iluani namminersortunngorumasut, attaveqaatit aqquataannut pio-reersunut ammasumik, naapertuuttunik immikkoortitsiviunngitsunillu atugassaqarti-taallutik atuisinnaalersinneqarsinnaapput.

Aamma kapitalimi matumani suliassa qarfinnik tunioraasinnaaneq misissuiffigineqar-poq. Qulliunerusumik isigalugu suliassa qarfinnik tunioraanermi aningaasartuuteqan-gaatsiarnissaq naatsorsuutigineqartariaqarpoq – pingaartumik Namminersornerullutik Oqartussat suliassa qarfimmu sunniisinnaanerata nakkutilliisinnaanerallu annikillissaaq, tamatumani iluarsiiartussatut oqartussaasut annertuumik suliniuteqartariaqassapput. Namminersortunngorsaanermi piffissamut ungasissumut inuiaqatigiit iluanaa-ruteqarsinnaanersut nalileruminaappoq, tamatumunngalu pingaartumik niuerfiup in-eriertortitsivigineqarnera aammalu nakkutillisut suliniuteqarnerat apeqquataassapput. Taamaattorli nunap iluani attaveqaatinik tunisineq iluanaarfussaaq, tassalu Namminer-sornerullutik Oqartussat ataasiaannaartumik pissarsiassaat.

Qanorluunniit aaqqiinissaq toqqarneqassagaluarpat, niuernerup ilusianik piginnit-tuunermillu allanngortitsiviusumik aalajangiinermi tamani iluanaarutissanut oqi-maaqatigiisitsilluni naliliisoqartariaqarpoq, taamatut allannguinerup aningaasartuutit, iluarsiiartut iliuuserisaasa annertusinerannut attuumassuteqartut (kiisalu ajoqutissat, TELE-mut toqqaannartumik sunniisinnaanerup annikillinerata nassatarisaanik pilersut) eqqarsaatigalugit.

Kiisalu misissuinerup takutippaa, attaveqaatinik ingerlatsinermi niuernerup ilusiata piginnittoqarneratalu allanngortinnissaa toqqarneqarpat, Kalaallit Nunaanni nakkutilli-inermik ingerlatsisut piginnaanngorsarneqarnissamik pisariaqartitsisoqassaaq.

Maluginiarneqassaaq misissuinerumi POST Greenland-ip siunissami ingerlanneqarnis-saa pillugu misissuinerumi isummertoqarsimanngimmat. Tamatumani aamma politik-kikkut aalajangigassanut ilaassaaq, qanoq immikkoortumi tassani pilersuisussaatitaaneq ingerlanneqassanersoq aqunneqassanersorlu. Ingammik TELE-p unammilleqatigiin-nermut ammaanneqarnissaa/namminersortunngorsarneqarnissaa aalajangerneqassappat, tamatumani ajornartorsiutaalersussat tamanna oqallisigineqartariaqalissapput.

7 Unammillerfiulersinnaasutut toqqakkat

Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnerup unammilleqatigiinnermut ammaaneqassaguni kingunissai eqqoriaruminnaalluinnarput. Tamanna arlalinnik pissuteqarpoq: Unammilleqatigiinnerup ammaaneqarnera qanoq ingerlanneqassava, ingerlataqarfiit sorliit ilaatinneqassappat, naleqqussaannermi iliuusissat qanoq piareersarneqasappat, unammillertit kikkut qassillu nioqquteqarfimmu ilaalissappat, unammillerneq ingerlasinnaaqqullugu “tattoqisaaffiit” suut aqquusaagassaassappat, nunatsinni atuisut qanoq qisuariasappat, unammilleqatigiinnermi nunani tamalaani suup tungaanut ingerlasoqarpa il.il.

Immikkoortumi uani Islandimi, Savalimmiuni aammalu Canadap avannaani at-taveqaateqarnermik ingerlatsineq misissuataarneqassaaq. Nunat pingasut tamarmik at-taveqaateqarnermik ingerlatsinertik unammillernermut ammaassimavaat, tunngavigisaalli assigiinneqalutik aammalu inernerit assigiinngilluinnarlutik. Taamaalilluni paasinarsitinneqarpoq nunani allani Kalaallit Nunaannut assigusuni attaveqaateqarnermik unammillerfiulersimasuni suut aallaavigalugit, qanoq aammalu suut sunniutaasimanersut.

Nunat allat attaveqaateqarnermi unammillernermik ammaassisimasut qimerluussallugit Kalaallit Nunaannut soqutiginaateqarput. Kalaallilli Nunaanni atugassarititaasut piusaqaatillu immikkuullarissut pissutigalugit ajornakusoorpoq nunani allani misilittakkat toqqaannartumik Kalaallit Nunaannut eqqunneqarsinnaanerit. Immikkoortumi uani attaveqaateqarnermik unammillerfiulissappat assersuutit Kalaallit Nunaanni atorneqartunik unammillernermik ingerlatsiviusunik marlunnik taamaammat ilaqarput: Silaanakkut angallannermik ingerlatsivik aammalu poortukkerinermik ingerlatsivik – assersuutit marluk, nunatsinni pilersuinermik ingerlatsivinni unammillernermik eqqussinermut tunngatillugu assigiinneqisunik inerneqartut.

Nunani allani attaveqaatitugit unammilleqatigiinnermik ammaassiviusuni misilittakkat aammalu Kalaallit Nunaanni pilersuinermik ingerlatsiviit unammilleqatigiinnermik ammaaffigineqarsimasut eqqarsaatigalugit, takuneqarsinnaapput ajornartorsiutit suut periarfissallu suut nunatsinni attaveqaateqarnerup unammillerfinngortinneranut atasuteqarnerisut.

7.1 TELELIBERALISERINGER

Kalaallit Nunaannik assingussuteqarnermik

Tulliullugit misissuataarneqassapput Islandimi, Savalimmiuni aammalu Canadap Avannaani attaveqaateqarnerup unammilleqatigiinnermut ammaaneqarnerani iliuuserineqarsimasut. Nunani taakkunani misilittakkat qiviassallugit naleqquppoq, inoqqortussutsikkut silallu pissusaannut tunngatillugu annertuutit Kalaallit Nunaannut assigiissuteqarmata. Tassunga ilassutit Canadap Avannaani nunattalu inissisimanerat assersuunneqarsinnaapput.

7.1.1 Islandimi attaveqaateqarnerup unammilleqatigiinnermut ammaan-neqarnera

1906-imi Island nunarsuup sinneranut attavilerneqarpoq Skotlandimiit Savalimmiut aqqusaarlugit imaatigut kabeliliisoqarmat. Ukioq taanna naalagaaffimmit ingerlanneqar-toq telefonselskabi aallarnerneqarpoq. Selskabi taanna Islandimilu allakkeriveqarneq 1935-mi ataatsimoortinneqalerput – aatsaallu 1998-imi avissaartinneqarlutik, selskabi ullumikkut ingerlanneqartumut Siminn-inngortinneqarmat. Avissaartinneqarnerannut atatillugu Siminn juli 1998-imi attaveqaateqarnermik ingerlatsisinnaanermut akuersis-summik tunineqarpoq, tamannalu ilutigalugu pilersuinissamik pisussaaffiligaalluni.

Siminn-ip sullissarai innuttaasut 290.000 missaanniittut qeqertaq kaajallallugu aggua-taarsimasunut, amerlanersaalli Reykjavik-imi najugallit.

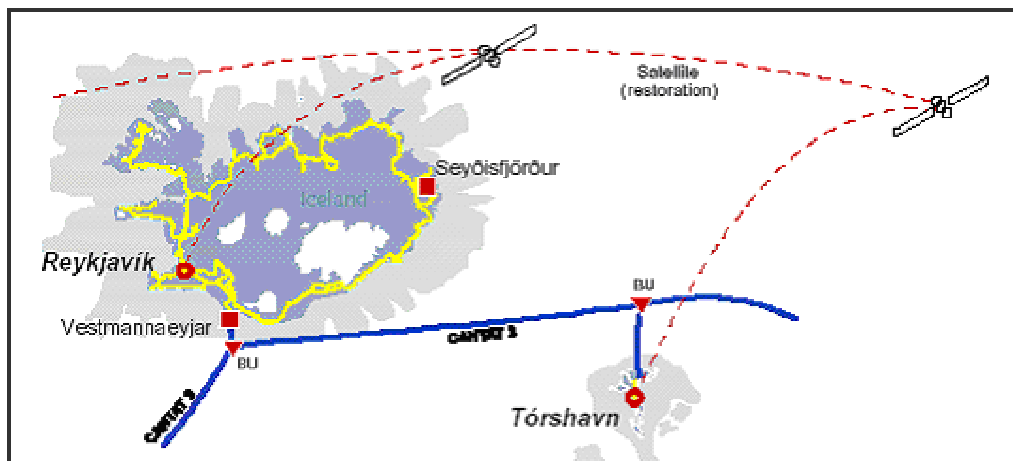
Figur 7.1-1 Island-imut kisitsisit pingaarnerit

Areal (1000 km²)	91 (sermeqanngitsaq), 104 (katillugit)
Inuiaqatigiit amerlassusaat	290.000 miss.
Inuiaqatigiit eqimassusaat (km²-imut ataatsimut	3,2
Illoqarfiit annersaat	Reykjavik (112.500)
BNP per capita (2002)	207.000 DKK

Centralit digitaliserikkat siulliit 1984-imi atorneqalerput, ukiulli aqqaanillit qaangium-mata, 1995-imi, nuna tamavimmi digitaliserigaalersimavoq. NMT 1985-imi saqqummi-unneqarpoq, GSM 1994-imi, Islandilu ullumikkut mobilinut atortulersugaasut qaffas-innerpaat ilagaat (90%-it sinnerlugit).

Island nunarsuup sinneranut attaveqarpoq kabeli imaatigoortoq CANTAT-3 aammalu qaammataasat aqqutigalugit. Kabeli imaatigoortoq CANTAT-3 manna tikillugu kisiar-taasimagaluarpoq Islandip Savalimmiullu akornanni fiberoptiskiusumik attaviusimasoq, kabelilli europami nunaniit amerikkap avannaani nunanut ingerlasuummata Islandimiit avammut aqquteqarpoq marlunnik fiberoptiskeusunik.

Ilusiligaq 7.1-2: CANTAT-3 aamma qaammataasatigut attaviit

Ilanngussiffigisaq: FARICE**7.1.1.1 Unammilleqatigiinnermik ammaassineq***EU maligassiuisuusimavoq*

Islandimi attaveqaateqarnerup unammilleqatigiinnermut ammaanarnerani, nunani EU-mut ilaasortani tassuunatigut ineriartorneq annerpaatigut malinneqarpoq. Tamanna annermik Islandip EFTA-mut (European Free Trade Association) ilaasortaaneraniq pissuteqarpoq aammalu EEA-mik (European Economic Area) isumaqatigiissutip 1994-imi aallartittumik nassatarimmagu, EU-p inatsisiliai attuumassuteqartut tamarmik nunap iluani niuerfimmut tunngasut (aningaasaqarnermut akileraartarnermullu politikkit pinnagit) Islandimi inatsisiliornermut ilanngunneqassasut.

Nunani EU-mut ilaasortasuni 90-ikkut qeqqanni ineriartorneq assigalugu, attaveqaateqarnermik niuernerneq unammillerneq ammaanarpoq. Attaveqaateqarner pillugu inatsimmik 1996-imi allanngortitsinikkut 1. januar 1998-imilu atuutsitsilernikkut tamanna pivoq.

Tamatuma kingunerisaanik Siminn-imut unammillertoq siullerpaq oktober 1998-imi pilersinneqarpoq. Islandssimi pilersinneqarpoq namminersortunit pigineqarluni 1999-imilu oktoberimili telefoninut nalinginnaasunut, mobilit aqquataannut aammalu aallakatitsinernut kiffartuussinerit neqeroortugilersimallugit.

Attaveqaateqarnermut inatsit 1999-imeersoq (atuutilersoq januar 2000-imi) aqqutigalugu attaveqaateqarnermut inatsit sulit sakkortusineqarpoq unammillernerup atuutsinneqalernerata kingunerinik ajornartorsiutinik nutaanik takuttoqarmat. Inatsisip nutaap taamaalilluni susasaqarfut kalluarpai, soorlu Siminn-ip attaveqaatigut aqquataasa pinnitsoorani atornerqarnissaannut, akuersissuteqarnermi piunasaqaatinut, ataatsimoorusamik aqqutinik atuinernut, normunik nuussisinnanernut, toqqaqqaagassanut il.il. tunngasut – aammaarluni EU-mit isummersugaalluni.

EU-p malitassiaanik atuutsitsilernerneq

EU-mit malitassiat 7. marts 2002-meersut tulluuttut kingullermik Islandip inatsisiliorneranut naleqqusarlugit ilanngunneqarput:

- Malitassaq 2002/21/EF elektroniskimik attaveqaatit aqquatai kiffartuussinerillu pillugit ataatsimoorusamik aalajangersakkanut killiussat (killiussanut malitassaq)
- Malitassaq 2002/20/EF elektroniskimik attaveqaatit aqquataannut kiffartuussinerinullu akuersisarnerit (akuersisarnermi malitassaq)
- Malitassaq 2002/19/EF elektroniskimik attaveqaatit aqquataannut, taakkulu atoruitnut isersinnaanernut, ataatsimullu atuisinnaanernut. (isersinnaanermik malitassaq)
- Malitassaq 2002/22/EF elektroniskimik attaveqaatit aqquataannut kiffartuussinerinullu atatillugu pilersuisussaataaannernut atuisullu pisinnaatitaafiinnut (pilersuisussaataaannermi malitassaq)

7.1.1.2 Aqutsineq/nakkutilliineq

Unammilleqati-
giinnermik atuut-
sitsilemermi
PTA'p akisussaaf-
feqarfiinik paasi-
narsaaneq

Islandimi attaveqaateqarneq Post and Telecom Administration (PTA)-mit nakkutigineqarpoq. PTA ullumikkut 17-inik sulisoqarpoq. Attaveqaateqarnermut inatsit 1999-imeersoq tunngavigalugu PTA-p suliassai akisussaaffeqarfilu ersarinnerusumik immikkuutitaarneqarput. PTA-p suliai immikkoortunut pingaarnernut pingasunut agguarneqarsinnaapput:

- Allakkeriveqarnermi attaveqaateqarnermilu sultanik ingerlatsinernut akuersissutinik tunniussineq sularinninnerlu
- Akuersissummik pigisaqartunik nakkutiginnineq, tassunga ilaalluni frekvensinik ingerlatsineq
- Naalagaaffiup attaveqaateqarnermik politikianik naleqqussaanerinillu malitsitsineq.

Tamakku saniatigut illuatungeriinnik isumaqatigiissitsiniartartutut ajornartorsiutinillu qaangiisitsiniartartutut, atuisup atortuinik akuersisartutut, nunanik tamalaanik suleqateqarnermik siuarsaasutut aammalu pisortat suliffeqarfutaannut allanut siunnersortitut atuuppoq.

PTA'p suliassai
nutaat

Unammillernerup eqqunneratigut PTA-p piginnaatitaaffeqarfii amerlineqarput. 1999-imiit taamaammat PTA-p ilaatigut naammassivai:

- *Nalimmassaaqqinneq.* PTA-p 2000-imi Islandimi attaveqaateqarnermi akit nalimmassaaqqippai, kiffartuussinerit akornanni amigartoorfusut iluanaarfusunit matussuserneqartarnerisa ikilissutigisaannik. Tamatuma kingunerisa ilaatigut ilagaat atuisut attaveqaateqarnermut akiliutaasa malunnartumik qaffannerat aammalu nunanut allanut sianertermi akit millisinneqarnerat.
- *Kanngussak akusaanngitsaq.* Immikkoortup siuliani soorlu oqaatigineqartoq nutaamik inatsisiliornerup kinguneraa Siminn-ip attaveqaatinut aqqutaanut – kanngussammuk akusaanngitsumut - isertoqarsinnaallissaq. Tassunga atatillugu suligasuartussamik ataatsimiititaliortoqarpoq Siminn-imiit, attaveqaateqarnermik nioqquteqartunit allaneersunit aammalu PTA-miit inuttaqartumik, taakku malittarisassiortussaapput attaveqaatit aqqutaanik atuilernissamik suliaqassallutik.
- *Attaveqaatit aqutaannik agguaqatiginnineq.* Kiffartuussinernik neqerooruteqartussat nutaat akinik unammillersinnaasunik akeqartitsisinnaaqqullugit, pingaartumik Siminn nukingisaarneqarpoq attaveqaatit aqqutaanik atuinissamut agguaanissamik. 2001-imi kiffartuussinernik neqerooruteqartunut allanut Siminn-ip illoqatigiinnut kiffartuussinerit namminersortunut neqeroorutigai.
- *FWA-mut (Fixed Wireless Access) akuersissutinik tunniussineq.* Tuniniaaffimmi unammillersinnaanermut periarfissat sakkortusiumallugit FWA-p ingerlanneqarneranut akuersissutit marluk PTA-p tunniuppai. Tassunga atasumik akuersissutit Lina.Net aamma Fjarski-mut atsiorneqarput.

7.1.1.3 Namminersortunngorsaaneq

Namminersortunngorsaaneq iluatsinngilaq

2000-imi Siminn-ip niueqatigiinnernut allattorsimaffimmut allatsinneqarnissaa namminersortunngorsarneqarnissaalu aalajangiunneqarpoq. Siminn 2001-imi namminersortunngortinneqariaraluarpoq. Attaveqaateqarnermik ingerlatsinerup tamatumaa ingerlanerliornerata aammalu pisiassanik akikitsunik neqerooruteqartannginnerit pissutigalugit namminersortunngorsaanissaq kinguartinneqarpoq. Taamaammatt Siminn-ip aktiaataasa 98%-ii Islandip naalagaaffiata suli pigai.

7.1.1.4 Unammilleqatigiinnermik ammaassinerup sunniutai

Immikkoortortamik isumannaal-lisaaneq

Unammilleqatigiinnerup ammaannerani namminersortut tuniniaasut nutaarpasuit saqqummerarput. 2002-mi mobilinik sullissisut pingasuusimapput, nunanut tamalaanut oqaluussinissanut nioqqutillit tallimaallutik, najukkami attaveqaateqarnermi nioqqutillit sisamaallutik kiisalu Internetimik nioqqutillit sunniutillit aqqaneq marluullutik.

Ullumikkulli isumannaallisaasoqarsimavoq, tassami Islandssimi, kiisalu sullissisut minnerit Tal og Hallo! Frjals fjarskipi 2003-mi aprilimi kattupput ateqalerlutik Og Vodafone/Og fjarskipi. Attaveqaateqarnerup niuerutiginerani nunani tamalaani suliaqartumik suliffeqarferujussuarmik saqqummertoqarneratigut Island tuniniaanermi pilerisaarnermilu paasisanik nutaanik kiisalu nalinginnaasumik mobilteknologi-mik ilisimasaqarluartumik pissarsivoq. Kattunnerup aammattaq kinguneraa tuniniaaviup marloqiusamik kisermaassivittut ullumikkut ilaatigut isigisariaqarnera. Taamaattorli sullissisut minnerit arlallit suli ingerlapput, annertunerusumilli pingaarutilittut inissisimanatik

Pisariillisaaneq sulillualersitsivoq

Unammilleqatigiinnermik ammaassineq tassaasimavoq ullumikkut niuerfimmi tassani sulilluarnermik nutarterinermimillu kivitsisuusiq. Tuniniaasunik arlalinnik qiniataarsinnaanerup aammattaq kinguneraa ullumikkut nioqqutigineqartut assigiinngitsorpasuit pigineqarnerat pisinianit iluarisamik qinerfusinnaasut. Unammilleqatigiinnermik aammat akit inissisimanerannut sunniuteqarluarsimavoq, akit ullumikkut – ilaatigut appasinnerullutik – nunani EU-mut ilaasortani akinut assersuunneqarsinnaanngorsimallutik.

"Flat-rate"-t neqeroorutiineaarout

Aammattaq ilanngunneqartariaqarpoq mobilinut atortulersugaanikkut nunarsuarmi qaffasinnerpaanut ilaanera, ADSL-ilu atorlugu attaviit sukkasuut atornerqarnerat innuttaasut 85%-iinit amerlanernit atornerqarpoq. ADSL-imut tunngatillugu soqutiginarpoq oqaatigissallugu TELE-p iliuusaanut naleqqiullugit taakku neqeroorutigineqarmata "flat-rate"-tut, atuisoq qaammammut taamaallaat aalajangersimasumik akiliisarlu qanorluunniit atuisinnaalluni. Amerlanertigulli nunat allat serveriini aaneqarsinnaasut paasissutissat annertussusaat killiliffigineqarput.

7.1.1.5 Pissutsit allat

Politikkikkut takorluukat

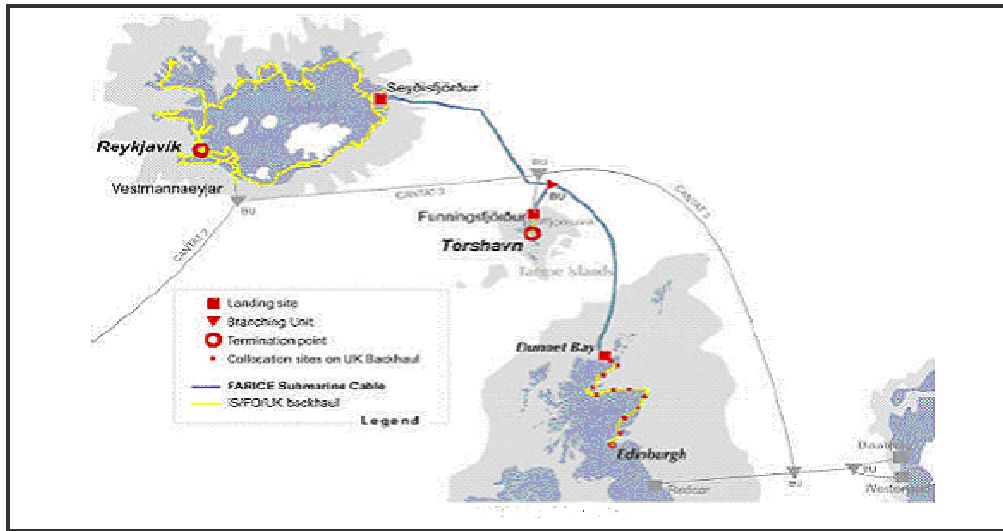
Qulaani soorlu taaneqartoq attaveqaateqarnerup unammilleqatigiinnermut ammaanneqarnera ineriartortinneqarneranut annertuumik sunniuteqarsimavoq, Island-ilu ullumikkut oqaatigineqartariaqarpoq nunaasoq teknologiimik qaffasissumik atuiffiusoq. Ineriartorneq tamanna minnerunngitsumik inuiaqatigiit paasissutissiisarnikkut ineriartortinneqarnerat, politikikkut anguniarniakkap piviusunngortinnissaanut piunassuseqarnermik tunngaveqarput.

Takorluukkanik angusaqarusuf-fiusunik oqaasertaliorneq ataatsimiitiamillu immikkut ittumik aallartisineq

Tassalu 1996-imili nalunaarusiortoqarpoq inuiaqatigiit paasissutissiisarnikkut ineriartortinneqarnissaannut tunngatillugu naalakkersuisut iliussissaannik pingaarnersiulluni allaaserinnittumik. Nalunaarusiami pingaartutut ilaatigut ersersinneqarpoq, Island tassaasasoq inuuniarnermut atugarissaarnermullu iluaqutaasumik nunarsuarmi teknologi atorlugu paasissutissiisarnermik atorluanaerpaat ilaat. Iiussissat naammassineqarnissaannut ataatsimiititaliortoqarpoq statsministerip ataani inissisimasumik.

1996-imiili ataatsimiititaliaq arlaleriarluni Island-imi attaveqaateqarnermik misissuisarsimavoq, taamaalillunilu nalunaarusiorsimalluni internetikkut aqquutit sukkaasut (broadband-it) atorneqarnerisa killiffiat aammalu tamatuma ineriartorteqqinneqarnissaannut inassutaasut pillugit. Nalunaarusiami tassani ilaatigut ersersinneqarpoq siunissami piupaneqartussanik naammassinninnissamut CANTAT-3-mut attavik naammannavianngitsoq aammalu pilersuinissamut naammattumik qulakkeerinninngitsoq. Tamatuma kinguneraa imaatigut kabelilersuineq nutaaq FARICE-mik taaguuteqartinneqartoq 2002-mi aallartinneqarmat. Aqquutip taassuma Islandip Savalimmiullu akornanni aqquut alla ingerlatissavaa Tuluillu Nunaata avannarpasissuanut attaveqassalluni.

Ilusiligaq 7.1-3 Imaatigut kabeli nutaaq

Tigulaarivik: FARICE

Pilersaarutit pisortat aningaasateqarfiat aqquutigalugu aningaasalersorneqartut

Anguniagassatut saqqummiussat taperserniarlugit piviusunngortiniissaallu siunertaralugu, pisortanit aningaasaliiffiqineqartumik aningaasateqarfimmik pilersitsisoqarpoq. Ministeriaqarfiit pilersaarutit siunnersuutinik ataatsimiititaliamut nassiuissinnaapput kingorna ataatsimiititaliamit naliliiffiqineqartussanik. Pilersaarutip akuerineratigut aningaasartuutissat affaat aningaasateqarfimmit aningaasalersorneqartarput.

1998-ip 2002-llu akornanni pilersaarutit arlalissuit pingaartumik ilinniartitaanermut, pisortat paasissutissiisarnerannut aammalu innuttaasut qarasaasialerineramik piginnaasaannut tunngassuteqartut naammassineqarput.

7.1.1.6 Erseqqissaaneq

*Pisoq iluatsilluar-
toq malunaatilik*

Island-imut tunngasup takutippaa elektroniskiusumik attaveqatigiinnerup iluani inuiaqatigiinnik ineriartortitsinermi anguniakkat uppernassuseqartumik naammassineqarsinnaasut. Anguniakkanik isumaginnittussamik ataatsimiititaliamik nukittuumik pilersitsinikkut aammalu ineriartornermik uummarissaataasussanik pisortat aningaasaataannik tassunga atugassanngortitanik immikkoortitsinikkut takorluukkat piviusunngortinneqarput. Malugeqquneqarpoq politikikkut iliuuseqarneq tamanna attaveqaateqarnermik ingerlataqarnerup allanngorluinnalerfiata nalaani naammassineqarmat.

Soorunami eqqoqqissaartumik nalileruminaappoq anguniakkat piviusunngortinneqarnerannut unammilleqatigiinnermik ammassineq qanoq tapertaasimanersoq, kisianni ilimanarluinnarpoq attaveqaateqarnermik immikkoortoqarfimmi piumassuseqarneq nutarerusunnerlu ineriartornermut pisuusimasoq uummarissaataallunilu.

7.1.2 Savalimmiuni attaveqaateqarnerup unammilleqatigiinnermut ammaan- neqarnera

Savalimmiuni telefonit aqquaat siulleq Torshavnip Vestmannallu akornanni 1905-imi pilersinneqarpoq. 1906-imi *Færøernes Amtskommunes Telefonvæsen* pilersinneqarpoq, kingorna allanngortinneqartoq *Det færøske Lagtings telefonværk*-imut. Selskabi taanna ullumikkut tassaavoq Færøya Tele, aallaqqaammut kisermaassisuusq.

Færøya Telep suliaqarfii tassaapput innuttaasut 47.000-iusut missaat. Innuttaasut illullu immikkoorput, nunamili tamarmi naligiikannersumik siammarsimasuullutik– taamaatorli innuttaasut amerlanersaat Torshavnimi najugaqarlutik.

Figur 7.1-4 Savalimmiunut kisitsisit pingaarnert

Areal (1000 km²)	1,4
Innuttaasut amerlassusaat	47.000 miss.
Innuttaasut eqimassusaat (km² ataatsimut)	34,1
Illoqarfiit annersaat	Torshavn (15.000)
BNP per capita (2002)	217.000 DKK

Savalimmiormiut attaveqaateqarnerat tamakkiisumik digitalimik ingerlavoq, telefoninut nalinginnaasunut, mobilinut aammalu Internetimut kiffartuussinerit neqeroorutigineqarlutik. Island assigalugu Savalimmiut ullumikkut nunarsuup sinneranut attaveqarpoq kabeli imaatigoortoq CANTAT-3 aqutigalugu.

7.1.2.1 Aqutsineq/nakkutillineq

*Akuersissutit tun-
niunneqartarput
"kinamigoq siul-
leq" atorlugu*

1997-imi attaveqaateqarnermut inatsit nutaaq Lagting-imit aalajangiunneqarpoq – inatsit, Savalimmiuni attaveqaateqarnermik ingerlatsinerup unammilleqatigiinnermut ammaanqarnissaanut sinaakkutassanik aalajangersaasusoq. Inatsisiliorneq annertunersamigut EU-p inassutai malitassialu malillugit ilusilersugaavoq. April 1999-imi attaveqaateqarnermi kiffartuussinernik neqerooruteqarnissanut pisinnaatitaaffinnik tun-

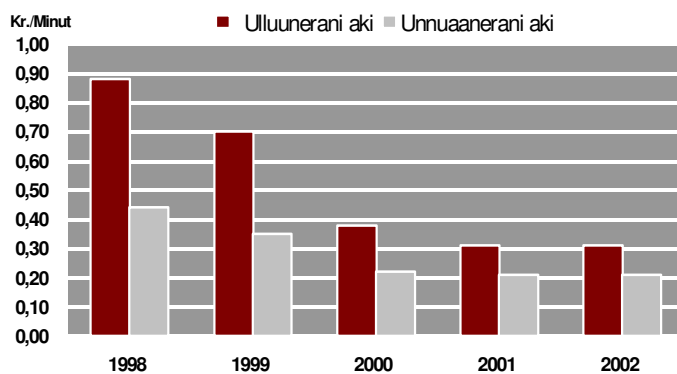
niussinerni politikki ”kinamigoq siulleg” atorneqarsimavoq. Aqutsisumiit inassutaasut naapertorlugit qinnuteqartunut piumasaqaatit minnerpaaffinik naammassinnittunut akuersissummik tunniussisoqartarpoq.

Maj 1999-imili akuersissutit arlallit tunniunneqareersimalerput. Taamaattoq maannak-kut suliaqartut pingaarutillit marluinnaapput: Føroya Tele aamma Kall. Kall dial up-internetimik nioqquteqarnermi inissisimalluarnerpaajuvoq, selskabip tigungmisarisai 25 %-erluinnangajaallutik, aammali telefoninut nalinginnaasunut sullissisuuvoq, naak Kall tassuunakkut annertunerulaartumik tigungminnituugaluartoq.

Unammilleqati-giinneq killilimmik sunniuteqarsima-voq

Naatsorsuutigineqarsimagaluarpoq unammilleqatigiinnermik ammaassineq, sukka-nerusumik unammilleqatigiilernermik, akit apparnerinik aammalu kiffartuussinerillu amerlinerinik kinguneqassasoq. Tamannali sulii pingilaaq. Internetimut akit Føroya Telemut naleqqiullugit taamaattoq 5 % missaannik Kall-imi akikinnerupput, aammalu illoqarfiup iluani telefonimiit nalinginnaasumiit sianernermi akit ataani soorlu taku-neqarsinnaasutut apparsimapput.

Ilusiligaq 7.1-5: Illoqarfiup iluani akit qanoq isikkoqarnerat

Soorlu takussutissiami takuneqarsinnaasooq unammillersinnaanerup eqqunneqalerfiata tungaanut aammalu pisariillisaanerup ukiani siullermi akit malunnartumik apparsimapput. Unammillernerli akit apparituinnarnerannik kinguneqarsimanngilaq. 2001-imili annerusumik minnerusumilluunniit akit nikeriaqqissimanngillat.

November 2002-mi Kall-ip mobilinut kiffartuussinerit aallartippai. Aallaqqaataani tale-tidskort-it atulersillugit. Mobilinik nioqquteqarnermi unammillerneq tamatuma kingor-na sakkortusivoq, naak tamatuma kingunerisaanik akit appaaviginerinik sulii takussaa-soqanngikkaluartoq.

7.1.2.2 Aqutsineq/nakkutillineq

Savalimmiuni attaveqaateqarneq Post- & Fjarskiftiseftirliti-mit naleqqussagaavoq attaveqaateqarnermut inatsit maj 1997-imi aalajangiiffineqartoq naapertorlugu tallimanik piffissaq tamaat sulisunik sulisoqarluni. Allaffeqarfimmu missingersuutit 2002-mi 3,6 MDKK-nik amerlassuseqarput.

Nioqquteqarfinni politikki malillugu aaqqiissuteqartarpoq

Attaveqaateqarnerup pisariillisaavigineqarnerata kingunerisaanik naleqqussaaneq pingaarnertut sammitinneqarpoq nioqquteqarfinni politikki tunngavigalugu, annertunerpaamik makku sammineqarlutik:

- *Naatsorsuuserinermi periaatsit.* Suliaqarfinni assigiinngitsuni isertitanik aningaasartuutinillu qulaajaasussanik attaveqaateqarnermik suliaqartut naatsorsuusiortarnissaat sukumiisunik ersarissunillu piumasaqaataavoq.
- *Ingerlatsinernut malittarisassiat.* Tassani pineqarput pisortat pigisaanni attaveqaateqarnermi aqcutit ingerlanneqarneri.
- *Akinik aalajangersaaneq.* Malittarisassiat, nioqquteqartut unammilleqatigiinnermut paatsuunganarsinnaasunik akilersuineramik, soorlu akinik appaarujussuarnermik, atornerluinnginnissaannik qulakkeerisut.

Pilersuisussaatitaaneq

Pilersuisussaatitaanermut tunngatillugu inatsisiliami allassimavoq akuersissummik pigisaqartunut tamanut tunniunneqarsinnaasoq. Ulluinnarnili sulinermi Færoya Tele kisimi pilersuisussatut pisussaaffeqarpoq. Pisussaaffeqarfik siullermik tassaavoq PSTN – oqalulluni telefonertarneq kiffartuussinerillu tassunga attuumassuteqartut, soorlu fax aamma internet dial-up. ISDN pilersuisussaatitaanermut ilanngunneqartarpoq atuisut qulit qaammatit arfinillit iluanni ISDN-imik kiffartuussineq ujartorsimappassuk. Naggataatigut Færoya Tele pisussaaffeqarpoq tusilartunik kiffartuussinissaminut.

Færoya Telep saniatigut allanik qinigassaqartoqarsinnaaqqullugu, Savalimmiuni aaqqisuussisup attaveqaateqarnermik neqerooruteqarumasunut nutaanut unammilleqatigiinnermi atugassarititaasut pitsaasut eqqumaffiginiarsimavai. Manna tikillugu kisiartaasoq, Kall, Savalimmiuni attaveqaateqarnermik ingerlatsinissaminut atugassarititaasut pitsaalluinnartut ataavartumik pissarsiarisarpai. Qanittoq isigalugu pissuseq equngasumik unammillilerneramik aallarniutaasinnaasoq, aammali unammilleqatigiinnermik ammaassivioqqammersumi piffissaanngitsukkut aallartitsinernik kinguneqarsinnaasoq. Kisiannili pingaartuuvoq taamatut pitsassuarunik atugassaqtitsinerup sivisuumik ingerlaannanginnissaat, atorunnaarsinnissaallu kingusinnerpaamik ingerlatsisoq taamatut ingerlaannarsinnaajunnaarpat. Savalimmiunili taama iliortoqarusussanersoq ilisimaneqanngilaq.

7.1.2.3 Namminersortunngorsaaneq

Færoya Tele Lagtingemit 100%-imik pigineqarpoq. Maannakkut pilersaarutigineqanngilaq Færoya Telep namminersortunngorsarneqarnissaa.

7.1.2.4 Pissutsit sinneri

December 2001-imi niuernermit suliffissuaqarnermullu ministereqarfiup IT-qarnerup ineriartortinneqarnissaanut oqallissaarut saqqummiuppa. Oqallissaarummi makku anguniagassaapput:

IT-mik suliffissuaqarnermi ineriartortitsinissamik takorluukkat

“...IT-mik suliffissuaqarneq imminut napatilluni suliffissuaqarfussaaq ineriartorneq, nuna-mi namminermi nunanilu allani niuerfiit pitsaasumik kiffartuussiffiginerat tunngaviussaluni aammalu nunat tamalaat akornanni unammilleqatigiinnermi sinneqartoorfiulluni ingerlassal-

luni. Ineriartornermut ikorfartuutitut pisortaqaarfut teknologi atorlugu paasisutissiisarnermik salliullutik atuiiffiussapput”.

Takorluugaq taanna tunngaveqarpoq paasinarsimmat Savalimmiut namminneq pigisaminnik tunniussinnaasaat killeqarmata kiffartuussinermik ingerlatsivimmiit annerusumik isumalluuteqartariaqartoq. Ilisimasanik teknologimillu atuisinnaassuseq taamaatumik ingerlatitsisuusariaqarput pingaarutillit inuiaqatigiit siuariartornissaanni. Tassunga atatillugu aammattaq paasinarsivoq ineriartornermi tassani tunngaviulluinnassasoq attaveqaateqarnermik ingerlatsineq eqeersimaarfullunilu nutarteriffusoq ullutsinnut naleqquttumik attaveqarfilersugaasoq nioqquteqartorlu. Tamaatut ingerlatsinermik kivitissusattat isigineqarput unammilleqatigiinnerup ammaanneqarnera, attavinnullu sukasuunut tunngasunik kiffartuussisinnalernerit.

7.1.2.5 Erseqqissaaneq

Pisariillisaaneq siunertarineqartunik suli kinguneqanngilaq

Savalimmiuni attaveqaateqarnikkut ineriartornerup maannamut nunat Europap kitaa-niittut angusarisimasai angoqqajannilai. Naak unammilleqatigiinnermik ammaasoqarsimagaluartoq tamanna inuiaqatigiinnut iluaqutissarsiffiisimannigilaq, attaveqaateqarnermilu kiffartuussinerit suli killeqarlutik. Pissutsit tamakku atuisut killeqarnerannik aammalu nunap agguluttumik inissisimaneranik ilaatigut pissuteqarput.

Ingerlatsineq allanngujaatsoq aaqqiivigineqarsinnaajuarlunilu ingerlalluarsinnaasoq Savalimmiuni suli aamma tunngavilersimarpasinngilaq. Tamatuma paasinarsisippaa unammilleqatigiinnivik tamanut eqqortuliorfiusoq sivisuumik anguniarneqartussaassasoq attaveqaateqarnermik ingerlatsivimmi unammilleqatigiinnermik ammaassivioqqammer-sumik innuttaasunit ikittuinnarnit tunngavissaqartumi.

7.1.3 Canadap avannaani nalunaarasuartaateqarnermik pisariillisaaneq

Canadap avanna Kalaallit Nunaannut arlalitsigut assingusuteqarpoq

Canadap avannaani naalagaaffinni naalagaaffeqatigiinnut ilaasuni Yukonimi, Northwest Territoriemi, Nunavummi aammalu British Columbiami attaveqaateqarnermik ingerlatsisoq Northwestel (NWTel) ingerlatsivoq 2001-imi unammilleqatigiinnermut ammaassivigineqarpoq. Silap, nunap, innuttaasullu najugaqarfia inissisimanagerat Kalaallit Nunaannut assingoqaat. TELE-mut NWTel-imullu ilisarnaataasut tassaapput tamarmik sullissinermi imaannaanngitsunik atugassaqaarnertik. Attaveqaateqarnermik ingerlatsisut selskabit allat ikittuinnat – peqaruni – assingussuteqarfigisinnaavaat nunarujussuaq ikittuinnarnit najugarineqartoq isseqisorlu.

NWTel-ip suliaqarfia naalagaaffinni naalagaaffeqatigiinnut ilaasuni sisamaasuni taakkunani inuttaqarpoq 110.000 missaanniittunik. Naalagaaffiit siulliit pingasut suliaqarfiupput pingaarnerit NWTel-ip 2001 tikillugu telefonit nalinginnaasut atorlugit attaveqatigiinnernut tunngasut tamaasa aammalu Internet kisermaassiffigalugit. Illuatungaatigut mobiltelefoninik sullissineq malittarisassiatigut killilersuiffigineqanngisaannarsimavoq kisermaassineq eqqarsaatigalugu. Attaveqaateqarnermik suliaqartut allat arlallit periarfissaq tamanna atorluarsimavaat najukkani NWTel-ip suliaqarfigisaani siassimallutik mobilinut aqqusersuinerikkut. Nunarujussuaq NWTel angusinnaasaa 4 millioner

km²-eringajaavoq, tassalu Canadap nunarujussuata tamakkerluni angissusaata 40 pct.-iata missaa.

NWTEL-ip najugaqarfuit annerusut minnerusullu 96-it pilersugarai. Innuttaasut nunalu illuliorfigineqarsimasooq suliaqarfimmi agguataakannerlutik inissisimapput – taamaattorli innuttaasut amerlanerit najugaqarput naalagaaffiit ataatsimoortut ilaanni, Yukon-imi. NWTEL-ip suliaqarfisaani illoqarfuit annersaasut marluk Nuummiiit annerulaarput (23.000-it aammalu 18.000-it missaannik inoqarlutik), illoqarfiilli tulliit marluk Kalaallit Nunaanni illoqarfuit annersaasa pingajuattut sisamaattullu angitigingajallutik (4.800 aamma 4.300).

Figur 7.1-6 NWTEL-ip suliaqarfianut kisitsisit pingaarnert

Suliaqarfiup angissusaa (1000 km ²)	3.900
Inuttussusaa	ca. 110.000
Inuit eqimatiginerat (km ² -imi ataatsimi)	0,03
Illoqarfiit nunaqarfeeqqallu amerlassusaa	96
Illoqarfiit annersaat	Whitehorse (23.000)
BNP per capita (1999)	160.000 DKK

Northwestel-
iik piginnittooq

NWTEL piginneqatigiiffiuvoq Canada Bell-imit pigineqartoq, taamaalillunilu piginneqatigiiffiulluni namminersortunit 100%-imik pigineqartoq. Attaveqaateqarnermik piginneqatigiiffijussuup ilaatut, NWTELip ingerlatseqatigiinnerup aammalu anner-tuumik ingerlatsinerup iluaqutissartaanik arlalinnik soorlu atortunik pisiniernermi aammalu kiffartuussinernik ineriartortitsinerni iluaquteqarnissamut periarfissaqarpoq. Illuatungaanili namminersortunit pigineqarnerup kinguneraa piginneqatigiiffik anner-tuumik aammalu sukangasumik Canada-miut attaveqaateqarnermut aqutsisoqarfianiit CRTC⁴³-miit, Canadami tamarmi attaveqaateqarnermik piginneqatigiiffinnik inger-lataqartunit nakkutilliisuusunit nakkutigineqarneq. CRTC nakkutilliisoqarfiuvoq ilisi-masaqarluartoq, NWTEL-imut annertuumik piomasaaqateqarsinnaasoq aammalu pigin-neqatigiiffiup piomasaaqatinik naammasinnisaanik sakkortuumik nakkutilliisuusoq.

7.1.3.1 Pisariillisaaneq

Unammilleqati-
giinnermik eqqus-
siartuaarneq

1990-ikkut aallartinneranili Canadamiut attaveqaateqarnermik ingerlatsivii unam-milleqatigiinnermut ammassivigineqaleruttormata, NWTEL 2001-imi aamma uanmmilleqatigiinnermut ammassivigineqarpoq. Tamatuma tungaanut piginneqatigi-iffik naalagaaffiup tamarmi naalagaaffiini immikkoortuni avannarpasinnerusuni telefo-ninik nalinginnaasunik attaveqaateqarnermik ingerlatsineq kisermaassilluni ingerlataaa. NWTEL-ip attaveqaateqarnermik pilersuiffigisaata unammilleqatigiinnermut ammas-sivigineqarnerata kinguneraa, illoqarfiup avataanut oqaluussinerit (toll) unammilli-utigineqarsinnaasutut ammaanqarnerat. NWTEL-ip attaveqaateqarnermik pilersuif-figisaani ilaannakortumik unammilleqatigiinnermik CRTC-ip aaljangerneratigut piu-

⁴³ Canadian Radio-Television and Telecommunications Commission, 450-inik sulisulik.

masarineqarpoq annertuumik aningaasaliisoqassasoq NWTel-ip aqputaanik – Service Improvement Plan, SIP –imik taaneqartartumik - piginnaanngorsaanissaq anner-tusaanissarlu eqqarsaatigalugit.

NWTel-imut SIP-ip imaa

NWTel 2000-imi attaveqaateqarnermi aqputinik annerusumik piginnaanngorsaaqquneqarpoq annertusaqqusaallunilu. SIP-imik suliaqarnerup piviusunngortinniarnera 2001-imi aallartin-neqarpoq, 2004-llu naanerani naammassineqassalluni. NWTel-ip ukiut sisamat taakku inger-lanerani naatsorsuutigaa aningaasaliissutit katillutik CAN \$ 75 mio. (350 mio. kr. miss.) angul-lugit amerlassuseqarnissaat aammalu aqputit 100%-imik digitalinngorsimanissaat, aammalu atuisut tamarmik CRTC-iip ‘kiffartuussinerit tunngaviusut’-nik taasimasaanik kiffartuunneqar-nissamik periarfissaqalissasut. Kiffartuussinerit tunngaviusut Canadami nassuiarneqarput tas-saasut sianernerit ersarissumik nipillit namminerlu toqqarneqarsinnaasut, najukkami akimik aalajangersaavigisamik Internetimik atuisinnaaneq, ikiueqqaartartut qitiusumik aqutsisoqarfian-nut (centraliannut) sianersinnaaneq, tusilartunik ikiuineq, inuit namminnerisamik aqputaanut isumannaallisakkanut isersinnaaneq, sullissisunut isersinnaaneq aammalu suliarinninnissamut ikiuunneq, illoqarfiup avataanut (Toll) sianersinnaaneq aammalu najukkami telefonbogi nu-taanik ilaartorneqartoq.

Erseqqissarneqassaaq SIP assersuunneqarsinnaanngimmat pilersuisutut pisussaaffilittut, soorlu kalaallinut atugasarititaasuni taamaattoq. NWTel-ip atuisut tamaasa kiffartuussinerit tunnga-viusunik pilersuinerit akilu assigiisooq akigalugu kiffartuussisussaaneq pisussaannin-ne-ranik tamanna pissuteqarpoq. NWTel atuisup nutaap attavilerneqarnissamik qinnuteqarneran-ut atusumik aningaasartuutit annertussusaat naapertorlugit akiligassisinnaavoq. Inoqutigiinni ataatsini attaviliineri aningaasartuutit \$ 25.000-it sinnersimappatigit NWTel pisinnaavoq attaviliineri aningaasartuutit sinnersi inoqutigiit attavilerneqarnerminni akiligassaretiigaasa qaa-vinut ilanngutissallugit.

*Ingerlatsinerup
ikiorsiissutit
tapiiffiginera*

Aningaasartuutaaffiussaqisup SIP-ip piumasaqaateqarfigineranut atatillugu NWTel i-ngerlatsinerup ikiorsiissutit tapiissutinik ukiukkaartumik tunniunneqartartussanik neriorsuutisivoq. Ukiut sisamat taakku ingerlanerini CRTC-ip NWTel ukiumut CAN \$ 15 mio.-nini (70 mio. kr. miss.) Canadami attaveqaateqarnermik piginneqatigiiffiusu-niit allaneersuniit aningaasaliiffigisassavaa. Ikiorsiissutit tapiissutit taamaattut atorne-rat (amerlassusaalluunniit) Canadami sionratigut naammattoorneqarsimanngillat, ta-mannali pisariaqartutut isigineqarsimavoq Canadamiut amerlanerpaat attaveqaateqar-ne-rup pitsaanerpaaffissaanik minnerpaamik qaffasissumik neqeroorfigineqarsinnaanerit qulakkeerumallugu. Aammattaaq pisariaqartutut isigineqarpoq Canadami tamarmi – aamma isorliunerusuni – unammilleqatigiissinnaanerup pitsaasunik atugassaqaartinne-qarnissaa qulakkeerumallugu.

Canadap avannaani attaveqaateqarnermi kiffartuussinerit nutaanik siammaaneq Ka-laallit Nunaanniit ukiualunnik kingulliuvoq, siammaaqqusinerlu aatsaat pilluni nakkutil-liisup piumaffiginninneratigut. Tamakku saniatigut soorlu taaneqareersutut North-westel ingerlatsinerup ikiorsiissutit tapiissutinik annertuumik tunineqarpoq.

*Akinik oqimaaqa-
tigiissaareqqinneq
– ikiorsiissutit
tapiissutit qimak-
kiartuaarutissaat*

NWTel unammilleqatigiinnerup aammaneqarneranut atusumik illoqarfiup iluani aam-malu illoqarfiup avataanut sianernernut akinik oqimaaqatigiissaareqqinnissamut akueri-neqarpoq. Tamanna pitinnagu NWTel-imi aningaasaqarneq tunngaveqarsimavoq illo-

qarfiup avataanut sianernerni akinik qaffasissuniit iluanaarutit, nunap ilaanut inukitsumut amigartoorutaaffiusumut matussutitut atorineqartarlutik. Illoqarfiup avataanut oqaluussinerit unammilleqatigiissutigineqarnerat saqqummiunneqarmat akinullu unammimarnerusunut illoqarfiup avataanut sianertoqarsinnaanerani pisariaqartitsisoqalermat NWTel-ip taamatut ikiorsiissuteqarluni tapiisarnera millingaatsiarpoq. NWTel-ip akigititaanik oqimaaqatigiissaareqqinneq tamakkiisuunngitsumik tassani annaasanut taarsiisussaavoq.

7.1.3.2 Aqutsineq/nakkutillineq

Taava NWTel aqunneqalerpoq CRTC-mi periaatsit immikkut nalequssakkat arlallit mallugit. Canadami attaveqaateqarnermik piginneqatigiiffiit allat nalinginnaasumik nalequssaaavineqartarput aqutseriaaseq price cap atorlugu, attaveqaateqarnermi nioqquit immikkoortukkaat akiisa killissaliussatut qutsinnerpaaffissaat qaangertussaanaq. NWTel-ili aqutsisunit rate-of-return-imik taaneqartartumik ingerlatsissusannngortinneqarpoq, tassungalu rate-of-return (sinneqartoortutit annertussusissaat) 10 aamma 11 pct.-it akornanniittussaalluni.

Naatsorsuuserinermik nakkutillineq

Sinneqartoortutit annertussusisaannik killilersuineq nakkutigisinnaajumallugu CRTC-imit NWTel naatsorsuuserinermi periaatsinik sukumiisunik annertuunillu, Phase III accounting-inik, piumaffigineqarpoq. Naatsorsuuserinermi periaatsit, CRTC-mik periarfissippaat, attaveqaateqarnermik piginneqatigiiffiup suliaqarfimmini assigiinngitsuni ikiorsiissutitut tapiissutinik tapersiissuteqartarneraniq naliliiffiginnissinnaaneraniq – pingaarnertut ukunani, tassa kisermaassilluni suliaqarfigisani aammalu unammilleqatigiiffiusumik suliaqarfigisani. Canadami attaveqaateqarnermik piginneqatigiiffiusut allat 1990-ikkut aallartisimalernerini Phase III atorunnaarpat. Tamatuma NWTel-ip suliaqarfiini suli atugaaneranut pissutaavoq tunngaviusumik nalornissutigineqarsimammat piffimmi tamaani unammilleqatigiissinnaaneq ingerlanneqarsinnaanersoq. Canada-mi piffinni allani unammilleqatigiinnerup atuutsilerneqarnera (uani ima paasillugu, sullitat ataasiakkaat qinigassaqaarsinnaaneraniq) aalajangiisuusimavoq, CRTC-p aalajangernissanut Phase III-miit akit annerpaaffilernissanut ingerlaqqittoqassanersoq.

Kiffartuussinermik iliuusissat 16-it

Aammattaaq CRTC-p Canadami attaveqaateqarnermik piginneqatigiiffiit, kiffartuussinernut assigiinngitsunut 16-inut atasunik piumasaqarfigai, kiffartuussinernit pitsaasisaannut tunngasunik, taakku atuisut attavilerneqarnerinut, ajoqutinik iluarsaassinernut aammalu atuisunik kiffartuussinernut tunngasuupput. NWTel-imik nakkutillineq tassangaanniit arlalitsigut allaassuteqarpoq. Tamanna annertunertigut pissuteqarpoq nakkutilliisut nassuerutigisariaqarmammasuk nunap nammineq inissisimanerata, innuttaasunut tunngasut aammalu silamut tunngasut NWTel-ip suliaqarfiini atuuttuusut pissutigalugit, allatut ajornartumik immikkut ittunik sakkukinnerusunillu aaqqiiviusariaqartut.

CRTC-iip iliuusissai tunngaviusumik oqaatigineqartariaqarput teknikkimut annikitsuinarmik sammiveqartutut, annertuumillu atuisunut sammiveqarlutik. Iliuusissat tamarfik taamaalillutik sullinneqartup sullinneqarnermik pissarsiaata toqqaannartumik paasiuinartumillu isigineqarsinnaaneranut naleqqiunneqarsinnaavoq. Nassuiarneqarneri, periaatsit aammalu immikkuutitaarneqarneri teknikkimut tunngasut inissinneqareerput, kikkunnulli tamanut toqqaannartumik nalunaarusiarineqarnatik.

Unammilleqatigiinnermik ammaassinerup killiffia	(Tamakkiisuunngitsumik) unammilleqatigiinnermut ikaarsaarnermi kisermaassisuusaaneq. Nioqquteqarfiit ilaat unammilleqatigiiffiupput: Illoqarfiup avataanut sianernerit, Internet aammalu mobiltelefonit
Oqartussaasoq naleqqussaasuusooq	Canadian Radio-Television and Telecommunications Commission (CRTC). Attaveqaateqarnermik nakkutilliinermik immikkoortorta q taaneqartarpoq "Choices for Canadians". Canadami attaveqaateqarneq tamaat naleqqussaaffigaa.
Nakkutilliinermi sakkugineqartut	Phase III naatsorsuuserinermi periaaseq Akinik nakkutiginninneq Iluanaartissatigut nakkutiginninneq SIP (semi-pilersuisussaataaneq) Kiffartuussinernut 16-inut piumasaqarneq

7.1.3.3 Pisariillisaanerup sunniutai⁴⁴

NorthwestTel-ip unammilleqatigiinnermut ammaanarnerata attaveqaateqarnermi nalinginnaasumik apparitorneq nunarsuaq tamakkerlugu IKT-eqarnermik aningaasaleerusussuseqarnermik sulit malunniuteqartitsisoq nalaarpaa. Tamanna sakkortuumik pisooqataagunarpoo ammaanarup kingornali NorthwestTel-imut unammillertut ikituinnaasimanerannut.

NorthwestTel-ip suliaqarfigisaani 'long distance'-nut (isorartuunut) akit NorthwestTel-ip Canada-p sinneranut suliaqarfigisaanut naleqqiullugit marloriaataasa missaannikkaluartut, suliffeqarfiit unammillertut allat suliaqarfimmi tassani aallartitsisimangillat.

Taamaallaat Internetimik atuinermik nioqquteqarnermi unammilleqatigiittoqarpoq

Taamaalluni Internetimik atuinernut sulianut taamaallaat niuertunik nutaanik NorthwestTel-imut unammillertunik takussaasoqarpoq. Internetimik nioqquteqarneq tassaasimavoq (mobiltelefoninik nioqquteqarnermit malitseqarluni) ineriartorfiunerpaa simasoq – atuisut amerlassusaat aqutillu eqqarsaatigalugit. Illoqarfinni annerni tamani aammalu piffinni minnerusumik illuliorfigineqarsimasuni arlalinni Internetimik atuisut attavinnut sukkasuunut xDSL-inut kabelmodem-inulluunniit attaveqarput. ISP-it (Internet service providers) unammillertut ikittuinnaapput, taakkulu annerusumik tassaapput najukkani "entreprenørit", NorthwestTel-imi attaveqaatit aqutaannik atuinarlutik pisisartuusut. Canadap avannaani Internetimut attavinnut akit qaffasissimapput – Canadap sinneranut naleqqiullugit 25-50 %-imik qaffasinnerullutik. Illoqarfinni annerpaani ISP-nik amerlanernik peqartuni akit taamaattoq apparsimapput, nuna tamaat eqqarsaatigalugu agguaqatigiissillugu akiusumut qanilliarlutik.

Ajornartorsiut pingaarutilik alla tassaavoq sullissisut unammillertuusut NorthwestTel-ip aqutaanut isersinnaaneranni akinik naleqquttunik aalajangersaasoqartillugu naleqqussaarnerni equngasoqartarnera. NorthwestTel-ip attaveqaateqarnermi kiffartuussinernut akigititaa –

⁴⁴ Unammilleqatigiinnermik ammaassinerup kingunerisai pillugit NorthwestTel-ip oqaloqatiginiarnera ajornakusoorsimaqimmat, piffimmi tamaani sunniutit pillugit nalunaarusiat saqqummiunneqartarsimasut assiginngitsut atornerarput – pingaartumik "Yukon Telecommunications Study" Lemay-Yates Associates Inc-timeersoq. Sunniutit annerusumik paasisaqarfigineqarusuppata tassunga innersuussisoqarpoq.

Unammilleqatigiinnermi equngassutit

ataasiakkaat akiannik taaneqartartoq – pisuni arlalinni minneruvoq, isorartuuni nioqquteqartut unammillertuusut NWTel-ip attaveqaataannik atuinermi akiliutaannut naleqqiullugu. Tassunga ilaatigut pissutaavoq NWTelip amerlasuunngorlugit tunisaminut akigitaq marloqiusaammat, qangali atorveqartumut attavimmik ataatsimik atueqatigiinnermut aki kiisalu attaveqaatit aqutaannut isersinnaanermut aki (tuluttut taaneqartartoq **carrier access tariff**). Attaveqaatit aqutaannut isersinnaanermut aki CRTC-iimit akuerisaasoq NWTel-ip tuniniaaviup ilaani tigummisamini annaasaanut taartissatut atugassaatut eqarsaatigineqarpoq. Amerlasuunngorlugit nioqquteqarnermi akip ataasiakkaallu akiisa akornanni killeqartitsinnginnerup tuniniaaffimmi nioqquteqartartunngornissaq isumaarutsippaa. Aqqutinut sukkaasuuni bredbådsacces-imi aamma taamatupajaaq ingerlasoqarpoq. ISP-mik suliaqartup (namminersortut Internetimik nioqquteqartut) NWTel-ip aqutaq atorlugu ADSL neqeroorteqarumasooq sullitamat ataatsimut qaammatikkaartumik akiliuteqartartussaavoq, centralimiit ISP-ip tungaanut attavimmik akiliummik annertuumik (sullitat amerlassusaat apeqqutaalluni angissuseqartumik) kiisalu atuisup Internetimut attaveqalersinnissaanut akiliummik. Iluanaaruteqarsinnaanermut aalajangiisuulluinnassaaq sullissat qanoq amerlatigisut centralimut ataatsimut katersuussinnaanerat. Atuisinnaasut killeqangaatsiarmata ISP-nik suliaqartut amerlanerit aallartissinnaanerat ajornaku-soorsimavoq.

Taamaammat nakkutilliinerup aqqiivigineqarnissaa sakkortuumik piumasarineqarpoq, amerlasuunngorlugit pisinermi akit, ataasiakkaanik pisinermi akinik qaangiisnaajunaarniassammata. Najukkani entreprenørit ISP-llu arlallit aamma pilersaaruteqarput najukkaminni atortulersuutinik ledningeqanngitsunik pilersitsinissamik, tamaalillutik NWTel-ip atortulersuutai avaqqussinnaanngorumallugit (tamakkiisuunngitsumik) NWTel-imullu akiliisarnermi ajornartorsiutit taamalillutik ajornartorsiutigisariaarullugit.

Ikiorserneqartartumut unammillertunngornissaminut qunoriartarmata. Oqaatigiuminaappoq taamatut oqalunnerit uppernassuseqarnerisut CRTC-lli tungaanii tapiissutaasartut taamatut sunniteqarnissaat siunertaanngisaannarsimavoq.

Ajornartorsiut alla tassaagunarpoq NWTel-ip manna tikillugu tapiissutisarnarata kingunerisaanik sullissisut allat attaveqaateqarnermik piginneqatigiiffimmut ikiorserneqartartumut unammillertunngornissaminut qunoriartarmata. Oqaatigiuminaappoq taamatut oqalunnerit uppernassuseqarnerisut CRTC-lli tungaanii tapiissutaasartut taamatut sunniteqarnissaat siunertaanngisaannarsimavoq.

Unammilleqatigiinnerup kingunerisut kusanangitsut ilaatigut pissutaallutik CRTC-ip sotiginerulersimagunarpaa NWTel-imik naleqqussaanissani aammalu unammilleqatigiinnerup ammaanqarnerani siunertarinqartunik naammassinniarnissani.

Mobilinik nioqquteqarfimmi unammilleqatigiinneq

Mobilinut tunngatillugu kisermaassisuunissamik akuerissuteqarfigineqanngisaannarsimasumi, siammasissumik annikitsumik unammillertoqarpoq. Taamaammat NWTel-ip suliaqarfigisaasa ilaanni mobiliselskabitu immiut akilersinnaasutut unammillertuunissaq naammassimarparisippoq: Illoqarfiit avinngarusimasumiittut aammalu oliaorfeqarfinnut qanittumiittut, sulisut piffinni tamakkunani aqqutinut roamingimik atuisut. Suliaqarfigisat kangisinnerusortaani illoqarfimmi ataatsimi NWTel-ip aamma suliaqarfigisaani entreprenørit tamaani najugaqartut mobilinut aqqut unammillertutut pilersissimavaat napparussuarnik nassitsissutinik arlalinnguanik nappatiterinermik – tassa taanna unammillivinnertut taasariaqartoq. Illoqarfinni annerpaani NWTel kisermaajuvoq, illoqarfilli suliaqarfisut sinnerini amerlanerini mobilinut aqquteqartoqanngilaq soorunami naammageqanngisumik.

*Piffimmut tamaa-
nga piffimmiillu
tamaangga imari-
neqarsinnaasup
qanoq atsiginera-
ta oqallisiginera*

Canadap avannaani naalagaaffiit naalagaaffeqatigiinnermut ilaasut sakkortuumik oqallisigisaat – aamma Kalaallit Nunaanni oqallinnermut assingusoq – tassaavoq sumiiffimmiit sumiiffimmut piginnaasaq qanoq annertutigissanersoq. Ullumikkut atornerqarput sakkortusaaviit, qaammataasat ilaatigullu fiberit atorlugit attaviit. Internetimilli atuisoqarpoq piginnaasap killilersuisuuneranik oqartunik. Taamaattumik oqallisigineqarpoq attaveqaatit aqputaanni piginnaasaq qanoq iliorluni annertusarneqassanersoq aningaasalersorneqarlunilu – immaqa fiberit atorlugit attaviit annertusaaviginerisigut. Sammivinnit arlalinnit oqaatigineqarpoq naalagaaffinni naalagaaffeqatigiinnermut ilaasuni naalakkersuisuusut attavinnut attaveqaatit aqputaannut piginnaasaqarluartunut aningaasaleeqataasariaqartut. Najugaqarfnummi assut pingaaruteqartut nalilernerqarpoq, inuussutissarsiuteqarnerup inuillu atuinerisa internetikkut attavimmu sukkasuumut Canadap kujasissuani ”paasissutissiisarnerup aqqusinersuinut”, taamaallunilu nunarsuup sinneranut, isersinnaalernissaat. Oqallinneq tamanna sulii naammasseqqajannigilaq.

7.1.3.4 Erseqqissaaneq

*”Misiliinermi siul-
lermi uniuisoqar-
poq”*

Ataatsimut isigalugu ajornartorsiutit arlaqartut isikkoqarput Canadap avannaani unammilleqatigiittoqalersinnaanerani pilersitsiniarnermi. Naak CRTC attaveqaateqarnermik nioqquteqarfinnik unammilleqatigiinnermik ammaassinernik ilisimasaqarluartuugaluartoq ”misiliinermi siullermi eqqorniagaq uniorneqarsimavoq”. Tamaani nioqquteqarnerit ammarneqarnerisa aallartinnerannili unammilleqatigiinnermik ingerlalluurtumik pilersitsisoqarsimarpasinnigilaq. Taamaakkaluartoq attaveqaateqarnermut aningaasaliissutit ukiuni kingullerni killeqarsimanerat eqqaamaneqartariaqarpoq, tamannalu Canadap avannaani unammilleqatigiinnerup ammassivineqarnerani manna tikillugu angusaasunut sunniuteqanngitsoorsimagunannigilaq.

7.2 KALAALLIT NUNAANNI UNAMMILLEQATIGIINNERMI ASSERSUUTIT

Kalaallit Nunaata nunat saniliisa namminersortunngorsaanerminni unammilleqatigiinnerup eqqunneqarneranut atatillugu akit apparnissaat, qinigassat amerlanerulernissaat, neqeroorutigineqartullu ineriartortinneqarnissaat pillugit iluatsissimasaat unammillertariaqarsimasaallu takuneqarsinnaapput. Kalaallit Nunaannili pissutsusit ilaqarput nunani allani siumugassaangitsunik. Taamaattumik piviusorsiorpoq attaveqaatit aqqisuteqqinnissaanut atatillugu misilittakkat misissornerisa saniatigut, Kalaallit Nunaanni pilersuineramik ingerlatsiviit unammillernermik ingerlataqartut misilittagaasa ilanngunnissaat.

Siulliullugu Kalaallit Nunaanni silaannakkut angallannermi namminersortunngorsaaneq iserfigineqassaaq, tamatumalu kingorna Kalaallit Nunaanni allakkanik nassiussalerinermillu niuerfiit, ukiuni arlalinni unammilleqatigiissutaasimasut iserfigineqassapput. Matumani naqissuserneqassaaq, niuerfiit taakku marluk pillugit ataatsimoortunik misissueqqissaarnernik saqqummersitsisoqarsimannigimmat, taamaammallu saqqummiussat apersuineramik pisortatigoortumillu taakku pillugit allaaserineqarsimasunit tunngaveqarmata.

7.2.1 Kalaallit Nunaanni silaannakkut angallannerup namminersortunngorsarneqarnera

Kalaallit Nunaanni angallannermi aaqqissuussaneq

Kalaallit Nunaanni angallanneq marlunnut avinneqartarpoq, tassami angallannerit timmisartukkut umiarsuakkullu ingerlanneqartarmata. Umiarsuit inunnik angallassinerup 35-40%-ia tiggummivaat, timmisartukullu angallannerit sinnera tiggummilugu. Umiarsuarmik angallanneq naliginnaasumik timmisartuniit akikinnerusoq, arriinnerulluni ukiuuneranilu angallanneq killeqarluni. Taamaammat inunnik angallassinerit ima aaqqissuunneqakkajuttarput, umiarsuit sikuneq ajortuni atorneqarnerullutik, siku-gaangallu timmisartut atulertarlutik.

Illoqarfiit ilaanni mittarfiit sananeqarnerisa kingorna timmisartumik angallanneq anner-tusisimavoq. Umiarsuarnik angallannerit piffissaq apeqqutaalluni killeqangaatsiartar-mata, Kalaallit Nunaanni angallannermik aaqqissuussineq ataasiinnarmik aallaveqartu-tut ilaatigut oqaatigineqarsinnaavoq.

Silaannakkut angal-lanerup namminer-sortunngorsarne-qarnera

Umiarsuarnik assartuineq tamarmi sulis kisermaassisussaataitanermik tungaveqartoq, silaannarmi angallannermi aaqqissuussaaneq ukiuni kingullerni 4-ni annertuumik al-lanngoriaateqarsimavoq. Aqqutit arlallit nammiensortunngorsarneqarsimapput, allallu immikkut isumaqatigiisuteqarnikkut suliakkiissutigineqarsimallutik. Ingerlatsivik tim-misartuussinissami pisortat tapiissutaannik ikinnerpaanik neqeroortoq, kiffartuussinis-samut akuerineqarsimavoq.

Silaannakkut angallannermi amigartoorfiusut iluanaarfiunit matussiserneqar-tarneri

Attaveqaatinik ingerlatsivik assigalugu Kalaallit Nunaanni silaannarmik angallassiner-mi amigartoorfiusut iluanaarfiunit matussuserneqartarsimapput. Angalasut aqqutini an-gallavigineqarnerpaasunik atuisut, akiliivallatarsimapput, tamannalu aqqutinut atorn-eqarpiannngitsunut akisuunullu tapiissutitut atorneqartarluni. Taamaalillunilu kinaluun-niit aningaasartuutiviit malillugit timmisartornermi billet-iminut akiliisarsimangilaq.

Aqqutit amigartoorfiusut immik-kut isumaqatigiis-susiorfigineqarput

Amigartoorfiusut iluanaarfiunit matussuserneqartarnerinik periuseq qimanniarneqar-simavoq⁴⁵. Tassunga paarlagullugu pisortata tungaaniit, ilaatigut qulimiguulimmik⁴⁶ an-gallaviusartut aqqutit 10-it amigartoorfiusut annertuumik tapiiffigineqartarput, billet-it akii appsarsarniarlugit. 2002-mi taakkununga aqqutinut 10-nut pisortat tapiissutaat 102 mio.kr-iusimapput, Namminersornerullutillu Oqartussat sullissinissamik isumaqatigiis-suteqarfisimavai timmisartuussisunermik ingerlatsisut pingasut tassaasut, Air Greenland, Air Alpha aamma Air Iceland. Aqqutinut 10-nut taakkununga aningaasar-tuutit 2002-mi 170 mio.kr-iusimapput. Tassa imaappoq, atuisut akiliinermi

⁴⁵ Aammattaq politikkip tungaaniit Mittarfeqarfiit ingerlanneqarnerata annertuup atuisut akiliisarner-isigut aningaasalersornissa aalajangiunneqarsimavoq. Taamaammat mittarfeqarfinnut akileraarut anner-tuumik qaffassimavoq, mittarfeqarfinnik atuisut kiffartuunneqarnerminnut akiliutaat aningaasartuutit annertussusaanut naleqqunnerulersimallutik.

⁴⁶ Oqaatigineqakkajuttarpoq, qulimiguulimmik angalaneq timmisartumik angalanermut naleqqiullugu marloriaammik akisunerusoq. Piviusorli unaavoq qulimiguullip timmisartullu akunnermut ataatsimut akii assigiikkaluarput, ksiannili qulimiguullit timmisartunut naleqqiullutik marloriaammik arriinnerupput, ilaasorisinnaasaallu marloriaammik ikinnerullutik.

akiviata 40 %-iinnaa akilertarpaat. Aqqutit ilaanni ataatsimi atuisut akiviata 10 %-iinna akilertarpaat.

*Unammillerto-
qanngilaq akillu
qaffakkiartorput*

Amigartoorfiusut iluanaarfiusunit matussuserneqartarnerata peerniarnerata saniatigut siunertaavoq angalasut tungaasigut aammalu silaannakkut angallannermi aningaasartuutitigut inissisimanermik paasiuminarsaanissaq. Tamanna iluatsissimarpasippoq. Aqqutini iluanaarfiusuni silaannakkut angallannermi ingerlatsisunik unammillerusuttoqarsimanngilaq. Taamaalilluni Air Greenland kisiartaalluni, aqqutini immikkut isumaqatigiissuteqarfigineqanngitsuni, silaannakkut angalassineramik ingerlatsivoq. Taamaattoq Air Greenland-ip maanna akigititai, aqqutini taakkunani kisermassusisaatitaagallarneranut naleqqiullugit agguaqatigiisillugit 20 %-imik qaffasinnerupput. Taamani aqqutit taakku ima iluanaarfiutigisarput, allaat Air Greenland-ip 40 mio.kr-it amigartoorfiusunut matussutigisarlugit, taakkulu amigartoorfiusut maanna Namminersornerullutik Oqartussat immikkut isumaqatigiissuteqarnikkut tapiiffigisarpai. Namminersortunngorsaanerup kingunerisaanik, siusinnerusukkut aqqutit iluanaarfiusut amigartoorfiusunik matussusisartut maanna akisunerulersimapput, naak amigartoorfiusunik matussusisooqarnissaa pisariaarukkaluartoq.

*Akit qaffannerinut
patsisaasinnaa-
sutr*

Tamatumunnga patsisinut ilaavoq , timmisartuussisunut immikkut isumaqatigiissuteqarsimasunut aqqutinik annasaqarnerup kingunerisaanik, Air Greenland-ip anertuumik ingerlatsinermi iluaqutissaraluani annaasimammagit. Naak timmisartunik angalassinerit ikiligaluartut, Air Greenland sionatigutulli suli allaffissornikkut teknikkikkullu sulisoqarnissamik pisariaqartitsivoq. Tamatumallu kingunerisaanik ilaatigut ilaasumut ataatsimut aningaasartuutit agguaqatigiisillugit amerlisimapput. Aallali aamma patsisaasinnaapput, assersuutigalugu orsussamut akit qaffassimapput, mittarfeqarfinnilu kiffartuussinernut atuisut akiliisarlutik, kisianni tassa ataatsimut isigalugu nunap iluani silaannakkut angalassinerup namminersortunngorsarneqarnera - piffissaq sivikitsoq isigalugu - iluatsittutut oqaatigineqarsinnaanngilaq.

Tamanna naqissuserneqarpoq, POST Greenland Air Greenland-ip allakkanik assartuinermi akinik annertuummik qaffaanerata kingunerisaanik timmisartunik allakkanik assartuutitnik marlunnik Cessnanik pisimmat, taakkulu Air Alpha-mik ingerlanneqarput.

Timmisartuq siulleq 2001-imi atulerpoq, timmisartullu aappaa 2002-p ukiaani atulerluni. POST Greenland ilisimatitsivoq , taamaaliornermikkut Air Greenland-ip akigititaanut naleqqiullugu mikinngitsumik sipaaruteqarsimallutik. Peqqinnissaqarfik napparsimasut angallanneranut atatillugu assigusumik iliornissaminik isumaliuteqarpoq. Maluginiagassaavoq ingerlatseqatigiiffiit pisortallu immikkoortortaqarfii, silaannakkut angallannermik misilittagaqanngitsut, nammineq timmisartunik ingerlatsinermikkut annertuunik sipaaruteqarsinnaammata, naak timmisartuussinermik ingerlatsissunut ataatsimut ingerlatsinerup iluaqutissartai periarfissaasorinaraluartut.

Atlantikoq ikaarlugu timmisartuussinermik ingerlatsinermut atatillugu, SAS-ip 2001-imi angallassiunnaarnerata kingunerisaanik, maanna Air Greenland kisermaassilluni inger-

latsivoq, tamaammallu timmisartumik anginerungaartumik Airbus 330-imik sivisuumik akilersungassaminik pisisariaqarsimavoq, atuisunut naammattumik inissaqartitsinissami siunertaralugu. Taamatut iliuuseqarneq Air Greenland-imut aningaasatigut anner-tuumik kingunerlulerpoq, tassami Boeing 757 atornerqarunnaarpoq, tuninissaalu ajorna-kusoorpasilluni – Boeing-ip atorluarneqannginneranut atatillugu ukiut amigartoorutit 20 mio.kr-it missaanissorineqarput. Silaannakkut angallassisut marluk unammillerallarnern-anut naleqqiullugu, Atlantikoq qulaallugu timminerimi akit 15 % missaanik qaffariarsimapput.

Taamaalilluni oqaatigisariaqarpoq, Kalaalit Nunaanni silaannakkut angallannermi unammillerneq neriuutigineqarsimagaluartutut - akit apparnerinik – iluaqutissarsiffigineqarsimanngilaq.

Air Greenland pillugu

Air Greenland 1960-imi pilersinneqarpoq, ullumikkullu Namminersornerullutik Oqartussanit (37,5%) -imik, SAS-imit (37,5%) -mik qallunaallu naalagaaffianit (25%) -imik pigineqarluni. Namminersornerullutik Oqartussanit siusinnerusukkut oqallisigineqarsimavoq, ingerlatseqatigiiffiup aktiaataasa tiguneqarnissaat pillugu pilersaarut.

Air Greenland-ip Airbus A320-200 aamma Boeing 757-200 atorlugit Kalaallit Nunaata Island-ip Danmarkillu akornanni angallanneq ingerlappaa. Taakku sanitigut Air Greenland-ip Atlantikoq qulaallugu angalasartut timmisartuutini marluk Europami angallannermut attartortittar-pai. Air Greenland Kalaallit Nunaanni sumiiffinnik 19-inik angallaveqarpoq, Dash 7-it 50-inik ilaasoqarsinnaasut sumiiffinnut miffigineqarsinnaasunut timmisarput – sinneruttullu timmisar-tunit mikinerusunit qulimiguulinninllu timmiffigineqartarlutik. Taakku saniatigut Air Greenland Kalaallit Nunaanni timmisartunik attartortitsinermik neqeroortarpoq.

2002-imi Air Greenland 677 mio.kr-inik kaaviiartitaqarpoq, sinneqartoorutai 44 mio.kr-iullutik (akilaraarutit peereerlugit 27 mio.kr.) sulisut 550-iupput.

Siuserusukkut eqqarsaatigineqartarsimavoq, pisortat pigisaasa angallannermik ingerlatsisut kattunnissaat, atorluaanerunissaq siunertaralugu. Tamatumani eqqarsaatigineqarpoq, ataatsimut angallassinermik ingerlatsiveqarnikkut, angallassissutit assigiinngitsut akornanni suleqatiginnerunissaq, taamaalilluni eqaannerusumik pitsaaner-usumillu Kalaallit Nunaanni angallassinermik neqerooruteqalernissaq anguneqarsinnaaniassamat. Allatut oqaatigalugu angallassinermik ingerlatsivimmik ataatsimoortumik peqalernissaq kissaatigineqarpoq, taamaalilluni maannamut aaqqissuussaanermut sanil-liullugu, ataatsimoortitsinikkut iluaqutissat arlallit anguneqarnissaat ilimagineqarmat.

Anguniagaq: Angallassinermik ingerlatsiviit ataatsimoortut?

7.2.1.1 Sillaannakkut angallannermik misilittakkat attaveqaateqarnermi atorlugit?

Silaannakkut angallannermi ingerlatsineq attaveqaateqarnermilu ingerlatsineq arlalinnik assigiissuteqarput⁴⁷:

⁴⁷ Kalaallit Nunaata killeqarfii qaangerlugit qiviraanni, ingerlatsiviit taakku marluk assigiissutaat suli amerlanerupput: Tamarmik ingerlatsinerminni nunarsuaq tamakkerlugu ingerlatsivigaat. Tamarmik siuserusukkut pisortanik pigineqarput kisermaassinerlu tunngavigalugu ingerlanneqarlutik. Namminersortunngorsaanermi nutaanik ingerlatsisoqalersimavoq. Ingerlatsivinni kisermaassiviusimasuni taakkunani marlunni "pisinnatitaaffiit kingornussamik" piginnarnissaat sorsuutigisimavaat. - attaveqaateqarner-

- Ingerlatsiviit taakku ilisarnaatigaat aningaasartuutitut nikerartunut qaffasissunik aningaasartuuteqartarnertik. Tassalu atortuminnut aningaasaliisarnermikkut- timmisartunut, umiarsuarnut, qulimiguulinnut, mittarfinnut, sinerissami radioqarfinnut (radiokæde) qaammataasanut attaveqaatinut (satellitjordstationer), ledningit aq-qutaannut, mobilit aq-qutaannut – tamakku ingerlatseqatigiiffinnut taakkununga aningaasartuutaanerpaasarput.
- Ingerlatsinermi piginnaasat atugassarititaasut killeqarput, taamaattumillu sapinngisamik atorluarnissaat pisariaqarluni. Piginnaasat iluini annertuumik ingerlatsinikkut iluaqutissartaqarput – ingerlatsinermi atortussat pigilersimagaanni, aningaasartuutit nikerartut annertunngillat.
- Ingerlatsivinni taakkunani Kalaallit Nuaanni nunap immikkoortuisa akornanni amigartoorfiusut iluanaarfiusunit matussuserneqartarput. Tamanna kisermaassisusaatitaanermi pisinnaasimavoq, Air Greenland-ip TELE-llu (ingerlassimasaanni) Amigartoorfiusut iluanaarfiusunit matussuserneqartarneri pisinnaajunnaarpata, Kalaallit Nuaanni isorliunerusut kiffartuunneqarnissaannut aningaasartuutissat annertuut matussusernissaat pisariaqalissaaq.

Timmisartukkut angallassinerup attaveqaateqarnerullu assigiissutai

Assersuutigalugu attaveqaateqarnerup aqqqissuussaanerata allannortinnisaanik isumaliutersuuteqarnermi, timmisartuussinermik ingerlatsivik arlalinnik soqutiginaatilinnik tikkussivigineqarsinnaavoq.

Annertuumik ingerlatsinermi iluaqutissat

Air Greenland assigalugu TELE ataatsimut annertuumik ingerlatsinerup iluaqutissartaanik atorluaalluni ingerlavoq. Taamatut iluaqutissat annikillissapput, allat TELE-p nierrutaannik neqeruulissappata. Ataatsimut isigalugu inuiaqatigiit ataatsimut ingerlatsinerup iluaqutissartai annaassavaat. Annaasaq tamanna, attaveqaatinik ingerlatsisut unammillertut eqaannerusumik ingerlatsinermik matussusersinnaaneraat nalunarpog. Apeqqutaassaaq inuiaqatigiit qanoq annertutigisumik annaasaqassanersut, qanoq TELE kisermaassisusaasutut unammilleqatigiinnermut sanilliullugu (immaqa) ingerlalluartiginnginnersoq.

Amigartoorfiit iluanaarfinit matussuserneqartamerat

Attaveqaateqarnermik ingerlatsivik ullumikkut imminut napatippoq, ilaatigut amigartoorfiusut iluanaarfiusunit matussusersinnaaneri pissutaallutik. Periarfissaq tamanna peerutissaaq, unammilleqatigiinneq eqqunneqarpat, tassami unammillerlutik ingerlatsisut illoqarfinit angisuuni TELE-mit akikinnerusumik neqeroorsinnaanissat ilimanarmat. TELE-p atuisuni piginnarumallugit, sumiiffinni taakkunani akinik appaasariaqassaaq, avinngarusimasunilu amigartoorutaasanut iluanaarutitik matussusiarnissamut periarfissaarutissalluni. Tamaalluni pilersuisusaatitaanermi amigartoorutip ajornartorsiutaanera eqqartortariaqalissaaq.

Amigartoorfiit iluanaarfiusunit matussuserneqartarnerat pinngitsoorniaanni soorunami timmisartornermik ingerlatsiviup ilusaa malinneqarsinnaavoq, at-

Pisortat tapiissutai

mik ingerlatsiviit aqerloq, timmisartuussinermik ingerlatsisut illussaarsuaateqarfitik, Ingerlatsivinni taakkunani aq-qutit ilaanni piginnaasat atorneqanngitsut annertupput.

taveqaatinillu ingerlatsivik tapiiffigalugu. Tamanna pisinnaavoq isorliunerusunik kiffartuussinerit immikkut isumaqatigiissuteqarnikkut ingerlanneqarnerisigut. Tamatumalli pitsaavallaanngitsunik naatsorsuutitut ilaasariaqartunik kinguneqarnissaa ilimanaateqarpoq: Attaveqaateqarnerup aaqqissuussaana kiffartuussinerillu allanut suliakkiissutigineqaralarpata, TELE-lu ingerlatsiunnaarpat, annertuumik ingerlatsinermit iluaqutissat ilaatigut annikkillissapput. Aammattaaq attaveqaatinik kiffartuussinerit ingerlanneqarnissaannut immikkut isumaqatigiissuteqarnermi nakkutilliinernut tunngasortaa ajornartorsiutitaqarpoq. Ajornartorsiutit aningaasatigut piginnaasatigullu immikkut isumaqatigiissutinik malinninnissamut atatillugu nakkutilliinermik suliaqartunut, annertussaansamik nassataqartut. Aningaasartuutit taakku soorunami namminersortunngorsaanermi iluaqutissanut sanilliullugit isiginiarneqartariaqarput.

TELE-p aggulunnissaanik periarfissaq oqallisigineqarsimavoq. Tamatumunnga atatillugu maluginiarneqassaaq taamatut iliuuseqarneq timmisartuussinermit ingerlatsinermit iliuuseriniakkat illuatungerimmassuk. Tassa imaappoq aalajangiinerit taakku marluk assigiinngilluinnarput. Kisianni ataatsimut isigissagaanni, oqartoqarsinnaavoq ingerlatsivik ataatsimoortoq iluaqutissartaqarnerusoq aammalu kiffartuussinerit assigiinngitsut akornanni ingerlatseqatigiinnikkut atorluaasoqarsinnaanerusoq.

*Separation vs.
konsolidering*

Kalaallit Nuaanni timmisartukkut angallassinermi kisermassiiner-miit”unammillernermit”

Silaannakkut angallassinermut atatillugu Nuna Air-imik 1990-ikkut aallartinnerani aallartitsinerup Air Greenland-ip kisermaassisussaatitaanerata siullermeersumik unitsinniarn-eqarneraa takutippaa. Air Greenland-ip taamanikkut illuatungiliiniarlun Nuna Air-ip angallasiviini qulimiguulinnik angallassivimmini akit qaffappai. Namminersornerullutik Oqartussat akuliupput qulimiguulinnillu angallassivinnut siullermik 15 mio.kr-inik tapissuteqarlutik, tamatumallu kingorna tapiissutit 50 mio.kr-inik qaffarneqarput.

1995-imi mittarfiit nutaat, qulimiguulinnut akisuunut taarsiullugit, timmisartunut suluusalinnut atorneqarsinnaasut sanaartorneqarlutik aallartippat

1998-imi Air Greenland-ip angallassinera kiffartuussinernut assigiinngitsunut aggulunneqarpoq, tamannalu 60 mio.kr-inik tapissuteqarnissamik pisariaqartitsivoq. Tamanna ilutigalugu namminersortunngorsaanermut attuumasortaa, amigartoorfiusunut matussusiisinaajunnaarpoq, tamannalu kinguneqarpoq 40 mio.kr-inik tapiisariaqalernermik.

1/1 2001 Air Greenland-ip aaqjissuussineq nutaaq ungasissutsinik tunngaveqartoq atuutilersippaa – Kalaallit Nunaannilu oqallinnermi saqqummiunneqarpoq, tamanna immikkoortut assigiinngitsut akimorlugit matussusiinissamik nutaamik eqqussinertut isigisariaqartoq. Angalasut niuerfimmilu tassani kissaatit piviusunngortinniarlugit billet-it marluk assigiinngitsunik akillit atuutilersinneqarput. Billet-i aappalaartoq sukkulluunniit atorneqarsinnaanngitsaq, billet-ilu qorsuk sukkulluunniit atorneqarsinnaasoaq.

1/1 2001 angallavinni amigartoorfiusuni immikkut isumaqatigiissuteqarnikkut sullissinerit ingerlanneqalerput, angallaviillu sinneri unammilleqatigiinnermut nerliutigineqarlutik.

2001-ip qeqqata missaani SAS-ia Atlantikup qulaallugu angallassinini unitsippaa, tamannalu Air Greenland-ip kisermaassilerneranik kinguneqarpoq – pisoq tamanna Air Greenland-ip angallassinermi inissanik amerlanerusunik pisariaqartitsilerneranik kinguneqarpoq.

Ineriartorneq ataatsimut isigalugu akit aningaasartuutillu qaffaraluttuinnarnerinik kinguneqarsimavoq, tamannalu Namminersornerullutik Oqartussat tapiisarnersigut qanoq iliuuseqarfiginerqarnaversaarluni.

Kalaallit Nuaanni timmisartuussinikkut unammilleqatigiinnerup, inuiaqatigiinnut aningaasarsiornikkut iluaqutissartai annaasallu ataatsimoortillugit katersornissai ajornakusoorsimavoq. Apersorneqartut arlallit oqaatigaat tamatumani annaasat annertoqisut (millionit qulikkaat 100-ikkaallu taakkartorneqarput).

7.2.2 Kalaallit Nuaanni poortukkanik assartuussinikkut unammilleqatigiinneq

Kalaallit Nuaanni illoqarfiit nunaqarfiillu akornanni nioqputissanik assartuineq anernermik umiarsuit atorlugit ingerlanneqartarpoq, illoqarfiit akornanni aqqusineqannginnera pisuulluni. Umiarsuarnik assartuinnermi siku silallu qanoq inneri apeqqutaasarput, Tunumilu nunaqarfiit ukiup ilarujussua tikikkuminaattarput. 1940-ikkunni inunnik nioqputissanillu umiarsuarnik angallassinineq silaannakkut angallannermik ilaneqarpoq, maannalu silaannakkut angallannerup umiarsuarnik angallanneq taarsingajassi-

mavaa..Kalaallit Nunaat ullumikkut angallaneq marloqiusamik aaqqissuuusaavoq, tas-salu silaannakkut umiarsuakkullu angallannernik.

Kalaallit Nunaannut Kalaallit Nunaanniillu nassiussat ullumikkut umiarsuit timmisar-tullu atorlugit assartoneqartarput. Atlantikooq qulaallugu timmisartunut mittarfinniit angalasut, nassiussallu sinerissamat/sinerissamiillu ingerlateqqinneqartarput.Talittarfiit Atlantikooq ikaarlugu angalasunit atorneqartartuniit, soorlu Nuummiit nassiussat umi-arsuarnik kitaata sineriaanut assartorneqartarput, silaannakkut angallassinermiit arriin-nerungaluarlutik akikinnerullutik.

Royal Arctic Line ullumikkut imaani assartuinermi Kalallit Nunaanniit Kalaallit Nu-naannullu kisermaassisussaataavoq.

Kalaallit Nunaanni/nut silaannakkut angallaneq namminersortunngorsarneqarsimavoq, kisiannili Air Greenland kisiartaalluni Atlantikooq ikaarlugu angallassisuuvoq.

Assigiimmik ake-qartitsineq atorunnaarpoq

Assartuinermi akit 1.januar 2002 tikillugu Kalaallit Nunaanni illoqarfiit akornini tamani, Danmark-ip Kalaallit Nunaanni illoqarfiit anginerit 10-it akornanni assigiimmik ake-qatitsissussaataaneq atorneqarsimavoq. Aaqqissuussineq Atlantikooq ikaarlugu nas-siussanut tamanut ataasiartumik 18,3 %-imik akileraaruteqartarnikkut, amigartoor-fiusullu iluanaarfiusunit matussuserneqartarnerisigut aningaasalersorneqarpoq. As-sigiimmik akeqartitsissussaataaneq 1.januar 2002 ilaatigut atorunnaarsinneqarpoq, nas-siussatigullu assigiimmik akileraartussaataaneq 1.maj 2003 atorunnaarsinneqarluni.

7.2.2.1 Kalaallit Nunaanni angallassinikkut niuerneq

Angallassisooq angallassisussaavoq(soorlu umiarsuartigut, imaluunniittimmar-tut qulimiguullillu atorlugit) nassiussalerisorli atuisumut sullississuuvoq, suliffeqarfik angal-lassinermik, quersuarnik nutaalit atorlugit aqutsinermik imaluunniit usilersornermik suliaqartarluni.

Kalaallit Nunaanni assartuinermik suliaqartut pingaernerit tassaapput umiarsuartigut Royal Arctic Line aamma silaannakkut angallassinertigut Air Greenland. Ukiuunerani umiarsuarnik angallanneq sikunik peqquteqarluni ingerlanneqarsinnaanngikkaangat Air Greenland nassiussanik assartuisarpoq. Umiarsuarnik angallanneq kiffartuussinissamik akuerissusummik tunngaveqarpoq, timmisartukkut angallaneq tunngavimmigut killiler-sugaanngitsoq.

Nassiussalerinermi kiffartuussinissamik neqeroortut unammillertut sisamaapput.

Assartuinermi akit apparsimapput

Nassiussat Kalaallit Nunaanni talittarfinnut umiarsuartigut assartorneqartut ataatsimut anertussusaat(olie ilanngunnagu) pifissami 1994-imiit 2002-mut 25 %-imik qaffassi-mapput 564.000 m³-imiit 705.000 m³-mut. Piffissami tassani containerinut 20 fods-inut assartuinermi aki 25%-imik apparsimasooq.

Ilusiliqaq 7.2-1 Assartuinikkut ineriartorneq

	Danmark- Grønland	Grønland- Danmark	Grønland- Grønland*
Assartukkat annertussusaat 1.000 m ³ (2002)	355	245	105
Assartukkat 1994-imiit amerleriarnertat	21 %	38 %	13 %
Assartuinermit aki (pr. 20 fods container) i DKK	21.561	8.293	10.161
1994-imiit assartuinermit akit apparnerat	-25 %	-24 %	-16 %

* illoqarfiit nunaqarfillu ilanngunnagit

Poortukkat mikisut assiginagit, allakkanik nassiussuineq POST Greenland-imut kisermaassissusaatitaanikkut suliakkiissutaasimavoq. Allakkat nassiunneqartut oqimaassusaat tonsinngorlugu 1999-imiit 2002-mut Kalaallit Nunaannut/niillu apparsimavoq (16%-imik 10%-imillu), Kalaallillu Nunata iluani allakkat taamaaginnangajallutik 130 ton-it angusimallugit.

POST Greenland poortukkanik nassiussuinermit aamma ingerlataqarpoq. POST Greenland aqutigalugu poortukkat nassiunneqartut 1998-imiit 2002-imut allanngorartik 190 tonsiusimapput, Danmark-imillu Kalaallit Nunaannut nassiussat apparnerat, Kalaallit Nunaanniit Danmarkimut nassiussanit oqimaatigiisinneqarluni.

Poortukkat POST Greenland aqutigalugu nassiunneqartut nunap iluani timmisartukkat allakkat assartukkallu allat ataatsimut katinnerisa 11 %-erivaat, allakkallu 33 %-iullutik. Silaannakkut angallassat allat 66 %-iupput.⁴⁸

7.2.2.2 Umiaarsuarnik angallassinermik ingerlatsisut

Royal Arctic Line (RAL)-ip kiffartuussinissamut akuerineqarnerani, kisiartaalluni nunat allat Kalaallillu Nunaata akornani imaatigut assartuineq ingerlatussaavaa, aammalu Kalaallit Nunaanni iluani illoqarfiit akornanni imaatigut assartuineq ingerlattussaallugu. Illoqarfiit nunaqarfillu akornanni assartuineq ingerlatsivimmit pigisaanit Royal Arctic Bygdeservice-imit ingerlanneqarpoq

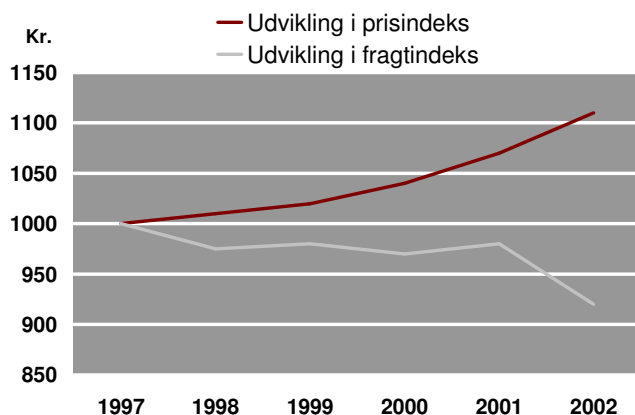
Taamatut ingerlatsinissamut apeqqutaallunnarput talittarfiit. Illoqarfinni 16-ini talittarfeqarpoq, nunaqarfinnilu 60-ini angallatinut minnerunut taliffiusinnaasunik peqarluni. Talittarfiit Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqarput. 1990-ikkut ingerlaneranni Atlantikoq ikaarlugu containerersornerup atuutileraneranut atatillugu, aningaasaliis- arnerit annertuut ingerlanneqarsimapput, sanaartornermullu aningaasaliinerit 2002-mi 20 mio.kr-iusimallutik. Danmarkimi Grønlandshavni Ålborg-imiittoq Danmark-ip Kalaallit Nunaatalu akornanni assartuinermit aallaavimusimavoq.

⁴⁸ Kalaallit Nunaanni naatsorsueqqissaartarfik malillugu.

RAL-ip pingaarnertut siunertaraa Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit pilersorneqarnissaasa qulakkeernissaat, aammalu Kalaallit Nunaanni nassiussiniartunut pisariaqartinneqartut malillugit angallassinikkut isumaginnissalluni.

Namminersorerullutik Oqartussat piginnittuunerat RAL-illu kisermaassisussaati-taanera pisuullutik assartuinermit akit eqqumaffigineqarput. Ilusiligaq ataani takuneqarsinnaasoq RAL-ip 2002-mi ukiumoortumik nalunaarutaaneersuuvoq, tassani takuneqarsinnaavoq Kalaallit Nunaanni akit qaffariartoraluartut assartuinermit akit appar-simasut.

Ilusiligaq 7.2-2: Akit ineriartornerisa assartuinermit akit assigiinngissutaat.

Naak RAL aningaasaqarnikkut pitsaavallaanngitsumik inissisimagaluarluni (2002-mi sinneqartoortutit assigiimmik assartuinermit akileraartut atorunnaarsinneqarneranut aningaasaliissutit atoraluartut) taamaattoq naalakkersuisunut innersuussutigineqarlu-nilu akuerineqarsimavoq akit 3 %-imik appartinneqarnissaat – attaviit ilaannit oqaatigi-neqarpoq, tamanna annermik politikkikkut akulittooqarpallaannginnissaa siunerataralu-gu iliuuserineqarsimasoq.

7.2.2.3 Sillaannakkut angallannermit - sullissisut

Air Greenland-ip Kalaallit Nunaaniit nunanut allanut inunnik assartuineq nassiussanillu assartuineq ingerlataraa. Taakku saniatigut Air Greenland-ip Kalaallit Nunaanni sumiiffiit mittarfillit timmisartuutimik Dash 7-inik angallavigisarpaa, taakkulu mittarfintut naatsuinnarnut atorneqarsinnaapput. Kalaallit Nunaanni timmisartuussineq namminersortunngorsarneqarsimavoq, naallu akit qaffasikkaluaqisut, assartuinermit akit qaffassimagaluartut, allanik timmisartornermit ingerlatsisunik unammillertoqanngilaq.

Tamanna ilutigalugu POST Greenland, Air Greenlandip assartuinermit akinik qaffaanera pissutigalugu timmisartunik Cessna-nik marlunnik pisisimavoq, allakkannik assartuinermit atortunik, Air Alpha-millu ingerlanneqartunik. Timmisartooq siulleq 2001-imi atulerpoq, timmisartllu aappaa ukiaq 2002 atulerluni.

*Air Greenland
kisermaassivoq*

7.2.2.4 Kalaallit Nunaanni ingerlatsisut

Nassiussanik suliaqartut sisamat unammillerpup BlueWater-ilu annersaavoq

Kiffartuussinernik neqeroortut sisamaapput – imaluunniit nassiussanik suliaqartut – taakkulu angallassinernik suliallit assigiinngitsut atortarpaat. Nassiussalerinernik sulliviit unammilleqatigiinnerminni iniisisimanerat ima missiliorneqarpoq.

Ilusiligaq 7.2-3 Nassiussanik suliaqarnermi niuerfik

Nassiussanik suliaqartut	Sulisut	Niuernermissiliuut
RAL spedition	3	25-30%
DFDS (Dantransport)	2	15%
Lehman Brothers	Agent	5 – 10%
BlueWater	10	50%

Nassiussanik suliaqartut niuernerminni atukkajuttarpaat assartuineramik suliaqartut Kalaallit Nunaanniit Kalaallit Nunaannullu nassiussaasa naleqalersittarneri. Tamatumani assersuutigalugu, inunnik assartuineranut ilanngullugu (supply chain management) ingammik allatsitsilluni pisiniartarnerit aqqutigalugit.

Atuisunut pingaaruteqarpoq nassiussap qularnaatsumik tiginissaa. Ingammik aasaanerani takornariaqarnerpaaffiani. Aammattaaq sullissilluarneq pingaaruteqarpoq, umiarsuarnut usingiartarnerit atatillugu, umiarsuup nassatassai (inuttaalu) utaqqisariaqaratik umiarsuarneereernissai eqqarsaatigalugit.

Nassiussanik suliaqartut taakku sisamat saniatigut POST Greenland aamma assartuinermissi sunnuteqarpoq, POST Greenland-immi poortukkat mikisut nunanit allaniit (ingammik Danmark-imiiit) Kalaallit Nunaannukartut assartorneri isumagisarpai.

7.2.2.5 POST Greenland

POST Greenland-ip kisermaassilluni allakkanik kiffartuussisusaanini tunngavigalugu allakkanik assartuisusaatitavoq, tamatumalu nassataannik aamma allakkanik poortukkanillu nassiussinermi akit nakkutigisussallugit. Nakkutilliinermik ingerlatsineq Ineqarnermut Attaveqarnermullu Pisortaqarfimmit ingerlanneqarpoq. POST Greenland-ip sullissinera assigiimmik akeqartitsinissamik tunngaveqarpoq, tamannalu isumaqarpoq nassiussat allakkat poortukkalluunniit sumiikkaluaraanniluunnit akii assigiittut.

POST Greenland selskabiavoq TELE-mit tamakkiisumik pigineqarpoq. POST Greenland-ip 2002-mi kaaviiartitai 112 mio.kr-iupput. Sinneqartoorutit 0,7 mio.kr-iullutik

Elektroniskimik attaveqaatit ator-neqaraluttuinnarneratata kinguneranik allakkanik nassiussamerit ikileriassangatin-neqarput

Nunarsuarmi allani pisut assigalugit Kalaallit Nunaat allakkanik nassiussatigut anner-tuumik appariaateqarpoq, attaveqaatit elektroniskiusut ator-neqaraluttuinnarnerat iluti-galugu. Internetikkut allannermi piffissamik sipaaruteqarsinnaanerit Kalaallit Nunaanni soorlu Danmarkimut naleqqiullugit annertunungaatsiarput. POST Greenland-ip naatsorsuutigaa 2003-imi 2002-mut nalqqiullugu 12 %-imik appariaartoqarnissaa.

7.2.2.6 Poortukkanik mikisunik nassiussinermi unammillerneq

Kalaallit Nunaanni allakkanik nassiussuinermit unammillerfiunngitsoq, poortukkanik nassiussuineq unammillerfiuvoq, niuerfimmilu tassani sullissisut arlaqarput. Sullissisut

nutaat annersaraat BlueWater, niuerfiup katinnerani 35 %-iata missaanik tigummiaraqtoq.

Nassiussalerinermik suliaqartut annermik atuisunik annertuunik nassiussisartunik kif-fartuussisut, POST Greenland-ip poortukkanik mikisunik assartuineq atuisukinnerusooq pingaarnertut sullissivigaa.. POST Greenland assigiimmik akeqartitsisussaataanerata illuatungerluinnaanik, sullissisut unammillertut sumiiffiit aallaavigalugit akinik assigiinnigitsunik akilersuisitsipput, Nuummilu akikinnerpaallutik.

Sumiiffiit aallaavigalugit assigiinnigitsunik akeqartitsipput

Unammilleqatigiinnermi assartuinerneq akigitinneqartut aalajangersarnerannut, assartuinerneq inissat tamakkiisut atorluarneqarnerisa apeqqutaatinneqartarnissaat naatsorsuutigisariaqarmat, allaaserineqassaaq poortukkat mikisut qanoq „suliarineqartarnerisut“ Post Greenland-imit aammalu nassiussanik suliaqarnermi unammillertunit.

POST Greenland

Danmark-imiit Kalaallit Nunaannut poortukkanik mikisunik tunniussisarneq POST Danmark-ip allakkerivii aqcutigalugit ingerlanneqartarpoq. POST Greenland Post Danmark-imiit Kalaallit Nunaannut angallassinermut sullissinermullu akilerneqartarpoq. Allakkanut Air Greenland-imit assartorneqartunut immikkut pingaartitsinissaq tunngavigineqartarpoq tamannalu pillugu aamma immikkut akisuumik akiliisoqartarluni. Nassiussalerinermillu suliaqartut unammillertut nassiussatik 50%-imik akikinnerusumik akilerlugit nassiuttarpat. Tamatumap kingunerisaanik timmisartuussisuniit poortugaq allakkatut nassiunneranut sanilliullugu pingaartinneqannginnerusarpoq, taamaalillinilu poortukkap aallarfissamut siullermut ilaanissaa qulakkeerneqarsinnaanani.

Nassiussaanik suliaqartut unammilleqatigiit

Nassiussuissarnermik sullissisunut atatillugu Danmark-imiit poortukkat mikisut Kalaallit Nunaannukartut Danmark-imit nassiussanik tunniussisarfinnut tunniunneqartarput. Nassiussanik pingaarnersiunerneq allakkanut naleqqiullugu missukutaannginnissaq pinngitsoorniarlugu, Air Greenland-ip ingerlaarneri tamaasa inissamik pallet-imut naammattumik attartortarput, taannalu allakkanik mikisunik immerneqartarpoq. Palletimi inissaqarpat, taanna poortugaqqanut akikitsumik akilerneqarsimasunut atorneqartarpoq – soorlu BlueWater-ip poortukkat naliginnaasut akianut naleqqiullugu 40 %-imik akikinnerusumik akilersittarpai. Kangerlussuarmi palleti puiarneqartarpoq POST Greenland-ilu aqcutigalugu Kalaallit Nunaata sinneranut ingerlateqqinneqartarlutik.

Nassiussalerinermik ingerlatsisut poortuinerneq Mittarfeqarfinnut suliakkiisutigisimaavaat. Nassiussalerinermik ingerlatsisut Kalaallit Nunaata iluani, Nuup avataani illoqarfinnut nunaqarfinnullu angallassinermi amerlanersaasa POST Greenland atorparpat, tamannalu POST Greenland-ip Kalaallit Nunaanni allakkanik angallatsinissaanut aalajangersakkat tunngavigalugit ingerlanneqartarpoq.

Poortukkat mikisut akii assersuukkaanni, POST Greenland poortukkanut 1 kg tungaanut oqimassusilinnut BlueWater-imut naleqqiullugu akikinneruvoq, poortukkanullu 20 kg⁴⁹. tungaanut oqimaassusilinnut sipaarut 17 %-ingajaavoq.

Ataani takusassiami takuneqarsinnaapput akit poortukkanut mikisunut 1 kg-nut aammalu 20 kg-nut akigitinneqartut

Ilusiligaq 7.2-4 Poortukkanut mikisunut timmisartukkut nassiussanut akigitinneqartut

	Smápakke 1 kg	Smápakke 20 kg
Danmark-ip iluani (Post Danmark –ip akigititai. 1. januar 2004)	42,50	92
Kalaallit Nunaata iluani (timmisartukkut) (akit. 30. juni 2003)	73	693
Danmark-imiit Kalaallit Nunaannut		
Post Danmark (Post Greenland)	110	1.440
BlueWater (1. januar 2004 atuutilersut)	129	1.198
Kalaallit Nunaanniit Danmark-imut (timmisartukkut) (Post Greenland atorlugu)	115	1.240

Post Greenland nammineq isumaqarpoq namminersortunut unammillertunut naleqqiullutik sullissilluarnerullutik, kisianni pitsaassutsimut tunngasunik tigoriaannarnik assersuutissaqanngilaq. Kisiannili POST Greenland-ip nassiussat assartuinermi pingartinneqarnissaannut immikkut akiliisarpoq, assartuineranut allanut sanilliullugu, aammattaaq POST Greenland nammineq timmisartuuteqarpoq assartuisinnaasunik.

7.2.2.7 Inerniliinerit

Poortukkat mikisut assartorneqarnerisa tungaasigut unammilleqatigiittoqarpoq, tassanimi unammillertunik neqeroortoqarpoq.

Nassiussanik suliaqartut unammillertut ilaat, poortukkamik mikisumik Danmark-imiit Kalaallit Nunaanni illoqarfiit ilaannut nassiussinermi atoraanni, POST Greenland-imut naleqqiullugu 17 %-ingajammik sipaartoqarsinnaavoq. Tamatumap saniatigut unammilleqatigiinneq neqeroorutigineqartut akillu eqqarsaatigalugit allanngorsimapput:

- Akikitsumik akiliilluni nassitsisoqarsinaalersimavoq. Sullissinerullu pitsaassusaanik uuttuutissaqanngikkallarpoq.
- Sumiinneq aallaavigalugu akit assigiinngillaq. Illoqarfinni anginerinnarni sipaaruteqartoqarsinnaavoq.

POST Greenland isumaqarpoq, mannakkut aqqiussuussineq equngassuteqartoq, tassami POST Greenland kisimi pisussaaffeqarluni nakkutigineqarmat. Taamaammat

⁴⁹POST Greenland poortukkat mikisut 40 kg tikillugu oqimaassusillit assartorsinnava. BlueWater poortukkat mikisut 35 kg tikillugu oqimaassusillit neqeroorutigai (akillu allattorsimaffini 30 kg kisiat allasimallugu).

POST Greenland allakkeriveqarneq pillugu inatsisip allanngortinnisaanut siunnersuuteqarsimavoq. Maannakkulli ilisimaqqissaarneqarngilaq qanoq pisoqassanersoq.

7.2.2.8 Naleqqersuussineq

Assartuinermi attaveqaateqarnermilu ingerlatsiviit imminnut assersuukkaanni, siullermik maluginiagassaavoq tamarmik inuiaqatigiinni pingaarutilimmik inissisimasuunerat, tamarmillu kiffartuussisusaanermik akuerisaapput, akigitatillu pillugit politikikkut eqqummaariffigineqarlutik.

Taakku saniatigut maluginiagassaavoq sullissivinni taakkunani, tungaviusumik kiffartuussinerni, ukiut kingullit qulit ingerlanerini akit appangaatsiarsimmata. Taamatut akit appannerannut patsisaagunarpog, aningaasalissutaasartut annertusimaneri, attaveqaateqarnermut atatillugu digitaliseeriisoqarsimavoq, sinerissamilu radiut (radiokædet) annertusaavigineqarsimallutik, assartuinermilu ingerlatsivimmuut atatillugu containerit atornerulernissaat siunertaralugu umiarsuarnut talittarfiillu sanaartorfiginerinut aningaasaliisoqartrasimalluni.

Assersuutigineqartut taakku saniatigut taaneqassaaq, ingerlatsiviit taakku marluk kiffartuussinermi neqeroorusuttunut unammillerusuttunullu pisariaqartoq pigimmassuk (tamatumani nassiuksanik suliaqartoq kiffartuussinermi neqeroortutut isigalugu), tassaasoq sullissivik ingerlalluortoq, sinnilimmik piginnaasalik.

Oqaatigisariaqassaarlu, politikkip nakkutilliinerullu tungaasigut pingaaruteqarmat, unammileqatigiinnermi anguniakkat ersarissuunissaat: Kiffartuussinerni amerlanerusut assigiinngisitaartullu piumaneqarpat imaluunniit sumiinneq apeqqutaatillugu akit assigiinngitsuussappat, soorlu illoqarfanni anginerusuni piginnaasap atorluarneratigut ”akikitsunik nioqquteqarnikkut”?

7.3 PERIUTSIT EQIKKARNERI

Periutsit tallimat assigiinngitsutigut takutippaat, qanoq unammilleqatigiinneq Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnermut assigusuni ingerlanneqarnerasoq, aammalu Kalaallit Nunaanni pilersuisussaataitanermik ingerlatsiviusuni allani unammileqatigiinneq qanoq ingerlanersoq.

Attaveqaateqarnermi namminersortunngorsaanerit ukiuni kingullerni 3-4-ni ingerlanneqarsimapput, assigiinngitsunik periuseqarlutik assigiinngitsunillu inerneqarlutik. Allaaserineqartut annermik takutippaat, inuiaqatigiit eqiterussimanerat naalakkersuinikkullu iliutsit apeqqutaalluinnartut.

Aammattaq pingaaruteqarluinnartutut isikkoqarpoq, ungasinnerusoq isigalugu politikikkut anguniagaqarnissaq, aningaasaliinikkut, politikikkut, aqutsinikkullu malinneqartunik.

Attaveqaateqarnermi namminersortunngorsaanerini **Island** iluatsitsinerpaasimavoq, tassanimi eqaatsumik unammilleqatigiittoqalersimavoq, neqeroortugineqartut amerlisimallutik akillu apparsimallutik. Patsisaasut ilagilluinnarunarpaat Islandimi inuit naju-

Island-imi angu-
niagaq

gaqarfisa eqiterussumaneri, taamallillunilu niuertunut nutaanut aallartitsiniartunut pile-
rinarnerusimalluni, unammillernerlu annertusisimalluni.

Iluatsitsilluarnermut patsisaasut annerpaat ilagaat naalakkersuisut ukiuni siusinnerusuni
anguniagassatut aalajangiussaminnik malinniarsimanagerat: *Island tassaassasooq inuuniarner-
mut atugarissaarnermullu iluaqutaasumik nunarsuarmi teknologi atorlugu paasisusisarnermik
atorluaanerpaat ilaat.*

Tamanna piviusunngortinniarlugu Island-imiut assigiinngitsunik iliuseqarsimapput
makkuninnga:

- Ataatsimiititaq ataavortoq pisinnaasaqarluortoq, inissisimanerlu pillugu nalunaaru-
siortartoq pilersissimavaat. Taakkulu politikkikkut sammeneqartarput.
- Aningaasaateqarfimmik pilersitsisimapput immikkut suliniutinut anguniakkamut
tulluurtunut tapiissarnermut atortussamik.
- Nakkutilliivimmik nukittuummik arlaannaanulluunniit atanngitsumik pilersitsisi-
mapput. Islandimi nakkutilliinermik suliaqartut attaveqaatitigut akinik naleqqussaa-
titsisimapput iluanaarfiusuniit amigartoorfiusunut matussusisarnerit pinngitsoor-
niarlugit, aamma kisermaassilluni ingerlatsisuussimasooq peqquneqarsimavoq,
unammillertut paasiuminartunik aningaasartuutinullu naleqquttunik atugassaqartil-
lugit attaveqaatit aqquataannik atuinissaannik periarfississagai. Kiisalu nakkutilliisut
FWA atorlugu ingerlatsinissamik akuersissutinik tunisisimapput, attaveqaatit aqqu-
taannut atuuttunut sanilliullugu, ledningeqangitsunik atuinissamik periarfissiillutik.

Tamatumap kinguneraa ullumikkut Island tassaammat nunarsuarmi mobilinik atuiffiu-
nerpaaq. Islandimiut quliungaangata qulingiluat mobiltelefon-eqartarput – aamma
inuiatigitiit 85 %-ii ADSL-imik atuinissaminut periarfissaqarput, atuinermi akiliut
aalajangersimasooq akiliutigisarlugu.

Canadap avannaani Savalimmiunilu taama iluatsitsisimatigisoqanngilaq.

Savalimmiuni – Island-imi inuit eqiterunneratulli inissisimaffiusumi- unammillertoqa-
lersimavoq, attaveqaatinillu nioqqutilik ataaseq ingerlatsilluni. Namminersortunngor-
saanerup eqqukiartornerani, kingornalu ukioq ataatsip iluani akit malunnaatilimmik
apparsimapput, kisiannili unammilleqatigiinnerup kingunerisaanik annertunerusumik
akit appariartorsimanngilat. 2001-ip kingorna annerusumik minnerusumillu appariar-
simapput. Ataatsimullu isigalugu Savalimmiuni namminersortunngorsaaneq iluatsittu-
tut oqaatigineqarsinnaanngilaq.

Savalimmiuni aqutsisut tungaanit iliuserineqarsimasooq Kalaallit Nunaannillu soqutigi-
naateqarsinnaasooq tassaavoq, aqutsisut attaveqaatinik sullissisup nutaap ingerlaannar-
nissa qulakkearniarlugu, kisermaassilluni ingerlatsisumut siullermut naleqqiullugu pit-
saanerungaatsiartunik atugassaqartippaa. Taamatut unammillernermi equngasunik atu-
gassaqartitsineq, piffissaq ungasinnerusooq isigalugu attanneqarsinnaanngilaq, siunis-
samilu unammillernerup iluani atugassarititaanut naleqqussarneqalerpata, aqqissuus-
sinikkut suliasat annertuut suliarineqartariaqassapput.

Canada-p avannaani namminersortunngorsaaneq aamma iluatsivissortutut oqaatigineqarsinnaangilaq. Aaqqissuussinermik allanngortiterinerit Canadami at-taveqaatitigut ingerlatsinermik namminersortunngorsaaneq atillugu kingullernut ilaatillugit ingerlanneqarsimapput. Immikkoortut marluk allannguineri eqqorneqarsimapput. Internetimik ingerlatsinerit ingerlaluarpur – illoqarfiit iluini - unammillertoqarpoq. Kisiannili illoqarfiup avataanut sianerermut atillugu unammillertoqanngilaq. Aammattaq mobitefonit tungaasigut annikittuinnarmik unammillertoqarpoq, taannalu kisermaassilluni ingerlatsiviunngisaannarpoq. Illoqarfinnili anginerusuni Internetimik atuinerermut akit Canadap sinnerani akinut qanilliarporput.

Canadami aqutsisut unammillerusuttunut nutaanut periarfissanik iliuuseqartarsimapput. Pisulli assiginngitsut takutippaat, taamatut periarfissiinerit naleqqussarneqarpallaarsimanngitsut – soorlu akinik aalajangersaasarneq eqqarsaatigalugu, siusinnerusukktu kisermaassilluni ingerlatsisimasup NW/Tel-ip attaveqaatinut aqputaanik atuerusuttut namminersortut akiliutissaannik aalajangersaasimanerit, akiliutit namminersortunngortullu ingerlalluarnissaannut killiliisarsimasut.

Aammattaq nunap immikkut illuinnartuunera innuttaasullu siammassissumik inissisimaneri pissutaallutik unammilleqatigiinneq killeqarsimavoq. Naallu illoqarfiit avataanut sianernek Canadap sinneranut naleqqiullugu akisunerugaluartoq unammilleqatigiittoqanngilaq.

Kalaallit Nunaanni pilersuinermik suliaqartut akornanni unammilleqatigiinnikkut misilittakkat aamma soqutiginaateqarput. **Silaannakkut angallanermik ingerlatsinerup** namminersortunngorsarnerata ersarissumik takutippaa, immikkut isumaqatigiissutit unammillernerlu akulerunnerini misilittakkat pitsaangitsut. Tamatumunnga *pissutaasinnavoq* silaannakkut angallanermi unammillernerimik ingerlatsinerup nakkutigineqarnera tamakkiisuunngimmat.- tamannarpiarlu eqqumaffigisariaqarpoq attaveqaatitigut namminersortunngorsaaneq siunniunneqassappat. Misilittakkat taakku pitsaavallaangitsut illuatungaani Kalaallit Nunaanni assartuinerimik ingerlatsiviup takutippaa, piginnaasat killeqartut annertunerpaamik atorluarnissaat qulakkerniarlugu unammillernek atorluarneqarsinnaasoq ilaatigut nioqqutinik akikitsunik neqeroortarnikkut.

Unammilleqatigiinnerup ammaatinnginnerani Kalaallit Nunaanni silaannakkut angallanneq aamma attaveqaatitigut ingerlatsineq imminnut assigiissuteqarput. Pineqartuni tamani amigartoorfiusut iluanaarfiusunit matussuserneqartarput, tamarmillu aamma piginnaasat killeqartut annerpaamik atorluarnissaanik unammilligassaqartuarlutik. Silaannakkut angallanermi unammilleqatigiiffittut ammaanneqarneranut atillugu aqputit marlunnut avinneqarput: Siusinnerusukktu amigartoorfiullutik ingerlasut, silaannakkut angallassissumut tapissutinik ikinnerpaanik atuisinnaasumut immikkut isumaqatigiissuteqarnikkut ingerlatassanngortinneqarput. Aqputinili iluanaarfiusuni eqqarsaatigineqarsimavoq, suliffeqarfiit arlaqartut ullormiit ullormut angallassinikkut unammillissasut.

Tamatumani namminersortunngorsaaneq annertunerusumik iluaqutissarsiffigineqanngilaq. Akit qaffassimapput, aammalu pisortat tapiissutaat namminersortunngorsaasoqan-

ngikkallarneranut sanilliullugu 2,5 – eriaammik amerleriarsimapput: 102 mio.kr. silaanakkut angallassinermik ingerlatsisunut pingasunut tapiissutaapput, agguaqatigiisillugu ingerlatsinermut aningaasartuutit 60 %-iinut matussutaasarlutik.

Attaveqaatinik ingerlatsiviup taamatut aaqqiivigineqarnissaa Kalaallit Nunaanni oqallis-eqataasut arlallit kissaatigaat. Tassalu isorliunerusut immikkut isumaqatigissusiornikkut ingerlatsiviulissasut, Nuuk Sisimiut illoqarfillu allat unammillernermik ammaanpeqasasut. Timmisartuussinermi ingerlatsinermi misilittakkat tamanut atuuttuunngikkaluar-tut, naqissuserneqassaaq, timmisartuussinermi misilittakkat takutimmassuk, at-taveqaateqarneq taamatut aaqjissuunneqassappat, tamanna aatsaat pisinnaammat aqutsinermik/nakkutilliinermillu malitseqartinneqarpat.

Assartuinermi niuerneq attaveqaatitigut ingerlatsivimmut sanilliutissagaanni sullis-siviit inuiaqatigiinni pingaarutilimmik inissisimanagerat aallaavigineqarsinnaavoq. Taakku tamarmik kiffartuussisussaataasut akuerisaapput, tamarmillu akilersuisarnermikkut politikkikkut eqqummaariffigineqarlutik. Kalaallit Nunaannili poortukkanik mikisunik assartuinermi ukiuni arlaqalersuni unammilleqatigiittoqarsimavoq, akillu appangaatsiar-simallutik. Assartuinermi unammillertut Kalaallit Nunaannut assartuinerminni pigin-naasaminik atorluaaniarsimapput, neqeroornerminnilu periarfissat assigiinngitsut kif-fartuussinermik qulakkeerinninnernik assigiinngitsunik nassatallit neqeroorutigisarlugit.

Namminersortunngorsaaniissami ataatsimut isigalugu eqqarsaatinut ilaasinnaavoq, poli-tikkikkut nakkutilliinikkullu unammillernermi anguniakkat ersarissut pisariaqarput: Nuna tamakkerlugu kiffartuussinerit assigiinngitsut amerlasuut kissaatigineqarpat ima-luunniit sumiinneq apeqqutaatillugu akit assigiinngitsut aammalu assersuutigalugu illoqarfinni anginerusuni piginnaasamik atorluaanerunikkut ”nioqqutissat akikitsut” kissaatigineqarpat? Tamakku ineriartornermut tunngatillugu periarfissanik misissuin-ermi kapitel 9-mi atuarneqarsinnaapput.

8 Attaveqaateqarneq Kalaallit Nunaata siunissaani ilaasutut

Immikkoortumi uani Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnerup inuiaqatigiit pitsaaneruumik ingerlanissaanut sukkuq iluaqutaasinnaanera sammineqassaaq. Tamatumani politikereq, atuisut unammillertaasinnaasullu isaannik – paasissutissiinnermi attaveqaateqarnermilu teknologiip (IKT-ip tassalu informations-og kommunikationsteknologi) atornerani anguniakkat qanoq ittuusinnaanersut nalilersorneqassapput. Aammattaaq iserfigineqassaput assigiingitsut attaveqaatitigut ineriartorfulluurtumik annertussutsimigullu naleqquttumik ingerlatsinerup iluaqusiihfigisinnaasai: Ungasissumit nakorsiertitsinerit (telemedicin), ungasissumit atuartitsinerit (fjernundervisning) Kalaallit Nunaannilu tusagassiuutitigut ingerlatsineq.

8.1 ATTAVEQAATIT INERIARTORTINNEQARNERANNI ANGUNIAKKAT

2000-ikkut orninneranni inuiaqatigiit ineriartornerannut attaveqaatit pingaarutilipilus-suupput. IKT-p (paasissutissinnermi attaveqaateqarnermilu teknologiip) 2100-ikkunntu ingerlaarnermi pingaaruteqarnera suli annertusiartussaaq, nunarsuarmiut ataatsimooriartornerat ilutigalugu. Teknikkikkut ineriartorneq tamanut attuumassuteqarpoq – inuit, suliffeqarfuit, pisortaqarfuit – teknikkikkullu periarfissanik atorluaasut atorluaanngitsullu inissisimanerat unammilleqatigiinnermi aalajangiisuussusaapput.

IKT-mik atorluaaneq

IKT-mik atorluaasut unammilleqatigiinnermi iluaqutissaqarput. Aammali allaffissornikkut, ilinniartitaanikkut, peqqissutsikkut il.il. sunniuteqarluarnerullunilu periarfissanik nutaanik ammaassisuusinnaavoq. Digital atorlugu allaffissornerli kallerup inneranut atassusinnarlugu naammanngilaq. Illuatungaanilli misilittakkat takutippaat IT-mik (qarasasiaqarnermik) atuneq annertuunik ajornartorsiutitaqarsinnaasooq, piffissarlu ungasinnerusooq isigalugu aningaasartuutunik annertuunik nassataqarsinnaalluni. Allaffissornermi digitaliseriineq inuiaqatigiinnut iluaqutaassappat, aqutsinikkut ingerlatsilluarsinnaasuseqarneq pisariaqarpoq: Ataatsimoorussaamik qarasaasiatigut aqqissuussinerit, atuutuinillu (ammaasunik) assigiiaanik atuinerit pisariaqarput, attaveqaatitigut ineriartorneq tamamiusooq iluaqutaassappat.

IKT-mik atorluaannginneq

IKT-mik atorluaanngikkaanni inuiaqatigiit ineriartornerat nunarsuarmi nunanut allanut naleqqiullugu arriinnerussaaq. Suleqappit allafimmi saninniinera imaluunniit kilometerit hundredit ungasitsigisumi inissisimanagera apeqqutaasariaarutissaaq. Paasissutissat sumilluunniit qaqugukkulluunniit qanorluunniit annertutigisut nassiunneqarsinnaapput. Apeqqutaasorlu tassa qarasaasiatigut periarfissanik qanoq atorluaatigineq.

Nunarsuarmiut ataatsimooriartornerat

IKT-ip inuiaqatigiit ineriartorneranut sunniutai nunarsuarmiut ataatsimooriartorneranut pingaaruteqarpoq. IKT niueqatigiinnermut pingaarutilerujussuuvoq, kisianni aamma nunaqqatigiiaat, inuillu ataatsikkaat ineriartornerannut pingaatutilerujussuulluni.

Tamanut attavik sukkaasoq (bredbånd)

Ullumikkut Europami nunat amerlanersaat pilersaaruteqarput „tamanut attavik sukkaasoq“-mik taasaminnik. IKT-ip nassatarisaanik inuiaqatigiinnut iluaqutaasinnaasut aallaavigalugit, siammartiterinikkut akitigullu aaqqissuussinissamik anguniagaq.

Nunat ilaanni attavimmik sukkasuumik siammarterineq niuernerpalaartumik ingerlanneqarpoq, soorlu Danmarkimi. Kisianni nunani amerlanerpaani politikikkut iluuseqarnissaq pisariaqarpoq, tamanna ingerlanneqassappat. ”Tamanut attavik sukkaasoq” isumaqanngilaq namminersortunngorsaaneq kiffaangissuseqarlunilu unammilleqatigiinneq tassa imaaliallaannaq ingerlanneqarsinnaasoq. Inuit eqiteruffii taamatut ingerlatsiviusinnaapput, kisiannili isorliunerusuni unammilleqatigiinneq aallaavigalugu ingerlatsisoqassappat niuernikkut naatsorsueqattaartoqartariaqassaaq (forretmæssige kalkuler), attaviullu sukkasuup atuukkiartornera kigaallatsinneqassaaq, politikikkut attaveqaatinik sullissisut piumasaqaateqarfigineqanngippata. Tamanna pilersuisussaati-taanermik nalilersuutini kap. 5-imi erseqqissarneqarpoq, Nuullu kisiartaavoq aningaasartuutissat ilanngaatigereerlugit iluanaarfiusinnaasoq.

Pilersuisussaati-taanermik annertusillugu?

Kalaallit Nunaanni pilersuisussaati-taanermik aaqqissuussinerup telefonimuinnaq atorani aamma allanut atortariaqsinnaavoq. Ingammik inuiaqatigiit A-nut B-nullu aggulunniangikkaanni, A-t ”sunik tamanik periarfissallit” tamaalillutillu ineriartornermi iluaqutissanik atuisut, B-llu ineriartornermi katataagaluttuinnartut pinaveersaartinni-araanni.

Kikkut tamarmik ataatsikkullu peqataassappat?

Inuiaqatigiinni aningaasarsiorinikkut iluaqutissat iluanaarutissallu piviusunngortinni-araanni kikkut tamarmik – ataatsikkullu peqataatinnissaat pisariaqanngilaq. Kalaallit amerlanersaat attavik sukkasuumik atuilersissagaanni tamanna inuiaqatigiinni aningaasarsiorinikkut annertuumik iluaqutissartaqarsinnaavoq. Erseqqissarneqarsinnaavoq, sumiiffinni pilersitsiniarnermi annertuunik aningaasartuuteqarfiusuni imaluunniit atuerusunneq/soqutiginninnerluunniit annikippat, tamatumap inuiaqatigiit aningaasarsiornerani iluaqutissiisinnaanera killeqassammat.

Tamannali atuisinnaanerit killilersorneqarnissaannik imaluunniit annikillisaavigineqarnissaannik isumaqartariaqanngilaq. Kisiannili erseqqissarneqarsinnaavoq, kikkut tamarmik atuisinnaanissaannik politikikkut anguniakkat, iluanaarfunerpaasuni IKT-mik ineriartorneq kigaallasittariaqanngimmagu.

8.1.1 Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnermi politikikkut anguniakkat

Politikikkut iliu-sissatut pilersaarutit

Namminersorerullutik Oqartussat pilersinneqarmatali ukiut 25-it matuma siorna, inuiaqatigiinni suliassat aaqqissuussaanerlu eqqarsaatigalugit ineriartorneq anner-tooq pisimavoq. Namminersorerullutik Oqartussat maanna nutaanik unammilligassaqarput, ukiuni tulliuttuni politikikkut oqallinnermi saqumilaartussanik. Tamakkununga pingaarutilittut ilaasussaavoq piffissaq ungasinnerusoq isigalugu politikikkut pilersaarutit ilusilennissaat. Assigiinngitsutigut malunnarpoq nuna tamakkerlugu aaqqissuussaannermi immikkoortortallu assigiinngitsut iluini politikikkut iliu-sissatut pilersaarutininik ersarissunik peqannginnera – oqallinnerit aallaaviginerusarpaat pisut ataasiakkaat, ataatsimulli isiginnilluni tunngavissat najoqqutassallu pineqassanatik. Tamatumap kinguneraa, politikikkut ataatsimut

”Kalaallit politikeriisa inuiaqatigiit qanoq aaqqissuunniarnerlugu qulakkertariaqar-paat. Aatsaat taamsioreepata suliffe-qarfiit inuiaqatigiin-nullu pilersuviit aaq-qissuunneqarsinnaapput aqunneqarlutillu”.

Ementor-ip apersuinerani oqaatigineqartoq

aaqqiussutissat, suliassanillu agguasseqatigiinnerit naammattumik pineq ajornerat, anguniagaq pinnagu atortussaq pineqaleraangat. Taamaalillunilu Kalaallit Nuaanni inuiaqatigiit aaqqiussuusaaneranni pisariitsumik ersarissumillu anguniagaqarluni ineriartornissaraluaq pinngitsoortissinnaallugu.

Tassunga ilanngullugu Kalaallit Nuaanni attaveqaatitigut ingerlatsinermi politikikkut anguniakkat suunerisa takussutissartaat killeqarput. Kalaallit Nuaanni attaveqaatitigut teknologip (IKT-p) atornissaanut politikikkut ersarissunik anguniagaqannginnerup, eqaatsumik siunertaqarluni ineriartorsinaan-erugaluq killilersimaaraa inuussutissarsiornermi ingerlatsisut misigisimavaat.

Siusinnerusukkut nalunaarutit arlaqartut anguniagassanik siunnersuuteqartarsimapput. Assersuutitut tiguneqarsinnaavoq pisortatigoortumik nalunaarut kinnulleq IT-mik siunnersuisoqatigiit suliarisimasat - *Naalagaaffik sanarfivarput. Kalaallit Nuaanni internetikkut periarfissat*?. Nalunaarummi ilaatigut allassimapput pilersaarutit annertuut Kalaallit Nuaata IKT-p tungaatigut siunissami ineriartornissaanut tunngasut. Nalunaarutit allat siusinnerusukkut Kalaallit Nuaanni IKT-p ineriartortinnissaanut tunngatillugu suliarineqarsimasut assigalugit IT-mik siunnersuisoqatigiit nalunaarutaat naalakkersuisunit oqaatsitigut tapersersorneqarsimapput, aningaasatigulli – anguniakkallu piviusunngortinnissaannut – tapersersuinerit killeqarsimallutik.

Namminersornerullutik Oqartussat TELE-mik aqutsinermi attaveqaatitigut ungasinnerusoq isigalugu ersarissunik anguniagaqarpassinngillat. Tamanna ilaatigut pisutigalugu oqartoqartarpoq, TELE politikikkut annertunerusumik illuatungilerneqarneq ajortoq, aammalu TELE-p annertuumik Kalaallit Nuaanni attaveqaatitigut, qarasaasiatigullu ineriartornerup sammivissaa sukkassusissaalu aqukkaa – ”demokratisk-imik tapersersorneqarani”. Tamatumami nuna tamakkerlugu attaveqaatitigut pilersaarusiuteqannginneratigut takuneqarsinnaavoq. TELE-mi aqutsisut ersarissunik anguniagaqannginneq pissutigalugu, pisortatut kiffartuussinissamut akuersissummik paasinneq, ataatsimeersuarnernilu politikikkut tikkuussutit malillugit ingerlatsiniasimapput.

Naak, ersarissunik anguniakkanik allassimasoqanngikkaluartoq, ”anguniakkat allasimannigitsut” misilillugu allanneqarsinnaapput. Tamanna 2000-imi inissisimaneq pillugu nalilersuinermi takuneqarsinnaapput, tassani maannamut attaveqaatitigut ingerlatsinermi pingaarnersiuiinani anguniakkat 4-it taaneqarsinnaapput

- A. **Attaveqaatitigut ingerlatsinerup Kalaallit Nuaat naalagaaffittut ataqatigiisissavaa.** Kalaallit Nuaanni attaveqaatitigut ingerlatsineq inuiaqatigiit aaqqiussuusaanerannut pingaaruteqarpoq, kulturikkut, aningaasarsiornikkut inuillu tamat oqartussaanerannut qitiulluinnarluni.
- B. **Kalaallit Nuaanni kikkut tamarmik attaveqaatitigut kiffartuussinernut pitsaasumik nalogiissumillu periarfissaqassapput.** Pilersuisuusaanermut piumasaqaatip

”Inuunitta sinnerani raajanik inuussuteqassanngikkutta arlaannik pisoqartariapoq.”

Ementor-ip apersuineranit oqaatsit

”Attaveqaatinik sullissineq mianersuutariaqarparput: taanami inuiaqatigiinni, kulturimut inuit tamat oqartussaanerannut qitiulluinnarpoq. Taamaattumik sullissisut nukittuneru-sariaqarput.”

Ementor-ip apersuineranit oqaatsit

Attaveqaatitigut ingerlatsinermi ersarissunik anguniagaqannginneq

annertussusaa TELE-p kiffartuusisissamut akuerissutaaniippoq, tassanilu TELE piimaffigineqarpoq "kikkut tamarmik pitsaasunik assigiimmillu akuerineqartup atortuunik atuisinnaanissaminnik periarfissaqassapput" Kalaallit Nunaanni ikioqatigiittussanermik tunngaviup nassatarisaanik, TELE-p kiffartuusisissutai tamanut neqeroortigineqarput, malitassatigut akutigullu naligimmik, soorlu aamma sullissineq tamanut assiguittoq.

- C. **Paasissutissiinnikkut attaveqaatigullu teknologi (Informations- og kommunikationsteknologi) IKT, Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinnit tamakkiisumik illoqarfinnut nunaqarfinnullu iluaqutaasumik atorluarneqassaaq.** TELE-p sukkulluunnit attaveqaatigut kiffartuusinerit pisariaqartinneqartut atuutilersissavai. Attaveqaateqarnermi teknikkimut tunngasortai tamakkiisumik IKT-mik atuinissamut killilersuissanngillat. TELE-lli kiffartuusinerit nutaat inuiaqatigiinni pisariaqartinneqartut atorneqarsinnaasut ingerlatsinermilu qularnaateqanngitsut neqeroortigisassavai.
- D. **TELE sapinngisamik ingerlatsinikkut aningaasarsiornikkullu illersorneqarsinnaasumik ingerlanneqassaaq, suliffeqarfiullu akilersuinermini sapinngisamik inuutissarsiortunut, pisortanut inunnullu ataasiakkaanut akit minnerpaatinnissaat qulakkerniassavaa.** TELE aningaasarsiornikkut imminut napatissinnaasaaq, suliffeqarfiullu kaarviiaartitamigut attaveqaatigut siunissami Kalaallit Nunaanni ineriartortitsinissaq qulakkeersimassavaa. Kiffartuusinerit ataasiakkaat iluini akit tamnut assigiissapput. (Isorartussuseq kiffartuusallu assigiinngitsut eqqarsaatigalugit). Tamanna isumaqarpoq akit kiffartuusisissutit assigiinngitsut akornanni aningaasartuutitut naleqqutisapput, kiffartuusinerillu ataasiakkaat iluini amigartoorfiusut iluanaarfiunit matussuserneqartarsinnaassallutik (assersuutigineqarsinnaavoq nunarsuup sinneranut nunallu iluani ataveqarnerit) Tamatumap kinguneraa atuinerpaasut akikilliliivigineqarsinnaannginneri, immikkoortortallu ataasiakkaat akikilleqineqarsinnaannginneri. Allatut oqaatigalugu attaveqaatit akisigut immikkoortortat ataasiakkaat inuussutissarsiornermi politikkeqarfigineqanngillat.

Oqaatigineqarsinnaavoq anguniakkat annertunerusut, maannamut aqqumut atorneqartumut naleqqiullugit. Oqallisigineqarsinnaavorlu anguniakkat ilumut malinneqarnerusut. Uani kapitalimi kingusinneruskkut allaaserineqartumi patsisit pingasut takutippaat, IKT aqqutigalugu telemedicin, ungasissumik atuartsineq, tusagassiutinillu atuneq anguniagaq C malillugu ingerlanneqanngitsut (IKT kalaallini inuiaqatigiinni tamakkiisumik atorluarneqassaaq)

Kalaallit Nunaanni siuariartortumi anguniakkat malinneqarnerusut, kapital 9-mi allaaserineqarput, tassanilu siunissami takorluukkat arlaqartut nalilersorneqarput. Imaanngilaq "anguniakkat" sisamat piviusunngortissagaanni attaveqaatigut killiliussat najoqqutasallu allanngortittariaqassasut. .

8.1.2 Atuisut isumaat kissaataallu

Attaveqaatit siunissaat pillugu oqallinnermut pingaaruteqarpoq, atuisut isumaasa, kissaataasa, pisariaqartitaasalu sapinngisamik qulaajarneqarnissaat. Tamanna pillugu Ementor-ip 2003-mi novemberimi decemberimilu attaveqaatinik atuisut arlallit oqaloqatigisimavai, tamakkununga ilaallutik niuernerimut atatillugu atuisut, immikkoortuni peqatigiiffit, Namminersornerullutik Oqartussani akisussaaffimmut atuumassuteqartut

pigineqatigiiffiit Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartut kiisalu inuit ataa-siakkaat isummersortartut oqallinnernullu peqataasartut.

Inuiaqatigiit agguataarneri aallaavigalugit kikkut tamarmik oqaaseqartinneqarnissaat siunertaasimangilaq, inuilli attaveqaatit ingerlanneqarnerat ineriartortinneqarnerallu pillugit isummersorluarsinnaasut, kissaataat pisariaqartitaallu paaserusunneqarsimallu-tik- taakkununga ilaapput TELE-mik atuisut isornartorsiuinerpaat piumasaqarner-paallu.

Tele-p suliffeqarfittut Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartut kisermassis-sutullu suliffeqarfittut inissisimanagera taakkunanga eqqartorneqarneruvoq – naleqqun-nersoq naleqqutinnginnersorluunniit – kisermassilluni ingerlatsinermi akornutaas-innaasut naliginnaasumillu ilisarnaataasut: Akit qaffasissut, eqartumik inger-latsinerit, atuisunut sullissinerlunnerit, arriitsumik allanngueriaaseqarnerit, kiisalu qanganisarsiortumik mianersorpallaartunillu aqutsisoqarnerit. TELE nunani killerni attaveqaatitigut ingerlatsut naalagaafimmit pigineqartut kisermaassinermik ingerlatsisut ikittuinnangorsimasut ilagimassuk, suliffeqarfiup Kalaallit Nunaannilu attaveqaatitigut ineriartornerup nunanut allanut ”assersuussiviigisar-takkanut” malinnaanissaa piumasarineqaraluttuinnarpoq.

”Naalagaafimmit pigineqartut pitsaa-nerusumik ingerlas-sappata, piginnittut piumasaqarnissaat aqutissatuaavoq .”
Ementor-ip apersuiner-ani oqaatigineqartooq

TELE kisermaas-silluni ingerlatsi-nerup ajoqutaan-nik assersuussivi-gineqarpoq

TELE ”naalaa-gaaffiup iluani naalagaaffik”

Apersorneqartut arlaqartut oqaatigaat TELE ”naalagaafiup iluani naalagaaffiu-soq” TELE-llu aalajangiisarnermi ataataanertut isummertartooq – TELE-p tungaaniit qularutigineqanngilaq iliuserineqartut eqqortumik iliornerusut. Isornartorsiuineq atuisut eqaannerusumik ammanerusumillu TELE-mit sullinneqarnissamik kissaateqarneranik aallaaveqartoq. Aammattaaq ingerlatsisunut toqqaannangitsumik isornartorsi-utigineqarpoq ”TELE-p attaveqaatitigut ineriartornermik aqutsisitaasoq”. Ingerlatsisut maannamut inissisimanagerisa sanngiippallaarnerat oqaatigineqartarpoq.

Atuinerup anner-tussusaa malillu-gu akilersuineq iluarineqanngitsooq

Aammattaaq – annermik atuisut inuutissarsiornermik ingerlatsit akornanni – sulif-feqarfiup internetimik atuinerup annertussusaa aallaavigalugu akilersuisitsilernera iluarinngilaat. Oqaatigineqarporlu TELE-p MPLS-imik kiffartuussinermit akitigut politikkiata, Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiornerup inuiaqatigiillu pasissutisatigut attaveqaatitigullu teknologimik, sulinermi ulluinnarnilu atorluannerunissaat toqqaannar-tumik akornusersoraa.

TELE naammas-sani pillugit ner-sualaarneqarpoq

Taamaattoq ataatsimut isumaqatigiissutigineqarpoq, TELE tassaasoq Namminersornerullutik Oqartussat suliffeqarfiutaanni ingerlalluarnepaapq tatiginarnerpaarluni. TELE-p sullissineratigut teknikkikkut Kalaallit Nunaata attaveqaatitigut nunanut killernut naleqqersuunneqarsinnaanera annertuumik nersualaarneqarpoq.

Tamanna pissutigerpiarlugu Naalakkersuisut tungaaniit TELE-mut suliffeqarfiullu aqutsisuinut tatigininneq annertuvoq, tamaammallu nammineersinnaatitaaneq anner-tooq piginnittumit Namminersornerullutik Oqartussanit tunniunneqartarluni. TELE-p suliassani suliarsamiuk, annertuumik imminut paarititaavoq. Teknikkikkut TELE ajunngilluinnartumik ingerlavoq, ukiullu affakkarlugit akinik appaasarpoq, illuatun-gaanilu ukiunik kingullerni iluanaarutigisartagai 7-8%-iusarlutik.

TELE-p suliassani naammassisarpai

Taamatut annerusumik minnerusumilluunniit namminersortitaaneq apersorneqartut amerlanerpaartaanit isornartinneqarpoq. Kalaallit Nunaanni suliffeqarfiit Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartut piginnittuminnik annertunerusumik sunniteqarfigineqartariaqaraluarput – ingammik TELE eqqarsaatigalugu. Maannatut ingerlatillugu – ilaat isumaqarput – inuiaqatigiinnut iluaqutaanerussasoq, TELE aggulukkaanni, ilumini lu aaqqissuussaaneermigut sinerissami radiut (radiokæde) qaammataasannullu attaveqaatit (satellitjordstationer) naalagaaffimmit tiggummineqartillugit, kiffartuussinerillu allat unammileqatigiinnermik ingerlatsivigilerlugit.

TELE-p oqartussaavallaarunnaammissaanut periarfissaq

TELE-p attaveqaatitigut pilersuinerata suliffeqarfinnut arlalinnut agguluneqarneratigut sunniteqarpallaanerata atorunnaarsinnissaa eqqarsaataavoq ilisimaneqarluartoq. Ementor-imit apersorneqartunit arlalinnit TELE-p pingasunut avissinnaanera siunnersuutigineqarpoq:

- Atortulersuutinik isumaginnittoq, taassuma allamik suliagarani attaveqaatit aqqaataassa ingerlanissaat teknikkikkullu malinnaanissaat akisussaaffigissavaa.
- Sullissisoq ataaseq/unammileqatigiilluunniit arlallit sumiiffinni inoqqortunerusuni inuutissarsiorfiusunilu, niuernermit nukiit atorlugit ingerlatsiviusinnaasuni ingerlatsisut.
- Sullissivik ataaseq, immikkut isumaqatigiissuteqarnek tunngavigalugu attaveqaateqarnermik ingerlatsisoq. Taassuma niuernermit iluanaarfiunngitsut ingerlatsissavai (tassalu sumiiffinni pilersuisussaataitanermit tunngasut atuuffigissinnaasaanni)

Silaannakkut angallaneq malitassatut

Taamatut aaqqissuussinermit assersuutigineqarsinnaavoq silaannakkut angallannermit ingerlatsineq, Mittarfeqarfiit mittarfinnik ingerlatsineq sanaartorerlu ingerlappaat, angallassisullu (soorlu Air Greenland) angallassineq ingerlallugu. KNI-p RAL-illu niuernerikkut ingerlatsiviisa, inuiaqatigiinnullu pilersuisussaataaneq tunngavigalugu ingerlatsiviisa avissimanagerat assersuutigineqarsinnaavoq, TELE inuiaqatigiinnut iluaqutaasumik allanngortissappat qanoq aaqqissuussisoqarsinnaanersoq.

Taamaassorininnerit oqaluttuallu

Apersuinermit atatillugu TELE-mut ingerlanneqarneranullu tunngatillugu taamaassorininnerit, oqaluttualiat oqaluttuallu saqqummiunneqarput. Isummersuutit attaveqaatit pillugit oqallinnermit – minnerunngitsumillu TELE-mut – ilisimasakinermik aallaaveqartut. Matumuuna oqaatigineqassaaq taamattut oqallinnerit Kalaallit Nunaanni naliginnaangimmata, kisiannili manna ilu Moorpoq, oqallinneq sangutinneqarsinnaammat oqariartuutit uppersaataitaqanngitsut tunngavigalugit. Attaveqaatit pillugit nalunaarut manna aqutugalugu ersersinneqassaaq suut oqaluttualiaansut suullu ilu Moornerisut

Assersuutigalugu TELE-p akit pillugit politikkaa atuisut ilaannit tatigineqanngilaq. Oqaatigineqartartut ilumuungitsut ilagaat TELE-p Internetimik atuineq killilersimaarniaraa. Aammattaaq oqaatigineqarpoq, TELE-p immikkoortiterisut atorlugit IP-

Namminersortunngorsaaneq pillugu oqallinneq

telefoni killilersimaaraa, Internetimik atuinerup telefoninik naliginnaasunik atuneq akornusersuleqinammagu.

Kalaallit Nunaanni ataveqaateqarnermi namminersortunngorsaaneq tunngasut ukiuni arlalinni oqallisigineqarsimapput, oqalliseqataasullu arlallit isumaqarput, namminersortunngorsaasoqarpat tassa periarfissat amerlanerulissasut sullissinerillu pitsanngorlutik. Taamatut isummersortoqarpoq, naak ukiuni kingullerni silaannakkut angallassinerup namminersortunngorsarnerani misilittakkat allanik takutitsigaluartut. Allaammi naatsorsuutigineqarpoq kissaatit pisariaqartitallu maannamut piviusunngorsimanngitsut attaveqaatitigut ingerlatsinerup allangortiterneratigut piviusunngorumaartut.

Apersuineq aallaavigalugu atuisut attaveqaateqarnermut atatillugu kissaataat pingaarnersiorlugit tulleriaagaanngitsut ilusilerneqarput – pineqartut imaanngilaq tulluarsagaasut, kisiannilu apersuinermi Ementorip annermik maluginiagarivai.

• **Attaveqaatitigut qarasaatiatigullu sullissinerit naleqquttut pitsaasullu.**

- **PSTN/ISDN:** Telefonit aalaakkaasut pitsaasutsimikkut qaffasissumik inissimasut atorluarsinnaasullu - Tatumani TELE tamakkiisumik ”malinnaalluarpog”. Siunissaq eqqarsaatigalugu kiffartuussisummut tamatumunnga piusaqartoqanngilaq - imaluunniit ikittuinnaat – annertusaanissamik sullissinermilluunniit pitsanngorsaatisanik, tamanna eqqumiippallaanngilaq, attaveqaatitigut aaqqissuussaaneerup isumannaatsumik siammasissumillu ingerlanneqarnera qiviassagaanni. Ataatsimullu isigalugu eqqumiigineqarpoq, TELE piffissap siviisuup ingerlaneraniukiumut marloriarluni akikinik appaasarsinnaammat. Tamanna pasillilersitsivoq - *’Siusinnerusukkut telefonimut akiliivallaartarsimavogut’*. Nassuiaat alla unaasinnaavoq: *’TELE sullarinnerulersimavog’*
- **Mobiltelefoni:** TELE-p GSM-imik kiffartuussinera nuannarineqarlunilu atorluarneqarpoq. Ingammik SMS-imik atuneq sukkasuumik ineriartorsimavog, Tusass-imillu atuinermi akiliuteqareerlutik atuisut malunnaatilimmik amerlisimallutik. Mobilat aqputaat atorlugit internetimik atuisinnaanerup annikippallaarnera (soorlu GPRS imal.UMTS aqputigalugu) isornartorsiorneqarpoq, ingammik inuutissarsiornermik ingerlataqartunit. Tassa imaappog kiffartuussinerit ilaqarput, Kalaallit Nunaanni atorneqarsinnaanngitsunik – assersuutigalugu qarasaasiat tiggummineqarsinnaasut, sillimaniarnermut tunngasunut toqqaannartumik attavillit (tillinnianut sillimaniarnermut, kissassutisimik nakkutilliinernut il.il), illuutunut, angallannermut tunngasunut, attaveqaatinut aalaakkaasunut naliginnaasunut attavilerneqanngitsunut (soorlu umiatsiat) atorneqarsinnaasut. Maanakkulli taamatut pisariaqartitsisut qanoq amerlatiginersut qanorlu siammasitsiginersut nalileruminaappog.
- **ADSL.** ADSL- kiffartuussineq Kalaallit Nunaanni Internetimik atuisunit qanqali apersuutigineqartarpoq. Taamaattumik atuilernerq Nuummiit aallartinneqartoq kingusinnerusukkullu illoqarfinni allani atorsinnaalersussaq tikilluaqqusaavoq. Akinilli aaqqiisimaneq ilarpasuunit isumaqarfigineqarpoq TELE-p periu-

serisartakkani malillugu aaqqiinerigaa, aaqqiinerlu TELE-mut iluaqutaanerusoq inuiaqatiinnut iluaqutaanermiit.

- MPLS: MPLS-imik kiffartuussineq isumalluarnartutut oqaatigineqarpoq, tassa-mi atuisut atuinertik A-miit B-mut pingaarnersiorsinnaammassuk. TELE ataasimut isigalugu nersorniarneqarpoq kiffartuussissut taama nutaatigisoq atuutsilermagu. Apeqquserneqarporli TELE MPLS-ip aqutaannut atuisinnaanerup annertussusaanik qulakkeerinnissinnaannginera. Maanna routerikkut aqquutit (internetip aqquutai) atorunnaartut atorallarmata TELE-p atuisut akiliutaanni atuisinnaasutsip affaa (halve båndbredde)qulakkeerinnissutigisimavaa, tamannalli qulakkeerinninneq MPLS-ip atuutilerneratigut atorunnaarpoq, naaammagittaalliutigineqalerlunilu: *Sunaana akilersorneqartoq?*
- Piginnaasat/aalaakkaanerlu:Atuisut amerlasuut, attavinnut sukkasuunut, Internetimut naliginnaasumuinnaangitsoq attavillit oqaatigaat, nunanut allanut attaveqarniartarnertik ulluunerani arriippallaartartoq – soorlu nunani allani quppernernut iserniarnermini. Arriilliornerit tamakku unnukkut sapaatilluunnit akunnerisa naanerini misigineqarneq ajortut. Tamakku aallaavigalugit atuisut isumaqarput, qaammataasatigut piginnaasat tattoqisaatsitsisartut taamalillutillu Internetimik Kalaallit Nunaannut, Kalaallit Nunaanniillu attaveqarniarneq killilerssimaartaraat.
- **Internetimut attavik ataasiartumik naleqquttumik akiliuteqarnikut** – aki attavimmik sukkassuumik atuinerup annertussusaa malillugu alliaartorsinnaasoq. Soorlu assersuutigineqarpoq, annikitsumik atuisut aalajangersimasumik annikitsumik akiliisarlutik, annertunerusumillu atuisut aamma annertunerusumik aalajangersimasumik akiliisarlutik.
 - Internetimut akinik aalajangersaaneq, pissakinnerusut Internetimik atuinermi aalajangersimasumik akiliisinaallutik. Soorlu aalajangersimasumik akiliuteqartarnikkut (assersuutigalugu qaammammut 100 kr.) taakku piginnaasat annikinnerit atortassavaat (soorlu dial-up 56 kb/s). Tamanna isumaqarpoq, atuisut akikitsumik atuisinnaasut, tamaalillunilu Kalaallit Nunaanni Internetimik atuineneq annertunerulissalluni.
 - Akunnattumik atuinermi ADSL-imik atuinerup annertussusaa tunngavigalugu akilersuisitsineq akisungaatsiarsinnaavoq. ADSL-imik attavik (512/128 kb/s) maanna attavilersinnermut 500 kr -eqarpoq qaammammullu atuisutut 150 kr-eqarluni – taakku saniatigut atuinerup annertussusa malillugu akiliisoqartarpoq – piffissami nal. 18-07 aammalu arfininngornerni, sapaatini, nalliuttunilu aki appartarluni. Naliginnaasumik Internetimik atuisuugaanni internetikkullu allanermut kaassalisaarnermullu (surfernermut) annikitsuinnarmik atuilunilu, aki naammaginarpoq. Annertuumillu atuisuugaanni aki qaffasissaaq – tamanna ajornartorsiutaavoq, multimediamut tunngasunik aallerniaraanni. Assersuutigalugu ulluunerani filmimik aallerniaraanni teknikki atornerqarnerpaaq atorlugu tamanna 500 kr-ningajammik akeqassaaq. Qallunaat netradioanik tusarnaarniaraanni pitsaasuseq naliginnaasoq atorlugu (64 kbit/s) ulluunerani akunnermut

ataatsimut 19 kr-eqassaaq. Tamanna isumaqarpoq Internetimik atuisut Internetikkut multimediamik atorluanaissaat killeqartoq.

- **Qinersinnaasat arlalit.** TELE-p politikkaa imappasippoq, attaveqaatitigut kiffartuussinerit pisariitsunik tunngaveqarlutik tuniniarneqassasut. Apersorneqartut ilaatigut oqaatigaat, atuinissamut periarfissat arlaqarnerusut, nioqqutissallu assigiinngitsut amerlanerusut kissaatiginartillugit. Matumani maluginiarneqassaaq ilaasa attaveqaatitigut atuinermi akit pingaartinnerummatigut, ilaasali sipaarniarnissaaq pivallaarnagu aalajaatsumik isumannangitsumillu ingerlatsinissaaq pingaartinnerullugu. Taamatut assigiinngitsunik isumaqartoqarnerata takutippaa, periutsit assigiinngitsut atorlugit akilersuinerit sullissinerillu ingerlanneqarsinnaasut.
- **TELE-mik ingerlatsineq ersarinnerusoq.** Apersorneqartut ilaasa paasiuminnaatsippaat, akinik appaasarnerit sunik tunngaveqarnerusut. Oqaatiguminaappoq sullarinnerulernermik, telefoninik atuinerlernermik imaluunniit aningaasaliissutinik ikililerinermik tunngaveqartumik akinik appaasoqartarnerusoq. Aammattaaq apersorneqartut ilaasa takujuminaatsippaat, TELE-p sullissinernik nutaanik aallartitsigaangami- imaluunniit aallartitsiniangikkaangami suna tunngavigisarneera. Tamatuminnga paasiuminaatitsisut tamanna soqutigittaannertut nalilerpaat, tamannalu suliffeqarfimmuut pisortat pigisaanut ajornartorsiutaasinnaavoq.
- **Kissaatit pisariaqartitallu pillugu aperineqarneq** – TELE-p kisimi misissuittisnera pinnani. Arlalinnit kissaatigineqarpoq pingaarnersiunerimik oqallittoqassasoq aningaasaliiffissat teknikkillu nutaap atuukkiartulernissaa pillugu.
- **Pisariillisaanermi iluaqutissat nutaamik nalilerlugit.** Arlalinnit oqaatigaat TELE-p attaveqaatinik pisariillisaanermi iluaqutissat tunngavigalugit, atuinermi akinik apparsaaginnarani – atuisunut pitsaaqutinik nutaanik ujartuisariaqartoq. TELE-p akinik appaasarnermigut eqqissimatitaavoq, politikerinummi attaveqaatitunik sullissinermi akinik appaasarnerit tamujuminartuupput. Taamaallillunilu TELE tassaalerpoq attaveqaateqarnermik politikkimik isummersuisoq ingerlatsisorlu, atuisut kissaataannik TELE-p paasinninnera malillugu. Akinik appaasarnerit *tassaasariaqanngillat* atuisut politikerillu pingaarnertutaat. Allatut iliuuserineqarsinnasut pingasut ukuupput:
 - Qaammataasatigut piginnaasat annertusarnerat, akit atuisut akilersinnaasat aallaavigalugit. Oqaatigineqarpoq TELE-p attaveqaatitigut aqputaata piginnaasai Internetimik atuisunut mutiusunut Internetikkut kaassalikaarnissamik pisariaqartitsisunut annikippallaartoq.
 - Internetimi kalaallisut paasissutissanik Kalaallit Nunaanni suliaasunik nammineq suliaqarnerulernissamik pilerinarsaanissaaq. Attaveqaateqarnermik politikikkut anguniagaqarnissaaq ujartorneqarpoq, tamatumani Kalaallit Nunaanni inuit tamat oqartussaaneranni ineriartortitsineq eqqarsaatigalgu, inuiaqatigiit ataatsimut kivinneqarnissaannik aqputissiuussinermik Internetip sakkutut atorveqarsinnaanera eqqarsaatigineqarluni.

- Taaneqareersutut Internetimik killilimmik akikitsumik atuisinnaanerup periarfissiuunneqarnissaa.

Apersorneqartut ilaqanngillat- imaluunniit ikittuinnaat maanna attaveqaatitigut sullissinermi akigitinneqartunik naammaginninngitsunik. Ataatsimut isigalugu isumaqartoqarpoq, akikinnerusumik sullissisoqarsinnaanngitsoq.

*Attaveqaatit aqqu-
taat atorluarne-
qarpa?*

Apeqquserneqarporli attaveqaatitigut aqqu-
taat atorluarneqarnerisut, tamannami TELE-p
atuinerup annertussusaa aallaavigalugu akilersuitsinermini tunngavigimmagu. Akilersu-
eriaaseq suliffeqarfinit akornutinut taakkartorneqarpoq (aammali inunnit ataasiak-
kaanit), taamatumammi kingunerimmagu internetimik atuinermi aningaasartuutit al-
lanngorarnarat. Taamaalilluni aningaasartuutissat pilersaarusiernerani Internetimik
atuinermit akiliutaajumaartussat annertussusaat ilisimaneqarsinnaanngillat.

*Nioqutaasunut
naammaginninn-
ginneq*

Ataatsimut isigalugu atuisut TELE-p kiffartuussinermini neqeroorutaanut iluarisi-
maarinippat – aki pitsaassuserlu eqqarsaatigalugit. Tele-lli internetimut tunngatillugu
kiffartuussinermini neqeroorutai isornartorsiorneqarput. Attavimmik sukkasuumik
atuilersitsineq kingusippallaarsorineqarpoq, atuinerullu annertussusaa tunngavigalugu
akilersuitsinerup iluarineqannginnera takornartaanngilaq, taamatullu datanik atuinermi
aaqqiisimaneq TELE-p nunarsuarmi kisiartaalluni atorunarpaa. Taakku saniatigut atta-
vimmik sukkasuumut atatillugu kiffartuussinerup pitsaassusaa isornartinneqarpoq, ul-
luunerani piginnaassat killeqarnerat maluginiarneqarsimalluni – tamanna TELE-mit
malugineqarsimanngilaq.

Atuisut misigisaasa attaveqaatitigut sullissinerit ilaasa allanut aammaanneqarnissaannik
isumaqarneq sakkortusarpaat. Tassunga ataillugu soorunami soqutiginarpoq takussal-
lugu, sukkut qanorlu Kalaallit Nunaanni IT-mik sullissineq namminersortunngorsarn-
eqarsinnaanersoq- minnerunngitsumik taamatut namminersortunngorsaasoqassappat
suut kissaatigineqarnerisut.

8.1.3 Unammillerumaarsinnaasut soqutigisat

Kalaallit Nunaanni IT-mut tunngasunik suliffeqarfuit, TELE-p sullissinissamut
akuersissutaata killinnguani suliaqarput, attaveqaateqarneemi niuorneq taassu-
maluunniit ilaa namminersortunngorsarneqassappat, TELE-mut unammillersin-
naallutik oqarput.

IT-mut tunngasunik suliffeqarfuit assigiissutigaa, inuussutissarsiornermut tunnga-
suni niuerfinni, pisortat suliffeqarfui, inunnullu ataasiakkaanut Internetimik
atuisunut sullissinerit eqqarsaatigalugit- ingammik illoqarfui annerni - TELE-
mut unammillersinnaallutik isumaqaramik. Taamaattumik ujartorpaat immikkoor-
tut ilaasa TELE-ip kiffartuussinissamik akuersissutaanniit peerneqarnissaat,
taamaalillutik TELE-mut unammillersinnaaniassagamik. Tamatumani immikkut
pineqarpoq ISP-mik (Internet Service Provider)⁵⁰ Internetimik sullissivimmik kiisalu
radiomik fbersynimillu aallakaatitsinermik tigooraaneq.⁵¹

*TELE-mut unam-
millemeq ajor-
nanngilaq*

*" Unammilleqatigiit-
toqartinnagu suul-
luunniit tamarmik
akisunerusarput –
aamma attaveqaatti-
tigut kiffartuussinerit*

Ementor-ip apersuiner-
ani oqaatsit

⁵⁰ Internet Service Provider (ISP) internetip aqqu-
taanik atuinissamik tuniniaasoq.

Suliffeqarfii unammillertut qaammataasanik atuisinnaanissartik kisaatigaat, taamaalil-lutik nunanut allanut attaveqarnek namminnek ingerlanniassagamikku. Tamanna im-mikkut maluginiarneqassaaq, tassami nalinnaangimmat Kalaallit Nuaanni avam-mullu qaammataasatigut attaveqarnermi ”tattoqisaattoqartarneranik” isumaqarto-qartarnera. ISP-it (internetimik sullissiniartut) TELE-mit atuisinnaanermik pisiin-naarlutik, tunngaviatigut atuisut pitsaanerumik/assigiinngiaartunillu neqeroor-figisinnaanngilaat. Taamaattumik IT-mik suliaqartut ilaasa TELE avaqqullugu qaammataasamik atuinissamik pisiffissatut periarfissat misissorsimavaat, taman-nalu tunngavigalugu naliliillutik, TELE-p qaammataasatigut attaveqaataanit akikinnerungaatsiartumik Internetimik atuinissamik neqeroorsinnaallutik. Tama-tumani oqaatigineqartariaqarpoq, Quality-of-Service (QoS) tassalu kiffartuussis-sutip pitsaassusaa isumannaassusaa naatsorsuineri matumani ilaatinneqarsi-manngimmata. Matumani neqeroorummi TELE-p piffissaq ungasinnerusooq qaammataasanik atuinissamik isumaqatigiissutaatut, sillimmassinnernut tunngasut ajutuussagaluaannilu qularnaveeqqusiinerit ilaatinneqarpassinngillat.

Qaammataasamik atuinissamik periarfissaq alla

Nunanut allanut at-taveqarnerneq ul-laakkut nal 8.00 kik-kut tamarmik Inter-netimik atuilernis-saasa tungaanut ingerlaluartarpoq -aamma unnukkut unnuakkullu ingerla-luarterpoq

Ementor-ip apersuiner-ani oqaatigineqartut

IT-mik ingerlataqartuniit atuinerup annertussusaa tunngavigalugu akilersuisitsineq annertuumik naammagittaalluutigineqarpoq. Ullumikkut TELE-p Internikkut MPLS-imik sullitaanut Kalaallit Nuaanniit nunap iluanut nassitsineq akeqanngilaq. Kisianni nunani allamiut Internetikku nunatsinni atuisunut pulaaqattaarpata (imaluunniit anner-tuunik nassiusuisoqartillugu) atuinerup annertussusaa tunngavigalugu akilersuisitsineq pisuulluni tamanna akisoorujunngorsinnaavoq. Taamaalilluni Internitsikkut nammineq nittartagalinnut (hoste websites) Kalaallit Nuaanniinnaanngitsoq atorineqartunut periarfissat killilersimaarneqarsinnaapput.

Atuinerup anner-tussusaa tunnga-vigalugu akiler-suisitsineq isor-nartorsiomeqar-poq

Suliffeqarfii IT-mik ingerlataqartut niuernerminni assigiinngitsutigut attaveqaatit aqu-taannik atuisut, aamma oqaatigaat, TELE kiffartuussissutinik naalakkersuisut akueris-sutaannik ungaannaq isigaluni sullissisoq. Soorlu ullumikkut TELE-p ASP teknologi atorlugu nittartagaqasinnaaneq neqeroorutiginnigilaa, suliffeqarfillu IT-mik inger-lataqartut webserverimik (internetikkut ingerlatitseqqisummik) toqqaannartumik backbonet-imut inissinnissaat itigartitsissutigalugu (taanna TELE-mi inissisimavoq)

Neqeroorutit akuerisaasut ikigineqarput

ASP sunaana?

ASP tassaavoq Active Server Pages. Kalaallisut: Serverikkut allakkiat kimillit. ASP ineriartor-tinneqarsimavoq (sulilu ineriartortinneqarluni) Microsoft-imit. ASP aalajangersimasuunngilaq, Microsoft-illu teknologimik suliaralugu. ASP periarfissiivoq, nittartakkanik uummaarissunik sananissamik, (databaseudtrak) allalu, taakku nalinnaasumik HTML-imik atuineri periarfis-saannigillaq.

Taamaalilluni suliffeqarfii immikkut piginnaanilinnik web-teknologimik Kalaallit Nu-naanni inissiinissaat ajornakusoorpoq. Suliffeqarfii ASP-teknologimik atuerusuttut nunani allani nittartakkatik suliaritittarpaat, tamatumallu kingunerisaanik Kalaallit Nu-

⁵¹ Oqallisigineqarsimavoq radioukkut fjernsynikkullu allakaatitanik tigooraaneq kiffartuussinissamut akluersissummut ilaansooq, taamaammallu tamatuma qulaani taaneqarnera pissusissamisoorpoq.

naanniit, Kalaallit Nunaannullu qaammataasanik atuineq annertusisittarlugu. Nittartakkani taama ittunik Kalaallit Nunaanni periarfissaqaralarpat, tamanna suliffeqarfiit arlali atorumanerussagalarpaat, tassami qaammataasatigut atuinermi ”tattoqisaanneq” pinngikkaanga periuseq taanna sukkanerummat. Taamaallilluni aamma qaammataasamik atuivallaarneq pinaveersimatineqassagalarpoq.

Access-teknologi atorlugu ledning-geqanngitsunik attaveqamissaq kissaatigineqarpoq

Suliffeqarfiit IT-mik ingerlataqartut arlali kissaatigaat pisisartutik ledningitaqanngitsunik acces-teknologiimik neqeroorfiginissaat. Maanna terminal-inut tunngasumik inatsimmi 2.4 GHz, illut piginnittumit ataatsimit pigineqartut akornanni ledningitaqanngitsunik atuinissaq kisimi akuerisaavoq. Tassa imaappoq teknologi tamanna kisimi suliffeqarfinit angisuunit illoqarfimmi ataatsimi arlalinnik illuutilinnit, imaluunniit inunnit ataatsiakkaanit arlalinnik illuutilinnik, ledningitaqanngisunillu attaveqaateqarusuttunit atorneqarsinnaavoq. Taamaattumik aamma taakku tungaasigut namminersortunngorsaanissaq ujartorneqarpoq, taamalillutik suliffeqarfiit TELE – p attaveqaatai avaqqullugit attaveqatigiissinnaaniassagamik.

TELE-p aggulunneqamissaa

Suliffeqarfiit IT-mik ingerlataqartut ataatsimut isigalugit, TELE-p suliffeqarfinit marlunnut avinneqarsinnaanera isumaqatigaat, suliffeqarfiup iluani atortulersuutit ingerlanneqarnerat pisortanik pigineqarluni, attaveqaatitigulli kiffartuussinerit allat unammilleqatigineq tunngavigalugu assigiinngitsunit ingerlanneqarlutik. Tamatumunnga patsitut taaneqarpoq, taamatut aggulunneratigut atuisut pisariaqartitaat malillugit kiffartuussinernik ineriartortitsineq ingerlanneqarluarsinnaalissamat.

Niuerfissaaq 590 mio. kr.-inik aningaasartalik

IT-mik ingerlatsisut TELE-p aggulunneqarnissaanik kissaateqarnerminni tamatumallu nassatarisaanik unammilleqatigiinnerup atuutsilernissaanik kissaateqarnerminni peqqutigaat, TELE-p aningaasatigut ingerlaneranut tunngasut, sinerissami radioqarfiit (radiokædet) ingerlanneqarnissaanut ukiumut 40 mio.kr.-inik kiisalu qaammataassanik atuinermi 70 mio.kr.-inik (jordstationit ingerlanneqarnerat ilanngullugu) aningaasaliisoqartarnera. TELE-p ukiumoortumik 700 mio. kr. missaanik kaaviaartitaqartarmat, IT-mik ingerlatsisut naatsorsuutigaat ukiumut 590 mio.kr.-it niuernikkut unammillissutaasinaasut. Taamatut inerniliineq TELE-mit oqaaseqarfigineqanngilaq, kisianni TELE-p pilersuisussaataitanermut nalilersuinermit atatillugu aningaasartuutit pillugit misissueq-qissaarnera kapitel 5-imittoq qiviassagaanni, imminnut attuumassuteqarput. Aningaasat kaaviaartitat aningaasartuutit misissueq-qissaarnermi atorneqarsimasut 492 mio.kr.-iupput. Sinerissami radiut (radiokæde) ukiumut 90,2 mio.kr.-eqarpoq, jorstationit, qaammataasani transponderimik atornerit 55,6 mio.kr.-eqarput, centralit ledningigillu aqputaat 69,2 mio.kr.-eqarpoq, teknikkinullu allanut tunngasunut 39,6 mio.kr.-it atorneqartarlutik. Ataatsimut katikkaanni tunngaviusumik attaveqaatit ingerlanneqarnerannut 254,7 mio.kr.-it ingerlatsinermut, nalikilliliinernut ernianullu atorneqartarput. Tassunga ilanngunneqassapput ataatsimut aqutsinermi allafissornermilu aningaasartuutit. IT-mik ingerlatsisut sulliviit kisitseriaasiat assilissagaanni, ”unammilleqatigiinnermi niuerutissat” 241,5 mio.kr.-inik ikinnerupput, taakkulu oqaatigineqartunit 590 mio.kr.-init ikinnerujussuupput.

”Kiffartuussinissamut akuerisusummik atorunnaarsitseruuttut piumasatitk pissappatisit tamanna periarfissiinerunani isumakkeerfiginninninnerusaaq siunertaqarpianngitsoq ”

Ementorsip apersuineranit oqaatsit

Aammataaq pilersuisussaatitaanermik misissueqqissaarnerup takutippaa, illoqarfii iluanaarfusinnaasut ikittuinnaasut, matumani Nuuk eqqarsaatigineqarnerulluni. Misissuineq pisariitsoq, nunap sanaqaataanik aallaaveqartunik kiffartuussiniarnermi ajornartorsiutaasinnaasunik naammattumik isummersuiffiunngitsoq, taamaalillunilu unammilersinnaassutsimik annertuallaamik naliliisoq.

Kapitel 2-mi allanneqarsimatut suliffeqarfii IT-mik suliaqartut arlallit, TELE-p internetimik attaveqaatinik sullissinermik kisermaassissussaatitaanera atorunnaarsikkusukku-luarpaat. Periuseq atorusetaq naatsumik oqaatigalugu unaavoq, suliffeqarfik (X) APL-imik aqqutunik akikitsunik IT-mik suliffeqarfimmu (Y) pisissussivoq, taassumalu Internetikkut aqqut tuneqqippaa. Tassunga atatillugu internetimik ingerlatitseqqinnermi (Y) immikkoortitsissummik (filterimik) ikkussivoq (X)-imi sulisut multimediefilinik (nipimik videomillu) ingerlatitseqqissinnaannginniassammata. Tassa imaappoq, sulisut taamalillutik internetikkut ingerlatsitsinerit akornusersussanngilaat, (X)-illu Internetikkut attaveqarnermut aningaasartuutit sipaassavai, TELE-p atuinerup annertuussusaa tunngavigalugu akilersuitsinerata nassatarisassaralui.⁵² Ilisimasat malillugu TELE-p kisermaassissussaanerata atorunnaarsinneqarnissaanik aatsaavissuaq pimoorussisoqarpoq, aammalu immikkoortumi taama aningaasarsiornermi pingaaruteqartigisumi taama annertutigisuni pisoqarnerata takutippaa, TELE-p kisermaassinera ajalusuulersoq.

Ataatsimut isigalugu suliffeqarfii IT-mik suliaqartut oqaatigaat, attaveqaatitigut niuernermi kiffartuussissutit neqeroorutigineqartut inuiaqatigiit pisariaqartitaannut naleqqussarsimannigitsut, TELE-lli naalagaaniarluni atuisut toqqaassuttarsimagai. Tassunga ilanngullugu TELE-p Internetimik atuineq tunngavigalugu akilersuitsitsinera annertuumik isornartorsiorneqarpoq, tamannalu pissutigalugu ilaatigut TELE-p neqeroorutaasigut maanna neqeroorutaanngitsutigut, akitigullu unammillernissaminnik periarfissaqarlutik. Aammataaq kiffartuussinerit tamaasa ataatsimut isigalugit namminersortunngorsaaneq periarfissaqarluartutut eqqoriarneqarpoq.

Suliffeqarfii IT-mik ingerlataqartut apersorneqartut taamaliornissamut pisariaqartutut isigaaq "ilisimasaqarluartunik" TELE-mut illuatungiliuttussanik peqarnissaq- illuatungiliuttut ingerlatsisut attaveqaateqarnermik tunngasunik suliffeqarfinnut suliffeqarfii ingerlanneqarneranik periarfissaanillu ilisimasaqarluarnissaanik periarfissiisoq. Tassa imaappoq, attaveqaateqarnermi aqutsivik arlaannaannulluunniit atassuteqanngitsoq ujjartorneqarpoq, piginnaasatigut naleqqersuussinnaasooq TELE-mullu piimasaqaateqarsinnaasooq. Nakkutilinneq inuttatigut amigaateqarpat imaluunniit piginnaasai killeqarpata, attaveqaatitigut namminersortumik ingerlatsiviit ineriartornerat aqukkuminnaattussaavoq. Tamatumunnga pissutaavoq unammilleqatigiinnermik ingerlatsilernermi unammilleqataasut mianeralugit ingerlasariaqarnermi, TELE-mi piginnaasat atorneqarsinnaajunnaasammata .

TELE'-p kisermaassissussaatitaanerata atorunnaarsinneqarnissaanut maanna suliniutit

Ilisimasaqarluartunik TELE-mut illuatungiliuttuqartariaqarpoq

⁵² Assersuutissaqarpoq suliffeqarfii ilaanni assigiinngitsuni inissisimasuni, iluminni assigusunik iliuseqarsimasunik – taakku internetimut aqqutit akikitsut atorlugit katersuiffeqarput , tassanngaaniillu immikkoortiterivitsigut avammut nassiuuinerit/tigoooraanerillu ingerlattarlugut.

Unammillerusuttut arlalinnik siunnersuuteqarput, qanoq Kalaallit Nunaanni attaveqaatitigut namminersortunngorsaannermi piginnaasatigut unammilligassat iliuuseqarfigineqassanersut:

Piginnaasanut tunngasutigut unammilligassanut iliuusiisat

- Nakkutilliinermik ingerlatsisut taakkuusinnaapput sulisut avataaniit tikisitat imaluunniit attaveqaatinik aqutsinermik ilisimasaqarluartunik suleqateqartoqarsinnaavoq – soorlu qallunaat Telestyrelsanik
- Attaveqaateqarnermik nakkutiginninneq piginnaasatigut periarfissarissaarnerussaaq kiffartuussinermik ilisimasalik TELE-mik illuatungiliisinnaasoq atuleraanni.
- Nakkutiginnittussat sulierisinnaanerit nukittoqarsarneqassaaq, IT-mik inuussutisarsiornermi ataatsimiititaq Kalaallit Nunaannut IT-millu ingerlatsinermut tunngasunik ilisimasalik pilersikkaanni. Siunnersuut ilaasortat nammineerlutik soqutigisaannut atatillugu soqutiginninnerulersitsinnaasoq.

Namminersortunngorsaaneq attaveqaateqarnermi piginnaasanik annikitsuinarmik sunniuteqassaaq

Kalaallit Nunaanni suliffeqarfuit IT-mik suliaqartut aallartitaat isumaqarput, attaveqaateqarnermi kiffartuussinermik namminersortunngorsaanerup sulisinnaasut piginnaasaqarluartut amerlerialaarnissaat nassatarisinnaagaa. Suliffeqarfinnik nutaanik aallartitsinialersaartut sulisussaasa amerlanersaat maanna Kalaallit Nunaanni najugaqareerput IT-millu suliaqareerlutik Internetimilluunniit suleqataarususinnaallutik, taamaammallu attaveqaateqarnermi piginnaasat sunnerneqarnissaat/pitsanngorsarnissaalluunniit tassuunakku killeqartussaassaaq.

8.1.4 Naggasiineq

Qularutigineqarunangilaq, niuernikkut sullissisut amerlinerisigut attaveqaatitigut ingerlatsinermi nutarterinerit annertusinissat. Apeqqutaavorli, sumi qanoq nutarterinerit ingerlanneqassanersut – aammalu Kaalallit Nunaanni isorliunerusut eqqarsaatigalugit tamanna qanoq kinguneqassanersoq. Pingaaruteqarpoq qanoq iliuuseqannginnermi, attaveqaatit tungaasigut ineriartortitsinissami anguniakkat isummorsorfiginissaat aammalu anguniakkat assigiinngitsut kingunerisinnaasaasa nalilersornissaat.

Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarneq pillugu politikkikkut ersarissunik anguniagaqarnissaq, anguniakkallu suunerinik ilisimaarinnilluarnissaq, piffissaq ungasinnerusooq isigalugu pilersaarusiornissami iluarsartuussinissamilu pingaaruteqarluinnarput.

Attaveqaatinik ineriartortitsinermi anguniagaq pingaarnerutinnagu aningaasartaali pine-rullugit iliuuseqaraanni, tamanna inuiaqatigiinnut iluaqutaanngitsumik aaqqiissuteqarnermik kinguneqarsinnaavoq. Allatut oqaatigalugu: Politikkikkut aalajangeqqaartariaqarpoq, attaveqaateqarnerup Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit sutigut sullisissanerai – tamatumalu kingorna ersarissumik qanoq ililluni tamanna anguniarnerlugu aalajangersaasoqartariaqarluni.

8.2 ATTAVEQAATEQARNEQ INUIAQATIGIIT INERIARTORNERANI ILAASUTUT

Soorlu imm.8.1-imi aallaqqaasiinermi oqaatigineqartoq IKT-mik atorluaaneq inuiaqatigiit ineriartornerani pingaaruteqartumik inissisimasinnaavoq. IKT-mik atorluaasoqasappat attavik sukkasooq pisariaqarpoq, tamatumani attaveqaateqarneq pingaarutilimmik inissimavoq.

Allaaserisani tulluuttuni inuiaqatigiinni aningaasarsiornermut tunngatillugu attaviup sukkasuup atuutsinneqalernissaa annermik sammineqassaaq. Taava attaviup sukkasuup IKT-llu inuiaqatigiit ineriartorneranut iluaqutaasumik atorneqarsinnaaneranut tunngavissat sammineqassapput.

8.2.1 Attavik sukkasooq (bredbånd) inuiaqatigiinnilu aningaasarsiorneq

*Paasisutissanik
siammarterineq*

Inuiaqatigiinni aningaasarsiorneq ataatsimut isigalugu attaviup sukkasuup siammarternissaanut patsisigineqarput, atorluaanerunerup paasisutissanillu siammarterinerup kingunerissammagu, aningaasarsiornermik suliaqartut imminnut ajorannginnerusumik attaveqatigiittarnissaat.

Atuisunut tamanna isumaqarpoq, soorlu niuerutiginerani neqeroorutigineqartut pitsaarnersiorneqarsinnaapput, aki pitsaassuseq allalluunnit tamatumunnga attuumassuteqarsinnaasut aallaavigalugit. Niuertut tunisassaminnik pisiniarnerminni, tuniniaasut pitsaarnersiorlugillu akikinnersiorsinnaavaat, soorlu aamma pisisartut taamaaliussasut. Paasisutissanik annertunerusumik peqalernerup, taamaalilluni niuerfimmu tassunga ataillugu ujarlernerimi ingerlatsinermilu aningaasartuutit annikkillisarsinnaavai. Aammattaaq paasisutissanik siammarterinerup ajorannginnerulerneratigut, suliffeqarfiit aallarterlaat niuffafinnut ingerlanneqareersunut nutaanulluunniit isersinnaanissaat ajorannginnerulersissavaat. Aamma niuerfiup tamatuma nunap sananeqaataa eqaarsaatigalugu siammarsimanera annertusisinnaassaaq, atuisut suliffeqarfiillu qanorluunniit imminnut ungasitsigaluarunik attaveqatigiissinnaassagamik.

Attavimmik sukkasuumik annertunerusumik atuilernerup niurneq eqaannerusumik ingerlatilersinnaavaa, suliffeqarfiillu akornanni unammillerneq annertunerulersillugu.

- Ersarinnerusumik oqaatigalugu IKT-p atornerulerneratigut, inuit ataasiakkaat, suliffeqarfiit pisortaqrarfiillu periarfissaat annertusissaaq: Nunap sananeqaataa pissutaalluni ilinniartitaanermut atatillugu killilersuutaasut annikillissapput, soorlu video atorlugu ungasissumik atortitsinerit eqqarsaatigalugit.
- Piginnaasat ineriartortinnissaannut periarfissaqarnerulernerit, soorlu elektronik atorlugu paasisutissanik ajorannginnerusumik pissarsisinnaanikkut.
- Ungasissumit nakorsiaritsinerup (telemedicin) annertunerusumik atulerneratigut, soorlu immikkut ilisimasalinnit siunnersorneqartarnikkut – tamanna nakorsiarturnut sullissinermik pitsaangorsaataaginnarani – Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi aningaasat atugassarititaasut iluini ilisimasanik sulisunillu atorluaaneruneramik kinguneqassaaq.

- Niuernermut akitsorterinerermut atatillugu iserfigineqarsinnaasunik pilersitsinikkut, suliffeqarfiit akornanni unammilleqatigiinnerit annertusarneqarsinnaapput, taamaallutik tuniniaanerminni pitsaanerpaanik akikinnerpaanillu nioqquteqartariaqassallutik.
- Pisortaqaqfinni suleriaatsit ingerlatsinerillu digitaliserernerisigut, attaveqatigiinneq, suleqatigiinneq paasissutissanillu tunniuseqatigiittarneq, suliffeqarfiit iluini, inuiaqatigiinnut, suliffeqarfinnullu paasissutissiisarnerit periarfissaqarnerulissapput.
- Sulisinnaassuseq annertunerusumik eqaannerusumillu atorneqarsinnaavoq, soorlu ilaatigit angerlarsimaffinni sullivinnik atuisarnikkut.
- Inuunerup naleqassusaata qaffassarneqarnera, soorlu meeqqat napparsimaneranni angerlarsimaffinni sulisinnaanikkut, angallannerullu annikillisinneratigut.
- Multimediap ineriartortup atorluarneruneratigut sukisaarsaatnik assigiinngitsunillu kiffartuussinernik atorluanaanissamik periarfissaqarnerulerneq

TELE annertuumik sunniuteqarpoq

IKT-ip atornerata annertusarneratigut pitsaaqutissatut taakkartorneqartut iluaqutaalisappata, taava attaveqaatinik kiffartuussiviup qulakkeertariaqarpaa internetimut aqqufit piginnaasallu naammattuunissaat aammalu sumiiffiit eqqarsaatigalugit siammasissumik atuisunik periarfissiinissaq. Tassa imaappoq ineriartorneq tamanna piviusunngussappat siullermik TELE-imut malittarisassat aalajangiussusaapput.

Attavimmik sukkasuumik atuinisamik pisortat kaammattuinerat

Tassunga atatillugu silatusarnerusaaq, pisortat attavimmik sukkasuumik atuilernissamik kaammattuullutillu tapersersuippata, taamaallilluni attavik sukkasuumik atuerusuttut amerlaneruneruleqqullugit. Tamanna aamma namminersortunngorsaanerermut atatillugu nioqquteqartut aningaasarsiornerannut pitsanngorsaataasaaq, taavalu attaveqaateqarnermi atortut annertusarnissaannut periarfissaqarnerulissalluni.

Tullinguullugit IKT-mik atuinermi periarfissat pingasut sammineqassapput, Kalaallit Nunaanni atuarfeqarfik, ungasissumik nakorsartitsinerit, tusagassiutillu, tassani attaveqaateqarneq inuiaqatigiillu ataatsimut isigalugit ineriartornerat sanilliullugit saqqummiunneqassapput.

8.2.2 Kalaallit Nunaanni atuarfeqarnermi IKT-mik atuineq

Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerup inissimanera

Nunanut avannarlernut naleqqiullugu Kalaallit Nunaanni ilinniarsimassuseq appasinne-ruvoq. Inuiaqatigiit amerlanersaat meeqqat atuarfianni atuarsimapput, Kalaallit Nunaannili naatsorsueqqissaartarfik malillugu ilinniarnertuutut ilinniarsimasut inuiaqatiginni aguuaqatigiistinermi 3,5 %-iinnaapput – kiistist, taamaattoq qaffariartortoq. Ilinniarsimasutsip appasinna oqaluttuarisaaneremik tunngaveqarpoq, tassami 1960-ikkut tikillugit Kalaallit Nunaanni ilinniarnissat killilerujussuupput.

Taamatut ilinniarsimassutsikkut kingusissumik inissisimanerup kingunerisaanik, Kalaallit Nunaanni ilinniarsimassutsip ileqqunngortinnissaa ajornakusoornerulersippaa. Tamatumap nassatarisaanik Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfianiit ilinniarnertuutut ilin-

nialersartut, Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik malillugu, ukiumut 17 % miss., Danmarkimi ilinnialersartut 45 % missaanniittut.

Kalaallit tunngaviummik suliamik ilinniagaqarniarlutik aallartittartut 40-50 %-ii ilinniarnerminnik maannaannaq unitsitsisarput, ilinniarnernullu akunnattunik sivisussusilinni ilinniartut 40 %-ii taamataatiinnartarlutik. Taamaatiinnartarnermut patsisinut ilaasinaavoq kalaallit tunngaviummik atuartitaanerminni, qullasinnerusumik ilinniarnissaminnut piareersarneqarneq ajormata.

Inuussutissarsiornermik ineriartortitsineq pillugu ataatsimiititap ukiaq 2003 nalunaarut saqqummersippaa *'Inuussutissarsiorneq ineriartunngippat – Atugarissaarnermut ineriartortoqarsinnaanngilaq'*. Tassani inerniliinermi oqaatigineqarpoq, ilaatigut meeqqat atuarfiini pitsaasumik atuartitsinnginneq, kalaallit ilinniarsimasut piginnaasaqarluartut ikippallaarneri kiisalu oqaatsit tungaasigut ilisimasakinneq, Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiornerup ilorraap tungaanut aallarnissaanut unammilligassat pingaarnerit ilagigaat.

Anguniakkat ersarissut pisariaqarput

Tassa ilinniartitaanerup tungaasigut annertuumik iliuuseqarnissaq pisariaqarpoq, Kalaallit Nunaat inuutissarsiornermik inuiaqatigiittullu ineriartussappat. Taamatut pisariaqartitsineq ilaatigut IKT-ip Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanikkut anguniagaqarluarfusumik atorluarneratigut anguneqarsinnaasoq.

Kalaallit Nunaanni IT-mik siunnersuisoqatigiit IT-p inissimaneramik naliliinerminni oqaatigaat, nunami piginnassat qaffassarneqarsinnaasut IKT-imik atuinissamik aalajangiussilluni pimoorussunikkut. Pimoorussineq, Kalaallit Nunaanni iliniartitaanermut atavillugu ersarissunik anguniagaqarnikkut, atuarfinni qarasaasiat amerlisarnerisigut, ilutigalugulu IKT-p atuartitsinermi atorluarnerulernissaa siunertaralugu ilinniartitsisunik pikkorissaasamertigut. KIIP-ip 2002-miit 2003-mut ikaarsaarnermi misissuinermini paasivaa, ilinniartitsisut ikittuinnaat, IT-p tungaasigut ilinniartitsisinnaanermik piginnaaqarsartut.

IKT-p atuartitsinermi atomera

Ukiuni kingullerni qarasaasiallit malunnaatilimmik amerleriarisimapput. Nunaqarfinni 1998 qarasaasiamut ataatsimut atuartut 78-iusartut 2003-mi qarasaasiamut ataatsimut 11-iusarput. Illoqarfinni 1998-imi atuartut qarasaasiaq ataasiugaangat 130-iusarput, 2003-mi atuartut qarasaasiamut ataatsimut 17-iusarput. Qarasaasiatigut pitsanngoriaateqartoqaraluartoq, taamaattoq atuarfiit akornanni assigiinngissutsit annertoqaat. IT atorluarlugu atuartitsineq sunniuteqarluassappat, atuarfinni qarasaasiat amerlanerusaqarput aammalu qarasaasiat atuartut amerlassusaannut sanilliullugit atuartumut ataatsimut Kalaallit Nunaanni atuarfinni tamani amerlaqatigiitariaqarput.

Nuna tamakkerlugu politikkikkut aalajangerneqassappat, Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit IKT-ip tungaatigut piginnaasaqarluartut ineriartortinneqassasut, atuartitaanerup tungaatigut ersarissunik anguniagaqarnissaq pisariaqarpoq. Tassunga atavillugu ungasissumit atuartitsinerup atorluarnerulerneratigut, ukiut ikittuinnaat iluini, piginnaasap tungaatigut malunnaatilimmik siuariartoqarnissaa ilimagineqarpoq. Ullumikkut naliginnaanngilaq IKT-ip Kalaallit Nunaanni atuartitaanermi ilaatinneqarnera, qarasaasiallu

Ungasissumit atuartitsisarneq atorneqanngingajavissorluni. Naak 1997-imiit 2000-imut ungasissumit atuartitsinerimik misileraanerit ingerlanneqarsimagaluartut, nalunaarummilu *Ungasik – Kalaallit Nunaannit ungasissumit atuartitsineq* 2001-imeersumi inernilinerit periarfissat pitsaanerinik oqariartuuteqaraluartut – misileraanerit inernerit aningaasartaalu eqqarsaatigalugit .

8.2.2.1 Kalaallit Nunaanni ungasissumit atuartitsinerimik misilittakkat.

Sooq Kalaallit Nunaanni ungasissumit atuartitsineq?

Kalaallit Nunaanni ungasissumit atuartitsinissamik pingaarnertut patsisigineqarpoq, akikitsumik atuartitsinerup qaffassarneqarsinnaanera. Isorliunerussuni nunap sananeqaataasa killilersuutai akornutiginaq, immikkut ilisimasalinnik ilinniartitsisunik atuartinneqarsinnaaneq taamaalilluni periarfissaalerpoq. Ungasissumit atuartitsinerup atuartut atuarfimminni atuarnerisa saniatigut itisilerinerusumik annertunerusumillu atuartaalersinnaanera periarfissaqalersippaa. Aamma TELE-p taassuma tungaatigut attaveqaatigut periarfissarititai pitsaalluinnartuupput.

Kalaallit Nunaanni ungasissumit atuartitsinerimik misilittakkat

Piffissami 1997-imiit 2000-imut ukiumut 1.mio.kr-it Kalaallit Nunaanni ungasissumit atuartitsinerimut misileraanerimut aningaasaliissutigineqartarsimapput, taakkulu misileraanerit 2001-imi naammassimmata nalunaarut annertoq saqqummiunneqarpoq, m annermik misilittakanik pitsaasunik oqariartuuteqartoq.

Misileraanerimut nalunaarummi oqaatigineqarpoq, Kalaallit Nunaanni ungasissumit atuartitsineq periarfissaqarluartuq – piginnaasat qaffassarmissaannut sakkussatut aammalu aningaasatigut sipaarutissat eqqarsaatigalugit. Periarfissat tamakku pviusunngortinnissat kissatigigaanni, taava Kalaallit Nunaanni ungasissumit atuartitsineq pillugu politikkikkut anguniakkat ilusilerneqartariaqarput, ersarissumillu pilersaarusionerqarluatik. Taava anguniakkat taakku tunngavigalugit, ungasissumik atuartitsinerup iluaqutisartai atorluarnarlugit piginnaasatigut, aaqqissuussaanikkut teknikkillu pisariaqartitatu suunersut qulaajarneqassapput.

Ungasissumit atuartitsinerimik allat misilittagaat

Nalunaarummi aamma ilaatigut tamatut atuinermi Canadami, Finlandimi, Sverigemi Danmarkimilu iluatsitsiviulluarsimasut allaaserineqarput. Inernilinerimik oqaatigineqarpoq, ungasissumik atuartitsinerimik nunani allani misilittagaasimasut Kalaallit Nunaanni ajornartorsiutitaqanngitsumik atorneqarsinnaasut. Ima paasineqassaaq, Kalaallit Nunaanni ungasissumit atuartitsineq naqqaniit aallartittariaqanngitsoq – nunanilu allani misilittakkat kukkussutaasarsimasullu ilinniartitigalugillu atorluarneqarsinnaasut. Taamaalilluni ungasissumik atuartitsinerup misileraaffigineqareerluni Kalaallit Nunaanni aallartinnissaa periarfissaqarluarpoq.

Kalaallit Nunaanni ungasissumit atuartitsinerimut atatillugu suleqqinneq

Misileraanerup 2000-imi naammassineraniit suliniutigineqartut killeqarsimapput - misileraanerup iliuutsinik aalajangersimasunik pilersaarutinilluunniit malitseqartinneqanngilaq, naak ungasissumik atuartitsinerimut atatillugu nalunaarummi periarfissat annertugaluartuut taakkartorneqaraluartut. Tamatumunnga patsisaagunarpoq, piginnaasat killeqarnerisa saniatigut, ungasissumit atuartitsineq pillugu ersarissunik .

Tassunga assersuutitatu taaneqarsinnaavoq Kalaallit Nunaanni atuarfeqarneq pillugu peqqussut, kingullermik 2002-mi nutarterneqartoq. Tassani ilaatigut allassimavoq Kalaallit Nunaanni nunaqarfanni tamani ungasissumit atuartitsisoqartassasoq. Tassanilu oqa-

tigineqanngilaq, atuarfeqarfik qanoq- ilinniartitsisut ilanngullugit – ungasissumik atuartitsinermut piareersartinneqassasut imaluunniit aningaasatigut nassatai qanoq pineqassanersut. Taamalillutik nalunaarut *Ungasik – Kalaallit Nunaanni ungasissumit atuartitsineq* 2001-imeersoq malitseqanngilaq: Tassanimi inerniliissutaammat, Kalaallit Nunaanni ungasissumik atuartitsineq aatsaat piviusunngorsinnaasoq – anguniakkat ersarissut pilersaarutillu tamakkiisut iliuutsinik malitseqartut – ungasissumit atuartitsineq angunia-gaannaasinnaanngilaq malitseqartariaqarpoq.

Politikkikkut aalajangertoqareerpat, ungasissumit atuartitsineq Kalaallit Nunaanni qanoq ingerlariaqqissanersoq - attaveqaateqarnup iluani aqqissuussaaneq pingaarutilimik inissisimasussaavoq. Kalaallit Nunaat teknikkikkut piukkunnarluinnartumik attaveqaatigut aqqissuusamik peqarpoq, ungasissumik atuartitsinerup ineriartortinnissaanut aallaaviusinnaasumik. Tamatumunnga pissutaavoq attaveqaatigut aqcutit sa-naartorfingineqarsimmata illoqarfinni nunaqarfinnilu tamani atorveqarsinnaasunik aammalu atuarfeqarnermi internetikkut attaveqaat Attat pilersinneqarsimalluni.

8.2.2.2 Ilinniagaqarnermi attaveqatigiiffik Attat

*Attat-ip pilersinne-
ranut tunngaviit*

Atuarfeqarnermi internetikkut attaveqaat Attat pilersinneqarpoq, TELE-p suliniuteqarneratigut Kalaallit Nunaannilu atuarfiit akornanni qarasaasiatigut suleqatigiinnissanut malitassat killiussassallu sivisujaamik oqallisigereerlugit. TELE-p pilersitsinissamut ingerlatsinermullu aningaasartuutit ukiuni marlunni misiliinnermi akilerniarlugit neqerorpoq. Attaveqaateqarnermi atortut aqqissuussaanelu atorveqarput, qarasaasiatigullu atortussat komuuninit pigineqartumit IT-mik suliffeqarfimmit KIT-imik suleqateqarnikkut pissarsiarineqarlutik. Pilersaarummi aallaavigineqarput atuarfiit/ilinniarfiit 60-it – taakkunannga meeqqat atuarfii 45-uupput Attat-mut attuumassuteqartut 84-it iluini. Misileraanissamik piffissaliussaq sivitsorneqarpoq, 2003-illu naanera tikillugu TELE-p piviusunngortitsineq, ingerlatsineq aserfallatsaaliinerlu aningaasalersorpai.

Attat sunaana?

Attat tassaavoq internetimut aqcut Kalaallit Nunaanni atuarfeqarnermut tunngasunut tamanut sammisoq, qallunaat atuartitsinermut internetimut aqcutaanut Skolekom-imut assigusoq, Skolekom Attat aqcutigalugu aamma sierfigineqarsinnaasoq. Attat pilersinneqarsimavoq Savalimmiuni assigusumik pilersitaq KT-pedilin suleqatigalugu. Attat aqcutigalugu attaviit 400-it Kalaallit Nunaanni atuartitsinermut attuumassuteqartut iserfigineqarsinnaapput - taakkulu saniatigut Danmarkimi, Sverigemi Savalimmiunilu attaviit 200-it linkitallit iserfigineqarsinnaallutik. Ammattaq aqcut taanna qallunaat ingerlaavartumik kiffartuussivianut SKODA-mut attaveqartoqarsinnaavoq, tassanilu kiffartuussissutit ass. Pol Info iserfigineqarsinnaallutik. Attat Kalaallit Nunaanni ilisimasanik misilittakkanillu nassitseqatigiinnernut atorveqarpoq aammalu nunani avannarlerni atuarfinnut ilinniarfinnullu attaveqaataasinnaalluni.

Attat 2003-p naanerani 12.000-inik atuisoqarpoq- tamannalu isumaqarpoq Kalaallit Nunaanni najugaqartut tallimararterutaat Attat-mik atuisuusut⁵³ – atuisut 5-niit 60-inut ukioqarput. Internetimut aqqummi tassani oqaatsit marluk atornerqarput, taamaalilluni lu paasisutissat naliginnaasut tamarmik kalaallisut qallunaatullu allassimallutik. Aamma mailkonto-qarpoq, taamaalillutik atuisut imminnut avammullu attaveqarsinnaanera ajornannngitsunnguulluni.

Atuartitsinerup iluani Attat ilinniartitsisut pikkorissarnerinut (soorlu IT atuarfinni pil-lugu) atuartunullu tunngasuni pikkorissarnernut atornerqarpoq. Aamma Attat allaffis-sornermut ilaatigut LØS (Naalakkersuisut aningaasatigut ingerlatsiviat) aqquutigalugu atornerqarpoq. Ammattaq Attat internetikkut kaasalikaarnissamut (surfarnissamut) pe-riarfissivvoq, kiffartuussinerillu tamarluinnangajaasa atorsinnaallugit, fil-inik immik-koortiterinermik kiffartuussivik Kazaa kisimi iserfigineqarsinnangilaq.

Attat-ip aningaa-saqarnera

Attat ukiumut SKODA-mut 250.000 kr.-inik akiliuteqartarpoq. Qarasaasiatigut atortut – First Class,- Attat-mit atornerqartunut, ukiumut atuisumut ataatsimut 20 kr. akiliutigi-neqartarpoq. Taakku saniatigut maannamut ulloq tamaat sulisumik ataatsimik teknik-kikkut allafissornikkullu attaveqaammik nakkutiginnittussamik sulisoqarpoq – sulisoq taanna TELE-mi inissisimasmavoq – Attat-mut ingerlatsiseqquissut (serveri) TELE-mi inissisimammat. Aningaasartuut annerpaaq 2003-ip naanissaa tikillugu TELE-mit ma-tussusermeqarsimasoq- tassa internetimik atuneq. TELE-p atuneq tunngavigalugu akilersuisitsinera aallavigalugu Attat-mi aqutseqatigiit naatsorsorsimavaat atuneq uki-umut 4.mio.kr-inik aningaasartuutaasassasoq.

Attat-mut attave-qaatit aqquataat

Attat atuarfeqarfinnut atuuffigisaminut pingaarnertut (kisiartaalluni) internitumut aqqu-taasimavoq. Maannamut atuarfiit Attat-mut attavillit amerlanersaat (illoqarfinni nuna-qarfinnilu) 64 kb/s atorlugu attavilerneqarsimapput. Tamanna maanna TELE-p MPLS-imut nuunnerani allannngortinneqarpoq, taamaalillutik attavillit tamarmik 512 kb/s-imik attaveqalerlutik. Uani oqaatigineqassaaq, attaviup sukkanerulernerata, atune-rup annertussusaa tunngavigalugu aningaasartuutit minnerulernissaasa unammillernis-saat annikillisinngimmagu. Attat-mi aqutsisoqatigiit ilaanit eqqoriarneqarpoq, Attat-mik atuinerup 90 %-ia Internetikkut kaasalikaarnernut atornerqartarpoq.

Attat ineriartortil-lugu?

Attat-mi atuisut qarasaasiaq sunaluunniit internetimut attavilik atorlugu Attat-mut iser-sinnaapput. Tassa imaappoq, nunarsuarmi sumiikkaluaraanniluunniit Internetimut atta-veqartullugu mailkonto-risaq atornerqarsinnaavoq. Taamaalilluni Attat assersuutigalugu Hotmail-inut il.il. assersuunneqarsinnaavoq.

Maannamut Attat annermik minnermilluunniit qallunaat savalimmiullu atuartitaanermi internetikkut attaveqarneranut ilaarsinertigut suliaavoq. Attat siunissami Kalaallit Nu-naanni pisariaqartitsineq ineriartornerlu aallaavigalugit naleqqussarneqassanersoq i-summerfigineqarsimangilaq – Attat-llu atornissanut periarfissat ineriartortitsiviusin-naasut amerlaqaat. Taamaliussagaanni piariaqarpoq, Attat qanoq siunissami atuarfim-

⁵³ Assersuutitut qallunaat Skolekom-ianik atuisut. 400.000-iupput danske Skolekom, tamannalu qallu-naat 13-erarterutigaat.

mut atatillugu atorveqassanersoq, aammalu ullumikkut inissisimanera aallaavigalugu qanoq atorluarneqarnerusinnaanersoq.

8.2.2.3 Siunissami Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanermi IKT-mik atuineq

Kalaallit Nunaanni attaveqaatit ilinniartitaanermi annertunungaatsiartumik atorveqarsinnaaneri takorloorneqarsinnaapput. Maannali ingerlatsinermi atuilluannginnerit, Kalaallit Nunaannilu internetimik atuineri akit qaffasippallaaneri pissutaallutik, periarfissat arlaqartut atorveqanngitsoortarput. Maannamut annermik IKT-ip qanoq atornisaanik takorluugaqannginnerup IKT-ip atorluarnissaralua ingalassimaartippaa.

Ilinniartitaanermi IKT atorlugu periarfissat

Videokonferencit Kalaallit Nunaanni suleqatigiissinnaanerup ilinniagartussutsillu qaffassarnissaani periarfissat ilagaat. Kisianni maanna tamanna akisuallaarpoq, nassitsinermi akit taamaatsillugit – tamatumani aqutit ISDN /MPLS/ADSL attaveqaatillu aalaakkaasut eqqarsaatigalugit. 'Virtual classroom'⁵⁴ -ip atorsinnaanera aamma killeqarpoq tamatumani attavimmik (båndbreddemik) annertuallaamik pisariaqartitsisoqarnera – taamaammallu akisuallaanera pissutigalugu. Virtuel Classroom nunarsuarmi allamiit assersuutigalugu, amerikami universitetimiit imaluunnit qallunaat niuernerimik ilinniartitaanermi aallaaveqartumik ilinniartitsinermut atorveqarsinnaagaluarpoq.

Politikkikkut pingaarnersuisoqartariaqarpoq

IKT-mik atuarfinni atuinissamik periarfissat – tassunga ilanngullugu Attat-ip siunissaa – taakku ingerlaqqinnissaanni apeqqutaalluinnarpoq politikikkut qanoq pingaarnersuisoqarnerisooq. Atuinerup annertussusaa malillugu TELE-p nassitsinermi akilersuisitsinerata kinguneranik, ingerlatsinikkut aningaasartuutit annertusussaapput. Aningaasartuutit Attat-mut tunngatillugu TELE-mit akilerneqartarsimagaluartut, Kalaallit Nunaanni aningaasanut inatsit aqquutiginaq.⁵⁵

Aningaasalersuineq

Attat-mut tunngatillugu akilersuinerup tunngasumik ajornartorsiut soqutiginaateqarpoq. Maannamut TELE-p Attat-ip ingerlanneqarnera akilertarsimavaa, tassa imaappoq aningaasartuut taanna attaveqaatinik atuisut telefoninut akiliutitik aqquutigalugit akilersimagaat. Tamanna assersuutissaqqippooq, TELE-p politikkimik ilusilersuineri atorveqarneranut: Attaveqaatinik ingerlatsisup pisortat atuarfiutaanni attaveqaatinut aqquataat aningaasalersorpaa, tamannalu isumaqarpoq TELE-p politikikkut aningaasalersugassaq ingerlakkaa. Taamaaliorniaranili suliaasaq tamanna Inatsisartut aningaasanut inatsisaanni imaluunniit TELE-p kiffartuussinissamut akuerissummi allassimasussavoq.

⁵⁴ Virtuel Classroom attaveqaatitigut teknologiivoq, videot atorlugit ungasissumiit ilinniartitsinnaalersitsisoq.

⁵⁵ Maannamut Attat-ip ingerlanissaanut TELE-mut isumaqatigiissutigineqarsimavoq 2004-mi 2 mio. kr. akiliutigineqassasut. Tamanna ilutigalugu 2004 –mi attaveqaammik taasuminnga atuinerup annertussusaa naatsorsorneqartassaaq, siunissami isumaqatigiissuteqarnissamut aallaavissatut atortussamik, ksianni TELE nalunaaruteqarsimavoq Attat 2005-imi atuisut allat assigalugit akiliuteqartassasoq – Tamanna piviusunngussappat attaveqaateqarnermi ingerlatsiviup atuartitaanermi ingerlatsivik tapiiffigisarunnaasavaa.

Attat malugisarialimmik iluatsissimavoq, taasssumalu ingerlaannarnissaata ineriartortituarinnissaatalu qulakkeerneqarnissaa patsisissaqarluarpoq. Maannamut imaaliallaannarlugu takuneqarsinnaanngilaq TELE-p ersinngitsumik attaveqaatit ingerlannerani tapiisuteqartarnersoq (kiffartuussinerit allat iluanaarutaanik matussussiinarnersoq). Attaveqaateqarnermi ersarinerusumik ammanerusumillu ingerlatsinissamik piumasaqarnerit alliertortillugit, eqqarsaatigineqarsinnaannginnerpoq Attat-ip immikkut isumaqatigiissuteqarnikkut aningaasalersorneqarnissaa. Taamaalilluni pilersuineq TELE-mut suliaakkiissutigineqassaaq soorlu aamma KNR-ip nassitsissutaannut imaluunniit sinerissami radiut ingerlanneqarneranut isumaqatigiissuteqartoqarsimasoq. Tamatumap nassatarissavaa pilersuisussaatitaanermi akip aalajangersarneqarnera, tassanilu politikip tungaaniit aalajangerneqassaaq, tamanna akileraartartut akilissaneraat imaluunniit attaveqaatinik atuisut akilissaneraat.

Attaveqaatit namminersortunit ingerlanneqarsimagaluarpata – imaluunniit TELE namminersortunit ingerlanneqarpat - Attat taamatut ineriartortinneqarsimassanngikkaluarpoq. Unammillernermi annermik iluanaarinnissaaq pingaartinneqartarpoq, inuiaqatigiinnut ataatsimut iluaqutissat pineqarpallaaratik, soorlu atuarfeqarnermi attaveqaatitigut pilersuinerit. Pisortat atuarfeqarfiini attaveqaatinik ingerlatsineq, attaveqaatinik namminersortunngorsaanermi periarfissaqarpoq – tamatumani pisariaqarpoq suliasap suuneranik, akinillu aalajangersaasimanissat.

Anguniakkat iliusisallu aalajangersameqartariaqarput.

Kalaallit Nunaanni attaveqaatinik ingerlatsineq namminersortunngorsarniaraanni namminersortunngorsarniannngikkaanniluunniit, IKT-mik atuinerup siuarsarneratigut atuartitaanermut tunngasut nukittorsarneqarsinnaapput. Tamanna Inuussutissarsiorneq pillugu Suleqatigiisitap 2003-mi nalunaarutaani naqissuserneqarpoq, tassanimi oqaatigineqarpoq Kaalallit Nunaanni inuiaqatigiit piginnaasatigut qaffassarneqassappata ungasissooq isigalugu siunertaqarluartumik pilersaarusiortoqartariaqartoq. Iliuuseqarnissami IKT-p assigiingitsutigut atorineqarsinnaanera taakkartorneqarpoq. Nalunaarummi erseqqissarneqarpoq, qitiusumit centerimik ungasissumit atuartitsinerimut atugassamik 2005-ip qeqqani pilersitsisoqartariaqartoq- atuartunuinnaangitsoq aammali ilinniartitsisut pikkorissarnerannut atorineqartussamik.

Qanorluunniit Kalaallit Nunaanni atuartitaanermi ineriartortitsinissaaq kissaatigitigaluaaraanni, aalajangersaanerit – tamannalu ilutigalugu piviusunnortitsinerit pisariaqarput – atuartitaanermut atatillugu anguniakkat ersarissut kaammattuutiginarput. Anguniakkat, ungasissumik atuartitsinerimik pingaartitsisut. Anguniakkat taakku ersarissut aallaavigalugit, sakkussat aningaasartassaasalu aalajangersaaviginiarneri tunngavissaqarluarnerulissaapput.

Periarfissanut ilassutissaq: KNR atorlugu ungasissumit atuartitsineq

Eqqarsaatigineqarsinnaasunut ilaavoq, teknikki pisariitsoq, aningaasarpassuarnillu naleqanngitsoq pioreersorlu atorlugu, qanoq atorluaasoqarsinnaanersooq. Assersuutitut atorluarneqarsinnaavoq KNR iliniartitsissunik immiuteriikkanik aallakaatitsinikkut. Ullumikkut KNR TV assimik misiliissummik (prøvebillede) aallakaatsisisarpoq ullormut akunnerit 18-it – piffissamilu 8-16 takorloorneqarluarsinnaavoq, iliniartitsisut faginik assigiingitsuni atuartitsinerit aallakaatin-

neqarsinnaasut. Periuseq tamanna teknikkikkut pisariitsuvoq nassitsissutinillu pisariaqartitsinani, kalaallillu 99 %-ii atuissaminnut periarfissaqareerlutik. Aammattaaq tamanna kalaallinut ”atuartuunngitsunut” amerlasuunut iluaqutaasinnaavoq, taakkumi piffissaqarlutillu ”tuartitsinermik aallakaatitamik ” malinnaasinnaassagamik. Tusagassiuut tamanna immikkut qaffasisunut ilinniarnernut atorneqarsinnaanngikkaluartoq, arlalinnik ajunngitsortassaqarluarpoq, aningaasatigut unammillernarluni piviusunngortikkuminarlunilu .

8.2.3 Telemedicin – ungasissumit nakorsartitsineq

*Telemedicin
su-
naana?*

Ungasissumit nakorsartitsisarneq telemedicin, attaveqaatit atuunerisut sivisutigisumik atorneqarnikuuvoq, kisiannili pisortatigoortumik nakorsanit imaluunniit teknikkikkut nassuiarneqarnikuunani – tungaviatigut ungasissumit nakorsartitsineruvoq, nakorsap alla telefonikkut siunnersorpagu. Immikkoortumi uani ungasissumit nakorsartitsiner- mut tunngasumi sammineqassapput, telefoniinnaanngitsoq teknikkikkulli atortuutit atorlugit nakorsartitsinerit sammineqassapput.

*Telemedicin
susinnaava?*

Ungasissumit nakorsartitsisarnerup tunngavigaa nakorsartitap allami inissimasarnera, assersuutigalugu tarrarsortissimasup assigi nakorsamiit nakorsamut allamut nassiu- neqarsinnaapput imaluunniit nakorsaq immikkut ittumik ilisimasalik video atorlugu saaf- figineqarsinnaalluni siunnersortinnissaq siunertaralugu. Ungasissumit nakorsartitsisar- nerup nakorsiarnermi periarfissat pitsanngortissinnaavai, tamatumani nakorsat immik- kut ilisimasallit allamiikkaluartut atorluarneqarsinnaammata. Tamatuma nassatarisaanik aamma napparsimasut angallaneranut peqqinnissaqarfimmi aningaasartuutit millisar- neqarsinnaapput. Aammattaaq soorlu tarrarsortinnerup kingorna nappaatit paasiniarneri- ni piffissaq atorneqartoq annikkillisinneqangaatsiarsinnaavoq – nakorsiaq akissutisipal- lassinnaassamat, assit allakkatiguunngitsoq internetikkulli (allanit paasineqarsin- naanngitsut) nassiusat aallaavigalugit.

Nakorsat teknikkikkut atortuisa elektroniskiusut ineriartornerat ilutigalugu, telemedi- cin sumiiffiit imminnut ungasinneri kisiisa pinnagit aamma allatigut iluaqutissartaqar- poq. Napparsimasut, angerlarsimaffimmini aammik qaffasissusaanik takunninniartut, elektroniskiusumik napparsimasut journaliilik allattuinerit, Internetikkulli Intranetik- kulluunniit peqqinnissaqarfimmi sulisunut paasissutissiivinnik pilersitsiortornerit aamma telemedicinut taaneqartarput.

Pingaaruteqarpoq naqissusissallugu, telemedicinip napparsimasup nakorsamik qanimut naapeqateqarnera ”kiinnamiit kiinnamat” taarsersinnaangimmagu. Kisianni telemedici- nip nakorsap napparsimasullu akornanni ungasissuseq pisuulluni imaluunniit piffissa- mik atuinermi akornutaasinnaasut pinngitsoortissinnaavai. Nunarsuarmi nakorsat a- kornanni isumaqatigiissutigineqarpoq, telemedicinip nakorsaanissamat periarfissat assi- giunngitsut ammassivigigai, teknikkikkulli ineriartornerup nakorsaanissanermi periar- fissat amerlanerulersikkai, pitsaanerumillu sullissisinnaaneq qaffassarsinnaagaa.

Unammiligassaqarporli:

Telemedicinip
siammarternis-
saanut akornu-
taasinnaasut

- **Periarfissanut nutaanut upperinninneq.** Telemedicin iluatsissappat, tarnip ilisimassusaani akimmiffiusinnaasut qaangerneqaaqqaartariaqarput. Telemedicin peqqinnissaqarfimmi pimoorullugu atorneqalissappat, nakorsiat, aammali nakorsat periarfissamik ilisimannilluarlutillu upperinnittariaqarput – ilisimassutsikkullu piginnaasat unammillersinnaaneri ammaffigisariaqarlugit.
- **Telemedicinimut politikikkut aningaasatigullu piomassuseq killeqarpoq.** Periarfissat nutaat ineriartortillugillu atulissagaanni, peqqinnissaqarfimmi sulisut ilinniartinneqartariaqarput, immikkullu aningaasaliisoqartariaqarluni. Tamanna isumaqarpoq pingaarneriuisoqartariaqartoq allallu piaaffigalugit. Telemedicin suli nalorninartinneqarmat periarfissallu ilisimaneqarpallaaratik, politikerit amerlasuut telemedicinip annertuumik isumalluaatigineqarluni aallartisarnissaanut aningaasaliinissamut tunuarsimaartarput.
- Tamatumunnga ilanngullugu **pissuserissaarnermut tunngasoq pineqarpoq.** Attaveqaatit nutaat attaveqatigeeriaatsinik allanik nassataqarput, tamannalu aamma peqqinnissaqarfiup iluani naliginnaasumik attaveqariaatsimut naleqqiullugu nalorninartunik nassataqarpoq. Tamaattumik teknikkikkut periarfissat nutaat ingerlaavartumik nalilersorneqartariaqarput, nakorsat nakorsiallu piomasarisaat isumannaasumik, toqqissisimallutik, tatigeqatigiillutillu atuisinnaaniassammat.

Telemedicin ator-
lugu misillittakkat
allat

Allani isorliunerusuni, Kalaallit Nunaata sananeqaatanut inuttussusaanullu assigusuni, telemedicinip atorneqarnera siuarsimavoq, siunissamilu annertuumik isumalluarfigineqarluni. Soorlu Norgip avannaani, qarasaasiatigut aqquteqarpoq allanut matoqqasumik (Nordnorsk Helsenett), Norgip avannaani Helse Nord-imi napparsimavinnik 12-inik nakorsiarfartinnillu 280-inik (nakorsanik) ataatsimoortitsisumik. Teknikikkut periarfissat atorlugit, avinngarusimasuni napparsimasut, Tromsømi universitetshospital-eqarfiusumi najugaqartutulli najugaqarfigisaminni aaminnik akuluiaasinnaapput.

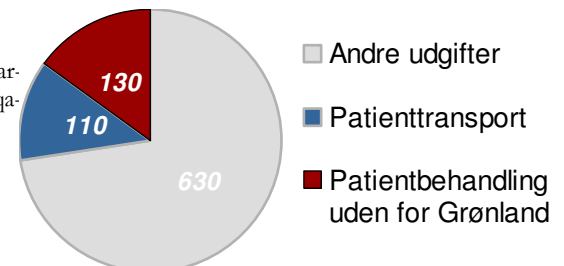
Telemedicin atorlugu nakorsaasinnaanerit allat tassaapput, siutitigut, qinngatigut qungatsitigullu naappaatit, kiisalu naartusunik scanerisinnaanerit amitigullu nappaatit. Telemedicinip periarfissarititaasa atorluarnerisigut napparsimasut ulluinnarni inuuneri oqilisaavigineqarput, peqqinnissaqarfiillu angalasarnikkut najugaqartitsinikkullu aningaasartuutaat annikillisimaartinneqarlutik.

8.2.3.1 Telemedicin Kalaallit Nunaanni⁵⁶

Kalaallit Nunaanni
peqqinnissaqarfik

Kalaallit Nunaata sananeqaataa inuttussusaalu aallaavigalugit, kaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi telemedicinip ineriartortinneqarnera *pappiaratigut* soqutiginaateqarpoq. Peqqinnissaqarfik 16-inmik immikkoortortaqaqarpoq, tamarmik napparsimaveqarput, nunaqarfinitu niviarsiaqarfinnik/nakorsaaserivinnik nakkutilliisunik peqartunik. Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmut ukiumut aningaasartuutit 870 mio.kr-iupput (2003),

Ilusiligaq 8.2-0: Peqqinnissaqarfimmut aningaasartuutit (mio. kr.)

⁵⁶ Immikkoortumi uani sammeneqartut Kalaallit Naatsorsueqqissartarfianit peqqinnissaqarfimmilu qitiusumik inissisimasunik oqaloqateqarnermit pissarsiaapput.

Taakkulu 2002-mut naleqqiullugu 6,6 %-imik qaffasinnerupput. Nakorsat 70 miss. suli-sorineqarput, peqqissaasut (sygeplejerskit) 400-it kiisalu peqqinnissaqarfimmi sulisut allat sundhedsassistentit, sundhedsmedhjælperit aaviisartullu. 2003-imi Peqqissutsimut Pisortaqarfiup aningaasartuutaanit 110.mio.kr-it miss. Kaallit Nunaanni angalanernut atorneqarsimapput. Taakku saniatigut napparsimasut kalaallit Nunaata avataanut angalanerintut 130.mio.kr. miss. Atorneqarsimapput, aningaasartuutit ataatsimut isigalugit akiliartortut taaneqarsinnaasut.

*Kalaallit Nunaanni
telemedicinimi
misilittakkat*

Telemedicin Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnermi 1996-imiit assigiinningsutitugt atorneqarsimavoq, kisiannili politikikkut aningaasaliffivineqarnissaa tunuarsimaarfingineqartarsimalluni. Tamatumunnga patsit pingartoq tassaavoq, telemedicinimut tunngatillugu suliniutissat qanoq ittuunissaat assigiinnigippallaamik isumaqarfigineqarmat.

Kalaallit Nunaanni telemedicinimut suliniut peqqinnissaqardiup iluani ineriartortinneqarlunilu ingerlanneqarpoq. Suliniuteqarnermi napparsimaviit 4-it peqataapput, ukiumullu 4.mio.kr-it missaat aningaasaliissutigineqartarlutik. Taakkunannga attaveqaateqarnermut aningaasartutit amerlanersaapput – attaveqaateqarnermik atuinermi aningaasartuutit ukiumut 1 ½ mio.kr-it missaaniipput. Suliniut 200-imi unitsinneqarpoq, suliniummik ingerlatsisut nalilermassuk, annertusaanissamik piumasaaqatit piviusunngorsinnaanngitsut, aningaasaliissutaasartut amerlissinneqanngippata.

*Kalaallit Nunaanni
telemedicinip
atorneqarnera
2003-ip naanera-
ni*

Tamatumap kingorna suliuat alla pilersinneqarpoq, suliniutip siulliup periarfissai sivikitsumik qimerlooreerlugit, allajangertoqarpoq “naqqaniit” aallartittoqassasoq.

2003-imi naanerani inissimaneq qiviassagaanni, telemedicin atorneqarpoq digitalinik tarrarsuinermi assinik nassitsisarnermut aammalu nakorsat akornanni videokonferencit atorlugit attaveqatigiittarnernut. Assit digitaliusut email aqutigalugu napparsimavinnit tamanit atorneqarsinnaasumik attaveqaatitigut nassiuqqartarput. Taakku saniatigut napparsimaviit tamarmik videokonferencemut atortunik pilersorneqarsimapput, telemedicinilu atorlugu Rigshospitalimik suleqateqarneq allartinneqarsimalluni – ilaatigut sapaatip akunnikkaartumik uummatinik misissuinerit atatillugu attaveqatigiinnerit ingerlanneqartarput. Videonik nassitsisarikkut misissuinerit soorlu sunngat, arnat ilu-inik misissuinerit kiisalu tarnikkut napparsimasunik nakorsiartitsinerit ingerlanneqartarput. Ullormut 3-4-riarluni tarrarsuinermit assilisanik sinerissamiit Dronning Ingridip Napparsimavissuanut nassitsisoqartarpoq. Aammattaq ultralyd atorlugu agguaqatigiisillugu sap.akunneranut ataatsiarluni nakorsiartitsisoqartarpoq. Misiliutitut sumiiffinni sisamani peqqinnissamut ikiortit atugasaanik assiliisutinik pilersuisoqarsimavoq, nakorsiartit ungasianiit misissorneqartarnissat siunertaralugu.

Telemedicinimik atuinermi misilittakkat takutippaat, ingammik teleradiologi periarfissanik nutaanik ammaasoq, tassuunatigullu nakorsianik sullissisinnaanerit annertuumik pitsanngorsarneqartut. 2003-mi 10 mio.kr-it telemedicinip tarrarsuisarnerullu digitaliserernissanut aningaasaaateqarfimmit aningaasaliiffigineqarsimapput.

Aningaasat taakku annermik nutaanik atortutaarnernut atorneqassapput. Telemedicinip suliniutigineranik ingerlatsisut maanna nalilerpaat, Kalaallit Nunaanni telemedicinimik ingerlatsineq ineriartortitsinerlu, maanna angorusutat aallaavigalugit ukiumut ingerlatsinermut 3-4.mio.kr-inik akeqassasoq.

Peqqinnissaqarfimmi sumiiffiit assigiinngitsut ullumikkut peqqinnissaqarfimmi at-taveqaat atorlugu attaviligaapput. Attaveqaat ISDN –imik attaveqaatillu aalaakkaasut (router-APL-attaviit) atorlugit ingerlavoq. Sumiiffinni assigiinngitsuni qarasaasiarin-eqartut qanganisaapput –nutaanerpaallu 1999-imeersuullutik, ksianni amerlanerpaartaat 1990-ikkut qiteqquneraneersuupput. Tamaalilluni sinerissami peqqinnissaqarfimmi IT atorlugu sullissinertigut atorluanaanerunissaq eqqarsaatigalugu, IT-p tungaatigut anin-gaasaliisarnikkut kinguaattoortoqartoq oqartoqarsinnaavoq.

8.2.3.2 Kalaallit Nunaanni Telemedicin siunissarlu

Peqqissutsimut Pisortaqarfiup anguniarpaa, IT-mut atatillugu pilersaarut naammassip-pat peqqinnissaqarfimmi attaveqaatitigut aqcutit ineriartortinneqarnissaat. Maannamut nunarsuarmi allanik suleqateqarnissaq pilersaarutiginenqanngilaq. Ungasinnerusoq isi-galugu telemedicinip ima atornissaa kissaatigineqarpoq:

- Radiologimut atortut digitalit, peqqinnissaqarfimmi attaveqaatit aqcutaannut at-tavilerneqassasut, taamaalillutik misissuinerlutik atatillugu assiliiniarnerni immikkut ilisimasallit ungasissumiit assiliinermik aqutsisinnaaniassamata.
- Digital-inik atuineq annertusillugu:
 - Health Information System (Peqqinnissaqarnermi paasisutissanik ingerlatsi-vik)/ Management Information System (Suliarinninnermi paasisutissanik in-gerlatsivik) (HIS/MIS), taakku ilaatigut ingerlanneqareerput.
 - EPJ (Elektronisk Patient Journal), (elektronik atorlugu napparsimasunut journaleqarneq) tamatumani anguniarneqarpoq aqqissuussineq tamanna ka-laallisoortalerneqassasoq Kalaallit Nunaannullu naleqqussarneqassasoq. Danmarkimi aqqissuusinerit assigusut aamma pilersaarutigienqarput.
 - Peqqinnissaqarnermut tunngasumik Internetikkut iserfigineqarsinnaasumik pilersitsinissaq. Tamanna 2004-ip ikiuata affaata siulliup iluani pisussatut naat-sorsuutigineqarpoq.
- Telemedicin amerlanerusunut atorlugu. Tassani ilinniarniartitsinermut pikkorissaa-nermullu annermik atuinnissaq eqqarsaatigineqarpoq.

Maannamut telemedicinimik atuinnissami anguniakkat teleradiologimut aammalu paasis-utissiinermi allaffissornermillu aqqissuussinernut atorneqarnissaanut tunngasuupput. Aaqissuussinerit taamattuut piviusunnigussappata, Peqqissutsimut Pisortaqarfimmit oqaatigineqartut malillugit, 'peqqinnissaqarfimmi attaveqaatitigut aqcutit' 2Mbps-imik piginnaassuseqassapput, tamannalu assersuutigalugu TELE-p

MPLS-imik aqquaatigut piviusunngortinneqarsinnaassaaq. Tassa imaappoq TELE at-taveqaatigut aqputai peqqinnisaqarfiup, napparsimaveqarfillu akornanni attaveqaatitigut aqqutinik pilersitsinissamut tunngavissaapput pitsaasut.

Maannamut telemedicinimik ineriartortitsineq, nunarsuarmi piginnaasanik atuinnissamik ugartuiviunani, Kalaallit Nunaata iluinnaani atugassatut isigineqarsimavoq. Qallunaat telemedicinip atornerani immikkut ilisimasallit oqarput, nunat killeqarfii pitarlugit nu-narsuaq tamakkerlugu peqqinnissakkut suleqatigiinnissamik periarfissat annertoorujus-suusut. Taamaattumik maluginiagassaavoq, Kalaallit Nunaata tungaaniit nunarsuarmi suleqatissarsiorqarsimannginnera. Telemedicinimik atuinermi ineriartortitsinermi nu-narsuarmi arlalinnik periarfissaqarpoq, Kalaallit Nunaatalu tamakku iluaqutiginnaallu-assavai.

Inatsisit isuman-naallisaanerlu

Telemedicinip inatsisitigut isumannalissaanermullu tunngasortai – tamatumani ingam-mik passisitissanik isumannaallissaneq eqqarsaatigalugu – tamakku akornutitut isigine-qartariaqanngillat, tassami attaveqaatitigut aqqutinut iseqqusaanngitsut isernaveersima-tinniarlugit paasiuminaallisaanissamut periutsinik arlalinnik peqarmat. Inatsisitigut inis-sisimaneq qiviassagaanni Norgemiut isumassarsiorfigineqarsinnaapput, tassanimi atta-veqatitigut nassitsisarnermi isumannaallisaaneq annertuumik sammineqarsimammat. Soorlu nipangersimasusaatitaanermik unioqqutitsisutut isigineqartarput, email-ikkut inunnut tunngasunik misigissutsinik atuisunik paasiuminaallisagaanngitsunik nassitsi-soqarpat.

Aningaasalersui-neq

Politikkikkut tunngaviumik apeqqut tassaavoq, attaveqarnermut aqqutinut aningaas-artuutit qanoq aningaasalersorneqassanersut. Telemedicinimut tunngatillugu suliniutit Namminersorerullutik Oqartussat peqqinnisaqarfimmut aningaasaliissutit aqqutigalugit aningaasalersorpaat. Tamanna attaveqaatinut tamanut attuumassuteqartunut suliniutinut atuutinngilaq. Atuartitaanermut tunngasut, soorlu siusinnerusukkat allaaseri-neqareersaq, attaveqaatinik ingerlatsinermi iluanaarutinit matussuserneqartarsimapput, peqqinnisaqarfillu attaveqaatitigut kiffartuussineq nammineq aningaasartuutissaminit akilertariaqartarsimallugu. Kalaallit Nunaanni telemedicinimut suliniutip siulliup unit-sinneqarneranut pissutasoq pingartoq tassaavoq, Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmit isumaqartoqarmat, attaveqaatinut aqqutinut aningaasartuutit iluaqutissanut sanniulliullugit annertuallaartut.

Inuiaqatigiit ataatsimut isigalugit politikikkut pingaarnersiuneq tamanna naleqqut-tuunersoq apeqqutaavoq. Pisut assigiinngitsut takutippaat, telemedicin nunamut ingammik Kalaallit Nunaannisut ittumut arlalinnik periarfissiisoq, peqqinnisaqarfiup nakorsiarfitsinermi pitsaanerusumik sullissisinnaaneritigut, tamannalu kalaallinut tama-nut iluaqutaassasoq. Periarfissat tamakku atorluarneqassappata, attaveqaatinut paasissu-tissanik annertuunik nassitsinermi atorneqarsinnaasunut isersinnaanissaq pisariqarpoq – assersuutigalugu videomik nassitsisinnaanerit. Piumasaqaat Kalaallit Nunaanni piviu-sunngorsinnaasoq.

Politikkikkut aalajangiisartut eqqumaffigisariaqagaat tassaavoq attaveqaatitigut aningaas-artuutit aalajangersimasuunatik naatsorsoruminaasammata, atuinerup annertussusaa

tunnngavigalugu akilersuisitsinermi telemedicinimik atuineq ingerlassappat. Tamatumap telemedicinimik atuinnissamik periarfissanik atuilluarnissaq killilersussavaa?

Apeqquut attaveqaatit aqquutaasa piginnaasaanut atuumassuteqarsinnaavoq. Attaveqaatit aqquutaanni piginnaasat killerpiaani inissisimasoqartinnagu, peqqinnissaqarfiup akikitsumik (akeqanngitsumilluunniit) attaveqaatinik atuinnissaanik tunnngavissaqarluassaaq. Tassami inuiaqatigiit kissaatiginaviannngilaat, attaveqaatinut aqquutinut aningaasaliissutit amigaatigineqarneri pissutaallutik, napparsimasut pitsaasumik passunneqarnissaraluaat pinngitsoortinneqassappat, uffa radiukkut attaveqaatini (radiokæde) qaammataasani attavinnik atunngitsunik peqartoq. Assersuutitut oqaatigineqarsinnaavoq KNR radiukkut attaveqaatinik atuinermi aningaasartuutinut naleqqiullugit annikinneroqisumik akiliuteqarluni atuisarmat. Takorloorneqarsinnaavoq assigusumik peqqinnissaqarfimmut atatillugu immikkut isumaqatigiissusiortoqarsinnaasoq.

Anguniagaqarnis-
saq pisariaqarpoq

Politikkikkut isummersuutigisariaqarpoq, peqqinnissaqarnermik sullissivik soorlu suliffeqarfiit namminersortut assigalugit akilersuissanersoq. Attaveqaateqarnermik sullissiviuup pilersuisussaatitaanikkut peqqinnissaqarfiup attaveqaatitigut sullinnissaa pisussaaffigisinnagaluarpa.

Nunarsuarmi misilittakkat takutippaat, telemedicinip ineriartortinnerantigut nakorsiar-titsinerit pitsanngorsarneqarsinnaasut. Apeqquutaanngilaq Kalaallit Nunaat telemedicinimut atortunik piginnaasarpassualinnik peqassanersoq – apeqquutaasorlu tassaavoq qaqugu. Taamaattumik pissusissamisoorpoq attaveqaateqarnermik kiffartuussiviup allanngorsarneranut atatillugu, qanoq telemedicinimik sullissineri periarfissat iluaqu-taanerpaamik ineriartortinneqarsinnaanersut.

Telemedicinimik maannamut ineriartortitsineq, nammineq piuumassuseq aallaaviginerul-lu ingerlanneqarsimavoq, tamannalumi sulinutinik aallarniiniarnermi siunertamut naleqquppoq. Pisariaqarporli sumut qanorlu telemedicin atorniarnarlugu politikkikkut isummernissaq. Tamannalu peqqinnissaqarfimmut atatillugu anguniakkanut ilanngun-neqartariaqarpoq.

8.2.4 Tusagassiutitigut ingerlaneq

Kalaallit Nunaanni tusagassiutitigut ingerlatsineri nunat killiit amerlanersaat assigalugit aviisit, magasinit, nipilersorneq pillugu atuakkat aammalu radiukkut TV-kullu filmit atuagassiat neqeroorutigineqarput. Neqeroorutigineqartulli amerlassutsimikkut assiginnngitsumikkullu killeqarput. Tamatumunnga siammarterineri ajornartorsiutit, minnerunngitsumillu inukippallaarnera pissutaapput.

Aviisit

Nuna tamakkerlugu aviisit, Sermitsiaq AG-lu katillugit sap.ak. 3-riarlutik saqqummetarput, katillutillu 8.000-inngorlutik naqinneqartarlutik. Qallunaat aviisii Nuummi takussaapput, ullunillu marlussunnik pisoqaassuseqarlutik. Kalaallit Nunaanni CD-nik nioqquteqarnermi nioqqutit amerlapput, ikittunnguakkarlutilli tunineqartarlutik, saqqummersitsisunut nipilersortartunullu aningaasatigut ingerlanerliornermik kinguneqartumik.

Video DVD-lu

Inoqutigiiit ataatsimoorlutik tusagassiutinut aningaasartuutaasa ilaat filminik videonik DVD-illu atornernut, nipilersortunillu pisinernut atorneqartarput. Videot DVD-llu Kalaallit Nunaanni atorluarneqarput. Kalaallit Nunaanni Naastorsueqqissaartarfiup naatsorsuusiai 2002-imeersut malillugit illut najugaqarfiusut 90 %-ii videonik isiginnaartit-sissummik arlannilluunniit peqarput, 52 %-iilu DVD-qarlutik.

Nuna tamakkerlugu radio TV-lu KNR-imit isumagineqarput, Namminersornerullutik Oqartussat ataani inissisimasunit. Suliffeqarfik siulersuisoqarpoq politikikkut Naalakkersuisunit toqarneqartartunik.

”KNR pisussaavoq radiofoni amma fjersynimi aallakaatitassianik aallakaatitsissalluni, tamatumani nutaarsiassaqaartitsineq, paasissutissiinerit, aliiikutassiat eqqumiitsuliornerlu sammisassallugit. Aallakaatitassianik pilersaarusiormi paasissutissiinnissaq kikkullu tamat oqartussaanerit pingaartinneqassaaq. Aallakaatitassiornermi pitsaassuseq, tamatiguussuseq amerlasuunillu aallakaatitassiorneqassaaq anguniarneqassaaq. Paasissutissiinnermut atatillugu piviusorsiorneqassaaq arlaannaannulluunniit pituttorsimanginnissaq pingaartinneqassapput.

Kilde: Aningaasaliineri piumasaqaatit, Inatsisartut aningaasanut inatsisaannut siunnersuummit 2003

KNRs-ip radioata TV-atalu aallakaatitai nunami tamarmi takuneqarsinnaapput, savaatillit ataasiakkaat avinngarusimasumiittut TV-mik tigusiffiusinnaangitsut eqqaassann-gikkaanni.

Tusagassiutinik atuineq ilaatigut pisortanit aningaasalersugaasut⁵⁷ oqaatigineqarsinnaavoq, tassami atuisut atuinermi akiliuteqarneq ajorput. Aningaasanut inatsimmi aallakaatitassiorneqarsinnaanut (KNR) aammalu siammarterinerimut (TELE), TV-mi radiomilu aallakaatitsinerit killilinnut aningaasaliisoqartarpoq. KNR-imut tapiissutigineqartartut qiviassagaanni (51,6 MDKK) KNR-illu aallakaatitaasa siammarterneqarnerannut (32,9 MDKK) atorneqartarput, 2003-imilu ”tapiissutit” taakku inorutiginnut ataatsimut qaammammut 322 kr.-inik naleqarput.

Pisortat aningaasalersuinerat

8.2.4.1 Siammarterineq

TV-kut radiukkullu nassitsisarnerit assigiinnigitsutigut siammarterneqarsinnaapput. Nunakkut siammarterinerit saniatigut qaammataasatigut tigooraaviit, kabelit, qaammataasat/kabelit, mikrobølge Internetikkullu attavik sukkasooq atorlugu⁵⁸ (ADSL) siammarterisoeqarsinnaavoq.

Siammartiterineri periutsit assigiinnigitsut soorunami ataatsikkut atuussinnaapput – aamma Kalaallit Nunaanni. Inuiaqatigiit amerlanersaat radiomik TV-millu atuisinnaapput TELE-p KNR-ip aallakaatitaanik siammarterineratigut. TV-kut aallakaatitsut maanna inuiaqatigiit 99 %-iinit atorneqarsinnaavoq, nunaqarfinnilu 1 %-iinnaat videobanditigut pilersorneqarlutik. FM-ikkut radiomik aallakaatitsissut inuiaqatigiit 98 %-iinit

⁵⁷ Tusagassiutinik atuinermi tapiissut annneruvoq, uanili pisortat atuakkanik atorniartarfiinut, allanullu kulturimut tunngasunut tapiissutit ilannguneqanngillat

⁵⁸ Internetikkut attavik sukkasooq (bredbånd) (512 kbit/s-iuvoq) taannali TV-kut radiukkullu aallakaatitanik pitsaavallaangitsunik siammarterineri kisimi atorneqarsinnaavoq

atorneqarsinnaavoq, mellembølgekkullu radiokkut aallakaatsitsissut inoqarfinit Kalaallit Nunaata sineriaaniittunit tamanit tusarneqarsinnaalluni. Mellembølgekkulli aallakaatsitsissut pitsaassutsimigut nikerartupilussuavoq.

Ullumikkut ataatsimut isigalugu teknikkup analogiusup digitalimik taarserneqarnissaa takorloorneqarpoq. Tamatumani siunertarineqarpoq teknikkikkut pitsaassutsip qaffarsarnissaa kanalillu siammartitikkat amerlineqarnissat.

			Siammartiterineq
Nunamit DVB-T/ATSC	Kabel DVB-C	Satellit DVB-S	Digital standard

Sooq digitalimik siammarterineq?

Marlunuk pingaartunik patsiseqarpoq: **Attavinnut aqquiti pigineqartut atorluarneqarunik** tamanan kanalilik (amerlasuunik) amerlanerusunik periarfissiissaaq. **Assit pitsaannerusut**, TV kusanartumik assitaqartarpoq, digitalimik nassitsissut atorneqaraangat (nassitsissutilluunniit tigusinnaasai sakkukilligaliaraangata), analogili atorneqaraangat assi ersernerlussisarpoq nipaalu pitsaavallaarunnaartarluni.

DTT = *digitalt terrestrisk TV*. DVB-T standardit marluussut aappaa DTT-mim nassitsissut. Annertunerusumik paasisaqarusukkuit. www.dtg.org takuuk .

DVB-T-mik atuinissamik kaammatuineq

Naalakkersuisut aallarniutaasumik qulaajaareernerup, DDT-millu atortoqarluni 2000-imi aallartittumik misileraareernerup kingorna, radioqarnermik peqatigiiffit, TV-utileqatigiit, KNR TELE-lu kaammattorpaat ”Digital Video Broadcasting-Terrestrial” (DVB-T) TV-mi aallakaatitsinermi atoqqullugu.

Naalakkersuisut DVBT-ip DTT-mik atortoqarluni atuutilernissaanik 2002-mi tunngaviumik aalajangiinnerminni maakku tunngavigai:

” TV-mik isiginnaartartut ataasiakkaat aallakaatitassioortullu aningaasartuutissaat mianeralugit, inuiaqatigiinni isumalluutit annerpaamik atorluarnissaat siunertaralugu, aallakaatitassioortut siammartiterinerneq teknikkup assigiissup atorneqarnissaa anguniarneqartariaqarpoq, kiisalu TELE Greenland-ip TV-mik aallatitassioortut tamaasa assigiimmik atugassaqtillugit teknikkikkut aallakaatitassiornermi atortunik neqerorfigisagai.”

Set-top-box

DTT-mik nassitsissut sumiiffinni amerlasuuni antenit pioreersut atorlugit tiguneqarsinnaavoq, fjersynillu taarsersorneqartariaqaratik, kisianni atortoq set-top box (STB) digitalimik nassiussanik takusinnaassagaanni ikkunneqartariaqassaaq, fjersyni analogiusoq tigusisinnaaniassapat.

DTT-mut ikaarsaarnermi unammilligassat annerpaartaraat analogimik nassitsisarnerit ingerlanneqarunnaarnissaat. Inuiaqatigiit tamarmik TV-kut isiginnaarsinnaanissaat qulakkeerniarlugu, nunat ilaanni STB atorreqartarpoq.

Kalaallit Nuaanni DTT-p atulernisaat akisuvoq, IT-milli siunnersuisoqatigiit nalilerpaat ”suliat aningaasatigut teknikkikkullu naammassineqarsinnaasoq”⁵⁹. TELE-p naatsorsuinermini taggippaa, aningaasartuutit 50 MDKK missaaniissasut. Tamatumap sarniatigut inoqutigiit STB-mik pisaassapput, inuiaqatigiinnut 20 MDKK-inik naleqartumik. Maanna analogimik siammertiterinermut naleqqiullugu ingerlatsinermi TELE-p aningaasartuutaasa 10 MDKK-nik ikinnerulernissaat naatsorsuutigineqarpoq, taamaalilit 20 MDKK-ngussallutik, kisianni tamanna soorunami DTT-mut ikaarsaarneq tamarmik naammassippat pisinnaassaaq.

Nuummi, Nuuk TV-ip august 2002-imili DVBT-mik atuiulluni kanalinik 19-inik qaammataasaq atorlugu siammartiterivoq, maannalu inoqutigiit affaasa missaat STB-nik atortuuteqarput.

Siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu teknikkimik naleqquttumik toqqaanissaq, nassitsisarnermilu aqcutip annertussusissaa eqqarsaatigalugu aningaasaliisarnissat, ukiumoortumillu ingerlatsinermi aningaasartuutissat, soorunami Kalaallit Nuaanni siunissami tusagassiutinik atuinissaq eqqarsaatigalugu nalilersugassaapput pingaaruteqartut. Aammattaaq inuiaqatigiinnut Kalaallit Nuaanniisut ittunut, inukitsunut, pingaaruteqarpoq atuisut tamarmik teknikkimik assigiimmik atuinissaat. Kisianni aamma tamanut pingaaruteqarluinnarpoq paasissallugu suut siammarterneqarniarnersut, tassalu siammartikkat suut imarissaneraat.

8.2.4.2 Siunissami tusagassiorfiit

Digitaliseeriineq

Set-top boksit, DDT-mut ikaarsaarnermi (aamma digitalimik TV-ip siammarternera ataatsimut isigalugu – aamma qaammataasat atorlugit), atuisut tusagassiutinik atueriaasaannut annertuumik sunniuteqassasoq nalilerneqarpoq. Tamatumunnga pissutaapput tusagassiutinik digitaliseeriineq ullumerniillu aallakaatitanik amerlanerujussuarnik siammartiterisinnaaneq. Aammattaaq ilimagineqarpoq STB suli piginnaaneqarnerusoq⁶⁰ kiisalu nammineq videomik immiussat atorsinnaallugit⁶¹, sammisat assigiinningsut akornanni toqqaasinnaanissaq ajornannginnerulerluni.

Ataatsimooriartorneq

Aammattaaq tusagassiutinik atuinermik ataatsimooriartorneq malunniukkiartorpoq, tassa imaappoq tusagassiutit assigiinningsut (nipilersorneq, radio, film, tv, aviisit, magasinit, aviisit sap.ak.saqquppersartut) ataatsimooriartuuarput. Taamatut digitaliserierup nassataanik ineriartornerup Kalaallit Nuaanni tusagassiutinik ingerlatsineq siammarterinerlu ukiuni tulliuttuni sunniuteqarfigissagaa ilimagisariaqarpoq.

Ingammik ukiut tusindikkaat nikinnerini tusagassiutit ataatsimooriartornissaat, tusagassiutinik atuinitsinnik annertuumik sunniuteqassasoq oqariartuutigineqarpoq. Ullumik-

⁵⁹ Kalaallit Nuaanni IT-mi siunnersuisoqatigiit, IT tjeq 2003, qupp.16

⁶⁰ Sony, Humax allallu taama ittunik nioqquteqalereerput

⁶¹ Pisinnaasai *rewind, fast forward, pause* og *instant replay*

kulli allannguutissat takkunnissaat qularineqanngikkaluartuq, taama sukkatigisumik allangortoqarnissaanik ilimasunneq sakkukillissimavoq.

Kalaallit Nunaanni tusagassiutit ataatsimooriartornerat killeqarpoq imaluunniit atorani. Assersuutigalugu KNR radiop/TV-llu aallakaatitassiai Internetikkut KNR-ip nittartaagaatigut takuneqarsinnaanngillat. Tassani nutaarsiassat ataatsimilluunniit takuneqarsinnaanngillat imaluunniit stream-erneqarsinnaatik⁶². Sermitisap nittartagaani Ritzau-ip telegrammii atuarneqarsinnaapput (Herning folkeblad-ip linkia aqquutigalugu), aammalu soqutiginarumik atorluarneqartumillu oqallittarfeqarpoq, soorlulu aamma internetikkut nutaarsiassat aalajangersimasut saqqummiunniissat soqutigineqarluni.

DTT-p Kalaallit Nunaanni oqallisiginerani attaveqaatit aqquataat, attavillu sukkaasoq atorlugit radiumik TV-millu siammartiterinerit sammineqarsimannngillat. Tamatumunnga patsisaagunarpog ADSL aatsaat qanittukut TELE-mit atuutilersinneqarmat. Iimagineqartariqarporli taassuminnga amerlassuut atuilernissat – atuinerup annertussusaa tunngavigalugu akilersuisitsineq atuinermik killilersimaarinninngippat. Tusagassiutit suliaat siusinnerusumut naleqqiullugu atuisunut apuunnerusalissapput. Tassunga ilanngullugu oqaatigisariaqarpoq, DTT Internetimut attavimmut sukkaasuumut isernissamut aamma periarfissaammat. Tamatumani pisariaqarpoq returkanal-eqarnissaq. Tassani telefonit aqquataat STB-mut attaviligaq nalinnaasumik atorneqarsinnaavoq.

DTT aamma attavimmut sukkaasuumut atorsinnaavoq

Aningaasartutit tungaatigut DTT-ip Internetikkut attavimmut sukkaasuumut aqquernissaa atuisunut tamanut naleqquppoq. Minnerunngitsumik isorliunerusuni, TELE-p ledninginut aqquataa pitsaannngippat imaluunniit ADSL-imik atuinissamik periarfissaqanngitsuni, isorartussuseq pitsaassuserlu eqqarsaatigissagaanni DTT atorneqarsinnaavoq.

Ataatsimut isigissagaanni, tusagassiutitigit ineriartornermi siammartiterisinnaaneq – elektronikimik tusagassiutit eqqarsaatigalugit – aamma nuna tamakkerlugu attaveqaatitigit aaqquissuusaanermi piginnaasat periarfissanut apeqquataalluinnarput. Tassuuna nassiussukkat amerlappata, tusagassiutini tamatigoorneq anguneqarsinnaassaaq tamanalu ilutigalugu atuisut qinigassaqarnerulissapput, kiisalu Kalaallit Nunaanni saqqummersitanik atuinissaminnik periarfissaqarnerulerlutik.

8.2.5 Misilittakkat tunngaviinik assersuussineq

Tunngaviit pingasut ataatsimut qiviassagaanni, attaveqaatitigit aaqquissuusaaneq pingaarutilerujussuavoq. Kalaallit Nunaanni atuarfeqarnermi, peqqinnissaqarfimmilu IKT-mik atorluasagaanni attaveqaatit tatiginarlutillu sananeqaatsimikkut suliarilluangaanissat pisariaqarpoq.

⁶² Streaming -iineq, tassaavoq serverimit "uumassusilinnik" serverimut nassitsinerit. Filmit, nipi allaluunniit Internetikkut aaqqaarnagit, imai "stream-erneqarsinnaapput", taamalillutik kipisaanngitsumik ataasiartumik nassiunneqarlutik.

Aamma tusagassiutitigut ineriartornermi tamatigoortuunermilu nuna tamakkerlugu at-taveqaatit aqqissuussaananeranni piginnaasat qanoq ittueneri apeqqutaasussaapput.

IKT-ip atuarfeqarnermi peqqinissaqarfimmilu atorneqarnissaanut atatillugu teknologi nunap isorartussusaa eqqarsaatigalugu atorluarneqarsinnaasoq pisariaqarpoq. Atuarfe-qarnermi IKT-mik atuineq akikitsumik atuartitsinerit pitsaanerulernerannik, atuartitsis-sutaasullu amerlanerulernerannik kinguneqarsinnaavoq, soorlu video atorlugu immik-kut atuartitsinerimik ingerlatsinerit ulluinnarni atuutilerneqisigut. Peqqinnissaqarfimmi teknikki tassunga assigusooq atorlugu nakorsartitsinerit, allamiikkaluartunilu nakorsanit immikkut ilisimasalinnit misissortinnerit pisinnaapput.

Periutsip tamatuma pitsaassutsimik kivitsisinnaanera, aningaasartuutinillu sipaarfusina-naanera eqqarsaatigalugu, apeqqutaanngilaq Kalaallit Nunaanni periarfissaq tamanna atorneqassanersoq, apeqqutaallunili qaqugu.

Teknikkikkut iliutit assigiinngitsut aningaasalersorneqarnerat eqqarsaatigalugu, periut-sit assigiinngitsuusarsimapput. Atuarfeqarnermut tunngatillugu ingerlatanit allanit ilua-naarutaasunit nuutsinikkut aningaasalersuisoqarsimavoq (tassalu TELE-mit), peqqin-nissaqarfimmi telemedicin-imut atuinermini aningassartuutini nammineq akilertariaqar-tarsimavai – aningaasartuutissanut missingersuumminut ilanngullugit. KNR-imut tunngatillugu, Namminersornerulutik Oqartusaaniit TELE-mut toqqaannartumik ta-piissuteqartoqartarpoq sinerissami radiunut (radiokæde) atortussanik, imaanngitsoq akiliutit tamarmik aallakaatitsinerimik aningaasartuutit matussusertaraat: Tassa imaappoq, matumani aamma TELE iluanaarutaasunit matussusiisarsinnaasoq.

Taamatut assigiinngitsunik periuseqarnerit pingaarnersiuinerillu naleqquttuunersut, na-lileruminaappoq. Pingaarnersiuinerit siunertaqarluartut, aningaasalersuinerimilu ataatsi-mut killiliussat assigiinnerusut malillugit, pisortat inuiaqatigiinnut ingerlatanut pingaar-uteqartunut aningaasalersuisuuppata, tamanna ersarinnerullunilu paasiuminarnersusa-galuarpoq.

9 Attaveqaateqarnermi anguniakkat siunissamul- lu takorluukkat

Attaveqaateqarnej pillugu nassuiaammi matumani kapitali una aalajangiiniarnermut, Kalaallit Nuaanni aallartinneqartumut isumassarsiorfissatut eqqarsaatigineqarpoq. Aalajangiiniarnermut, attaveqaateqarnerup inuiaqatigiillu ukiuni tulliuuttuni qanoq ineriartornissaannut annertuumik aalajangiisussamut.

Kalaallit Nuaat ullumikkut nunap iluani teknikkikkut iluanaarutissanik pissarsinissamut periarfissaqarflluarpog, kisiannili attaveqaateqarnerup ineriartornerani pissutsit imaannaangillat. Assigiimmik akeqartitsineq atugaasoq, kalaallit nalunaarasuartaateqarneranni maannamut tulluartuusimasog atorunnaassallugu piuumassuseqartoqarpa? Suliassaqarfiup unammillerneremut ammaassivigineqarnissaa aallunneqarnissaa, attaveqaateqarnerullu ineriartornerata niuernerme nukinnut annertunerusumik tunniunneqarnissaa piareersimaffigineqarpa? Kisermaassinissamut akuersissutip pigiinnarnissaanut taarsiullugu suliassaqarfiup politikikkikkut malunnaateqarnerusumik aqunneqarnissaa ingerlanneqassava? Apeqqutit kapitalimi maani saqqummiunneqartut oqallisigineqartullu ilaat taama nipeqarput. Kalaallit aalajangiisartut kisimik apeqqutinut taakkununga akissuteqarsinnaapput.

Kapitalimi piumasag itinerusumik sammineqartoq tassaavoq, attaveqaateqarnermi kiffartuussinerit naammassisaraqarfiusinnaasut inuiannik kalaallinik inuiaqatigiittut nutaaliaasutut kattussisinnaanissaat. Nalunaarasuartaatitigut attaveqatigiittarneq inunnut, inuussutissarsiutinik ingerlataqartunut pisortanilu oqartussaasunut nunarujussuarmi ataqatigiinnissamut sukkanerpaamik akikinnerpaamillu atorneqarsinnaasog, taamaattumillu Kalaallit Nuaata siunissaanut tunngaviulluinnartunut ilaalluni.

Attaveqaateqarnermi sullississutit ukiut kingullit qulit ingerlanerini annertuumik allanngorsimapput, aammalu attaveqariaaseq siornatigumut naleqqiullugu allaasorujussuavoq. Attaveqatigeeriaatsit suleriaatsillu ineriartornerisa nassatarisaanik qarasaasiatigut kiffartuussissutit, attaveqaateqarnermi sullissinernit nalinginnaasunit, tassalu oqaloqatigiinnernik ingerlatsisarnernit, allaanerujussuusut atugaanerat suli annertusiartorpoq. Tamatumani assigiissutituaasoq tassaavoq, sullississutit assigiinngitsut marluusut ”imaannut” (oqaluussinerit qarasaasiakkullu attaveqarnerit) nunap iluani attaveqaatinik ataatsimut atuisuunerat: Attaveqaatit aqquaat.

Ukiuni makkunani attaveqaateqarnermi periarfissat nutaat arlalissuit ammaanneqarsimapput. Periarfissanut taamaattunut assersuutissat marluk tassaapput (marluullutik kapitali 8-mi sukumiinerusumik nassuiarneqarput) najuinani ilinniartitsineq nalunaarasuartaatitigullu nakorsiaritsineq, taakkulu innuttaasunut ataasiakkaanut taamatullu inuiaqatigiinnut tamakkiisunut arlalissuarnik iluaqutissartaqarput. Kiisalu aamma inuussutissarsiornermik ingerlataqarfusut attaveqaateqarnermi kiffartuussissutinik neqerootigineqartunut atuinerat annertusiartorpoq, ineriartorneq tamanna tamakkiisumik isigalugu pisinnaasat annertusineqarnissaanik attaveqaateqarnermilu kiffartuussissutit

akikinnerusut amerlineqarnissaannik piunasaqarfiupput. Taamatut ineriartortoqarnerata saniatigut niuerfissat nutaat – taamaallunilu namminersorlutik suliniuteqartut – kalaallit attaveqaatitigut ilusilersugaanerani killissarititaasunik tatisiartuinnarput. Assersuutigalugu TELE-p kisermaassinera qarasaasiatigut sullissinermi maanna unammillerneqarpoq (kapitali 2 takuuk), suliffeqarfiit IT-mik suliaqartut nassaarsiullaqqissut eqqor-neqarsinnaaffiginngisaminni, attaveqatigeeriaatsit nutaat pilersissimasaanni aallartitsior-tormata. Taamatut ineriartorneq nunanit killernit, attaveqaateqarnikkut kisermaassiffiu-sut atorunnaarsinneqarfigisaannit isumassarsiorluni pilersitaavoq.

Kalaallit Nuaanni attaveqaateqarnerup kisermaassiffiqeqarnerata tatiartorneqarnera annertusiartormat, Kalaallit Nuaat inuiaqatigiittut attaveqaaateqarnerup maanna ilu-saa qanoq isummerfigineqarnissaanik aalajangiinissaq pisariaqarluinnalersimavoq – pingaartumik inuiaqatigiit inuussutissarsutinillu ingerlataqartut kissaataannut pisaria-qartitaannullu naammannersoq eqqarsaatigalugu. Tamanna eqqarsaatigilluartaqar-poq. Assersuutigalugu Nuummi IT-mut entreprenørit arlallit tamanna pillugu noq-qaannerat (immaqa niuernerme isertitassatigullu periarfissanik nutaanik pilersitsiniaan-narlutik) pissutiginnarlugu pisariillisaanissaq naleqqutissanngilaq. Taamatut allanngui-nissaq inuiaqatigiinnut pitsaanerpaamik sunniuteqarsinnaasoq nalilerneqarpat aatsaat attaveqaateqarnerup unammillernermut ammaanneqarnissaa ingerlanneqartariaqarpoq.

Tamanna pillugu naliliiniarnermi attaveqaateqarnerup naammassisassaatur piunasa-ri-neqartussatut kissaatigisat qanoq isikkoqarnerisut ilisimaneqarnissaat pingaaruteqarpoq. Allatut oqaatigalugu: Attaveqaateqarnerup qanoq isikkoqarluni Kalaallit Nuaata siu-nissaanut ilaatinneqarnissaa pillugu anguniagassamik pingaarnermik pisariaqartitsiso-qarpoq.

9.1 INUIAQATIGIINNI TUNNGAVISSAT

Anguniagassat siunissamullu takorluukkat ilusilersorneqarnerat inuiaqatigiinnut atuisus-sanut naleqqussarneqarsimasussaapput. Inuiaqatigiinnut kalaallinut pissutsit sisamat uku tunngavigissallugit naapertuutissaq:

- **Nuna angisoorsuuvoq, silaannaq imaannaanngitsuulluni innuttaasullu ikit-tunnguullutik** – innuttaasut akulikissusiat agguaqatigiussillugu 0,14 / km²-juvoq. Nunassittarnermi illoqarfinni nunaqarfinnilu ataasiakkaani innuttaasut siammasis-sorujussuusarput. Innuttaasut tamakkiisut 25%-ii Nuummi katersuussimapput, 9%-iilu illoqarfiit annersaata tulliani Sisimiuni najugaqarlutik. Taamaattumik kalaallit niuerfiat annikitsunnguuvoq aggulutaangaatsiarlunilu (niuerfennut allanut sanilliul-lugu) Aamma nunap sumiinnera eqqarsaatigalugu niuerfiit allat ungasillugit inissi-simavoq. Inoqarfiit ataasiakkaat nunami avinngarusimanagerat angissutsimikkullu al-langorarnera peqquutaalluni ilaatigut nalunaarasuartaateqarnermi attaveqaatit taki-soorsuupput, ilaatigullu attaveqarnermut piginnaasat pisariaqartinneqarnerat su-miiffimmit ataatsimiit allamut allanngorartorujussuullutik.
- **Ukiuni aggersuni innuttaasut amerlassutsimikkut assigiiaartorujussuunis-saat naatsorsuutigineqarpoq** – piffissami sivisuumik innuttaasut ukiumut amer-

leriartarnerat 1% inorlugu annertussuseqartarsimavoq, 2003-milu Naatsorsueqqis-saartarfiup saqqummiussinera malillugu 2003-mi 56.676-iniit 2013-imi 56.829-nut amerleriarnissaat naatsorsuutigineqarpoq. Aamma inuit nunaqarfinniit illoqarfinnut nuttarnersa ingerlaannarnissaa naatsorsuutigineqarpoq, tamannalu maanna atugaa-sunut sakkortunerulersitsissaaq, illoqarfiit annerit ineriartorfiullutik nunaqarfiillu amerleriaatit amerlaqataannik inuerukkiartorlutik.

- **Illoqarfiit nunaqarfiillu tamarmik attaveqaatitigut atortulersugaapput.** Attaveqaatit aalajangersimasut aqutigalugit attaveqatigiinneq Kalaallit Nunaanni tamarmi atugaavoq, mobilinullu kiffartuussissutit illoqarfinni 17-imi tamani atugaallutik. Attaveqaatitigut pilersuineq qaffasissumik pitsaassuseqarpoq, mobilillu atugaa-nerat annertusiartorluni.
- **Inunmmut ataatsimut naatsorsuutigalugu attaveqaatinik atuineq annertuvoq annertusiartorlunilu.** Tamatumunnga pissutaavoq internetimik mobiltelefoninillu atuineq annerusiartormat

Niuernerfiit taamatut ingerlanneqartut tamakkiisumik isigalugit – pissusiviusut tunngavigalugit naliliilluni – qilersorsimanngitsumik atituumillu unammilleqatigiinnissamut pilerinarsaanissamut annikippallaqaat aggulutaavallaarlutillu, isorartussutsillu annertuallaarlutik. Taamaattumik ineriartortitsiviusinnaasunik misissuinermi kalaallit nalunaarsuartaateqarnerat tamakkerlugu unammillerfiunissaata pissusiviusunut naapertuutinniginnera eqqarsaatigineqartariaqarpoq – annerpaamik inuttunerusuni inuussutissarsiutillu ineriartorfiginerusaanni tamanna pisinnaalluni. Tamanna pilersuisussaataitanermik misissuinermi, kapitali 5-imi sammineqartumi tunngavilersorneqarpoq.

9.2 **ANGUNIAGAQ: ATTAVEQAATEQARNEQ INUIAQATIGIINNI NAMMATTUTUT**

Attaveqaateqarnek inuiaqatigiinnut kalaallinut tunngavioreerpoq. Tamatuma saniatigut nalunaarsuartaatitigut attaveqaqatigiinneq Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiutinik, inuiaqatigiit aningaasaqarnerannik oqartussaaqatigiinnermillu ineriartortitseqqinnermi tunngaviusunut qitiusut ilagaat. Ineriartornermut atatillugu aalajangiussat, Kalaallillu Nunaanni attaveqaateqarnerup ingerlanneqarnera inuiaqatigiinnut pilersinneqartunut pingaaruteqarlualertussaapput. Taamaattumik kapitalini siuliini erseqqissaatigineqareersutut attaveqaateqarnerup inuiaqatigiit kalaallit ineriartornerannut qanoq pingaaruteqartiginissaa pillugu anguniagassat oqaasertaliornissaat pingaaruteqartorujussuuvoq. Anguniagassaq taamaattoq kingusinnerusukkat attaveqaateqarnerup ilusissaanik toqqaanissamut aammalu suliaasaqarfiup ineriartortinneqarnerani periarfissanut allanut pisariaqalertussaavoq.

Maannarpiaq oqaasertaliunneqartussaq anguniagassamillu aalajangersimasumik aalajangiinnissaq politikikkut suliarineqarluni ingerlanneqarpoq. Attaveqaatit pillugit nalunaarusiami matumani anguniagaasut ilagaat suliami tassani oqallissaarutitut atorneqarnissaa.

Suliamut tassunga atasumik anguniagassaq pingaarneq ataaseq oqaasertalerneqarluni kinguliani isumassarsiorfusinnaasut saqqummiunneqarpoq. Anguniagassaq tassavoq:

Kalaallit Nunaat tassaassaaq, nunap iluani ineriartortitsinikkut kinaassuseqar-nikkullu IT-kkut nalunaarasuartaatitigullu attaveqaqatigiinnermit tamakkiisu-mik ikorfartorneqartussaq.

Anguniakkap pingaarnerup tamatuma saqqummiunneratigut IT-kkut nalunaarasuartaatitigullu attaveqatigiinnerup inuiaqatigiinnut kalaallinut pingaarutilittut inissisimanagera nassuerutigineqarpoq. Aammattaaq nalunaarasuartaatitigut kiffartuussinerit naammassisaqarfusinnaasut ineriartortinneqarnerat atuutsinneqarnerallu nunap isorartunerujusuanut ikorfartuutaasinnaasut, kalaallit inuussutissarsiornerisa kulturimillu ingerlataqarnerisa ineriartortinneqarnerinut kaammattuutaasinnaasut aammalu oqaatsit oqalunnermi allattariarsornermilu assigiinnissaannut sunniuteqaqataasinnaasut paasisimaneqarpoq. Tassa pissutsit, tamarmiullutik Kalaallit Nunaannik atatitsisinnaasut.

Kalaallit Nuaanni kikkut tamarmik attaveqaatitigut kiffartuussissutinik piffissamut naleqquttunik atuisinnaanissaat takorluukkami tassani pissusissamisoorluinnartutut inissisimavoq. Inuiaqatigiit attaveqaateqarnermut sakkortuu-ik qilersorsimalissappata, tunngavissat suut nalunaarasuartaatinik pilersuineri malinneqarusunnertut isummerfigineqarnissaat pisariaqassaaq – tassalu kalaallit aalajangiisussat piareersimaffigisassaat tassaapput:

1. Nalunaarasuartaaserineq niuerfinni assigiinningsuni assigiinningsunik sukkassuseqartinneqarluni ineriartortinneqassaaq. Kalaallit Nunaata niuerfinnut immikkoortunut arlalinnut avitatut isigineqarnissaa toqqarneqarpoq. Taamatut isiginninnermi Kalaallit Nunaat assersuutigalugu ineriartorfusunut, inuussutissarsiutit innuttaasullu ilarujussuisa katersuuffigisaannut, taamaalillunilu niuernikkut unammillernissamut attaveqaatitigullu kiffartuussissutit ineriartortinnissaannut tunngavissaqarluarnerusunut agguarneqarsinnaavoq. Tamatuma akerlianik Kalaallit Nuaanni isorliunerusuni arlalissuarnik niuerfissaqarpoq, angissutsimikkut attaveqaatitigut kiffartuussinernik atortorissaarfusunik niuerpalaartumik atugaqartitsilluni tuniniagaqarnissamut naammanngitsunik. Taamaattumik pilersuisussaataaermeri immikkut ittumi erseqqissarneqassaaq, kiffartuussinerit suut qanorlu akeqartinneqartut isorliunerusunut neqeroortigineqassanertut.

imaluunniit

2. Suliasaqarfiup ineriartortinneqarnera kalaallinut tamanut assigiimmik atugassaqartitsiviulluni ataatsikkoortumillu iluaqutissanngortinneqassaaq, nunap sukutsianiluunniit najugaqaraluaaraanni. Tassa nalunaarasuartaatitigut kiffartuussissutit assigiimmik atugassaqartitsiviullutik illoqarfinni nunaqarfinnilu (soorlu innuttaasut amerlassusaat ammut ass. 75-inut killilerlugit) neqeroortigineqartassapput. Tamatuma kingunerisaanik isorliunerusuni attaveqaateqarnerup teknologiumut tunngasortai qaffanneqassapput, kisiannili aamma isorliunerusut illoqarfinni neqeroortigineqarsinnaasunik killiliissapput.

Kinguliani anguniakkap pingaernerup qanoq iliorluni malinneqarsinnaanersut takutin-niarlugu periutsit marluk misissorneqarput. Tamatuma kingorna periutsit taakku mar-luk sukumiisumik oqallisigineqassapput, ineriartortitsinissamut takorluukkat assigiinn-gitsut aallaavigalugit, aammalu kingunerisassaasat assigiinningsunik killeqartillugit uuttor-neqartut eqqarsaatigalugit

9.2.1 Tunngavisoq 1: Assigiinningsunik ineriartorneq assigiinningsunik sukkassusilik

Taamatut ineriartortitsinermi Kalaallit Nunaanni niuerfiit, attaveqaatitigut sullissinermi neqerooruteqarnissamut assigiinningsorpassuarnik niuernikkut tunngavissaqartut arla-qarnerinik paasisimaarinnineq tunngavigineqassaaq.

Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiornermut siunnersuisooqatigiit nalunaarusiaanni ”In-gen erhvervsudvikling – ingen velfærdsudvikling”-imi, 2003-mi ukiakkut saqqummer-sumi tunngavilersuutigineqarpoq, Kalaallit Nunaata siunissaanut inuussutissarsiutinik ineriartortitsinissamut periarfissat pingaaruteqartorujussuusut. Taamaattumik nalunaa-rusiami erseqqissaatigineqarpoq, inuussutissarsiutinik ingerlataqartut attaveqaatitigut qarasaasiatigullu sullissinernik akikitsunik atuinissamut periarfissinneqassasut. Taman-nali assigiimmik akeqartitsinermi akornuserneqarpoq, tassami taperseeqatigiisitsisarneq inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut nalimmassaatitut atorineqarpoq, taamaattumillu illo-qarfinni annerni sullitat isorliunerusuni attaveqaateqarnermut aningaasartuutit matus-suserniarlugit qaffasippallaamik akiliisarput. Inuussutissarsiutinik ingerlataqarfiit amer-lanersaat illoqarfinni inissisimmammata, taamatut periaaseqarneq inuussutissarsiutinik ineriartortitsinermi akimmisaartitsivoq.

Tamatumunnga taarsiullugu ineriartortitsinermi periaaseq, attaveqaateqarnermi sulias-saqarfiup assigiinningsunik sukkassuseqartitsilluni ineriartortinneqarsinnaaneranut, aammalu pilersuineramik taperseeqatigiiffiunngitsumik akuersaarfiusoq atorineqarsin-naavoq. Tassalu sumiiffinni niuernikkut tunngavissaqarluarnerusuni attaveqaateqarne-rup ineriartortinneqarneratigut inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut ilaqutissatut pigine-qareersut qulakkeerneqarnissaat aallunneqarsinnaavoq.

Isorliunerusuni attaveqaateqarnikkut soorunami kiffartuussinerit ilaannik neqeroorute-qarfiullutik aalajangikkanillu akeqartinneqarlutik ingerlaannarnissaat qulakkeerneqas-saaq, taamaattumillu taamatut sullissinissaq pilersuisussaataitaaffiusumik sullissinertut taaneqassalluni. Pilersuisussaataitanerup tamatuma aningaasalersorneqarnissaa asser-suutigalugu TELE-mut sullissinissamik isumaqatigiissusiorneq tunngavigalugu pisin-naavoq⁶³. Anguniagaq pingarneq aallaavigalugu attaveqaateqarneq minnerpaamik teknologi qaffasissaq atorlugu sullissinissamut atortulersuinermit periarfissaqartitsis-

⁶³ Sullissinissamut isumaqatigiissut tassaavoq, minnerpaamik pilersuisussaataitanermi aalajangersakkanik naammassinniffiusumik sumiiffimmi aalajangersimasumi nalunaarasuartaatitigut pilersuinissamut isumaqatigiissut. Sullissinissamut isumaqatigiissut Namminersornerullutik Oqartussanit tunniunneqar-tarpoq, suliffeqarfimmullu appasinnerpaamik akeqartitsilluni aammalu piumasagaatinik tamanik naam-massinissinnaalluni (ass. akiliisinnaassutsimut tunngatillugu) suliassamik tiguisumut isumaqatigiis-susiaasinnaalluni.

saaq, soorlu najuinani ilinniartitsinermit, attaveqaatitigut nakorsiartitsinermit aamma atortut digitaliusut atorlugit ingerlatsinermit, isorartussutsit peqqutaallutik akimmisaarfiusinnaasunik paaasussatut atugassanik.

Taamatut ineriartortitsinissamut periaaseqarnermi attavinnut sukkasuunut (bredbånd-inut) mobilinullu kiffartuussinerit atortorissaartut sumiiffinni niuernikkut tunngavissaqarluartuni atuutsinneqalernissaat ajornarunnaassaaq. Taamaattumik tuniniaasup sullissinerit ataasiakkaat isorliunerusuni sumiiffinni inukitsuni, kiffartuussinerit atortorissaartut taakku atuutsinneqalernissaannut aningaasartuutit isertitanit amerlanerusussaammat ingerlasinnaanersut eqqarsaatigisariaqassanngilaa.

Aatsaat politikikkut/iluarsiiartunit anguniagaq pingaarneq taanna ikorfartorniarlugu attaveqaateqarnermi kiffartuussineq siammassumik atorineqalissasoq aalajangerneqarpat, attaveqaateqarnermik tuniniaasooq Kalaallit Nunaat tamakkerlugu pilersuisussaatitaallissaaq. Taamaattoqassappat aningaasartuutissat sullissinermit isumaqatigiissut pisortanit aningaasalersorneqartoq aqcutigalugu matussuserneqassapput.

Tabel 9.2.1-1: Princip 1 – Ineriartorneq assigiinngitsunik sukassusilik

Isumassarsiamut tunngaviusooq	Nalunaarasuartaatitigut kiffartuussinerit ineriartornerisa tunisaanerisalu najukkami piumanninneq malissavaat. Illoqarfinni sullissinerup pitsaassuseqartinneqarnerani niuernikkut iluanaaruteqarfiusinnaasut tunngavigineqartarpoq. Isorliunerusuni pilersuisussaatitaaneq sullissinerup pitsaassusianut tunngavigineqartarpoq.
Akeqartitsineq	Taperseeqatigiissitsisarnerup assigiimmillu akeqartitsinerup peerneqarnissaa: <ul style="list-style-type: none"> • Qitiusumik ineriartortitsiviusuni unammilleqatigiinneq aningaasartuutillu malillugit akeqartitsineq • Isorliunerusuni akit qaffasissusiat (unamminartut) iluarsiiartunit aalajangersarneqartut
Isorliunerusuni attaveqaatitigut kiffartuussinerit aningaasalersorneqarnissaat	Sullissinissamut isumaqatigiissutit pisortanit aningaasalersorneqartut

Ineriartortitsinissamut periaatsumut tassunga akerliusoq tassaavoq inuiaqatigiinni attaveqaatinik nammaqatigiinneq.

9.2.2 Tunngaviusooq 2: Inuiaqatigiit qarasaasarsortut pisussaaffeqartigiissut

Taamatut ineriartortitsinissami inuiaqatigiit kissaatigaat innuttaasut kalaallit akornanni naligiissitaanerup qulakkeerneqarnissaa, tamatumalu nassatarisaanik kikkut tamarmik nalunaarasuartaatitigut kiffartuussissutit assigiinnik atugassarititaasunillu assigiinnik atugaqartitaallutik atuisinnaasussaapput.

Taama isorartutigisumi attaveqatigiittarnerup Kalaallit Nuaanni isorartussutsinut annertuunut taarsiisinnaanissaa isummami tunngaviuvoq. Tamatumani kalaallit ataasiakkaat sumi nunassissimanersut apeqqutaassanngilaq. Nalunaarasuartaatitigut attaveqaqatigiittarneq anguniagaq pingaarneq malillugu nunap ineriartorneranut nunamilu kinaasutsimut ikorfartuutaasussaammat, illoqarfimmi angisuumi nunaqarfimmiluunniit najugaqaraluaaraanni nalunaarasuartaatitigut kiffartuussissutit neqeroorutigineqartut imaluunniit akiusut assigiinngitsuussanngillat.

Periaaseq taanna malinneqassappat, assersuutigalugu mobiltelefonit bredbånd-ikkullu kiffartuussinerit nunaqarfinnut atuutsinneqalissapput. Kiffartuussissutinut atortorisarfiusunut naleqqiullugu periaatsip pilersuisussaataaermit ilaasutut oqaatigineqarissanuut annikinnerpaaffissatut nunaqarfiup qanoq mikitiginissaa aalajangerneqartariaqassaaq – assersuutigalugu innuttaasut 75-iussallutik.

Taamatut ineriartortitsinermit isorliunerusunut nalunaarasuartaatitigut pilersuinermit annertuumik taperseeqatigiittoqartassaaq. Tamatumattaq saniatigut isorliunerusuni pilersuinissamut inuiaqatigiit aningaasaqarnerat teknologimilu periarfissarititaasut sumiiffinni inuttunerusuni pilersuinerup pitsaassusianut sunniuteqartussaapput.

Tabel 9.2.2-1: Princip 2 – Det solidariske netværkssamfund

Isumassarsiamut tunngaviusoq	Kikkut tamarmik nalunaarasuartaatitigut kiffartuussinermit assigiinnik atuisinnaassapput – nalunaarasuartaatitigut kiffartuussinerit assigiimmik atugassaqarfiullutik illoqarfinni nunaqarfinnilu tamani neqeroorutigineqartassapput
Akeqatitsineq	Assigiimmik akeqatitsineq
Isorliunerusuni nalunaarasuartaatitigut kiffartuussinerit aningaasalersorneqarnissaat	Sumiiffiit ineriartorfiusut isorliunerusunut tapersiisarnissaat

9.3 KALAALLIT NUNAANNI ATTAVEQAATEQARNERUP INERIARTORTINNEGARNERANIK ILUSILERSUINISSAQ

Suliassaqarfiup unammillernermit ammaaneparnissaanut apeqqutinut tunngaviusumut inuiaqatigiinni attaveqaatinik nammaqatigiinneq imaluunniit nalunaarasuateqarneq niuerfinnut assigiinngitsunut assigiinngitsunik sukkassusilimmik ineriartortinneqartoq siunnerfigineqassanersoq annertuumik apeqqutaassaaq.

Inuiaqatigiinni attaveqaatinik nammaqatigiinneq unammilleqatigiinnermit atuutsitsisoqalissappat piviusunngortinnissaa ajornakusuussaaq. Tassami periuseq nammaqatigiiffiusoq assigiimmik akeqatitsinerup atuutiinnarneranik kinguneqartussaavoq, tamatumani annertuumik taperseeqatigiinnissamik periarfissaqarnissaaq piumasaqaataassaaq. Aningaasaleeriaaseq, unammillernermit imaaliannaq attuumatinneqarsinnaanngitsooq.

Allanngorartumik ineriartortitsinissap (periuseq 1) akuerineratigut periutsip maanna ingerlanneqartup, TELE-p attaveqaatitigut kiffartuussinernik ingerlatsinermut ineriartortitsinermullu kisermaassiffigisaata ingerlaannarnissaa imaluunniit niuerfiup pisariillisaavigineqarnissaa, taamaalillunilu unammilleqatigiinnermik atuutsitsilernissaa qinerneqarsinnaavoq. Kisermaassinernik ingerlatsiinnarnissaaq ilusilersuinissamik ataasiinnarnik pilersitsigaluartoq, unammilleqatigiinnermut iluserititassat assigiinngitsorpassuit eqqarsaatigineqarsinnaapput. Tunngaviumillu kiffartuussinernit unammillernermut ammaanneqarnissaasa tamakkiisumillu namminersortunngorsaanerup akornanni qiviallaasoqarsinnaavoq, tassami siulleq kingulliup tungaanut ineriartortitsivissatut aqutigineqarsinnaammat. Taamaalillunilu ilusilersuinissat pingaarnerit pingasut pinngorput:

- Kisermaassilluni ingerlatsinissamut akuersissut
- Kiffartuussinernik pisariillisaaneq
- Tamakkiisumik unammilleqatigiinneq

Ilusiliinerni pingasuni killissarititaasut nakkutilliinissamullu pisariaqartinneqartut kinguliani naatsumik sammineqassapput.

9.3.1 Kisermaassinissamut akuersissut

Taamatut ilusiliinermi TELE-p Kalaallit Nunaanni nalunaarasuartaatitigut kiffartuussinernit ingerlanneqarnerinut kisermaassissuataitaanera ingerlatiinnarneqarpoq. Taamaalilluni tamanna politikkikut suliaqartut tungaanniit akuerineqassappat, angisuunik ataatsikkoortumillu ingerlatsinermi iluanaaruteqarnissamut periarfissat tamar-mik pigiinnarneqassapput, aammalu taperseeqatigiittarnerup atornera ingerlaannarsinnaalluni.

Ilusiliaq maanna atugaasunut qanittuararsuuvoq – tamatumanili akuersissuttip maanna atuuttumut naleqqiullugu nutarterneqarnissaa naleqqunnerpaassaaq, taamaalillunilu TELE-p pilersuisussuataitanerani suut pineqarnerisut erseqqissarneqassallutik, aammalu pisariillisaanerit atortulersuutini terminalinilu atuutereersut eqqarsaatigineqassallutik. Nakkutilliisussat tungaanniit nakkutilliisup TELE-mut ullumikkornit atassuteqannginnerunissaa aammalu oqarsinnaatitaaffinnik tamakkiisunik piorsaanissaaq eqqarsaatissaqqippoq.

Kiisalu kisermaassineq ingerlaannassappat, inuit suliffeqarfimmik attaveqaateqarnerullu ingerlanneqarneranik tatiginninnerat annertusarniarlugu TELE-p ingerlanneqarnerata ersarinnerulernissaa piumasarineqassagunarpoq.

9.3.2 Kiffartuussinernit unammilleqatigiinnermut ammaannerat

Taamatut ilusiliinermi TELE kisimi Kalaallit Nunaanni nalunaarasuartaatinut attaveqaatinik sanaartornissamut ingerlatsinissamullu pisinnaatitaassaaq. Kiffartuussinernilli pisariillisaanerup kingunerisaanik nalunaarasuartaateqarnermi kiffartuussis-sutit niuerutigineqarnerat ingerlatseqatigiiffinnut allanut (kiffartuussinernik tuninigaqartunut) ammaanneqassaaq. Taakku akiliillutik TELE-p attaveqaasersuutai kalaallit

suliffeqarfiinut niuernikkullu iluanaarfiusinnaasuni inuinnarnut kiffartuussinernik pilersuinerminni atorsinnaassavaat.

Kiffartuussinerit unammilleqatigiinnermut ammaanepqassappata, tamanna Kalaallit Nunaanni nakkutilliiniarnermut annertuumik kinguneqartussaavoq. Aallaqqaammut pingaarnerusumillu niuerfimmi sullissisut akornanni suliassanik akisussaaffinnillu er-sarissunik agguasoqartariaqassaaq, tassunga ilaallutik siornatigut kisermaassisuus-masoaq (TELE), politikikkut suliassaqaarfiit kiisalu nakkutilliisussaaitat. Tamatuma kingunerisaanik niuerfimmi sullissisut, politikikkut suliassaqaarfiit iluarsartuussisullu akornanni ”assiaqutinik usissunik” sapinngisamik pilersuisoqartariaqassaaq. Taakku nalunaarasuartaateqarnek pillugu inatsimmik nutaamik pilersitsinermik aammalu nalu-naarasuartaateqarnermi attaveqaatinik ingerlatsinissamut akuersissummik nutaamik tunniussinermik kinguneqartinneqassapput.

Unammilleqatigiinnerup atuutsinneqalerneratigut ullumikkut nakkutilliissutini atorn-eqartuni, piviusorsiuunngitsutut annertuallaartullu taaneqarsinnaasuni pissutsit arlallit niuerfimmi unammillerfiusumi eqaatsumik atorsinnaassanngillat. Kiffartuussissutinik pisariillisaanissamut ilusiliaq tunngavigalugu iluarsiiniartussap aallaqqaataaniilli tatisi-manepqarnissaa naatsorsuutigineqartariaqarpoq, aammalu suliassaqaarfiup TELE-mit, niuerfimmi inissisimaffimminik illersuerusuttumit, kiffartuussinernik tuniniaasunit nu-taanit, sapinngisamik pitsaanerpaanik atugaqartitaarusuttunit aammalu immaqqa politikerniit, suliassaqaarfiup iluani ineriartortitsinermik sukkanerutitserusuttunit malunnarnerutitserusuttunillu tatisimaneqarnissaa naatsorsuutigisariaqarluni. Tamanna tunngavigalugu nakkutilliisuutitassat aallaqqaataaniilli piginnaaneqarluartariaqarput, isumalluutissanillu naammattunik atuisinnaasariaqarlutik.

Tamatuma saniatigut nakkutilliisut tungaanniit illuatungaani TELE-p attaveqaatinik sullissisutut (attaveqaatinik sanaartorneq ingerlatsinerlu kiisalu kiffartuussissutissanik pilersitsiortorneq) illuatungaani TELE-p kiffartuussissutinik sullissisutut (ussas-sarineq kiffartuussissutinillu tuniagaaqarnek) assigiimmik killilersorluakkamillu avin-neqarnissaata qulakkeerneqarnissaata eqqumaffigineqanissaa pingaaruteqarluinnarpoq. Kiisalu attaveqaatinik atuisinnaanermut akit immikkoortitsiviunngitsut, tamanut saqqummiunneqarsimasut aningaasartuutillu tunngavigalugit uppernarsaasarneqarsima-sut pilersinneqassapput, TELE-lu pisussaaffilerneqassaaq kiffartuussissutinik tunini-agaaqartunut attuumassuteqanngitsunut piimasaqaatit, kiffartuussinerit attaveqaatinilu atugassiisutigineqartussat, TELE-p nunap iluani kiffartuussissutinik tuniniaanermut immikkoortuanit neqeroortutigineqartartut assigiit tunngavigalugit neqeroorteqartar-nissamut.

9.3.3 Unammilleqatigiinneq tamakkiisoq

Ilusiliani tassani nalunaarasuartaateqarnermi niuerfinnut tamanut killeqanngitsumik ammaassisoqarpoq. Tassalu kikkulluunniit Kalaallit Nunaanni sumiiffinni, iluanaa-ruteqarluni ingerlatsiviusinnaasutut nalilerneqartuni nalunaarasuartaateqarnermi at-taveqaatinik pilersuisinnaalerput ingerlatsinnaalerlutillu. Taamatutaaq kikkulluunniit

attaveqaateqarnermi kiffartuussissutinik qanorluunniit ittunik neqerooruteqarsinnaalerput, kiisalu attaveqaateqarnermi atortut qanorluunniit ittut tuniniarsinnaalerlugit.

Attaveqaateqarnermi tamakkiisumik unammilleqatigiinnermik ammaanissami nakkutilliisussat ilusilersugaanerat pisariungaatsiartoq niuerfinnullu akuleruffiusoq aqqusaaqqaarneqassagunarpoq. Takorluukkami piffissamut ungasissumut anguniagaavoq, niuerfinni nukiit aqqissuussisutut aqutsisutullu sallerisaallutik nakkutilliissunik taarsiinissaat. Suliaq sivisuujussaaq, tamakkiisumik unammillernissap, tamatumalu saniatigut suliaqarfinnut teknikkimik pingaartitsiviusunut immikkoortiterilluni iluarsiinissap, kiissalu inuiaqatigiinnut iluaqutissat tungaviusut eqqarsaatigalugit qulakkeerifiusunik inatsisiliorinissap tungaanut nakkutilliinikkut annertuumik suliaqarfiusariaqarpoq.

Niuerfinni unammilleqatigiinnerup ingerlaluallernissaata tungaanut niuerfiup annertuumik nakkutilliinissaq pisariaqassaaq. Tamatumunnga atatillugu niuerfimmik nakkutilliinnermut sakkussat, siuliani taaneqartutut tamarmik kiffartuussinerit unammilleqatigiinnermut ammaanepqarnissaani atorfissaqartinneqassapput.

Tamatumunnga tapiliullugu tamakkiisumik niuerfimmik unammilleqatigiinnissamik ilusiliani attaveqaatinik ataatsikkut atuisarneq annertoorsuarmik iluarsaanneqatariaqarpoq, attaveqaatinik sullissisup qalliuniartup (TELE-p) immaqalu sullissisuulersussat nutaat akornanni naligiinngitsumik unammilleqatigiinnikkut aallaaviusut 'suujunnaarsinneqarnissaannik' siunnerfeqartumik. Unammilleqatigiinnerup ammaameqarnerani sunniutissatut siunnerfigineqartup anguneqarnissaa qulakkeerniarlugu, aamma attaveqaatinik sullissisup neqeroorutai, akigititai pissusilerneraluunniit illugu maalaaruteqarfiusinnaasumik pilersitsisoqartariaqarpoq.

Tamanna nakkutilliisussat suliasaraat annertoq, Europa-mi nalunaarasuartaateqarnerit pisariillisaaffigineqarnerinut atatillugu isumalluutitigut pisariusorujusuarmik atorneqarsimasoq.

9.3.4 Ineriartornermi tungaviit pilersaarutillu ataatsimoortinnerat

Ineriartortitsinissamut periutsit pingaernerit marluk aamma ilusiliat pingasut tungavigalugit kalaallit nalunaarasuartaateqarneranni ineriartortitsinissamut periarfissat imatut ilusilerneqarput:

Takussutissiaq 9.3.4-1: Ineriartornermi periarfissat

	Tunngavik 1: Ineriartorneq assigiinngitsunik sukkassusilik		Tunngavik 2: Inuiaqatigiit qarasaasiorortut pisussaaffeqaqatigiissut
Pilersaarut A: Akerissut kisermaassinerlu	1A	x	2A
Pilersaarut B: kiffartuusinerit unammilleqatigiiffiusut	1B		2B
Pilersaarut C: Tamakkiisumik unalleqatigiinneq	1C		2C

Ilusiliaq 2B aamma 2C eqqarsaatigalugit taakku piviusorsiorpalaanngillat, inuiaqatigiinni attaveqaatinik nammaqatigiinnermi taperseeqatigiittarneq assigiimmillu akeqartitsineq, unammeqatigiinnermut attuumassuteqartinneqarsinnaanngitsut tunngavigneqarmata. Unammilleqatigiinnerup atugaalerneratigut – annertuumik – akit unammilleqatigiiffiullutik appartinneqartarput, kikkullu tamarmik sullinneqarnerminni aningaasartuutaasimasut pallipjaarlugit akiliisarput – tamanna tunngavimmigut inuiaqatigiinni attaveqaatinik nammaqatigiinnermut akerliuvoq. Taamaalillunilu ”ineriartortitsinissamat ilusiliat” sisamat kisinngorupput.

Takussutissiami siuliani takutinneqartumi kalaallit nalunaarasuartaatitigut attaveqaqatigiittarnerat maannarpiat 1A-p aamma 2A-p akornanniippoq – taannalu x-imik nalunaarsorneqarpoq. Tassalu pilersuineri assigiimmik akeqartitsineq ikorfartoriarlugu annertuumik taperseeqatigiittarneq atornerarpoq, tamannalu inuiaqatigiinni attaveqaatinik nammaqatigiinnerup tungaanut tikkuussivoq. Akerlianik kiffartuusinerit arlallit – mobiltelefoneqarneq ilanngullugu – innuttaasunit tamarmiusunit atornerarsinnaanngillat, tamannalu ineriartortitsinermi sukkassusit marluk atornerarnerinut tikkuussivoq. Immaqa oqartoqarsinnaavoq, ineriartortitsinissamat periarfissat nassuiarneqartut sisamat aallaavissatut tamakkiisuusut, tassanngaanniillu kalaallit nalunaarasuartaateqarnerat siumut ingerlasussanngorlugu aqunneqarsinnaasoq – kisermaassisussaataitanerup pigiinnarneraniit tamakkiisumik pisariillisaanermut.

Tassalu ilusiliat akornanni akuleriisitsinerit assigiinngitsorpassuit eqqarsaatigineqarsinnaapput – assersuutigalugu kiffartuusissutinik pisariillisaaneq mobileqarnermi attaveqaatitigut unammillernerup tungaanut annertusineqarsinnaavoq, imaluunniit internetikkut sullississutinik tuniniagaqartut (ISP-t) TELE avaqqullugu qaammataasat pisinnaasaannik pisinissamat akuerineqarsinnaapput. Attaveqaatinik niuerfinnik pisariillisaanissamat assersuutit taamaattut piviusunngorsinnaapput, aaqqiigallarnertullu pitsaasutut malunniussinnaallutik. Tamanna pissappat kiffatuussissutinik pisariillisaanissamat ilusiliani ”akoorneqanngitsumi” nassuiaasiamut naleqqiullugu annertusisamik iluarsiinissaq pisariaqassasoq qularnanngilaq.

Ineriartortitsinissamut ilusiliat sisamat kinguleruttuni nassuiarneqarput – aallaqqaammut assigiinngitsunik sukkassuseqartitsilluni ineriartortitsinissamut periutsit, tamatumalu kingorna inuiaqatigiinni attaveqaatinik nammaqatigiinneq.

9.4 PILERSAARUTAASINNAASSUTIT SUKKASSUTSINI ASSIGIINNGITSUNI INERIARTORTITAASUT TUNNGAVIGALUGIT

Ineriartornermik tunngaviusoq sukkassutsini assigiinngitsuni malittaralugu misissuiffigisami aalajangersimasumi attaveqaateqarnermik pilersuineq niuernikkut periarfissanit aqunneqassaaq. Taassuma kingunissaa naleqquttoq tassaassaaq isorliunerusut amerlasuut immaqata ataqatigissitaarluni suleqatigiinnerit aamma paasisutissanik attaveqarfiit sukkanerpaat pinngitsoornissaat, taamaattummi niuerfittut sinneqartoorutaasinnaasutut pilersinneqarsinnaagunangimmata.

Taamaakkaluortoq paarlattuanik qanorluunniit ikkaluarpat pilersuisussaanikkut susasaqarfinni qulakkeerlugu tamani piliinissaaq qulakkeerneqassaaq, tassa taamaattumik taakkua qanoq atsigisumik killiliifiginissaat aalajangiifigineqassaaq, paasisimasaqarlartumillu nalimmassaasoq qulakkeerneqassaaq minnerpaamik pilersuineq attanneqartariaqavilluni.

Pissusissaamissuussaaq piumasarissallugu, politikikkut aalajangersakkat aallaavigalugit

9.4.1 Pilersaarut 1A: Kisermaassisumik niuernerq sukkassutsini assigiinngitsuni ineriartortitaasoq

Pilersaarummi tassani naalakkersuinikkut/nalimmassaanikkut attaveqaateqarnermik ingerlatsivimmik qanimut nakkutilliineq akuersissut til drift af nalunaarasuartaatikku atassuteqarnerup Kalaallit Nunaanni ingerlannissaanut akuersissutikkut pissaaq. Akuersissut taamaattoq allanngujitsuujuaannartariaqanngilaq, ingerlaavartumillu ineriartortinneqarsinnaalluni teknikikkut ineriartorneq apeqqutaatillugu.

Kisermaassilluni niuernerup attatiinnarnerata kingunerissavaa TELEp tamarmiusup ingerlatiinnarnissaata naleqqunnerpaanissa, assersuutigalugu ataqatigiinnermut attaveqarfinnut agguataarneraninngarnit, tassalu matumani pilersugassaqarfinni assigiinngisitsineq akuersaagaq pisinnatitaatillugu niuernikkut inuiaqatigiinnullu aningaasarsiornikkut sianigisassat peqqutigalugit.

Pissuseq ullumikkut pissusiusunit allaanerungaannilaq. Immaqali naalakkersuinikkut attaveqaateqarnermik pilersuinermi atugassarititaasutigut isorliunerusunilu attaveqaateqarnermik pilersuinerup ineriartortinnissaanut paamaarutiginningaatsiarnissamut ilisimaarinninneq annerulersimassaaq – eqqarsaatigineqarsinnaasoq pilersuineq aatsaat pisinnaasoq pilersuisussaatitaanerup annertunerulersinneratigut. Taamaalilluni pilersuisussaatitaanerup annertussusia sukumiisumik misissortariaqarpoq sullississutit

	Princip 1: Udvikling i forskellige tempi	Princip 2: Det solidariske netværksamf.
Scenario A: Koncession og monopol	1A	x 2A
Scenario B: Tjenesteliberalisering	1B	2B
Scenario C: Full konkurrence	1C	2C

suut, kiffartuussunerup pitsaassusissaa, akilersuutit/naammaasisaqarsinnaassuseq, sinerissami agguataarsimassuseq aamma nunaqqatigiinnut paasisutissiisumik pilersuinerit allallu tassannga pineqartussaassammata.

Kalaallit Nuaanni attaveqaateqarnermik niuernerme naleqassutsit piviusunngortinnissaannik pilersaaruteqartoqassappat namminersortunngorsaanerme aki annerpaaq immaqa anguneqarsinnaassaaq pilersaarummi tassanerpiaq. Ammali oqaatigineqarsinnaavoq taamatorpiaq pissuseqartumik iliortoqarnerani nunap nammineq attaveqaateqarnermik ingerlatsinerani piginnittuunerme iperaanissaq ajornartorsiorititsinnaasoq. Tassami tunissagaluarpak akuersissummik qulakkeerinninnissamut periarfissaq sakkukillissimassaaq, unammilleqatigiinnerup niuerfiup naleqqussarnissaanut peqataanissaa ajornartissammagu.

9.4.1.1 Kingunisai immikkullu mianersuuttariallit

Nalunaarasuartaateqarnikkut atassuteqarnermik niuernerme pilersaarummi uani tunngaviusutigut aqqissugaasoq aallaavigalugu isornartorsiuisoqartorujussuussaaq, soorlu ulumikkut pissutsit pillugit taamatut iliortoqareerlunilu isornartorsiuisoqarlunilu oqatsiaataannarnik pilersitsisoqareersoq (eqqortumik eqqunngitsumilluunniit). Tamatuma ilaa pinngitsoorniarneqarsinnaavoq qulakkeerlugu naalakkersuinnikkut inuiaqatigiinnullu tunngassuteqartutigut paasinnittoqarnissaa aqqissuussineq tassaammaat ilisimaarinnilluni toqqagaq. Piffissami tassani qulakkeerneqartariaqarpoq pilersuisussaanerup minnerpaamik naammassisaqarsinnaanerit ilagigai isorliunerusuni innuttaasut ineriartornermit katataavissutut misigisimassanngippata.

Taamaattumik pilersaarummut tassunga ataqqissaarpoq nalimmassaasup TELEllu imminnut qaninnippallarnerisa avissaarsimatinniarinnissaata nalinginnaasumik inassutiginnissaa, taamaattoqarneratali nalinginnaasumik pisariaqartippaa nalimmassaasup suliaata nukittorsarnissaa. Tamanna pingaartumik pissuteqarpoq, TELEp ingerlaqqittumik kisermaassisutut inissisimaqqinnissaata piumasarissagunarmagu kikkut tamat tatiginninerisa pitsaanerulersinnissaanik suliaqarnissaaq, paasitillugu TELE sunniuteqarlurtumik inuiaqatigiinnullu iluaqutaasumik ingerlatitaasoq. Aammattaq pilersaarummi tassani pitsaassaaq eqqarsaatigissallugu sulillaarsinnaasumik IT-ataatsimiititaliamik pilersitsinissaaq – imaluunniit oqartussaassuseqarneq pioreersumut, assersuutigalugu Kalaallit Nuaana IT-rådianut tunniullugu – oqaaseqarfigeqqullugu periaasissatullu eqqarsaatersuutunik innersuussuteqaqqullugu. Taamatut iliornikkut inuit immikkut paasisimasaqartut kisermaassilluni ingerlatsinissami aalajangiiffigisaasumi killissarittaasut atorlugit attaveqaateqarnermik ingerlatsiviup pitsaanerpaamik qanoq aqqissuunneqarnissaanut siunnersuutunik tunniussaqaarsinnaammata.

Naggaterpiaatigut iluatsitsinissami aamma apeqqutaassaaq Namminersornerusunit akuersissuteqarnissamut tunngavissat suut piumasarilersarneqarnerisut, kiisalu atuisut sullissinermut akiliutaannut naleqqiullugit inuiaqatigiinni aningaasarsiornikkut suut attaveqaateqarnermik ingerlatsivimmuut tutsinneqassanersut.

Pilersaarutip taassuma kingunerisinnaavaa inuiaqatigiinni nalunaarasuartaatikkut atassuteqarnerup atortorissaarutaasa ariitsumik utaqqimaarpassumillu ineriartornissaat.

Teknikikkut siuariartornerup attatiinnarnissaa fremdrift vil stille relativt store krav til TELEp aqqissugaaneranut aqunneqarneranullu annertuunik piunasaqassaaq, atuisut kissaatigisaat ajornaatsumik tusaanngitsuusaaginnarsinnaammatigit akuersissummi atugassarititaasut eqqortinneqarpata naammagalugu. Inuiaqatigiit eqqarsaatigalugit attaveqaateqarnermik ingerlatsiviup ineriartortinnera arriinnerusumik ingerlanneqaratarsinnaavoq, pisussaasut attaveqaateqarnermik ingerlatsiviup ineriartornissaanut takorluugaannut maleruagssiugaannullu naleqqiullugu.

Pilersuisussaanermik piunasaqaatit qanoq sakkortutigitinnissaat apeqqutaatillugu pilersaarut taanna aamma isorliunerusunit illoqarfinnut annernut nutsernerup annerulerneranut ilapertuutaaratarsinnaavoq.

Tabeli 9.4.1-1: Kisermaassisumik niuernerup kingunisai sukkassutsini assigiinngitsuni

	PITSAAQUTIT	AJOQUTIT
Naleqqussaaneq	<ul style="list-style-type: none"> Ineriartortitsinissamik pilersaarut taanna – allat tamaasa allanngortinnagit – unammillerneramik periarfissiinerminngarnit naleqqussaanermik mikinerungaatsiartumik kinguneqassaaq. Pisortanit pigineqarnermi naleqqussaaneq ajornaannerulissaaq Sulisut ilinniarsimasut amigataanerannik ajornartorsiteqarnek minneruvoq 	<ul style="list-style-type: none"> TELEp ilaata tuninerata naleqqussaaneq ajornarnerulersissavaa
Atuisut	<ul style="list-style-type: none"> Sullissinissamut neqeroorut qularnaanneroqalunilu allanngujaanneroqaaq Akinik allanngorartitsisoqarsinnaavoq Illoqarfuit isorliunerusullu assigiinngisitsiffigineeqarnerat ajunginnerusumik aqunneqarsinnaavoq 	<ul style="list-style-type: none"> Sullissinissamut neqeroorut qanqatoortoq Isorliunerusut illoqarfinni annerusunitut sullissisutit assinginik neroorfigineqanngillat Isumalluutiviit nunaqarfinniit illoqarfinnut nutsernerusarput – pingaartumik sullivinnit inuussutisarsiotaasunit
Attaveqarnermik itmillu ingerlatsiviit	<ul style="list-style-type: none"> Angisuunik ataatsikkoortumillu ingerlatsinerit pitsaaqutaat tamakkiisumik Assersuutigalugu peqqinnissamik ilinniartitaanermillu ingerlatsivimmi IT-p atornera ajornaatsuussaaq TELE aningaasaliiffiusinnaasutut pilerinarnerulissaaq nalorninaannerulerlunilu – tunisinermi aki angisooq anguneqarsinnaassaaq. 	<ul style="list-style-type: none"> Nukituussuseq nutaaliernerlu amigaataassapput Piginnaanillit isumassarsiallu qularnaatsumik iluaqutaasinnaasut pitsaanngitsumik atugaanerat

9.4.2 Pilersaarut 1B: Sullississutit neqeroorutiginerisa unammillissutitut ammagaanerata avammut ammanerulersitsineq killilissavaa

Pilersaarutip taassuma naalakkersuinikkut sukumiisumik piareersarnissaq aamma niuerfimmik nakuutilliinnerup qanimut nalimmassarneqarnissaa piumasaaqatigissavai, suliassalli qanoq ittuussusiat allanngorassaaq pilersaarut 1A-mut naleqqiullugu naapertuutsillugulu, tassani ilaatigut sammineqarmat akerleriinnernik aaqqiineq. Unammilleqatigiinnermi ataatsimoorluni aallaavik taanna pisumi uani nalunaarasuartaatikkut atassuteqarnermi ataqatigiinnermut attaveqarfiit ataatsimoortippai, peqatigiit soqutiginnittut assigiinnik periarfissaqarlutik iserfigisinnaasassaat.

	Princip 1: Udvikling i forskellige tempi	Princip 2: Det solidariske netværksansvar
Scenario A: Koncession og monopol	1A	2A
Scenario B: Tjenesteliberalisering	1B	2B
Scenario C: Full konkurrence	1C	2C

Tamanna taamaallaat pisinnaavoq sullississutit ataqatigiinnermullu attaveqarfiit masakkut attaveqatigiissitaasut avissaartinnerisigut. Suliniut taamaattoq pisariaqarpoq ataqatigiinnermut attaveqarfiit aqputigalugit aalajangersimasumik kiffartuusinnissamut aningaasartuutit takuneqarsinnaalersikkumallugit. Erseqqissarneqassaaq, TELE massakut kisermaassilluni-ingerlatsisutut ingerlatsivittut arlalittut allatut ajornartumik agguataartariaqanngimmat, paarlattuanilli minnerpaatut ataqatigiinnermut attaveqarfiit sullississutillu naatsorsuusiornikkut immikkoortiterneqarlutik. Tamatuma siunertaraa attaveqaatit aqputaannik kiffartuusinnerup aningaasartuutaasa naatsorsornissaat kiffartuusiumalluni niueqatigiinnittup unammillersup akuerisassaanik periarfissaqartillugu. Naatsorsuusiornikkut avissaartitsinerup qulakkiissavaa ataqatigiinnermut attaveqarfitaanit kiffartuusinneraanut tapissutit nuunnissaat.

Pilersaarummi tassani pitsaaqutit siunnerfigineqartut tassaapput illoqarfiit annersaanni niuernerit ilaasa akikinneruffiusarnissaat kiisalu qinigassaqarnerullutillu illoqarfinni taakkunani atuisartut kiffartuuneqarnerisa pitsaanerusussaanera. Unammillerlutik kiffartuusiumallutik pisiniartut pisinaasaqarnermut isumaqatigiissut pisariaqartoq akillu assigiit pisiarissavaat, aamma ataqatigiinnermut attaveqarfimmik ingerlatsiviup pingaarnepaatut suliassaraa attaveqaatit aqputaat ingerlatinnissaat pisiniartullu malinnaaviginnissaat angumanissaallu.

Killilimmik unammilleqatigiinnerup ammaaneparneratigut akornutaasinnaanut ilai Pilersaarut 1A-mi peerneqarsinnaapput, kisianni Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnermi assigiinnigitsitsinernik isorliunerusunut pitsaavallaanngitsunik pilersitsiviusinnaalluni. Tamatumap nassataraa, matumani pilersuisussaatitaanerup minnerpaamik Pilersaarut 1A-misulli naqissuserneqarnissaa pisariaqarmat.

Unammilleqatigiinnerup eqqunneqarnissaata amigartoorfiusut iluanaarufiusunit matususerneqartarnerat atorsinnaajunnaartissavaat, tassami illoqarfinni annerni iluanaarufiusut unammillerutigineqartussaammata. Tamatumap kingunerisaanik isorliunerusut pilersorneqarnissaat qulakkerniarlugu Namminersornerullutik Oqartussat immikkut

isumaqatigiissuteqarnikkut, neqeorumasinnaasunut imaluunniit ingerlatseqatigiiffimmut pilersuisussaataitaasumut suliaakkiisariaqassapput.

9.4.2.1 Kingunisai immikkullu mianersuuttariallit

Attaveqaateqarnermi niuerfik tunngavimmigut kiffartuussinerni unammillerfiusuni equngasumik unammillerfiusussaangilaq.

Ilimanarpoq pilersaarummi uani unammillerneq annermik qarasaasiatigut kiffartuussinertigut ineriartortinneqassasoq (kiffartuussinerrillu taakkununga attuummassuteqartut eqqarsaatigalugit) kiisalu mobiltelefonit tungaasigut- immikkoortut, annertuallaanngitsumik aningaasaliinikkut isumassarsianik niuernikkut misiliffiusinnaasut. Namminersortumut nutaamut attaveqaatinik aal akkaasunik kiffartuussinertigut unammillernissaq ajornakusoorsinnaassaaq. Ilimanarpoq attaveqaatinik aal akkaasunik atuineq Internetimut IP-mik telefoninik kiffartuussinernut nuunneqartussaassaaq, taamalilluni TELE taakku tungaasigut unammillerneqarnini malugisussaassavaa – ilimanarpoq ingammik nunanut allanut telefonernernut atatillugu. Unammillernerup annermik illoqarfinni kiffartuussinernit ataatsiakkaat iluini pinissaa ilimagineqarpoq – ingammik inuutissarsiortut qarasaasiatigut attaveqaatitigullu immikkut ittunik atuerusuttut akornanni.

Nunani allanisulli namminersortuaqqat pilersitsiortussapput, kisiannili naatsorsuutigisariaqarpaat, peeruteqqipallassinnaanissartik, Kalaallit Nunaanni niuernermi pissutsit immikkut ittut unammillertariallit pissutigalugit. Tamatumap pisinnaanissaa ilimagineqarpoq, atuisussat killeqarneri, attaveqaateqarnermi ilisimasallit sulisinnaasut pissarsiariuminaanneri kiisalu kalaallit nunaanni niuernermik pissutsinik ilisimasaqannginneq pissutaallutik. Allat teknologimik nutaamik atorluaanerusut, Kalaallit Nunaanni niuerfimmi ataannarsinnaanerussapput – kisianni immikkut neqerooruteqarnermikkut. Nunani Killerni ukiuni makkunani maluginiarneqarpoq erseriartorlunilu, namminersortut nutaat attaveqaateqarnermik ingerlatsivitoqqanit pisiariortorneqarnerat, taamalillunilu unammilleqatigiinneq milliartortutut misigineqarluni.

Kiffartuussinernit unammilleqatigiinnermut ammaaneqarnerisa kingunerisinnaavaat attaveqaateqarnermi niuerfiup atuisunut paasiuminaannerulernera. Tamanna nunani allani unammillernermik ammaassiviusimasuni aamma takussaavoq. Tamaammat nakkutilliusumut suliaassaassaaq niuerfiup tamatuma paasinarsarnissaa – soorlu akit nalunaarsorlugit takusassiarisarnesisigut.

Isorliunerusuni pilersuisussaataitaanermut atatillugu amigartoorfiusut iluanaarfiusunit matussuserneqartarnerat peerneqarpat, isorliunerusullu attaveqaatitigut pilersorneqar-nissanik piumasaq piviusunngortinneqassappat Namminersornerullutik Oqartussat aningaasaliisariaqassapput. Pilersaarutip allaaserinerani isummerfigineqanngilaq tamanna qanoq aningaasalersorneqassansersoq – innersuussutigineqassarli kap.5. tassani pilersuisussaataitaanermi amigartoorutit aningaasalersornissaannut periarfissat assigiinngitsut allaaserineqarmata.

TELE-mut piginnittuunermut atatillugu, akornutissartaqanngilaq taanna Namminersornerullutik Oqartussat piginnassappassuk.

Tabeli 9.4.2-1: Avammut ammanerulersitsilluni kiffartuussinerup kingunissai

PITSAAQUTIT		AJOQUTIT
Naleqqussaaneq		<ul style="list-style-type: none"> Naleqqusnaanissap katitigaanera annerulissaaq (naleqqusaa sunik sulisoqarnissaq annertusissaaq) Sulisunik suliainnut ilinniagaqarsimasunik amigaateqarneq annertusissaaq TELE inuinnarnut isumagisasannngorsassappat naleqqusaa sunit TELEllu akornanni pissutsit sakkortusissagunarput
Atuisut	<ul style="list-style-type: none"> Illoqarfinni anginerne sullissinissamut neqeroorutit amerlanerullutillu allanngorarnerussapput Akinik allanngorartitsinissaq pisinnaavoq 	<ul style="list-style-type: none"> Isorliunerusut illoqarfinni sullissisutaasussat assinginik neqeroorfigineqassanngillat Atuisut namminersortut akitigut periarfissatigullu katitigaaneq annertunerujartuinnartoq paasiuminaalligaluttuinnartorlu misigisavaat Isorliunerusuni inuussutissarsiornerup ilamernga pitsaannginernerusunik periarfissaqalissaaq
Attaveqarnermik itmillu ingerlatsiviit	<ul style="list-style-type: none"> Nukittunerusut nutaaliornerusullu Piginnaanillit isumassarsiallu atorluarnerunerat 	<ul style="list-style-type: none"> Attaveqaateqarnermik politikkikut anguniakkat siuarsagaanerat akit appartitigaaneranni, asersuutigalugu peqqinnissamut ilinniartitaanermullu ingerlatsivinni, ajornarnerulissaaq TELE aningaasaliiffiusinnaasutut pilerinannngitsut saqqummissaaq

9.4.3 Pilersaarut 1C: Niuerfik tamatigoornerusumik unammillernissamut periarfissalik

Pilersaarusiame uani kiffartuussinertigut attaveqaatillu aqputaasigut unammillernissaaq ammaanekarpoq. Taamatut niuerneramik aaqquineq pilersaarutip 1B-ip ineriartorteqqinenranik aallaveqarpoq, tassami 1C-mi kiffartuussinernik ingerlatsisut aammalu attaveqaatit aqputaannik ingerlatsisut namminersortut pilersinnaanissaat periarfissineqarmat.

	Princip 1: Udvikling i forskellige tempi		Princip 2: Det solidariske netværksamf.
Scenario A: Koncession og monopol	1A	x	2A
Scenario B: Tjenesteliberalisering	1B		2B
Scenario C: Fuld konkurrence	1C		2C

Matumani pilersaarut1B-mi oqaatigineqartut aamma atuupput pingaaruteqarlutillu.

Kisianni unammillernerup annertusineranigitu niuernerup sunniutaai annertusisusaapput. Pilersaarummi uani kiffartuussinernik neqeroortup attaveqaatit aqputaat suli atorsinnaasavaa, kisianni taassuma saniaitugt attaveqaatit aqputissaannik allamik sanasinnaalluni, taamaalilluni unammillernermi periarfissani immikkunik ittunik nioqquteqarnermigut nukittorsarsinnaallugu – sooranmi nammineq akiliilluni akisussallunilu.

TELE-mut unammillertoq periuseq manna malillugu tunngaviatigut fiberimik attaveqatini pilersissinnaavaa, kisianni Kalaallit Nunaata sananeqaataa allannortinneqarsinnaanngimmat, ilimanarnerusoq taamatut suliniuteqarnerit annermik attaveqaatinik ledningeqanngitsunik tunngaveqarumaartut. Attaveqaatinik ledningeqanngitsunik atuineri, pisariaqarpoq teknologimut tassunga atasunik frekvensinik atuisinnaanissaq, tamannalu aamma nakkutiliisunut suliassaanik nassataqassaaq.

Ineriartornerup nakkutigineqarnerata nassatarissavaa, attaveqaatit aqputaannut atortut nutaat, nunarsuarmi atorineqartut pitsaassusaattut pitsaassuseqarnissaannik piunasaqarnissaq, aammalu arlaatigut Kalaallit Nunaanni attaveqaateqatit aqputaannut atuutumut isersinnaanissamik periarfissaqarnissaq.

Tassunga ilanngullugu oqallisigineqarsinnaavoq, attaveqaatit aqputaannut atortut nutaat kiffartuussinernik neqeroortut allat atuisinnaanissaannik piunasaqarfigineqassanersut. Nunani EU-miituni ajornartorsiut tamanna imatut aqqinneqarsimavoq, attaveqaatit aqputaannik atortuinillu piginnittoq aatsaat piunaffigineqarsinnaasoq, niuerfimmi tassani annerpaatut inissisimaguni imaluunniit ”SMP-tut” inissisimaguni (SMP, Significant Market Power tassalu Pingaartunik Niuernermi Pisaaneqarneq). Tassunga atatillugu inatsisiliornerit ineriartortinneqarnerat ingerlavoq, kisiannili ineriartornermi tamatumani EU-mi nunat namminersortuaqqat nutaat kiffartuussinernillu neqeroortut pitsaanerusunik atugassaqtinnissaat sulissutigaat, unammilleqatigiinneq siuarsarneqarni assamat. Taamaalillunilu atuisunut akit appasinneruniassammata qinigassallu amerlanerullutik.

Iserfiusinnaasunik pilersitsineq.

Internetikkut attaveqaateqarnermi telefoneqarikkullu aqputinik nutaanik illoqarfii iluini – assersuutigalugu Nuummi- pilersitsinissat neqeroorusuttunut nutaanut periarfissaasinnaapput. Teknologii atornerqarsinnaasut ukuusinnaapput:

FWA (Fixed Wireless Access), atuisunut ledninginut kanngusaasunut taarsiullugit .

WIFI (Wireless Fidelity), tassani ledningeqangitsunit hotspots-it neqeroorutigineqarput, qarasasianut angallattakkanut ikkunneqarsinnaallutik, illoqarfimilu aqputinut attavilersinnaallutik, tassangaanniillu Internetimut attavilerneqarsinnaallutik.

3G, mobiltelefoni kinguaariit pingajuat, taanna nunarsuarmi tamani atornerqarsinnaavoq, internetikkullu attavimmut sukkasuummiit mobilit katersuuffiannut attaviliisoqarsinnaalluni.

2½G, GSM-imik allaavigalugu, maannamut atuuttumut sanilliullugu qarasasiatigut nassitsisinaanermik piginnaaneqarnek, tassani teknologit GPRS aamma EDGE atornerqarput

Internetikkut attavinnik nunallu tamat telefonii atorlugit attavilerneqarsinnaanermik periarfissanik pilersitsineq.

Nuummiittut IT-mik suliaqartut suliffeqarfiit arlallit, TELE-p qaammataasanut transponderianut illuatungiusinnaasumik peqarnissaq ujjartorpaat, Kalaallit Nunaaniit Kalaallit Nunaanullu attaveqarnermi atorsinnaasumik. Tamanna piviusunngortinneqarsinnaavoq TELE avaqqullugu satellitimik atuinissamik pisinermi. Imaasinnaavoq Amerikap Avannaani satellitikkut attaveqaatit aqqutaannik akikitsumik atunngitsumillu attartortoqarsinnaasoq. Atuisutut atkorloorneqarsinnaapput suliffeqarfiit inuussutissarsiornermik ingerlatsisut.

Teknologi ledningitaqanngitsaq ilaliullugu neqeroortoq TELE-mut unammillersinnaavoq attaveqaatitigut aqputit atuuttut avaqqullugit.

9.4.3.1 Kingunisai immikkullu mianersuuttariallit

Kalalalit Nunaanni attaveqaateqarnermi niuerfiup unammillerfittut ammaanneqarnissaa, maannamut inissisimanermut naleqqiullugu allannguutinik arlalinnik nassataqartussaavoq. Kisianni niuerfissap taassuma Europami nunani niuerfennut naleqqiullugu miki nerunera pisuulluni, apeqqutaassaaq qassit peqataanissaminnut inissaqarsinnaanersut.

Niuerfimmik ammaanerup kingunerisinnaavaa, nunani allani aningaasaatilli Kalaallit Nunaannut aningaasalerusulernerat, aammalu ataatsimut isigalugu attaveqaatit aqqu-taasigut periarfissat annertusinerat – ilimarnarporlu tamanna Nuuinarmi pisinnaasasooq.

Niuernermi unammilleqatigiinneq annertusissappat, Nuummi atuisunut immaqalu illoqarfinnut ataasiakkaanut, kiffartuussinernut atuutereersunut akit apparsinnaassapput, piffissarlu ungasinnerusoq isigalugu (piffissaq ungasinnerusoq isigalugu niuerumasus-sanik taamaattunik peqassappat) kiffartuussinernit neqeroortullu amerlanerulersinnaallutik.

Namminersortut/kiffartuussinernilluunni neqeroortut nutaat Kalaallit Nunaanni niuerussanngippata, ilimnarsinnaavoq unammillertoqarsinnaaneratiq TELE-mut piumasaqarnek annertusissasoq. Taamatut pisoqarsinnaanerata kingunerisaanik ingerlatseqatigiiffik ”imminut illersorniarluni akinik appaasaqattaarsinnaavoq” unammillerumasinnaasut aallartinnaveersimatinniarlugit. Tamanna pisinnaavoq kiffartuussinernut ataatsikkaanut annertunerusumik akinik, nioqputissanillu naleqqussaanikkut, taamallil-

lunilu namminersortunngorusuttunut nutaanut TELE-mik atuisunik isornartorsiueqqa-
jaasunik pilerisaarinissaat ajornarnerulissalluni.

Aammattaaq Kalaallit Nunaanni unammilleqatigiinneq taamatut ittoq pilissappat, imaa-
riaannaavoq unammilleqatigiinneq sivikitsuinnaasoq, iluanaarfiunerusunilu iluanaapal-
lannissaq kisiat siunertaralugu ingerlatsisoqartoq, piffissarlu ungasinnerusoq isigalugu
attaveqaateqarnerup ineriartortinnissaanut kimeqarnerusunik aningaasaliinermik kin-
guneqarani.

Unammilleqatigiinneq taamaattoq piffissaq qaninnerusoq isigalugu atuisunut pit-
saususinnaavoq, kisiannili piffissaq ungasinnerusoq isigalugu taama iliornerup sani-
atigut, attaveqaatit aqputaat tunngavigalugit unammilleqatigiinnermik pilersitsoqan-
ngippat, tamanna attaveqaateqarnerup ineriartortinneqarneranut atuisunullu neqero-
orutissatigut kingunerlunnissaa ilimanarpoq.

Tassunga ilanngullugu (peqqutissaqartumik) aperisariaqassaaq, attaveqaateqarnermi
aqutsinermut nakkutilliinermullu aningaasartuutit annertuut pissusissamisoornersut,
tamatumap unammilleqatigiinneq sivikitsuinnaaq kingunerissappagu.

Tamakku Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinnut aningaasartuutaanngitsumik pippat, ki-
sianni kingunerisinnaasaasa ilagaat TELE-p naleqassutsimigut annikkillinera, tassami
kiffartuussinerit isertitsiviunerpaat aammalu attaveqaatit aqputaasa ingerlanneqarnera
annaasinnaavai. Tamatumunnga pissutaanerpaavoq, namminersortut nutaat TELE-p
iluanaarfiginerpaasai tigussamatigut, iluanaarutigalugillu.

Ingammik attaveqaatinik atuisut illoqarfinni annerniittut ineriartorneq taamaattoq ilua-
qutigisinnaavaat, aammaluminnerunngitsumik Kalaallit Nunaanni suliffeqarfiit inuus-
sutissarsiornermik ingerlataqartut.

Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit ullumikkut isumannaattumik pitsaasumillu attaveqaati-
tigut neqeroorfigineqarput. Attaveqaatit aqputaannik ingeratsisut nutaat pitsaassuseq
aallaavigalugu neqeroortariaqanngillat, kisiannili aningaasatigut angummannissartik eq-
qarsaatigalugu pitsaassuseq pivallaarnagu akinik appasitsitsinissartik anguniartussaal-
lugu. Tamanna pinaveersaartariaqarpoq, kisiannili aamma TELE-p akigititaanut
/pitsaassutsimullu illuatungiiisoqarsinnaanera eqqartorneqarsinnaalluni.

Tabeli 9.4.3-1: Unammilleqatigiinnerup ammaanneqarnerata kingunissai

PITSAAQUTIT	AJOQUTIT
Naleqqus- saaneq	<ul style="list-style-type: none"> • Niuerneq ingerlatikkumallugu pisariaqarpoq annertuunik malit- tarisassiornissaq – ilimagisariaqar- lunilu malittarisassat malillugit inuttanik amerlilerinissaq • Sulisut naammattumik ilinniaga- qarsimannngitsut amerlillutillu a- jornartorsiutaanerulissappat • TELEp namminersortunut isaas- sinnaanera malittarisassiortunik TELEmillu avissaarsimaneruler-

	sitsisoq ilimagineqarsinnaavoq	
Atuisut	<ul style="list-style-type: none"> • Illoqarfinni annerusuni sullissinisamut neqeroorutit amerlanerulerlutillu assigiinngiaarnerulisapput • Akinik allanngorartitsineq ajornassanngilaq 	<ul style="list-style-type: none"> • Illoqarfinni annerusuinnarni atuisut pitsaaqutinik pissarsissapput • Nunaqarfinniit illoqarfinnut nutsertoqarnerulissaaq • Atuisut namminersortut pisarsersuigaluttuinnarnermik paasiu-minaanerulernermillu misigisaqassapput • Unammillersoqariartortillugu inuussutissarsiortut suliffeqarfillu sullitat – namminersortuullutik atuisuninngarnit – sullissinissamut neqeroorutinik iluaquteqarnerussapput.
Attaveqarnermik itmillu ingerlatsiviit	<ul style="list-style-type: none"> • Nukittunerusut nutaaliernerusullu • Piginnaanillit isumassarsiallu atorluarnerunerat • Allat aningaasalissutaat Kalaallit Nunaannut pissapput • Ataqaatigiinnermut attaveqarfiit pisinnaasaat annertusissapput 	<ul style="list-style-type: none"> • Attaveqaateqarnermik politikkikkut anguniakkat siuarsarnerat, asersuutigalugu peqqinnissamut ilinniartitaanermullu ingerlatsiviit akinik appaaffiginerat, ajornarnerulersitaassaaq • TELE aningaasaliiffiusinnaasutut pilerinanngitsutut saqqummissaaq • Angisuunik ingerlatsinermi – aamma ingerlatseqatigiissitsinermi pitsaaqutit assinganik annertussusilimmik iluaqutigineqarsinnaasannngillat • Pitsaassuseq apparatarsinnaavoq • Naalagaaffik tamakkiisumik piginnittoralugu niuernerup pisariinnerulersitap ingerlatiinnarnissaa ajornartorsiutitaqalersinnaavoq

9.5 INUIAQATIGIIT QARASAASIARSORTUT SULEQATIGIISSUT TUNNGAVIGALUGU PILERSAARUTAASINNAASUT

Ineriartornermi tamanna tunngavittut atussagaanni, pisariaqarpoq kikkut tamarmik attaveqaatitigut kiffartuussinermik atuisinnaassasut, atugassaritaasullu assigiissasut. Tunngaviup taamaattup inuiaqatigiit ineriartorneranni politikkikkut anguniagaq sakkortoog takutippaa.

Inuiaqatigiit aningaasarsiornerat eqqarsaatigalugu tamatumap akia annertusinnaavoq, ilaatigut isorliunerusuni pitsaasumik pilersuinnissaq anguniarlugu annertuumik aningaasaliinissaq aalajangiunneqarsimammat, imalluunnit sumiiffinni eqiteruffiunerusuni tek-

nologip tungaatigut ineriartorneq nunanut allanut assersuussivigisartakkanut naleqqiulugu kingusippallaalernerup kingunerisaanik.

9.5.1 Pilersaarut 2A: Sullississutit tamakkerlugit tuniaasumit ataatsimit atuisut tamaasa assigiimmik atugassalerlugit neqeroorutigineqassaput

Pilersaarummi tassani

attaveqaateqarnermi politikkikkut qanimut nakkutilliineq ingerlaannassaaq, kiffartuussinissamullu akuersisissut aqqutigalugu attaveqaateqarneq ingerlanneqassalluni, kiisalu akuersisummik pigisaqartoq inuiaqatigiit ineriartortinneqarnerani tunngaviliussat malillugit sullinissussaatitaalluni.

	Princip 1: Udvikling i forskellige tempi	Princip 2: Det solidariske netværkssamf.
Scenario A: Koncession og monopol	1A	x 2A
Scenario B: Tjenesteliberalisering	1B	2B
Scenario C: Fuld konkurrence	1C	2C

Kisermaassisussaatitaanerup attatiinnarneqarnissaata nassatarissavaa, TELE-p soorlu attaveqaatit aqqutai eqqarsaatigalugu aggulunnagu ataatsimoortinneqarnissaa. Aamma kikkunnut tamanut assigiimmik atugassaqartitsinermik piunasaq piviusunngorsinnaanerussaaq, ataasiinnarmik neqeroortoqarpat, taassumalu nuna tamaat pilersortussaallugu.

Taamaalilluni pilersuinissamik kissaatip piviusunngortinnissaanut amigartoorfusut iluanaarfusunit matussuserneqarnissaat akuersaaruminarnerussaaq. Tamatumani kikkut tamarmik assigiimmik atugassaqartitaagaluartut, aalajangersaasoqarsinnaavoq (assersuutigalugu atuinerpaanut) akikillisaasinnaanernik nassataqartunik.

Taamaaliorneq massakkut ingerlariaatsimit allaaneruvoq. Assigiinngissulli pingarneq tassaavoq politikkikkut nakkutiginninnerup TELE-millu suleqateqarnerup annertusarneqarnissaa, niuernikkut iliuutsit politikkikkut anguniakkanut atatillugit nalilersortarnissaat pisariaqassalluni. Assersuutigalugu Kalaallit Nunaanni sumiiffinni tamani Internetikkut attavimmiik sukkasuumik atuilemnissaq annertuunik aningaasartuutunik nassataqartussaavoq. Aningaasartuutit akinik qaffaanernik kinguneqarsinnaasut, Namminer-sornerullutik Oqartussat immikkut aningaasaliinngippata.

Pilersaarummi matumani pilersuisussaatitaanermut tunngasut taasariaarupput, taakkumi ineriartortitsinermi tunngavissanut ilaareermata. Aammattaaq Kalaallit Nunaanni attaveqaateqarnerup niuernikkut naleqassusaa eqqartussaallugu pisariaarutissaaq politikkikkut aqutsineq ingerlanneqartussaammat.

9.5.1.1 Kingunisai immikkullu mianersuuttariallit

Attaveqaatinik ingerlatsineq pilersaarut manna malillugu ingerlasut, eqartutut nalileqqajaaneqarsinnaavoq. Aalajangiiniarnerit arriippallaartut, iliuuseqarusuttunut isumassarsianullu nutaanut naqisimannitutum isornartorsiorneqarsinnaavoq.

Kisianni kiffartuussinerit neqeroorutaasut akillu naammiginartuuppata, inuiaqatigiit ingammik isorliunerusuniittut Kalaallit Nunaata sinneranut naleqqersuunnissaminut

periarfissaqarnerulissapput. Minnerunngitsumik, attaveqaateqarnerup ilusilersugaaneranip politikikkikut akulerusimanerup kingunerisaanik, immikkut inuiaqatigiinnut kiffartuussinerit piviusunngorsinnaanerulissapput, assersuutigalugu ungasissumit atuartitsinerit, ungasissumit nakorsiaritsinerit digitalimillu allaffissornerit.

Pilersaarusiap taassuma kingunerisinnaalluarpa, inuiaqatigiit attaveqaatitigut ineriartornerisa pisariaqanngitsumik arrillisaarneqarnerat taamaalillunilu aamma Kalaallit Nunaanni ineriartornermut kigaallaassaataalluni.

Nakkutilliinnissamut tunngatillugu suliassaq ullumikkutut iinnassangatinneqarpoq

Kiffartuussinerit nutaat atuutilernissaat, politikikkikut aqutsinermik aallaaveqassaaq, tamannalu ilisimasaqarnerunissamik nassataqartussaammat ataatsimiititamik ilisimasaqarluartunik inuttalimmik politikerinut ikiorsiussusamik pilersitsinikkut pisinnaavoq (tassani kiffartuussinernik suliaqartut kisimik inuttaasariaqanngillat). Tamatumap inernerisinnaavaa, nutarterinerimut tunngasortaa TELE-mit peerlugu politikkimut inissinneqartoq

	PITSAAQUTIT	AJOQUTIT
Naleqqusaaneq	<ul style="list-style-type: none"> Sulisussat piginnaanillit amigaa-taanerujussuat ajornartorsiortitsinerallu minnerpaaffianiitinneqalissaaq 	<ul style="list-style-type: none"> Naalackersuinikkut najoqqutassiat atugassiusutillu pillugit sulliviit innuttaasullu (illoqarfinneersut) isornartoriuinerat annerulissaaq
Sullitat	<ul style="list-style-type: none"> Suliarinnissinnaasorpasuaqassaaq qulakkiikkanik pisinnaalluarnutunillu Illoqarfiit isorliunerusullu assiginnngisinneqassanngillat Nunaqarfinniit illoqarfinnut nusornerit kigaallisinneranut pqataaratarsinnaavoq 	<ul style="list-style-type: none"> Suliarinnissinnaasut taakkutoqqat Sullissinerit isorliunerusunit illoqarfinni pineqarsinnaasunik killilliiffigissavaat
Attaveqarnermik itmillu ingerlat-siviit	<ul style="list-style-type: none"> Angisuunik ataatsikkoortumillu ingerlatsinerit pitsaaqutaat tamakkiisumik iluaqutigineqarsinnaavoq Assersuutigalugu peqqinnissamik ilinniartitaanermillu ingerlatsivimmi IT-p atornera ajornaatsuusaaq 	<ul style="list-style-type: none"> Nukituussuseq nutaaliernerlu amigaataassapput Nalunaarasuartaatikku atassuteqarnerup atortortuisa arriitsumik ineriartortertarsinaanerat. Piginnaanillit isumassarsiallu qularnaatsumik iluaqutaasinnaasut pitsaanngitsumik atugaanerat TELEp [ilaata] tuninissaa ajornarpoq

Oqaatsit allattorneri

ADSL	Asymmetric Digital Subscriber Line
BNP	Bruttonationalprodukt = Tunisassiat ataatsimut nalingat
CRTS	Canadian Radio and Telecommunications Commission
DECT	Digital Enhanced Cordless Telecommunications
DSL	Digital Subscriber Line
DVBT	Digital Video Broadcast Transmission
EU	Europæiske Union = Europami Nunat Suleqatigiiffiat
FWA	Fixed Wireless Access
GSM	Global System for Mobile Communication
GTO	Grønlands Tekniske Organisation
IKT	Informations og Kommunikations Teknologi
IP	Internet Protokol
ISDN	Integrated Services Digital Network
LRAIC	Long Range Average Incremental Cost
NMT	Nordic Mobile Telephone
NTP	Network Termination Point
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
PABC	Private Automatic Branch Exchange
PSTN	Public Switched Telephone Network
SMP	Significant Market Power
UMTS	Universal Mobile Telecommunications System